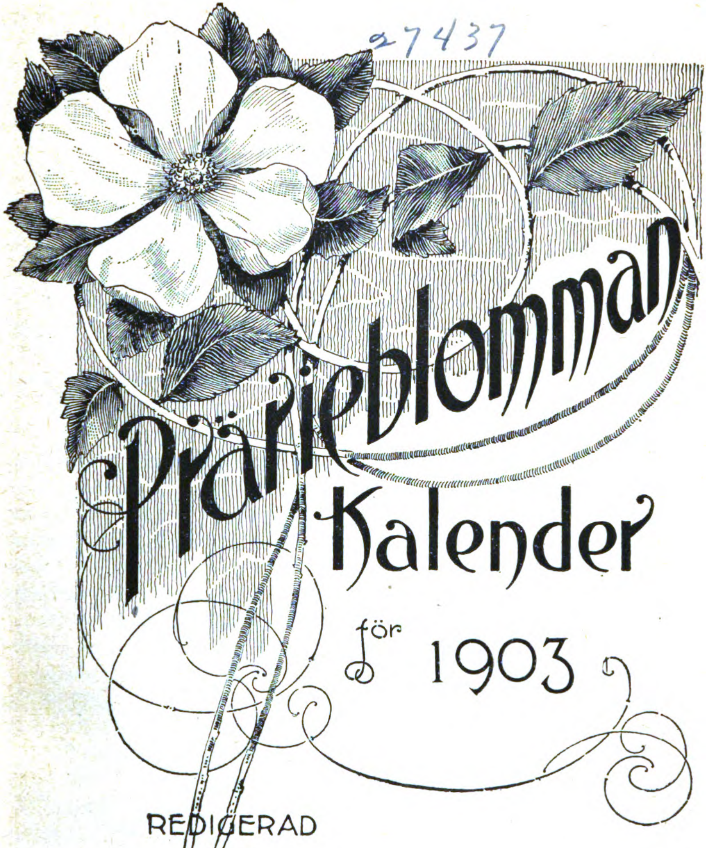
PRÄRIEBLOMMAN

1903

Dr E. Norelius.

Präirieblomman Kalender

för 1903

REDIGERAD
AF
A. SCHÖN

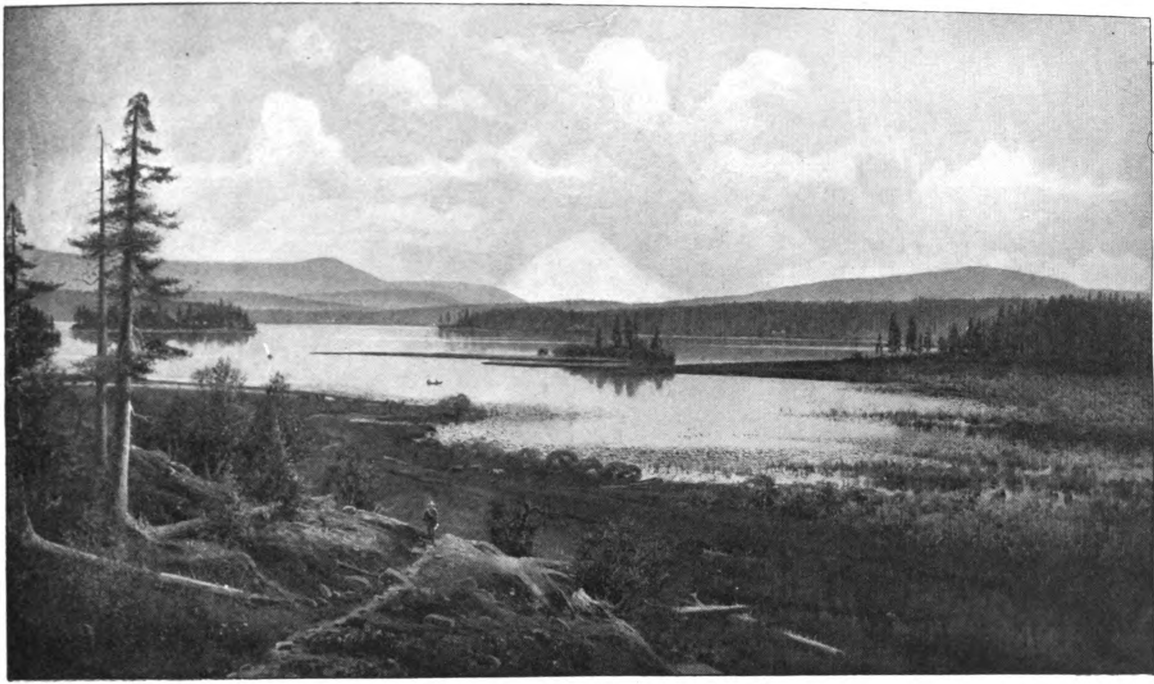
TREDJE ÅRGÅNGEN.

Rock Island, Ill.
Lutheran Augustana Book Concern.
1903

ROCK ISLAND, ILL.
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.

INNEHÅLL.

Svensk-amerikanska målares taflor.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

1, Silver Lake, Wash. Oljemålning af Olof Grafstrom,

I västerland.

I.

Dagen dog. Jag såg dess bleka
anlet sjunka bakom randen
af en vidd i ax och blomning,
väldig, vajig västanslätt.
Och i spåren växer natten,
höjer sig mot blåa landen,
plånar ut hvad nyss som fagrast
fram i form och färger trädt.

För min fot mot gråa dyner
bölja efter bölja hvälfver,
och jag sitter tyst och lyssnar,
som jag gjorde mången gång.
Och jag drömmer mig tillbaka,
där i sommarglädje skälfver
hafvet, som min hembygd famnar,
plaskande bland torf och tång.

Och jag ser dem om, de syner,
och jag hör dem om, de sånger,
som min barndoms dagar gladde
uti hemmets dal i nord.
Och jag går de gamla stigar,
som jag trampat tusen gånger,
och jag känner, aldrig kan jag
glömma dig, min fosterjord.

Hvar i världen vida finnes
nejd som din i vårdag fager,
när din bokeskog sig kläder
uti silfverglansigt grönt?
Och din sommarnatt med vakans
kärlekssång i lönlig dager,
kan den glömma det, som makten
af dess trollska tjusning rönt?

Hvar de skönsta rosor skådas,
det är ej i solens länder,
ej i Floras rika gårdar;
men på hemlandsflickans kind
nordan, rusande från fjällen,
dem i vintertimma tänder,
där hon far på smidig skida
öfver fälten som en vind.

Och jag minnes norrskensflammor
öfver allvarsmörka skogar
och de vreda, vilda forsar,
skummande i månens ljus.

Och jag minnes glam och gamman,
munter låt och lek på logar,
tro och heder i palatser
som i dagakarlens hus.

Hvem har dina stora minnen,
dina hjältebragders gloria,
hvem som du kan tusen segrars
minne fira utan blygd?
Inga skammens dater täljas,
Svea, uti din historia,
ingen neslig träldoms boja
bundit än de svenskes bygd.

Allt jag minnes, och jag aktar
dessa minnen som klenoder.
Aldrig skall jag, kan jag glömma,
hvad mig fosterlandet gaf.
Må du dock din son förlåta,
att han älskar, Svea moder,
högre dock och varmast bruden
bortom tusenmila haf.

II.

Nattens skuggor bleka flykta,
djupt det månde dem förfära,
när i arla väkt det flammar,
brinner rödt i östersky.

Si, det varslar och det bådar:
dagens höge kung är nära.
Hör hans lof från tusenstämmig
kör i gröna grenars ly!

Som ett flor från dragen lyftadt
mörkret svann från Michigans vågor,
och mitt mäktigt tjusta öga
följer deras glada gång.
Hur på kammarna det glänser,
tindrar som af gyllne lågor!
och i långa, låga toner
sjunger sjön sin morgonsång.

Lilla blomman solen väcker,
vid dess kyss af fröjd hon spritter,
öppnar vidt den våta kalken,
breder slaka bladen ut.
Och till henne tidigt vaken
fjäril, prydd med prålig glitter,
kommer för att fira lifvets
korta, härliga minut.

Här är lek, men där är möda
borta på de mogna ängar.
Där skall slås och där skall bärgas,
medan det är solig tid.
Och jag hör maskiners rassel
under trägna, långa svängar,
och när skäran klirrar, är det,
som hon skrattade därvid.

Men ur fjärran dunkel reser
sig den unga jättestaden,
tecknar sig som mörka massor
mot den gråa himmels grund.
Och den svarta röken bolmar
från fabriker, långa raden,
där af händer och af hjärnor
vinnas segrar i förbund.

Och jag tänker: hvar på jorden
finnes det ett sådant rike
och från polen och till polen
finnes det ett sådant folk!
Här vi äro inför lyckan
dock hvarannan borne like,
här det adlar att arbeta,
nyttja dagen utan skolk.

Föddes du i hedens koja,
där dig armod delte brödet,
eller inom gyllne väggar,
är till lika nytta här.
Du kan ej med långa anors
ärfda ära muta ödet,
här det endast något gäller
hvad du k a n och hvad du ä r.

Den som äger mod att våga
många mödors svett och sveda
och har kraft och sväng i armen,
snart på egen grund han står,

där de höga herrars nycker
kunna honom ej ofreda,
han är fri, och endast lagen
öfver fria männer rår.

Stark och fri du står, Columbia,
och från väster och från öster
styra de förtrycktas skaror
stadigt färden mot din strand.
Dem kan intet välde hejda,
skrämma ej förtalets röster,
ty för dem är västerlandet
visserligen löftets land.

Och de tusen sinom tusen
sig till stjärneflaggan trygga,
kärlig huld och hugnad finna,
finna frihet, finna bröd.
Kanske understundom skåda
de med tårad blick tillrygga,
men för visso deras hjärtan
gråta ej af längtan, nöd.

Hell dig, land med klara viljor,
hembygd för arbetets ära!
Hell dig, lyckoland från klippigt
Maine till Californias sand!
Dina söner uti fredlig
bragd sin skönsta lager skära,
och välsignelse från höjden
hvilar öfver västerland.

Oliver A. Linder.

Sjöstriden på Hampton Roads 1862.

Tecknad af *Hjalmar Edgren*.

Af redaktören för "Prärieblomman" uppmanad att meddela en beskrifning af ofvannämnda för 40 år sedan utkämpade strid, som för svenskar har ett särskildt intresse, villfor jag hans begäran med en förutskickad ursäkt för hvad som kan blifva ett nödvändigt upprepande af saker, dem jag en gång förr tecknat i en svensk tidskrift, då John Ericsson fyllde 80 år.

Det är först när arbetets eller snillets verk främjar något högre mål, som det får sin egentliga adel. Det är först när vi kunna fatta, att den ryktbara sjödrabbningen på Hamptons redd utkämpades mot bakgrunden af stora mänskliga intressen, som vi känna ett ännu djupare deltagande än nationalstolthetens i den roll, som John Ericssons monitor spelade i densamma.

En flyktig blick på slaffrågans skeden i Amerika visar lätt, att, trots många andra intressen, slafveriets vara eller icke vara blef det väldiga inbördeskrigets lifsfråga, och att kampen därför ytterst var en kamp mellan mörker och ljus. Abolitioniströrelsen går i Amerika tillbaka ända till befrielsekriget. Redan då uppstodo sällskaper, som sökte verka för

slafveriets afskaffande. Washington befriade alla sina slafvar och sökte inleda förhandlingar om hela institutionens upphäfvande, när han af döden bortrycktes. Benjamin Franklin framlade 1790 i kongressen en hemställan om slafveriets undanrödjande. När Missouri 1821 skulle upptagas som stat, var rättrådighetens anhängare i de norra staterna kraftiga nog att genomdrifva den beryktade Missouri-kompromissen, hvilken väl erkände Missouri som slafstat, men tillika bestämde, att slafveriet därefter ej finge framtränga öfver en linie bestämd af Missouris södra gräns. Tio år senare började "den moraliske korsfararen" Garrison utgifvandet af den skrift, "The Liberator", hvars upphöjda och brinnande språk ljöd som ett väckelserop genom hela landet. Ännu några år, och abolitionist-partiet hade, ifrån att vara ett ringa, förhånadt sällskap, blifvit ett mäktigt politiskt parti. Äfven söderns slafvar började få kunskap om de sympatier de ägde i norden; och, med en hos människan medfödd åtrå efter frihet, började de, om än i ringa antal, att, trots ett grymt förföljande, fly undan öfver slafveriets 1821 utstakade gräns.

Vann så södern tvenne segrar: lagen om förrymda slafvars utlämnande samt upphäfvandet af Missouri-kompromissen genom Nebraska-Kansas-fördraget, som bestämde, att hvarje ny stat skulle genom omröstning få afgöra, om den skulle bli slafstat eller ej. Dessa segrar tjänade emellertid till att än skarpare rusta de båda partierna, frihetens och slafveriets, mot hvarandra. Tyst och stilla, som timvisaren på urtaflan, hade frihetsintresset ryckt framåt under nära ett århundrade. Blott de, som kunde blicka djupare in uti verkets inre, visste, att allt nalkades den punkt, då frigörelsens timma måste slå eller urverket sprängas i stycken. Abolitionistföreningar uppstodo öfverallt i de norra staterna. Landets ädlaste personer uttalade sig öppet för friheten. "Onkel Toms Stuga" skrefs i dess tjänst. Channing och

Emerson gåfvo den sitt varma, vältaliga stöd. Longfellow ägnade den sitt deltagande, och Whittier slog med profetisk värma dess ackord. Lågande protester höjde sig mot de arma förrymdes grymma återsändande i bojor. Skaror utrustades att invandra i territorierna att där bilda motvikt mot de sydstatsbor, som med sina slafvar vältrade sig in öfver desamma. Och när kampen dock ännu, trots allt, syntes vända sig till det eniga söderns fördel, höjde sig röster, som ej tvekade att förorda slafvarnes uppresning. "Jag fruktar", utropade den djärfve och ädelsinnade Wendell Phillips inför en samling i Boston, "detta skall blifva det enda medlet. Jag vet, hvad anarki betyder. Jag vet, hvad ett inbördes krig vill säga. Jag kan föreställa mig de blodsscener, genom hvilka en upprorisk slafbefolkning måste frambryta till sina rättigheter. De äro förfärande. Och likväl kan jag ej tänka mig, att för ett upplyst sinne inbördeskriget kunde vara mera upprörande än ett hundra femtio års slafveri som vårt. Tänk på alla brustna hjärtan, hvarje beröfvad moder, hvarje barn bortryckt från sina föräldrar, hvarje make från sin maka. Tänk på alla rättigheter, som trampats under fötterna, alla krossade förhoppningar, alla förmörkade själar, och dessa i svart okunnighet och förnedring fjättrade millioner, som djupt nedom det intellektuella lifvets yta sänkts i de blinda instinkternas och lustarnas dy, som vaktats med boskapen och öfver det södra slafveriets brännande sand sträfvat fram till sina grafvar — tänk på allt detta, och hvar finnes väl det slagfält, ehuru hemskt, som ej är hvitt — hvitare än en ängels vinge — mot detta mörkrets mörker, som under tvenne århundraden hängt öfver söderns olyckliga jord!"

Det var under dessa omständigheter, som den af hängifven öfvertygelse och puritansk ifver ledde John Brown med några få utvalda sökte sätta sig i spetsen för de förtryckte och leda dem till frihet, ett företag som han fick umgälla med lifvet;

och som norden, segrande vid presidentvalet, utsåg till Unionens ledare den rättänkande och energiske arbetaresonen Abraham Lincoln. Valet blef för södern en signal till revolution; och sålunda uppstod 1861 den kamp, som skulle blifva en af de väldigaste i världshistorien och före sitt slut skulle kräfva bortåt en million människolif.

Å ena sidan stodo nu nordstaterna med öfver 20 millioner inbyggare; och å den andra sydstaterna med ej fullt 10 millioner, negrerna inberäknade. Fanns då för de senare någon utsikt till seger? Ja, om blott södern, som i allt var bättre rustad och förberedd, kunde hastigt afgöra striden. Eljest, nej! Allt berodde sålunda på kampens början, och det är just därigenom som striden på Hamptons redd blef af så stor betydelse.

Sydstaterna hade bemäktigat sig Charlestons fästning, Fort Sumpter. De hade mött nordens hastigt uppbådade här i en blodig drabbning utanför Unionens hufvudstad och tillfogat densamma ett svårt nederlag. Nu gällde det att från sjösidan stödja denna första framgång och eröfra Washington, att upphäfva nordens blockad af söderns hamnar, samt att hindra nordens med 500,000 man förstärkta armé att med stöd af flottan längs James-floden söderifrån intaga slafstaternas hufvudstad, Richmond.

Hur skulle detta ske? Sydstaterna hoppades att genom ett snabbt utrustande af pansarfartyg kunna förstöra nordens af endast träfartyg bestående flotta och därmed vinna sitt mål. Från bottnen af Norfolks örlogshamn upptogs den före stadens utrymmande af norden sänkta fregatten Merrimac, man nedskar den till batteridäcket, klädde den med en motståndskraftig järnrustning, försåg den med en från stäfven framspringande skarp spets (ramm) samt bestyckade den med tungt artilleri.

Förhållandet blef emellertid ej okändt i norden; och nu gällde det att förekomma och ej förekommas. Sjödeparte-

mentet uppgjorde i tysthet den planen att låta i hast förfärdiga en pansarbåt, som hunne gå ned till Norfolk och på örlogsvarfvet i torrdockan förstöra Merrimac, innan den blifvit färdig. Bland 17 inkomna förslag till pansarfartyg antogs efter flera betänkligheter, på marinministerns tillstyrkan, en af John Ericsson på alldeles nya principer konstruerad modell kallad Monitor. Villkoret var, att fartyget skulle mot i poster utbetalade 275,000 dollars vara i fullgodt skick färdigt och utrustadt inom den korta tiden af 100 dagar, i januari 1862, en del af summan reserverad att betalas, då detsamma bestått profvet. Arbetet upptogs med ifver. Snabbt antog det nya och underliga krigsfartyget sina af de finaste beräkningar bestämda former. Kring hela den lätta stommen löpte likt ett yttre, strax nedom vattenytan afhugget skal ett af den tidens artilleri ogenomträngligt pansarbälte. Midt på det järnklädda däcket, som skulle höja sig endast 1½ fot öfver vattnet, stod ett nio fot högt af nio hvarf entumsplåtar omgifvet rundtorn, hvars kolossala tyngd hvilade på en svår järnpelare i midten samt på en metallring vid periferien, och hvilket, försedt med tvenne bredvid hvarandra stående 11-tums Dahlgrens-kanoner (också de konstruerade af en man af svensk härkomst), kunde kringvridas med tillhjälp af en ångmaskin. Manövern var alltså öfverflyttad från själfva fartyget till tornet: det lätta vidrörandet af en häfarm var tillräckligt att vrida tornets kanoner i önskad riktning. Mellan hvarje förkrossande slag, som dessa utdelade, öppnade och slöto sig de järnskodda kanonportarna.

Hvem af de båda kämparne, Merrimac eller Monitor, skulle nu först hinna utföra sitt värf? Därpå berodde det. Oaktadt all ifver blef Monitor ej färdig förr än den 3 mars, 40 dagar efter den bestämda tiden (hvilket dock ej hindrade sjödepartementet att utbetala de öfverenskomna

posterna). Emellertid hade Merrimac lupit af stapeln, samt låg fullrustad och redo att först utföra sitt värf.

Det var den 8 mars 1862. Tillsammans med några nordamerikanska officerare återvände den, som skrifver dessa rader, i en båt från den vid Chesapeake-vikens mynning belägna unionsfästningen Fort Monroe till ett därutanför uppfördt verk, Rip Raps, där vi under befäl af öfverstelöjtnant Helleday, f. d. officer i svenska flottan, lågo i garnison.

Den omgifvande taflan ägde en halft fredlig stämning. Visserligen lågo där med några vimplade örlogsskepp emellan sig de två fästningarna Fort Monroe och Rip Raps, hvilkas hotande kanoner blickade ut öfver vattnet, samt gent emot dem de två befästade lägren Newport News, som jämte ett par örlogsfregatter beskyddade James-flodens mynning, och Sewall's Point, som ensamt af de fyra befästningarna hölls af rebellerna och, väl bestyckad, beskyddade inloppet till Norfolk. Men örlogsmännens vimplar flöto lugnt i den lätta vårbrisen; fästenas kanoner lågo tysta som i den djupaste fred — ja, hade legat så länge, utom då vår stridslystne kommendant någon gång öppnat en dust med rebellernas batterier på Sewall's Point — och ett blidt solsken belyste hela den sydländska nejden.

Raskt sköt vår lilla båt sin fart öfver de hafsgröna vågorna. Samtalet rörde sig om det af de dagligen ankommande transportfartygen förebådade vårfälttåget från Fort Monroe med stöd af flottan mot Richmond. Plötsligen bröts samtalet af utropet: "Men se på fregatterna! Hvad är å färde?" — Alla blicka dit. Skeppsbåtarna äro uppe, kanonerna sticka svarta ut genom sina portar, marinsoldaterna syssla ifrigt omkring dem, ångan stiger ur skorstenen, ankaret lyftes. — Det var tydligt, att man skyndsamt beredde sig till strid. Snart ljöd förklaringen: "det är Merrimac!' — Med den naturliga spänning, som en förestående kamp

åstadkommer, ökade roddarne farten. Vi nådde Rip Raps, där äfven våra kanoner bemannades.

Våra spanande blickar öfvertygade oss snart, att det denna gång var allvar. Därborta vid Sewall's Point framskjuter förbi dess vänskapliga batterier en mörk, oformlig, mastlös skepnad, som, med sina järnsidor blänkande i solskenet, i spetsen för en svärm bestyckade mindre fartyg trotsigt styr sin af mörka rökhvirflar omkretsade färd rakt ned mot våra vid Newport News bidande fregatter.

Nejdens skenbara lugn är inom kort som genom ett trollslag förvandladt. Först brytes den lugna tystnaden af Rip Raps' eldtungor, i det våra batterier slunga sina dräktiga spetsgranater mot vidundret. Ögonblickligen svara rebellernas bestyckade skansar, hvilka beskjuta våra från Fort Monroe anryckande fregatter.

Men detta är endast de högtidligt varnande förebuden till den egentliga striden. Den öppnas först, när det hotande sjötrollet hunnit några hundra fot nära de vid Jamesfloden stationerade örlogsmännen, som då slunga sina bredsidor mot dess pansarfjäll. De väldiga kastkropparna glida dock i sjungande bågar oskadliga bort därifrån och tömma i böljorna sin fåfänga kraft eller splittras mot den tjocka pansarhuden. Batterierna på Newport News utspy lika fruktlöst på kärnskotts afstånd sin eld mot angriparn.

Obekymrad om detta järnregn styr Merrimac ned mot fregatten Cumberland, skickar den som förebud en salva med mördande verkan från sina förkanoner, störtar ögonblickligen därefter sitt spetsiga bröst mot dess sida och tillfogar den stolta fregatten en så öfverväldigande stöt, att den med ett djupt och dödligt sår, hvari vattnet inforsar, skälfvande raglar tillbaka mot sina förtöjningar. Mod och besinning förlorar den likväl ej: den hopplösa tvekampen fortsättes. Då går den osårbare Merrimac akter om sin redlöse motståndare och låter där sina kanoner med förödande verkan

spela utefter fregattens hela längd. Däcken fyllas af stympade och sönderslitna kroppar. Fåfängt ljuder dock uppmaningen att stryka flagg. Ännu en gång ränner Merrimac sin skarpa stäf i motståndarens sida med en genomborrande stöt. Cumberland sjunker hastigt. Men stolt flyger dock ännu dess vimpel, och vattnet stiger mot manskapets midja, när den sista kanonen dånar sitt trots.

Nu kommer turen till fregatten Congress, som redan i strid med ett par mindre pansarbeklädda fartyg sett broderskeppet under stolt, men vanmäktig kamp sjunka i vågorna. Med sitt skyddande pansar löper Merrimac längs den ädla fregattens sida och slungar den ena förödande bredsidan efter den andra däremot. Döden kräfver en dryg gärd. En granat dödar alla kring en kanon på en när, som dock mister sin arm. Den stympade krigarn söker ännu affyra kanonen, när hans hufvud bortslites af en kula. Befälhafvaren stupar. Skeppet fattar eld. Då ändtligen hissas den hvita flaggan.

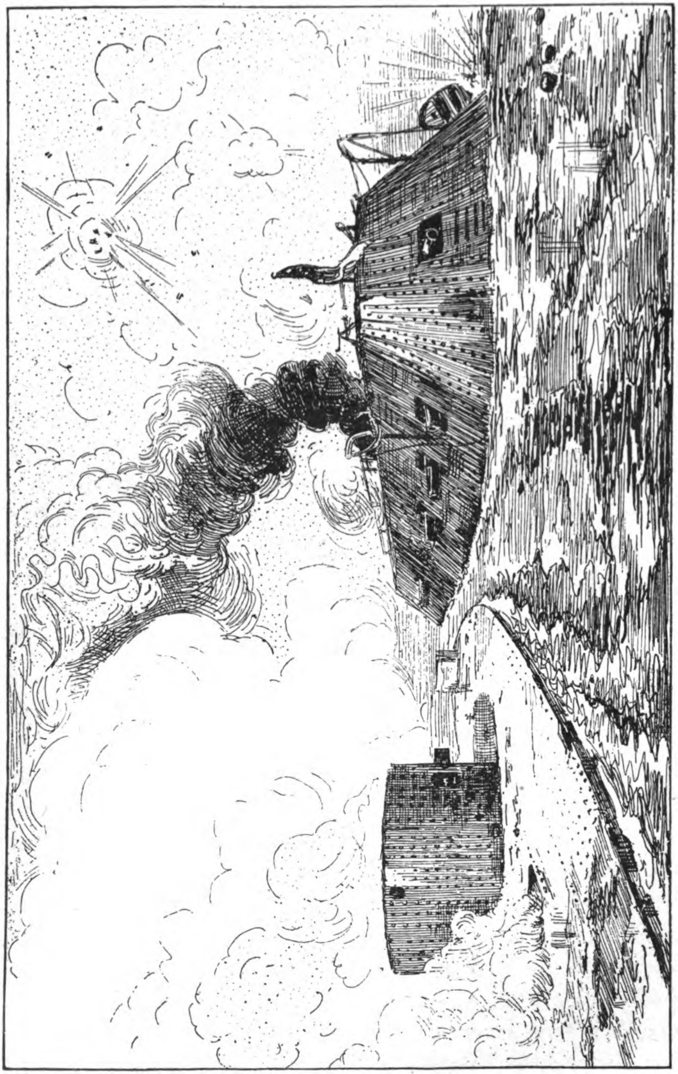
Emellertid återstå ännu de tre fregatter, hvilka från Fort Monroe skyndat till hjälp. Af dessa hade likväl två, Minnesota och St. Lawrence, råkat på grund, och den tredje, Roanoke, fått sin propeller-axel bräckt. Understödd af några kanonbåtar anfaller Merrimac de två förstnämnda, som upptaga kampen utan annat hopp än att falla med ära. Knappt har likväl striden börjat och Minnesota skjutit en af de fientliga kanonbåtarna i brand, när Merrimac i det påfallande mörkret afstår från striden. Viss om sitt fångade rof drar den sig lik en mäktig spindel tillbaka bakom batterierna på Sewall's Point för att nästa dag fullborda sitt verk.

En stilla och stjärnklar natt följde på denna blodiga dag. Därute låg Congress och brann på den af återskenet rödfärgade vågen. Allt efter som lågan tärde kring sig, slukande döda och döende, affyrade hennes skälfvande, spök-

lika hand de ännu laddade kanonerna, hvilkas plötsliga, oväntade dån besvarades af den natthöljda nejdens rullande ekon. Det låg en egen kontrast mellan denna förödelsens scen där nere och den rena, af fridhälsande stjärnor fyllda natthimlen där ofvan. Emellertid nådde elden krutkammaren: med ett förfärande dunder flög skeppet i luften. Ännu blott några ur skyn nedstörtande bränder, som med sina eldstrimmor efter sig döko ned i vågen — och allt syntes åter stilla.

Syntes, men var det ej. Ty på alla håll beredde man sig, hvar på sitt vis, för morgondagen. Örlogsmännen ansträngde sig att komma flott och reparera. På Fort Monroe och Rip Raps rustade man sig att mottaga Merrimac, och i Newport News' förskansade läger beredde man sig att möta en öfverlägsen styrka, som anryckte att operera i samband med Merrimac. Allt hotade att med ens gifva rebellerna den framgång, som snart kunnat leda till ett oväntadt afgörande af krigets öde.

Så grydde dagen den 9 mars. Tidigt stodo vi grupperade på muren kring våra kanoner och riktade frågande blickar mot Sewall's Point och Minnesota, hvilka dock ännu höljdes af en lätt vårdimma. Det var den härligaste söndagsmorgon. Hafvets yta låg som ett svall af silfver. De förödelsens scener hon nyss återspeglat voro utplånade därifrån. Den enda påminnelsen därom var den sänkta Cumberlands masttopp, som med sin vimpel, lik ett segertecken i döden, höjde sig däröfver. Tusentals sjöfåglar summo flockvis i fredlig endräkt på den glittrande böljan. Öfver det hela hvälfde sig den renaste sydländska himmel. Med ett ord, allt hade en sådan stämning af ro, att man liksom kunnat vänta sig höra en väldig klocka ringa till sabbat. Men den klockringning, som skulle ljuda och för en värld förkunna frihetens seger samt sända sitt glädjebud in uti millioner förtrycktas hjärtan, var kanonernas mäktiga dunder.

MONITORS STRID MED MERRIMAC.

Den luftiga morgondimman skingras småningom af dagens strålar. Då varsna vi plötsligen trenne mörka skepnader framskrida ur dess lösta veck; och den enes blänkande pansarrustning förråder snart gårdagens kämpe på väg att nu fullborda sitt verk. Stolt skrider han mot sitt mål utan att ens värdigas uppmärksamma några tjutande kulor, som vi sända mot honom. Fiendens landbatterier tiga i dag. Från vallarnas krön bidar man i stället dramats afgörande slutscen. Ja, tusen och åter tusen blickar från hela den omgifvande nejden följa denna stund den obeveklige segraren, som trygg ångar ned mot sina tillärnade offer....Men...., hvadan så plötsligt denna tvekande gång? Hvad hejdar den oemotståndlige? — Kan det vara detta obetydliga föremål, som framom Minnesota knappt höjer sin underliga skepnad öfver ytan? Hvad är då detta föremål? Är det en parlamentär? Är det någon slags flytande mina? Är denna dvärg, denna leksak, den bebådade John Ericssons Monitor?

Den sista gissningen är riktig. Det är den i nattens mörker efter en stormig färd öfver hafvet anlände Monitor, som nu med sitt af den mångkunnige konstnären smidda pansarbälte kring midjan trotsigt skyndar fram att i väldig envigeskamp möta sin fruktansvärde motståndare. En blixtrande eldflamma, följd af kanonens varnande röst, förkunnar, att han menar allvar, och att denna nya bardalek på lif och död är började. Från alla håll bidas med spänd väntan stridens utgång. Snart omhöljas de båda kämparna af hvirflande rökmoln, gång efter annan upplysta af ljungande blixtar. Den lugna atmosfären skakas af kanonens dunder, och de tjutande kastkropparna slå tätt med pröfvande dråpslag på hvardera motståndarens järnrustning eller uttömma sin vrede i vågorna, som därvid uppspruta höga vattenstrålar.

Monitor äger visserligen blott tvenne 11-tums slätloppskanoner, då Merrimac är beväpnad med åtta sådana och dessutom med tvenne 100-pundiga refflade kanoner. Det visar

sig likväl snart, att Monitor genom den sinnrika konstruktionens makt är sin motståndare fullt vuxen. Då försöker den så oförmodadt hejdade kolossen att genom sin fysiska tyngd förkrossa och i djupet sänka sin till utseendet så svaga fiende. Med full fart störtar han sig mot Monitors låga sida. Kraftfull, om än sviktande, mottager denne det våldsamma anloppet och skär med sitt skyddande pansarbälte, som blott får en lätt skråma, djupt in uti Merrimacs järnstäf. Åter och åter igen upprepas samma fruktlösa försök.

Kanonernas arbete upphör emellertid ej. En järnflinga susar genom Monitor-tornets utsiktshål och sårar dess tappre befälhafvare, löjtnant Worden, illa i ögat. Några af besättningen kastas genom projektilernas anslag mot tornet af hjärnskakning bedöfvade omkull. En kula genomtränger Merrimacs kanonport och anställer förödelse därinom. Flera timmar fortgår denna väldiga stridsdans, utan att någon af de inom åskådarringen kämpande vilja vika. Slutligen nödgas dock Merrimac, illa tilltygad, som det tros, af ett utaf Monitors dråpslag, rymma fältet samt, besegrad och förföljd, rädda sig bakom batterierna på Sewall's Point, för att aldrig mera framträda på stridsscenen.

Oändligt jubel blef nu dagens lösen. Monitors namn fördes, i förbindelse med John Ericssons, af krigets snabba och begärligt uppfångade rykte kring alla land. Det var ock, såsom redan antydt, djupare mänskliga intressen än en dags seger eller nederlag, än ett stridssystems öfvervikt öfver ett annat, som denna 9 mars vägdes på krigets darrande skålar. Hampton Roads undanskymmes af större krigshändelser från den och senare tiden; och John Ericssons pansarsystem har undanträngts af andra mera fullständiga. Men följden af den seger, som vanns af Monitor, skall lefva den dag, då minnet af Hampton Roads förbleknat, och John Ericssons namn står outplånligt inristadt bland den mänskliga frihetens befordrare.

Fragment från en Romresa.

Af *Anna Olsson*.

"Hörde du det där a'et?"

Vi sutto och väntade på tåget. Inte på ett amerikanskt tåg till närmaste storstad, inte heller på tåget till någon undangömd vrå bland Klippbergen, nej, det var inte något vanligt tåg, vi väntade på, min reskamrat och jag; det var tåget till Rom.

Att "alla vägar bära till Rom", hade vi ju ofta hört, men att *vår* väg skulle bära dit, hade vi aldrig vågat hoppas. Och nu sutto vi likväl på järnvägsstationen i Florens och hörde, hur man tillkännagaf, att snart komme tåget, som skulle gå till Rom.

Hvilken tjusning låg det ej för oss i det där ordet!

Vi hade suttit och pratat om hvarjehanda, då dörren till väntsalen öppnades af en järnvägstjänsteman, som ropade några ord åt de resande. Det sista ordet hade slutat på a, och det var det där bokstafsljudet, som min reskamrat särskildt fäst sig vid. Han vände sig till mig och frågade, om jag hade hört det där a'et. Ja, det hade jag. Och jag förstod, att det hade smekt hans musikaliska öra, som en ljum sommarvind smeker kinden. Lekande, lätt och graciöst kom det, nästan litet kokett, tyckte jag.

"Vet du", frågade min kamrat, "hvad det där lilla a'et kom mig att tänka på?"

"Nej."

"Jo, en fjäril, fladdrande öfver en blomsterrabatt."

Och så återtog han efter en paus:

" 'Hela ditt väsen är sång, hvarje ditt ord en sonett', säger Tegnér om italienskan. Men jag tror det ibland behöfs bara en enda liten bokstaf, för att det skall bli en sonett."

Vi voro som ett par barn, som längese'n fått löfte om att få följa med på en lustresa och slutligen efter årslång väntan se detta löfte gå i fullbordan.

Jag såg på min kamrat. Hans ansikte upplystes af ett blidt leende, och han nickade vänligt åt biljettförsäljaren vid luckan.

På vägen hände ingenting märkvärdigt. Kejsar Wilhelm var inte händelsevis ute och reste, så att vi fingo ej se honom; inga tåghinder inträffade, utan allt var som vanligt, när man är ute och reser. — Nej, inte precis. Nog känns det väl litet annorlunda för en konstälskande svensk-amerikan att fara mellan Florens och Rom, än det gör att resa till exempel mellan Chicago och New York.

Ett särskildt litet minne ha vi också från den där resan. Det är den ståtliga gamla damen med de stora, granna ögonen, som, då hon steg af, önskade oss en "buon viaggio". Hvad det lät vackert, så som hon sade det med sin mjuka, behagliga stämma! Vi hade aldrig sett henne förr, inte växlat ett ord med henne, endast suttit på samma tåg som hon ett par timmar. Och ändå önskade hon oss lycklig resa, då hon lämnade kupén.

"Hvad funderar du på — månskenet på Canal grande eller alpnaturen i Schweiz?" frågade min kamrat.

"Inte på någotdera, — nej, du, jag satt just och tänkte på hur uppfriskande det är för mig, stackare, som året om sitter i en skyskrapare i Amerika och räknar andras pengar, — hur

uppfriskande det är att vara ute och flacka omkring så här. Du däremot — nåja, att plugga Kant i pojkar är väl inte alltid så lätt och så nöjsamt, men under sådant arbete torkar man då åtminstone inte upp i intellektuellt hänseende, eller hur?"

Han svarade inte direkt på min fråga.

"Kant", sade han tankfullt, "ja, han kan ju vara bra att ha, han med. Men huruvida han kan bli till någon praktisk nytta för gossarne, om de t. ex. skulle råka att hamna som landtbrukare ute på prärien, det blir kanske litet svårt att afgöra."

Så försjönko vi i drömmerier. Jag satt och undrade, om det verkliga Rom skulle stämma öfverens med Rom, sådant jag så ofta sett det i inbillningen. Hade jag inte ända se'n barndomen ägt i min fantasi en tafla af den gamla världsstaden? Och hade inte konturerna så väl som färgerna på denna tafla med åren antagit en allt bestämdare prägel? Nu var den där bilden så tydlig, att jag kände det, som skulle jag resa till en välkänd plats, en plats, hvarest jag redan hälsat på många gånger. Jag trodde, att min reskamrat delade mina känslor.

Men hvad var det, som skymtade fram där borta i fjärran? Min kamrat for upp.

"Ser du, där är kupolen, St. Peters kupol!"

Skulle vi tro våra egna ögon! Jo, verkligen, det var ingen synvilla! Där, vid en krökning af vägen syntes den stora påfvemössan, men den försvann snart igen, och vi fingo vänta än en stund, innan tåget stannade i den eviga staden.

— — — — —

Vi hade varit i Rom ett par dagar.

Det var ett verkligt nöje att se den barnsliga, naiva beundran, hvarmed min reskamrat njöt af allting.

Mitt Rom var bra olikt det Rom, jag nu befann mig uti. Det var en ganska besynnerlig stad, mitt Rom. Det är ju

inte vanligt, åtminstone inte i verkligheten, att människor från olika århundraden samlas och bo på en plats. Och likväl var så förhållandet i mitt Rom. Där funnos ruiner och marmorpalatser om hvarandra, och i de senares pelarsalar syntes romare och romarinnor af den äkta gamla stammen. Konstverk fanns det också i den där staden, och italienare — både forntids- och nutidsitalienare. Jag hade nog inte följt med min tid, jag.

I det verkliga Rom fanns både palatser och ruiner, men alltför få af de senare, tyckte jag, som hade väntat att få se minst halfva staden i ruiner. Och de där stora, moderna butikerna samt de lefvande modejournalerna från Paris och andra platser, de störde mig alltid i mina forntidsdrömmar.

"Jaså, du tycker inte, att Rom är nog ruineradt", reflekterade min kamrat, när jag omtalade mina missräkningar för honom. "Se bara på hvad påfven och hans präster ha uträttat, så ändrar du snart åsikt."

"Men du måste medge, att det är förargligt att finna allting här så moderniseradt, när man som jag gått och beredt sig på att få se något riktigt urgammalt."

"Du hade väl helst velat bo i en ruin, medan vi äro här", sade han skrattande. "Men var du glad", fortfor han, "att få bo i ett ordentligt hotell och att få äta ordentlig mat, lagad af ordentliga tyskar. Ser du, man behöfver nog litet af dessa moderna bekvämligheter, om man skall orka springa omkring dagen lång, som vi ha gjort, sedan vi kommo hit."

Jag höll med honom. Och båda höllo vi med Nicander, när han sjunger om "Det gamla och det nya Rom":

"Du ägde förr ett namn, som skröt af ära;
Roma aeterna hette du en gång;
men ack! din evighet var icke lång:
du föll ett offer för din egen lära.
Du lagrar har, ej hjältar, som dem skära:
din mur är grus, ditt väldes rymd är trång,

och sagan endast eller skaldens sång
ditt minnes prakt på sina vingar bära. —
Men du blef född på nytt, fick andra lagar,
ej mer ett hem för stormarna och striden,
som susa lögner om odödlighet.
Du är, se'n Juliers och Leoners dagar,
ett tempel blott åt konsterna och friden,
och *detta* tempel står i evighet."

Jag hade funnit allt så olika, emot hvad jag föreställt mig, det skulle vara, — allt utom Colosseum. Det var precis sådant, jag tänkt mig det.

"Är du nöjd nu?" frågade mig min reskamrat, när han och jag spatserade uppe i fjärde våningen på denna jätteruin och genom fönsterarkaderna blickade ut öfver Campagnan.

"Det är storartadt, men för att riktigt kunna njuta af utsikten vill jag försöka glömma alla de blodiga strider, som utkämpats här."

"Jag med, — jag ville glömma, men jag kan icke", sade han sakta.

Mitt Rom hade så småningom alldeles uppgått i det Rom, jag nu såg för mina ögon, uppgått i detsamma i sådan grad, att jag, första gången vi skulle in i Capitolium, så när hade frågat vakten:

"Ä' Cæsar hemma i dag?"

Hvad ville jag egentligen honom?

Cæsar fingo vi mycket riktigt se — i marmor förstås. Men hvad han var ful! Han såg inte alls ut så, som vi hade föreställt oss honom.

Så förirrade vi oss långa stunder i konstpalatserna, ja, vi sprungo sannerligen omkring dagen lång, som min kamrat uttryckte sig. Och så, när kvällen kom, skulle vi upp för alla de där långa trapporna i hotellet. Första dagarna höllo vi på att gå vilse i de många smala gångarna. Men så hjälpte oss de där marmorgubbarne att hitta vägen till våra rum. Vid hvarje trappuppgång stod nämligen en marmorbyst. Vid

den första hade Dante fått plats. Gå vi så ännu en trappa upp, finna vi Boccaccio. I nästa våning se vi Tassos lagerkrönta hufvud, och i vår våning håller Ariosto vakt.

Milstolpar började jag snart kalla dem — de där gubbarne. En sådan där lång trappa kan bli en mil, när man måste vandra uppför den, sedan man en hel dag gått och sett på Romas märkvärdigheter.

Hvad jag blef trött på de där milstolparna! Ibland, när jag var riktigt uttröttad, ville de inte låta mig vara i fred, utan förföljde mig, precis som en mängd årtal bruka göra före en examen i historien. — Dante — Boccaccio — Tasso — Ariosto, om och om igen, fastän jag längese'n hade dem på mina fem fingrar. Dante — Boccaccio — Tasso — Ariosto, så där kunde jag få plugga, ända tills jag somnade.

Men hvad sågo vi då egentligen för märkvärdigt i Rom? Ja, det var en fråga, det. Svaret därpå skulle nog kunna fylla en hel volym, och det fastän vi endast sågo en ringa del af alla de konstskatter, som samlats i de sju kullarnas stad.

Vi sågo ruiner, parker, palatser, kyrkor, eleganta nutidsbutiker, präster, nunnor, munkar, tiggare, officerare, artister, utlänningar af alla slag, påfvar (alla utom Leo XIII) och kejsare, — de förra i olja och de senare i marmor naturligtvis. Och så sågo vi kungen (Humbert) och drottningen. Hon var vacker och ståtlig; han — jag begriper inte, hur de kunde måla ut honom så där barsk på alla porträtter, man ser af honom. Han såg inte alls farlig ut, tyckte vi, och inte hade han heller sådana där förskräckliga mustascher, som hans porträtter visa.

Men först och sist sågo vi några af de där odödliga konstverken, som man aldrig kan glömma, när man en gång sett dem riktigt. *Några,* sade jag; vi hade kommit öfverens om att inte försöka se alla kyrkor och konstgallerier i Rom. Därtill behöfdes minst ett år. Några få taflor, några få skulp-

turverk skulle vi se, men vi skulle se på dem så, att de sedan lefde i minnet för alltid.

Vore det egentligen möjligt att glömma t. ex. Rafaels sista mästerverk, eller sådana pärlor som den döende gladiatorn, Apollo Belvedere, Laokoon, Venus! Det är inte värdt att ens försöka beskrifva dem, inte för mig åtminstone.

Så var där bland statyerna en, som särskildt tilldrog sig vår uppmärksamhet. Det var ett påfvemonument af Canova, som finnes i Peters-kyrkan.

Kanske var det kontrasten mellan de stora, majestätiska lejonen och dödsängeln med de ädla, sköna anletsdragen, som gjorde det där monumentet så fängslande. Jag vet inte. Men ett vet jag; en bättre beskrifning därpå har jag aldrig hört än den, som gafs af den gamle italienaren, när han kallade det "una cosa divina". Jag tror inte, det var bara hans ord, som så slogo an på mig, som fastmer den ton, hvarmed han uttalade dem. Det låg däri all den vördnad, man ovillkorligen måste känna inför skön konst, i hvilken form den än må uppenbara sig. "Någonting gudomligt", kallade han det där konstverket. Ja, ligger det icke i hvarje ädelt sådant en fläkt af det gudomliga! Besynnerligt! En stockholmare begagnar också uttrycket "gudomligt". Men inte låter det så, som det gjorde i den konstälskande italienarens mun, inte.

"Det ser ut, som hade han gått i skola hos de gamla grekerna", anmärkte min kamrat, då vi talade om Canova och hans lysande konstnärsbana. Man skulle vilja på honom tillämpa, hvad en af våra svenska skalder sagt om Thorwaldsen:

"O, hur skönt var hans lif: en hjältedikt huggen i marmor!
Skön var hans död: en musik, slocknad å tröttnande våg."

— — — — —

Det var långfredag, och vi hade gått till Peters-kyrkan för att höra "Miserere". Aldrig glömma vi den eftermiddagen. Halfdunklet där inne i den majestätiska domen, prästernas

dofva mässande, de resande, som vandrade omkring med Bædeker i hand, doften af rökelsen, de bedjande, som knäböjde här och där på marmorgolfvet, — allt gjorde ett eget, outplånligt intryck på oss.

Plötsligt nås vårt öra af toner — sådana toner! Ibland ljödo de endast som ett svagt eko, men ibland återigen som när hafvet brusar. Det var någonting egendomligt med den där musiken, något som dock, tror jag, mest liknade "susande granars röst så sorgelig."

Jag såg på min kamrat. Det var just någonting för honom, det där, — han, som ju var estetiker i själ och hjärta. Med något frånvarande och drömmande i blicken stod han och såg uppåt läktaren, hvarifrån de underbara tonerna kommo. Voro de inte ett eko af hvad som ljudit inom honom hela hans lif, och som gjorde, att han kände så väl igen dem och hälsade dem som gamla vänner, dessa toner. Sakta nickade han sitt bifall: "Så skall det låta" — ja, han sade det inte, men jag kände det, som hade han tänkt så. Han drömde sig nog långt, långt uppe i Norden, i sitt gamla hemlands skogar och dalar, där så många underbara toner förnimmas af den, som blott förstår att lyssna. Minnet af de där smekande tonerna följde med oss öfver oceanen, ända till vårt hem i det stora landet i Västern. Och ännu efter många år, i synnerhet då höstvinden suckar i de gamla ekarnas kronor, tycka vi oss höra liksom ett svagt eko af musiken, som vi hörde i Peterskyrkan i Rom.

— — — — —

"Här skall du få se", sade min kamrat en dag, då han varit ute och köpt fotografier af några konstverk, "känner du igen den här?"

"Det är ju gamle Leo själf i all sin härlighet."

"Jaha, du, han får följa med de andra konstminnena."

"Men hvem är det, som liknar honom, du, jag tycker pre-

cis, det är någon, som jag känner, — ah, nu vet jag, det är ju fru H. upp i dagen."

"Akta dig, säg inte det, så hon får tag i det. Hon kunde bli förnärmad."

"Jag tror tvärtom, hon skulle känna sig smickrad, jag, så protestant hon är."

Så började han tala om italienarne, och hur fina och trefliga de bildade bland dem äro. Vi tyckte båda, att det var skada, att man oftast har så förvrängda idéer om dem hemma i Amerika.

"Märkvärdiga ögon de ha," tyckte min kamrat, "ögon som ofta komma en att tänka på en blixtstråle i en kolsvart natt. Ibland återigen kunna de se så sorgset på en, att de kunde narra en att gråta. Sådana där ögon göra, att en italienare ser melankolisk ut, han må nu ha ett aldrig så lifligt sätt. Tag till exempel signora Allegretti. Det ligger något i så väl hennes namn som sätt, som påminner mig om den där taflan, vi sågo i Milano, "Älfdansen", du vet, men har hon inte ett par ögon, som göra, att hon ser ut som den personifierade melankolien."

Så uppstod en paus.

"Tänk, i morgon — i morgon måste vi säga farväl till gamla Roma", anmärkte jag.

"Och det komma vi nog att göra med saknad", svarade min kamrat.

"Det var kanske skada, du inte valde estetik som hufvudämne", anmärkte jag.

Han log, men svarade inte på mina ord.

"Hvar bildad andes rätta fosterland", så har Rom blifvit kalladt. Det där uttrycket passade in på min reskamrat, tyckte jag.

— — — — —

Än en gång måste vi se Peterskyrkan, och så måste vi taga

farväl af Apollo och muserna och alla de andra vännerna i Vatikanens marmorvärld.

Morgondagen hade randats, kulen och dyster.

Vi sutto redan i järnvägskupén, och tåget började sakta glida ut ifrån stationen. Nu skulle vi hem, hem till det gamla hvardagliga. Men vi skulle återupptaga vårt arbete med lif och lust. Vi hade ju haft ferier, och dessa ferier hade vi tillbringat i själfva Roma.

"På den tiden vi voro skolkamrater i gamla Sverige, du och jag, anade väl inte någon af oss, att vi båda skulle hamna i Amerika, men allra minst drömde vi väl om att en dag få göra en Rom-resa tillsammans. — Tänk, om vi skulle få göra om den här resan!"

Min kamrat hörde mig ej. Han satt tyst och tankfull och lät blicken glida långt ut i fjärran.

"Farväl, Roma", hviskade det inom mig, "farväl, men auf wiedersehen!"

Gullris.

Högt upp öfver gräs och örter på mark
du lyfter, stolt som en kung,
din gyllene spira, stor och stark;
hon tyckes dig aldrig tung.
Där surra omkring dig humlor och bin;
din honung är nektar lik.
För mig är den brusande melodin
en folksångs muntra musik.

Helt annat är denna än skrik och skrål,
än tarflig slagdängedrill.
När du är vår fristats blomstersymbol,
hör ock din musik oss till.
Så klinge den då i hela vårt land,
den sången om fröjdfull id!
Så ljude den kraftigt från strand till strand
allt jämt, ifrån tid till tid!

Så höj dig, du glänsande gullris opp
mot himlen, där solen ler!
För dig äro stjärnorna i sitt lopp
ett skimrande stjärnbaner.
All himmelens här har stänkt sitt gull
på dig, som i gruset gror;
så blicka då dit, förtröstansfull,
där släkten i strålglans bor.

Höj hundrade kronor af blomsterblad
i blomstrande republik!
Höj svajande spira för land och stad,
för fattig så väl som rik!
Var aldrig ett märke för ståt och stass,
en självviska tankars tolk!
Var aldrig symbol för en enda klass,
men var det för allt vårt folk!

Ty om du vår guldtörst beteckna skall,
du spira of gyllne blom,
då siar du högt om vårt snara fall,
vår stränga, skymfliga dom.
Vi då skurit ris åt vår egen hud,
som jämt skall piska och slå.
Vi då hafva Mammon satt upp till Gud;
vårt gissel varder du då.

Ty girighet, ondska, låga begär,
de bo i myntad metall;
men guld uti hjärta, i karaktär,
förädla och höja skall.
Och skall du vår fristats blomma förbli,
ge lycka och ej förtret,
beteckne du kärlek och poesi,
ej prosa och själfviskhet.

Så peka från mörker, från jordens grus,
från plågor och synd och skuld
högt upp emot himmelens klara ljus,
mot Salems gator af guld!
Så, gullris, visar du rätt vårt mål,
vårt rum vid Allfaders tron!
Då blir du en hög, en ädel symbol,
och värdig en stor nation!

Jakob Bonggren.

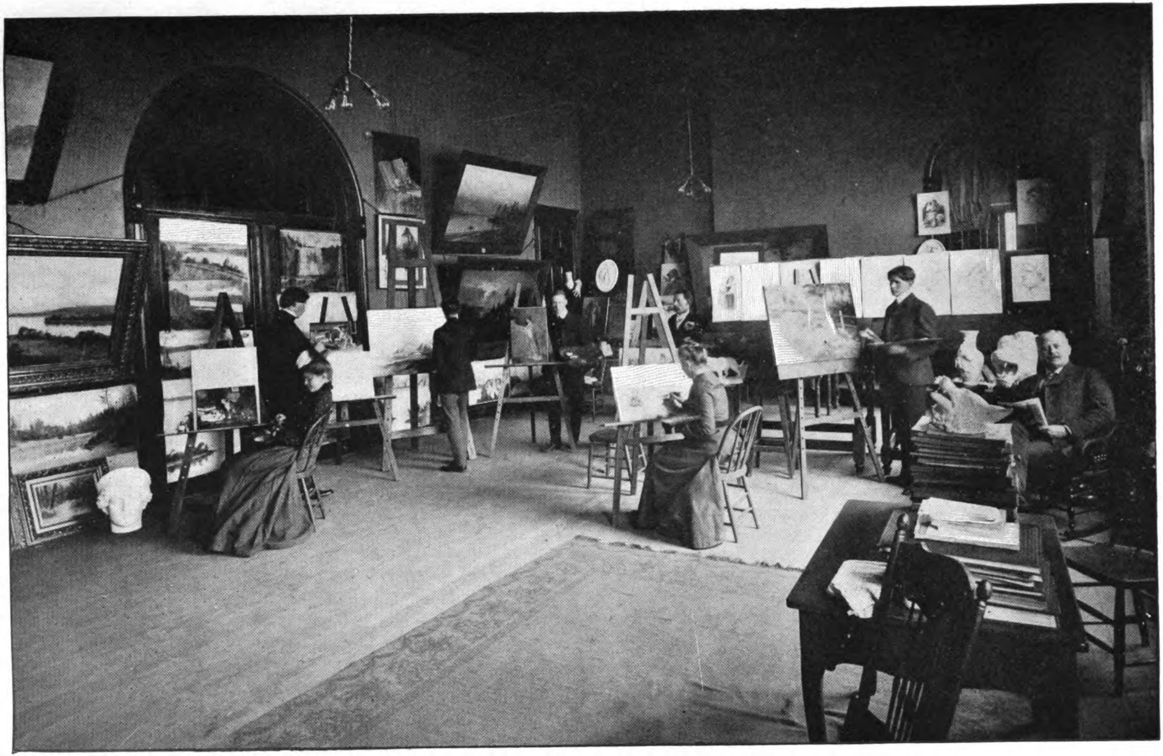

Våra svensk-amerikanska konstskolor.

Af *Birger Sandzen.*

Det länder de styrande vid våra svensk-amerikanska läroanstalter till heder, att de söka bereda vår ungdom tillfällen att vid våra egna skolor studera, hvadhelst naturliga böjelser och anlag förestafva dem. God och grundlig undervisning meddelas i mångahanda kunskapsgrenar, äfven i sådana, som mången från vanlig praktisk synpunkt kunde anse onödiga för unga och i ekonomiskt hänseende mindre försigkomna läroverk. Så t. ex. vill man, så långt man förmår, uppmuntra och omhulda de sköna konsterna, och detta är ädelt och vackert gjordt. Om någon anlade en trädgård och därvid gjorde köksträdgård af alltsammans, skulle man kanske, om anläggningen frodades, kalla trädgårdsmästaren en "praktisk" karl, men man skulle nog också anse honom något ensidig i sin smak, ty man önskar ju äfven se blommor, mycket blommor och annat vackert i trädgården.

I Guds stora örtagård, naturen, finna vi en härlig omväxling. Han, den vise trädgårdsmästaren, har gjort somliga delar af trädgården så hänförande vackra, att de tydligen ej varit ämnade för någonting annat än att tjusa ögat och fröjda

Konstskolan vid Augustana College.

hjärtat på dem, som där vandra. Andra delar voro bestämda att gifva människan näring. Månne den vise trädgårdsmästaren älskade den sistnämnda delen af sin plantering mera än de vackra blomsterängarna? Månne han ville, att vi dödliga, som en kort tid få vandra i hans trädgård, skulle stanna på åkern eller i köksträdgården och aldrig låta vårt öga fägnas af lustgården och dess blommor? Nej, både i andligt och lekamligt hänseende är det en obestridlig sanning, att människan icke lefver "allenast af bröd".

Många konster och vetenskaper kunna ju i bokstaflig bemärkelse sägas gifva mindre bröd än andra, men de böra därför icke anses äga mindre värde. Konstnärsbanan är ju exempelvis i de flesta fall en "svältbana", i all synnerhet för målaren och skulptören. Musiken har så småningom blifvit någonting nödvändigt, något, som nästan alla behöfva, och detta visar ju, att människoanden i denna konst nått en hög utveckling. Målar- och bildhuggarkonstens alster äro ännu på det hela taget lyxartiklar. Allmänhetens skönhetssinne är så outveckladt, att det ej kräfver någonting dylikt. Man nöjer sig med de tusental surrogat, som industrien erbjuder i form af t. ex. oljetryck, reproduktioner af allehanda slag, färgade gipsfigurer o. s. v., och man känner ingen saknad efter den äkta varan. Och dock säger man, att konsten nu för tiden är så "populariserad", att den finnes i hvart enda hem. Man har panna att kalla nästan allt slags billigt krams för "konst". Hvilken lycklig tid blefve det ej för musiken, om denna blefve så "populariserad", att hvarje familj ville hålla sig med ett automatiskt piano, en speldosa eller en fonograf, som gallskreke opera-arior, romanser och ballader, som kunde bräka fram "Annie Laurie" och andra vackra saker femtio gånger i rad utan att tröttna! Nog skulle man väl dock anse det illa beställdt med folks musikaliska smak, om man nöjde sig med dylika musikaliska prestationer i stället för verklig musik.

Man anser det ej onödigt att betala några dollars för att få höra Nordica eller Paderewski, fastän man kunde slå sig ihop med sin granne och köpa en fonograf och sedan njuta af de stora artisterna både morgon, middag och kväll hela året igenom. Örat och den uppodlade smaken protestera högljudt mot usla surrogat för verklig musik. Men ögat och konstsinnet hos vår tids bildade människor njuta däremot ofta i fulla drag af en 25 cents oljetrycksmadonna, som lyser på väggen som en tropisk solnedgång, en 25 cents Martin Luther, ett 2 dollars svartkritsporträtt af någon älskad familjemedlem, som med stirrande ögon och ett krampaktigt leende ser ned på prakten i den salong, i hvilken den fått en så upphöjd ställning.

Och dock äro alla människor af naturen utrustade med mer eller mindre skönhetssinne. Denna gåfva är oss gifven för att uppodlas, för att sätta oss i stånd att njuta af det sköna, som i form af konst och natur finnes här i världen, för att utgöra en motvikt mot den krassa materialism och mammonsdyrkan, som öfver allt omger oss. Man behöfver ej vara artist för att lära sig älska och förstå konsten, lika litet som man behöfver vara musiker för att njuta af musik eller trädgårdsmästare för att tycka om en vacker trädgård. I det gamla Hellas hade nästan alla ett uppodladt skönhetssinne. Allting skulle vara vackert — byggnader, vapen och husgerådssaker. Man satte ett vackert, sirligt ornament, där man nu för tiden skulle sätta ett stort fabriksmärke eller firmanamn. Rom stal sedermera mycket af Greklands konstskatter, konsten blef på modet bland de rika romarne, såsom den vanligen är bland rikt folk äfven nu för tiden, men den var och förblef i Rom någonting lånadt och påhängdt. Den omhuldades ej såsom i Hellas af ett helt folks kärlek och skönhetssinne.

Månne vi ej nu för tiden likna Rom mer än Hellas? Har du icke mången gång, käre läsare, liksom jag häpnat öfver

våra brott mot de allra vanligaste skönhetsbegrepp? Jag gick t. ex. en gång att se en af Shakspeares pjeser, som skulle uppföras på staden P:s stora och vackra teater. Teatersalongen var elegant dekorerad, publiken dyrt och någorlunda smakfullt klädd, men öfre hälften af ridån — hvilken kontrast — utgjordes af en annons för en skofabrik, som påstod sig göra den bästa "treochenhalfdollars-sko" i världen. Upptill hade man målat en ungefär tolf fot hög sko med sulan och klacken vända "en face" mot publiken. Nedre halfvan af ridån annonserade Brown & McFailures skrädderiaffär, den enda i världen, till hvilken en gentleman, som ville vara snyggt klädd, kunde vända sig. Äfven denna annons var illustrerad. I nedre hörnet till höger var en ung, enligt firmans åsikter, väl klädd gentleman. Omsider gick ridån upp, och vi befriades från skon och den välklädda gentlemannen. Vi njöto af första akten, som spelades ganska väl, jag lefde i en annan värld och hade glömt, hvilka som voro världens förnämsta skräddare och skomakare, men jag skulle snart kraftigt påminnas därom. Första akten var slut, och där hade vi den gräsliga skon och grilljannen hängande midt framför näsan på oss igen. Stilig mellanakt, eller hur?

Eller har du icke, käre läsare, liksom jag mången gång promenerat i en vacker stadspark, stadens stolthet. Du känner dig trött, det skymtar en soffa där borta i hörnet af gången. Du skyndar dit, slår dig ned, och dig till uppbyggelse står där midt emot dig, i den dyra, vackra, välskötta blomsterrabatten en väldig träskylt, på hvilken står skrifvet, att du bör använda "Wasatusa för alla slags plågor". Du försöker att titta på blommorna, men det går icke, du måste se på det vidunderliga "Wasatusa", antingen du vill eller icke. När du läst annonsen tjugu gånger och hunnit blifva lindrigt öfvertygad om läkemedlets ofelbara verkningar, blir du trött och går någon annanstans t. ex. till den vackra fontänen längre bort i parken. Där kanske du slipper "Wasatusa",

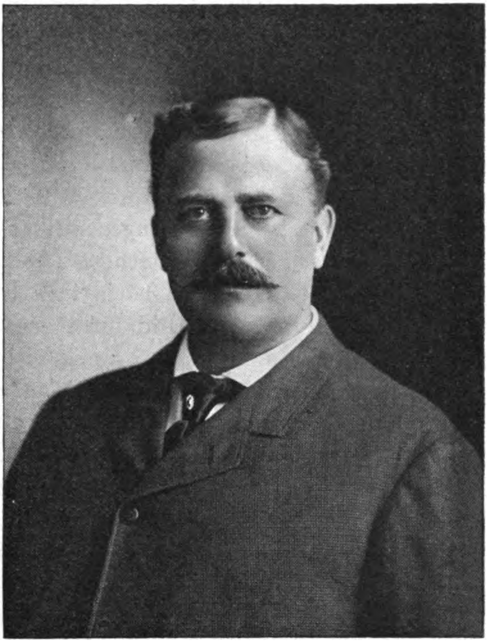
men du får i stället af ett väldigt, rödt, blått och hvitt plakat veta, huru du kan bota den gräsligaste snufva på en enda dag eller blifva af med alla dina liktornar på en enda natt. Dylika öfverraskningar har man att vänta sig, nästan hvart man tar vägen.

Om den merkantila andan så genomsyrat allt, att man icke ens märker, huru man felar mot de enklaste skönhetslagar, äfven där det är alldeles onödigt, då kan man i sanning påstå, att konsten ännu har en stor mission att fylla. Den skall förfina människan och visa vägen till det sant ideala, det sköna och det goda. Jag tror därför, att äfven våra unga, svensk-amerikanska konstskolor, fattiga och anspråkslösa som de äro, hafva ett stort och viktigt arbete att utföra.

Endast tvenne af våra läroverk, Augustana College och Bethany College, äga konstskolor. Vid Gustavus Adolphus College har man länge ämnat upprätta en dylik, men man har hittills varit hindrad af bristande utrymme. I den nya musikhall, som för detta läroverks räkning i en snar framtid kommer att uppföras, skall man också inrymma en stor och tidsenlig atelier samt utställningssal. Den nya musikhallen torde möjligen vara färdig redan inom ett år. Vid Augustana finnes för konstskolan en präktig lokal i själfva collegebyggnaden. Bethany använder för detta ändamål sedan 1893 sin första collegebyggnad. Till att börja med var denna lokal mindre lämplig såsom atelier, emedan ljuset på grund af för många fönster var ojämnt och ostadigt. År 1898 på sommaren afhjälptes denna olägenhet. I norra hälften af byggnaden, hvilken användes till atelier, sattes alla fönster på nordsidan, och i södra delen, hvilken är afsedd för de årliga utställningarna samt för konstsamlingen, insattes takfönster. Bethanys konsthall är till sitt yttre tämligen gammal och skröplig, men är invändigt ganska ändamålsenlig.

Bethanys konstskola upprättades år 1890. Dess första lärare var fru Lucy Osgood. Sedermera undervisade fruarna

Hannah och Marie Swensson samt fröken Addie Covell. Sommaren 1893 kallades den välkände artisten Olof Grafström, då bosatt i Kalifornien, till lärare. Han stannade till 1897, då han flyttade till Augustana, för att taga konstskolan därstädes om händer. Bethany skaffade sig då artisten Carl

OLOF GRAFSTRÖM.

Lotave, hvilken samma år återkommit till Sverige från Paris. Denne duglige konstnär stannade endast tvenne år vid Bethany. Han flyttade på sommaren 1899 till Colorado Springs, där han byggt sig en atelier och där han bott allt sedan dess. År 1899 öfvertogs konstskolan af undertecknad, som redan

förut i flera års tid varit lärare vid en annan afdelning af Bethany College.

Konstskolan vid Augustana College upprättades år 1895, och målarinnan, fröken McMunroe från Davenport undervisade de två första åren. Professor Olof Grafström kallades, såsom redan är nämndt, till lärare 1897, och har han sedan dess, sig själf och skolan till heder, skött undervisningen.

Sedan vi nu som hastigast nämnt något om hvarstädes och af hvilka undervisningen vid våra konstskolor bestridts, vilja vi öfvergå till att i korthet beskrifva, huru densamma bedrifves. Vår framställning häraf afser både Augustana och Bethany, emedan det där och här tillgår på ungefär samma sätt.

Den elementära teckningsundervisningen tillhör de lägre klasserna i underskolan och har ju egentligen ingenting med konstskolan att göra. Eleverna, som börja taga lektioner i skolans atelier, hafva naturligtvis alltid förut genomgått en kurs i vanlig frihandsteckning. De få i atelieren börja med klotsritning och i sammanhang därmed med en elementär kurs i perspektivlära. Därefter får eleven i kol eller svartkrita börja rita händer, fötter, armar, ben och hufvuden, dels afgjutningar efter naturen dels efter moderna och antika statyer.

Då eleven hunnit så långt, börjar han så småningom få måla "stilleben" i olja. Till att börja med, medan han blir van att handtera färgerna, får han kopiera några af studierna i tafvelsamlingen, men han får naturligtvis så tidigt som möjligt måla efter naturen för att redan från början vänja sig att "stå på egna ben". Viktigt är naturligtvis, att eleven så mycket som möjligt får reda sig själf, och att läraren endast öfvervakar och leder arbetet utan att direkt hjälpa till mer, än som är alldeles nödvändigt. Såsom "stilleben" kan man ju sätta upp enklare föremål af nästan hvad slag som helst t. ex. en vattenmelon, några äpplen eller apelsiner,

majsax, enklare vaser, urnor, draperier o. d. Bäst är att börja med föremål af tämligen tydliga och påtagliga färger, innan man försöker sig på ömtåligare sådana.

Därefter kan eleven öfvergå till enklare landskap i akvarell eller olja. För mycken kopiering bör naturligtvis äfven här undvikas. Man kan exempelvis börja med att måla ett par trädstammar och ett stycke mark och luft efter naturen och sorgfälligt studera dagrarnas och skuggornas valörer. Det är ju icke svårt att finna små lämpliga motiv för studier t. ex några halmstackar, ladugårdar, en farmargård o. d. Alla nybörjare hafva vanligtvis till en början en viss benägenhet att mera tänka på föremålens egen färg än på de färgtoner, de erhålla af belysningen.

Såsom grundläggande studier i formanatomi få eleverna rita "flådda" gipsarmar, ben o. d. samt efter "écorché". Klart är, att vi vid våra konstskolor härvidlag måste nöja oss med "écorché", emedan alla tillfällen att studera efter naturen saknas. Det är naturligtvis också en svårighet att finna modeller, då eleven börjar måla figur. Stundom kunna vi ju för billigt pris få någon gammal gubbe från staden, som har godt om tid, att sitta för oss, men i vanliga fall få vi anlita skolans elever. Om en elev vid målarskolan önskar måla figur t. ex. halfva dagen, är det ju stundom ej så lätt att få någon, som är snäll nog att sitta hela tiden. Därför måste vi vanligtvis måla på två eller tre studier samtidigt. En modell sitter t. ex. två timmar och aflöses på bestämd tid af en annan modell o. s. v. De bästa eleverna få ej endast modellen gratis utan sälja ofta studien, om den lyckats bra, till modellen. De få t. ex. 10 @ 15 dollars för studien. Nybörjarna i figurmålning hafva naturligtvis stundom svårt för att skaffa sig någon att "sitta". För att göra studierna mera omväxlande sitta modellerna ofta i kostymer t. ex. i fotbollkostym, mexikansk dräkt o. s. v. Att vi nödgas reda oss utan yrkesmodeller, behöfver väl knappast nämnas. Någon

undervisning i modellering kunna vi ej ännu erbjuda vid våra konstskolor, men meningen är naturligtvis att så snart som möjligt tillägga en afdelning för skulptur.

Om en begåfvad elev ger sig tid att i fyra eller fem år rita och måla enligt förutnämnda arbetsordning, bör han vid denna tids utgång vara något så när försigkommen. Åtskilliga elever gno också på fullaste allvar i flera års tid och i afsikt att utbilda sig till konstnärer. Flera af våra unga artistämnen komma nog att låta höra af sig i framtiden. Jag vill här endast exempelvis nämna den unge ritläraren vid Bethany, Oscar Jacobson, hvilken aldrig studerat vid någon annan konstskola än Bethany, och hvilken redan börjat göra sig känd som porträttmålare.

Vi taga naturligtvis också emot flera elever, i synnerhet damer, hvilka endast vilja måla för nöjes skull. Då eleven anmäler sig, gör man sig underrättad om huruvida han ämnar blifva konstnär till yrket eller ej, och undervisningen ordnas i någon mån därefter. Vi lefva ju i ett "fritt kontri", där hvar och en gör som han vill, och vi taga förstås gärna emot elever af alla slag. Hufvudsaken är att få dem att börja. Så godt som alla blifva, sedan de väl kommit i gång, intresserade och vilja lära sig ordentligt. Mången, som börjat måla "för ro skull", har sedermera fortsatt i flera års tid på fullaste allvar. De mest försigkomna eleverna måste skänka en af sina bästa studier till samlingarna. För damernas räkning gifvas kurser i porslinsmålning. Konstnärligt målade vaser och bordserviser äro ju onekligen en prydnad i hemmet.

Vid både Bethany och Augustana lägger man sig vinn om kyrklig konst. Man utför beställningar på altartaflor, gör ritningar till altaren, till konstnärliga ramar i olika stilar o. s. v. Konkurrensen mellan Augustana och Bethany i detta afseende d. v. s. närmast mellan prof. Grafström och författaren häraf är af den allra fredligaste natur. De beställ-

Konstskolan vid Bethany College.

ningar, han får, unnar jag honom, min gamle vän och yrkesbroder, af hela min själ, och dem jag får, unnar han mig. Däremot tycker jag, det är egendomligt, att våra svenska församlingar stundom vända sig till tyska eller amerikanska snickerifabriker för att till mångdubbelt för högt pris skaffa sig s. k. "högaltaren". Man får en priskurant och väljer ofta ett "högaltare" i en stil, som icke det minsta öfverensstämmer med kyrkans. Jag har exempelvis sett rent götiska altaren i romerska kyrkor o. s. v. En konstnär skulle naturligtvis göra altaret och altartaflan i öfverensstämmelse med kyrkans stil och färger. Stundom efter att hafva rådgjort med en konstnär längre än boerna underhandlade med Kitchener, beställer man en altartafla af en vanlig plankstrykare. Man får icke bättre pris men odugligt arbete. Detta och förutnämnda fall äro dock undantagsfall. I regel taget skaffa sig svensk-amerikanarne ytterst vackra och stilfulla, om också enkla kyrkor. Jag har mången gång häpnat öfver hvilka härliga tempel äfven små församlingar ofta äga.

Vid våra konstskolor hållas årliga utställningar, vid Augustana under den sista veckan af skolåret, och vid Bethany unde den vecka, de årliga oratoriekonserterna gifvas. Utställningarna äro delade i tvenne afdelningar, den ena utgörande elevernas arbeten, den andra yrkesartisters verk. Åtskilliga arbeten inskickas årligen, andra lånas o. s. v. Klart är, att, om man för utställningarna hade en rymlig och eldfast byggnad, dessa skulle blifva någonting vida större än de för närvarande äro. Det är nu förenadt med mycken risk att mottaga dyrbara konstverk. En stor och välkommen tillökning i Bethanys samlingar var ett större antal ytterst värdefulla laveringar, målningar och handteckningar, som läroverket genom en af sina gynnares förmedling erhöll af "Century Company", hvilket, såsom bekant är, utgifver det välbekanta "Century Magazine".

Bethany hade sin första egentliga konstutställning på våren

1899. Förut hade man varit hindrad af brist på lämplig lokal. Jag minns, huru vi först beslöto oss för att försöka anordna en utställning. Vi sutto några vänner och språkade på mitt rum på Bethany College kvällen före den första oratoriekonserten. Vi undrade, om det skulle blifva mycket folk i staden för att höra på konserterna, om man skulle förtjäna "bra med pengar" på dessa o. s. v. Någon nämnde i förbigående, att det kanske kunde betala sig att anordna en liten utställning med låg inträdesafgift t. ex. 10 cents. Vi blefvo genast intresserade. Det kostade ju icke mycket att försöka i liten skala.

Beslut och handling äro ett hos mannen. I rummet nr 114 på Bethany College skulle utställningen blifva. Tre af oss, Lotave, då lärare vid konstskolan, den välkände dekorationsmålaren Malm och undertecknad, grepo oss verket an. De andra "troppade af", rädda att vi skulle använda dem vid det herkulesarbete, som förestod. En rastlös verksamhet utvecklades. Vi hade ju icke mer än en natt på oss. Vi plundrade vänner och bekanta och hela Bethany College på krukväxter, mattor, draperier och allt, som möjligen kunde användas att försköna nr 114. Så många taflor, som kunde få något så när god belysning, uppsattes. De flesta voro af Lotave eller undertecknad. Bland andra dukar voro Lotaves "1861", "Dödsdans", den "Nordiska sommarnatt", som sedermera mycket lät höra talas om sig, ett porträtt af Lotave, måladt af undertecknad, en "Gatuscen från Paris" o. s. v. Klockan ett på natten hvilade vi ut en stund och funno, att vi gjort underverk. Lärosalen nr 114 såg rent af respektabel ut. För att det hela skulle göra ett ännu mera imponerande intryck, satte vi slutligen upp ett rep, förgylldt med guldbrons och försedt med väldiga tofsar, hvilket skulle hålla "massan" på sex fots afstånd från konstverken. En skylt uppsattes utanför för att underrätta om hvar utställningen fanns. Tidigt följande morgon anställde Lotave en studerande, som

skulle sitta vid dörren och sälja biljetter. Om han icke trodde sig om att ensam sköta affären, skulle han få skaffa sig så många biträden, som behöfdes.

Fram på dagen började extratågen att komma, fullproppade med folk. Lotave och Malm marscherade upp och ned i korridoren utanför nr 114, väntande på att mängden skulle komma den vägen och beredda att stå till tjänst med råd och dåd och biljetter, om de, som sålde dem, skulle få svårt att reda sig. Hela skolan och staden sågo ut som en myrstack, men icke en enda förirrade sig till nr 114. Det var som förhäxadt. Lotave och Malm ledsnade på att patrullera. De kommo upp till undertecknad. Då och då skickades en af oss ned för att kunskapa. Situationen var alltjämt lika hopplös. Lotave utöste sin vredes skålar öfver den ociviliserade och ovärdiga publiken. Klockan sex gingo vi ned igen. En gammal gumma var den enda lefvande varelse, som fanns i nr 114. Hon tycktes emellertid besjälad af det sanna, lefvande konstintresset, ty hon hade för att på nära håll taga de odödliga mästerverken i betraktande, klifvit öfver repet, som skulle hålla massan på sex fots afstånd. Med högra handen kände hon försigtigt på en af Lotaves "symbolistiska" dukar. Vårt misshumör upplöstes i hejdlös munterhet, då vi åter hunnit ut i korridoren. Gumman var emellertid den första, som besökte nr 114 den dagen och, sanningen att säga, äfven den sista. Äfven om hon något kunde "skrattas åt", så förtjänade hon dock liksom Lotta Svärd "mera hedras ändå".

Det vardt afton. Solen gick ned i blod. Hur kunde den annat efter att hafva sett vårt nederlag? Lotave stod i det längsta utanför nr 114 och "såg som den, som söker, ser". När så hela skaran af besökare "dragit förbi, de första som de sista" mot "auditorium" för att höra på kvällkonserten, och ingen vidare hedrat nr 114 med sin närvaro, då gick Lotave upp på sitt rum. Han var mäkta vred och besvarade icke knackningar eller de höfligaste frågor. Senare på kvällen,

just som extratågen skulle afgå, hölls krigsråd på mitt rum. Det ämne, som diskuterades, var: Hur i all världen skall man få folk att gå till nr 114?Den förste talaren, artisten Lotave, föreslog, att vi skulle spränga extratågen, som just då voro färdiga att afgå, och de otacksamma människorna i luften. Malm, anseende förslaget i och för sig själft godt, menade dock, att man närmast borde tänka på morgondagen, samt huru man då skulle få folk till nr 114. Han föreslog, att man vid stora trappuppgången till Bethany College skulle placera skyltvakter med laddade gevär. Alla, som därefter passerade stora ingången, skulle anhållas och vänligt men bestämdt uppmanas att välja mellan konstutställningen och en ögonblicklig död. Äfven detta förslag ansågs godt. Omsider beslöts dock att till att börja med försöka mildare medel, äfven om folket ej gjort sig förtjänt däraf. Att de med eller mot sin vilja skulle se, hvad som fanns i nr 114, det hade vi alldeles klart för oss. Vi beslöto att "trycka lappar" för att annonsera utställningen samt att trycka dem i så riklig mängd, att de kunde dränka hela staden. Dessutom skulle i närheten af nr 114 placeras härolder, som med kraftiga maningsrop skulle kalla mängden till konstens tempel.

Sagdt och gjordt. Nästa dag med dess extratåg och folkskaror kom omsider, och den bar seger i sitt sköte. Fram på eftermiddagen hade alla människor en eller flera af våra "lappar" i handen. Att kasta dem ifrån sig hjälpte icke. Man försågs ögonblickligen af en af våra utskickade med en ny. Antingen det nu berodde på annonserna eller utroparna eller en mild försyns ledning, faktum var, att strömmen råkade vända sig mot nr 114. Hela eftermiddagen och kvällen var salen bokstafligen packad af folk. Lotaves anlete sken klarare än min vintersolnedgång på väggen. Han och Malm och undertecknad gingo omkring och voro älskvärda och tjänstgjorde som ciceroner och tafvelkataloger. Uppmuntran vankades också. En äldre herre, som på väg till

Kalifornien från New York råkat läsa om våra konserter i en tidning och gjort en afstickare hit till Lindsborg för att hvila ut en dag, kunde ej nog förvåna sig öfver att här ute på prärien finna en "riktig, liten modern konstutställning". En dam tyckte, att Lotaves "Sommarnatt" var "rysligt söt". Lotave kände sig rörd och tacksam. Kritik undgår man ej heller i denna stygga värld. En vördig fru tyckte, att byxorna och stöflarna på hufvudfiguren i Lotaves historiemålning voro tämligen tarfliga, äfven om de, såsom hon hört, voro "symboliska".

Följande år flyttades tafvelutställningen till konsthallen. Antalet taflor var denna gång ungefär 200. Utställningarna omfattas nu med mycket intresse, och vi hafva alltid långt flera taflor, än utrymmet tillåter oss att exponera. Vi skulle gå framåt med jättesteg, om någon mecenat ville skaffa oss en större och bättre byggnad.

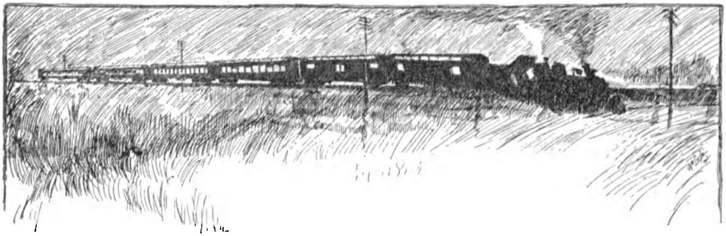
Vid Bethany har man också för ej länge sedan upprättat en slöjdskola enligt svenskt mönster, och här meddelas också undesvisning i flera konstindustriella branscher, träsnideri, glödritning, konstväfnad m. m. Bethany har i fröken A. Rabenius en mycket kompetent lärarinna i konstslöjd. Om konsten och konstindustrien arbeta i broderlig förening, kunna de uträtta storverk. Mången lär sig af den senare att älska den förra. Det är visserligen sant, att de flesta härute i västern ännu anse, att det nödvändigaste för att göra ett hem vackert är mattor, belgiska, turkiska, grekiska, persiska och mesopotamiska mattor. Om man bara skaffar sig dyrare mattor eller gungstolar än grannen, så har man också finare hem. I ett småstadshem i västern blir besökaren ofta vänligen underrättad om priset på mattorna och gungstolarna och att de äro köpta i "östern". Priset på taflorna i huset uppgifves ej. Priset och färgen på grannens mattor och gungstolar nämnes äfven någon gång i förbigående. Men på sista tiden kan man börja märka en genomgripande förändring i hemmens

möblering. Man börjar få se andra smakriktningar. Hemmen börja kunna visa konstnärliga möbler, gammalsvenska, holländska, kolonialmöbler o. s. v. Runor, drakslingor och allmogemönster börja titta fram. Ögat hvilar med förtjusning på nordiska konstväfnader och gobeliner. Äfven en och annan liten värdefull målning har letat sig upp på väggen. Jag tänker med förnöjelse på ett par hem här i närheten af mitt eget, i hvilka besökaren genast känner, att bildning och skönhetssinne satt sin stämpel öfver allt, på stort och smått. Det finnes ingenting dyrt i dessa hem, men de hafva ordnats af ägarens egen och ej möbelhandlarens smak.

Käre läsare, om du varit snäll och tålig nog att läsa både denna min anspråkslösa uppsats och den, jag förra året skref för "Prärieblomman", så tycker du måhända, att jag "sargat om" samma sak mer än nödigt vore. Men du vet, att "däraf hjärtat fullt är" o. s. v. Det var en gång för ej länge sedan en framstående professor i anatomi vid Uppsala universitet. Han var specialist i hjärnans anatomi och hade i sin källare en väldig samling hjärnpreparat i glasburkar. Denna samling var honom kär. En dag fick han helt oväntadt besök af en ung brorsdotter, en 16-årig flicka från Stockholm, som kom för att "öfverraska" farbror och faster. Professorskan var utgången på en visit, och professorn var ensam hemma. Huru skulle han bära sig åt för att roa den unga damen? Jo, han skulle visa henne samlingen i källarvåningen. Om icke det vore roligt, så visste han då egentligen icke, hvad som kunde vara roligt. Professorskans visiter togo lång tid. Då hon efter tre timmars tid kom hem, fann hon professorn och den unga släktingen i källaren, den förre med brinnande intresse förklarande skillnaden mellan innehållet i tvenne burkar, den senare halfdöd af trötthet. "Du får vara snäll och förlåta farbror, som så tröttar ut dig", sade professorskan. "Han tror naturligtvis, att alla äro lika roade af de där gamla hjärnorna som han själf." Flickan förlät gärna sin gamle

farbror, ty hon förstod, att han gjort sitt bästa för att roa henne, och att han mente väl.

Käre läsare, om du finner mig "ensidig", så förlåt det! Jag har försökt att roa dig med det, som jag själf varmt intresserar mig för, och jag har menat väl. Tack och adjö!

Tagelringen.

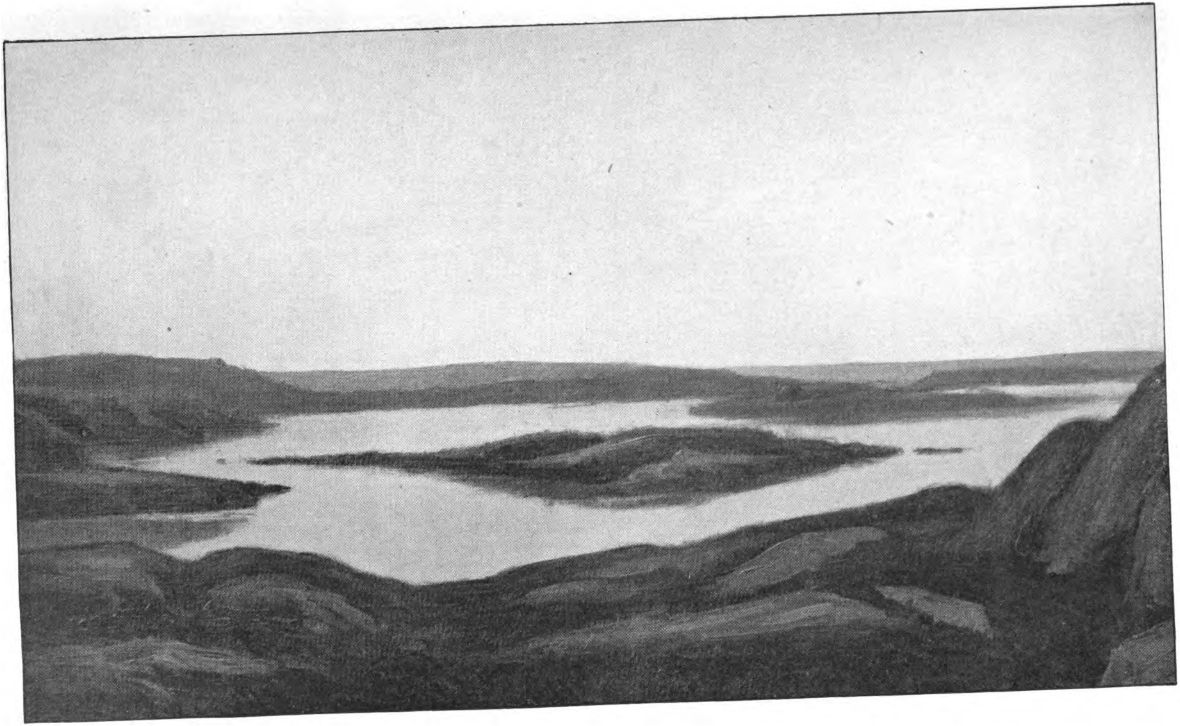
Penn- och penselteckning af *Wilhelm Larson.*

I.

En gråkall aprilkväll år 1890 kom han till Mrs Isaksons boardinghus i Burnside Crossing. Hullig var han och ej heller illa klädd, men mycken smuts och dam hade han på sig, och luktade immigrant gjorde han, så att starboardaren Aleck Perzonn, som var född af fint folk i Stockholm, rynkade näsan och sa' "fi donc".

Fred Berg, en hygglig pojke, fast han var prästson, tog emot nykomlingen med att fråga'n, hvem han var och hvad han ville, och då slapp det ur honom, att han hette Måns Jönsson, var husmansson från Göinge härad, hade varit i snickarelära i Lund och kom direkt därifrån. Släktingen, som skickat biljetten, hade han inte kunnat finna, hvilket ju var förklarligt, emedan karlen var död och begrafven ett par veckor förut.

Fred hade känt den aflidne och ansåg sig därför ha liksom fadderspiikter, så han tog sig an Måns, begynnande med att leda honom upp till badrummet. När göingen kom ned igen, var han blank som en ny femcentare, och se'n han fått i sig lite mat, såg han ut som bara hälsa och gryende mandom.

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

2. *Midsommarnatt på Sveriges västkust. Oljemålning af Carl O. E. Linden.*

Det var skralt med arbete den våren, så det bästa Fred kunde göra i fråga om jobb var att få in honom i section-ganget på Western Indiana-banan. Och det var Måns nöjd med, arbetade hvarenda dag och pluggade engelska om kvällarna, drog vid månadens slut sin första lilla pay och började reda sig själf.

II.

I åska och regn, sent på natten efter en kvalmig junidag, medan sectionganget äflades med en mindre skada på spåret ute vid Calumet-stranden, hade någon missförstått en signal. Ett försenadt Wabash-tåg liksom dök upp ur prärien, gled fräsande in på den skadade sträckan, bände ut några skenor och ställde sig så vackert med maskinen och de främre vagnarna på kant i diket.

Lemmar och lifhankar ledo underligt nog ingen skada, men ett skönt stycke villervalla uppstod, i synnerhet i första day-coachen, som var full med immigranter. Och där, medan sectionmännen hjälpte till med att fösa de arma varelserna till den bakre, oskadade delen af tåget, fick Måns se en spetsig hätta på ett svartburrigt hufvud, jämte ett blått och hvitt lifstycke om en späd byst.

"En dalkulla, min lif!" — "Skall jag hjälpa dig?"

I stället för att svara föll kullan afsvimmad i hans våta famn. Och genom två vagnar, fulla med arga karlar och förskräckta kvinnfolk, fick han bära henne, innan han fann en tom sittplats.

Ett par korta ögonblick stod han i ängslan och beundran öfver det bleka, täcka ansiktet, då ett lokomotiv buffade emot sista vagnen och vid skakningen öppnades ett par stora, mörka ögon, som för en sekund mötte hans.

"Hva va dä? Hvar ä min korg och min påse?"

Hvad Måns svarade, dog bort i sorlet, och så fort han kunde arbetade han sig tillbaka till den kantrade vagnen. Men

"HVA' VA DÄ? HVAR ÄR MIN PÅSE OCH MIN KORG?"

hvarken påse eller korg stod att finna där. Åter kom en skakning och den så häftig, att vår göing lades på magen öfver en sitskarm, och när han kom på benen igen, just som vagnen, hvari han lämnat kullan, rullade bort, höll han i handen en liten ring, flätad af tagel.

För frågor och funderingar blef ej tid, ty slit och släp med att klara och laga banan följde hela natten i ända och dagen lång.

Och när Måns klockan 10 på kvällen kom hem, var han så förbi, att han inte visste, vare sig hur han kom till sängs, eller att han i trappan förlorade den lilla ringen, hvilken Aleck fann och stoppade på sig, när han på morgonsidan kom hem från ett nöje.

III.

Ett år hade förgått, och Måns hade lärt sig mera engelska, än flertalet hinner med på denna tid, samt därjämte knogat igenom några volymer arkitektur. Med Freds hjälp hade han kommit in i Jim Bucks bridgegang på Illinois Centralbanan, och som han alltid var trygg till sinnes, klar i hufvudet och säker i senorna, hade han där blifvit både gubbens och kamraternas favorit. På boardinghuset stod han högt hos alla utom hos Aleck, som "ej kunde begripa, hvarför man gjorde affär af en drängprisse". Och hos Fred hade han stigit från skyddsling till stallbroder.

Endast i kärleksaffärer förstodo de icke hvarann, ty i det ämnet ansågs Måns rudis. Men när Fred for till Woodlawn på giljarfärd och Måns satt hemma och kände sig ensam, då drogs han i andanom till det urspårade Wabash-tåget och kullan med de mörka lockarna, som hvilat på hans axel, den mjuka armen, som legat om hans våta nacke, och de mörka ögonen, som sänkt en enda blick i hans. I den blicken hade legat en gnista, som ej kunde slockna.

Så en söndags eftermiddag, när Fred gått till stationen för att möta sin Emma, satt Måns på porchen, frågande sig själf, hvar hon kunde vara, om hon mindes honom och om han skulle få se henne åter, då röster hördes nedifrån gatan. Där kommo först Fred och Emma, se'n Aleck och — hur? hva? hvem? — Hon! Ja, min lif och knif, var det så!

Med ens flammade gnistan upp. Rodnande till hårfästet gjorde Måns en totalt misslyckad bugning, när Emma presenterade: "Miss Mattson — Mister Johnson"; och nästan fånigt stirrade han den nykomna i ansiktet, men den blick af igenkännande, han där sökte, fann han ej.

Flickorna stannade till supper, och nog gjorde Måns artiga försök att få säga ett ord till kullan, men det var omöjligt, ty Aleck underhöll ett oafbrutet flöde af ord och sat-

ser, så fina, att de, som Fred tyckte, "behöfde svepas in i silkespapper för att inte rent af falla sönder." Och stackars Måns, kär öfver öronen och svartsjuk ända ned i tåspetsarna, fick bara tiga hela kvällen.

Vid bordet gick det naturligtvis galet för honom, så han både spillde sås på duken och fick molassesdrickat i vrångstrupen. Och ej nog med det, utan han hade på ett hår när fördärfvat både sig och Fred genom att drumla, när de följande dag hängde mellan himmel och vatten på en bjälke öfver Calumet-rivern.

IV.

"Sista paret, ut!" klang det på stockholmska, när stallbröderna söndagseftermiddagen därpå närmade sig ett sällskap bekanta på Smålandsbacken i Washington Park, och som en pil sköt en ljusklädd flicka förbi dem.

Måns såg det svartburriga hufvudet och kände, att det klack till i hjärtat på honom. Hur Aleck struttade utåt slätten, och hur flickan tydligen lät sig tagas af honom, såg han äfven, men fast det sved, höll han god min och gick med i leken. När han omsider stod änkling, lät han ett par utan vidare komma samman igen, men när han kallade ut det nästa, låg det trots i målet. Och visserligen sprang han rundt omkring Aleck, men endast för att i sin ordning bli kringränd, och ensam kom han tillbaka.

Skymning föll på, och parvis skingrar sällskapet sig i parken. Måns stod ensam kvar och pinades af att se, hur starboardaren drog bort arm i arm mel kullan, och när de liksom för att håna honom om en stund kommo tillbaka, blef han långsamt men säkert arg.

Som han stod där och retade upp sig till den försmådda kärlekens farliga stadium, kommo tre glada irländare och började spela hyss med paret. När stora och omsorgsfullt valda ord inte afskräckte dem, skrek Aleck Perzonn på po-

lis, men den som kom var Måns Jönsson från Göinge härad, kom som ett lokomotiv, med påföljd att en starboardare och en gentleman från Dublin, hvilka råkade stå i vägen, gjorde helomvändning åt hvar sitt håll. En spark förtog Pat nummer två lusten att vidare bråka, men den tredje var af annan ull. Skrattande afvärjde han det ena slaget efter det andra, och det började se illa ut för Måns. På hjälp var ej att vänta, ty fast Aleck kommit på benen igen, sökte han bara med flickan komma bort ifrån "buspacket".

Men, antingen nu list och knep inför mod och karlatag förlorat makten i hjärtat eller en minnets tråd vid åsynen af den kämpande ynglingen knöts samman, hur som helst, flickan stod kvar och åsåg striden, som blef allt häftigare, fast ingendera ännu fått en skråma.

Plötsligt sköt främlingens arm ut som en blixt, och Måns, fattande sig om hakan, tog tre steg baklänges. Ett lätt rop kom från kullan, Aleck grinade och Måns drog andan, allt i en sekund. I nästa lågo de kämpande på marken, irländaren underst.

"Holy water, how did yez do it? Shoore Ii'm kilt, Oi am", stönade irländaren, och efter ett par skånska kramningar bad han om pardon, så prisboxare han var.

"All right", mumlade Måns, som mådde bättre, se'n han fått rasa ut, stod upp, strök svetten från pannan, satte på sin stukade hatt och gick.

Han hade ej hunnit långt, förrän kullan tog honom i armen. Några frågor växlades, medan de sakta skredo fram mellan träden, se'n berättade hon något, som han en gång afbröt med ett gnisslande "Den rälingen!" och när hon slutat, tvärstannade Måns.

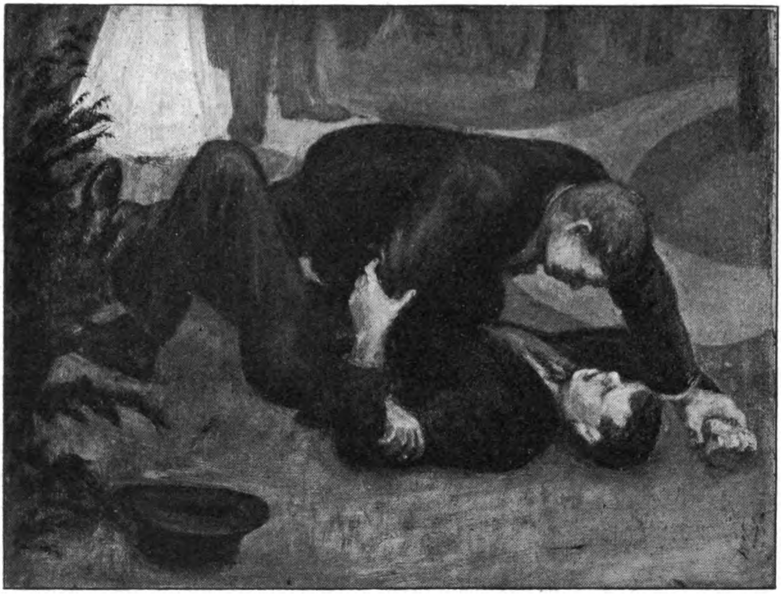
"Och han har ringen ännu!" sporde han med olycksbådande röst.

"Nej, nu sitter'n hänne." Flickan höll upp sin hand. "Jag tog'en nyss och kuta de värsta jag orka."

Då tyckte Måns det blef roligt att lefva igen. Gå hem? Nej, de skulle ha lite att äta först. Och så en boatride. Och därefter ice cream. Och slutligen en lång promenad, hvarunder säkert ett och annat blef klargjordt, ty när de skildes vid kökstrappan, lät det:

"God natt med dig, Augusta! Sof godt!"

"Good night, Måns! Kom om onsdag kväll."

"HOLY WATER. HOW DID YEZ DO IT?"

V.

Aleck Perzonn var ilsken och hade ju från sin höga synpunkt skäl därtill. Slumpen hade fört honom och kullan sida vid sida i en spårvagn en gång, då han för att göra sig

intressant burit tagelringen på sitt välputsade lillfinger. Hon hade känt igen ringen såsom sin, och som den tillhört hennes mor, ville hon till hvad pris som helst ha den tillbaka. "Den lilla sentimentala fjollan" var ju ett "förtjusande läckert villebråd," betet superbt, och hans fina snaror arbetade charmant, och så, när gillret redan dallrade, kommer "bondprissen från Skåne med sina björnfasoner" och förstör allt. "Gesällbrackan", som han föraktat, åh, hvad han hatade honom!

Måns, som några dagar innerligen hatat, skulle nu af samma skäl, sedt från hans nivå, kunnat redligen förakta, men han var för lycklig att ens göra det. Flickan, arbetet och böckerna voro honom nog.

Och tiden flög. Fred och Emma blefvo ett, bridgeganget skickades till södern, stallbröderna togo afsked af Jim och började arbeta i Pullman, världsutställningen öppnades, och allt var jubel och klang.

Och så en kväll, när Måns och Augusta sutto på köks-trappan, hon med en splitter ny guldring på vänstra handen och han med tagelringen i medaljongen på urkedjan, enades de om att till hösten skulle bröllopet stå.

Men i ödets bok stod annorlunda skrifvet. Redan följande vecka tog arbetet slut, ej endast i Pullman utan öfverallt. Och det förblef slut.

Förgäfves gick Måns i månader och sökte jobb. Hösten kom, kassan sjönk och till och med läslusten försvann. Men matlusten var kvar. Och när han en lördagskväll i november ur sin sista femma betalt Mrs Isakson, då hade Alecks tisslande med gumman gjort verkan, och Måns blef uppsagd.

Pank och husvill kom han till sin stallbroder.

"Well", mente Fred, där han stod och sköt baby-buggyn fram och åter, det är tufft, Måns, men det blir väl rum här, och så länge jag har min lilla job, går det nog."

Vintern i ända satt Måns vid Bergs köksbord och läste. Dyster blef han nog ibland, men det kom Augusta och dril-

lade bort, och en gång när han var riktigt blue och mente, att det vore bäst hon såge sig om efter en karl, som kunde försörja åtminstone sig själf, täppte hon hans mun med en stor kyss.

"Tok!" grälade hon, "det första du får arbete, gå vi till prästen, om jag så ska betala'n själf."

Den efterlängtade våren kom och med den litet att göra. Betalningen var liten och kitsligheten hos basarne stor, men det var i alla fall en ljusning, och åter kuttrade Måns och Augusta framtidsplaner en kväll, när de sutto på en och samma köksstol i Woodlawn.

Men samtidigt hölls ett rådslag i en krogkammare i Kensington.

VII.

"Nothing to arbitrate!" dessa tre ord, yttrade af George M. Pullman, voro den klippa, hvaremot den följande morgonen den med flygande fanor och klingande spel började strejken studsade.

"Shoulder to shoulder!" flög stridsropet utmed järnvägslinierna, trafiken hämmades, och så kom krisens dag, då hjul ej skulle få rulla på skena till och från Chicago. Ett tåg kom dock; Grand Crossing och Burnside slapp det förbi, men vid Kensington stod skaran färdig att handla, och Måns var bland dem, som stormade maskinen. Dådet lyckades, men tolf timmar senare styrdes Cook county med bajonetter och enligt krigslag.

"Nothing to arbitrate!" ljöd det nu mera hånfullt än värdigt på höjden.

"Shoulder to shoulder", hviskades hämndgirigt och förtvifladt i de djupa leden, där nöden intagit hoppets plats. Arbete erbjöds, men ännu var det förräderi att ta emot det, och man svalt hellre.

Utan att knota hade Måns i veckotal saknat en ordentlig

"KOFOTEN FÖLL KLIRRANDE MOT CEMENTGÅNGEN".

måltid, men, när han en kväll kom hem och hörde lille Emil skrika efter en smörgås och såg Emma sitta gråtande vid bordet, medan Fred dyster gick af och an på golfvet, då stod han ej ut längre.

Hans sinne råkade i brand. Rätt och orätt fanns ej mer. Hans klass var förtryckt, och han måste hämnas. Men hur? Den ena svarta planen aflöste den andra. Faran betydde intet, frågan var bara att lyckas. — Topp, han hade det! Den punkten var icke bevakad. Han flög till toolboxen, stack en mejsel i fickan, en hammare i ena rockärmen och en kofot i den andra. Och sedan ut på gatan. Block efter block gick han, öfver öppna prärier, förbi kojor och palats, såg intet utom målet och sin plan.

"Hello, Måns! Är du ute och stiger?"

"Augusta!"

"Ja, var dä' så underligt, att dä' föll mig in att gå rundt blocket ett slag."

"Well, goodnight!" Ur stånd att möta hennes blick skyndade han vidare.

"Nej, si kuta ifrån mig kan du väl inte, dä vet du.—Mercy, hvad går åt dig? Du skälfver! Och hvad ska du med di här?"

"Fråga inte, Augusta. De svälta i Pullman, Fred svälter, Emma svälter och b—b—ba—babyn svälter." — Kofoten föll klirrande mot cementgången, armen omslöt henne och i ymniga, salta tårar, som runno från hans utmagrade kinder ned i hennes mörka lockar, led hans plan en ohjälplig washout.

"Följ med mig hem, Måns," var allt kullan hade att säga. Men när de hunno den välbekanta baktrappan, smög hennes arm om hans hals, och kyssen vittnade, att hon förstod.

En timme senare, när lille Emil gladeligen högg in på ett stycke paj, fick Fred liksom en klump i halsen och en pärla i ögonvrån.

"Det är tufft, Måns", tog han till orda, "att vi ska lefva på en stackars flickas pengar, men Gud ska löna henne."

VIII.

Som alltid, när det kommer till kritan, var bröd förmer än principer, och när bolaget ej ville ge en hel kaka, togo de strejkande begärligt emot en half.

Flertalet fingo sina platser tillbaka, men några behöfdes ej mer, och bland dessa var Måns.

"Blacklisted, eh?" sa Fred, när de träffades på kvällen. "Well, det kan du tacka din darling Aleck för. Han har ju slutat hos juden och gått i Pullman som scab hela tiden. Med sin förmåga att krypa för de stora och plåga de små har han ställt sig in, och det är han, som fixat din case."

"May be", svarade Måns likgiltigt. "Jag kan hälsa från Jim Buck."

"No—oh! Har du sett Jim? Har han något?"

"You bet, nya platforms och ett par watertanks på westbranchen. Om söndag kväll fara vi ut, och vill du gå med, så får du."

Certainly, Fred ville gå med, och när gamle Jim på söndagskvällen mönstrade sin styrka, hälsade han äfven sitt forna crackteam.

Åter tyckte Måns, det var roligt att lefva. Det var så friskt ute på landet, och så reelt gick det till vid ett järnvägsarbete, där rediga bitar och säka kamrater alltid funnos, hvar de behöfdes. Järnvägslifvet var just lifvet för Måns.

Visst var det hårdt att inte få se Augusta hvarje söndag, men det gick post hvar dag, och en gång i månaden fingo de gå hem på gangpass, och då fingo de ju träffas.

Årstider växlade, firmor störtade, fabriker stängdes och mången idog hedersman blef tiggare och skälm; men Jim

Bucks gang höll ihop, och våra vänner trifdes och förkofrade sig.

En gång tog gubben en månads ledighet, och under tiden fick Måns se efter jobben samt sända rapporter till Master carpetern. Och inte blef han kaxig för det, utan var samme Måns som förut. Och när Jim kom igen, var han så belåten, att han klappade Måns på axeln och sa:

"If things are right a year hence, you may have the job for good, Mons. Nice work in sight though, and home around Chicago, too, but I'm getting old."

IX.

En vacker lördagskväll påföljande juni, sjätte årsdagen efter urspårningen på Wabash, blefvo Måns och Augusta vigda. Och i en liten stuga i Parkside redde de sitt bo.

Två dagar var Fred då utan partner, men tredje morgonen kom Måns med ny dinnerpail i hand och cigarrer nog att räcka öfver lag.

Oh, hvad det var roligt att lefva då! Hur härligt solen sken! Hur villigt plankor och timmer läto foga sig samman! Och hvad det kändes godt att efter slutad dag sitta ned vid eget bord och äta en måltid, som hans egen gumma lagat på sin egen blanka stove!

Arbetet varade hemmavid, så Måns behöfde ej vara borta mer än ett mål i sänder. Pay-dag kom regelbundet, och checken ej endast räckte till, utan det blef litet öfver, som Augusta gick till banken med. Vid nyåret tog Old Jim afsked, och Måns fick platsen.

Se'n blef det vår, vår i naturen, vår i hjärtat och vår i stugan, där Måns nu morgon och kväll hade två att kyssa.

Och då, när lyckan var så fullkomlig, som det är möjligt på en jord, där ingen fullkomlighet finnes, då steg ett litet, litet moln upp.

Augusta var nog så glad, log och jollrade med Måns och

den lilla, men ibland var det inte alldeles den rätta klangen däri, och då Måns frågade, hvad som fattades, svarade hon, att det bara gjorde lite ondt i sidan.

"Det är för babyn suger, och det blir väl bra med det," mente hon.

Måns gick i alla fall till doktorn, och denne kom, frågade och lyssnade. Kunde ingenting göra mot det där. Ansåg det inte direkt farligt, men rådde till försiktighet.

Blef så Måns med sitt gang skickad ut på linien. Obegränsadt fripass hade han nu och kom hem hvarje lördagskväll och for igen med lilla snälltåget tidigt hvarje måndagsmorgon. Molnet hängde kvar, men han hade vant sig vid det, och solstrålen, som sken från buggyn, starkare och klarare för hvarje gång han kom, gjorde att skuggan knappast märktes.

En söndag hade de varit ute i parken. De hade haft en boat-ride, de hade sett på blommorna och de hade haft så roligt, så roligt! Nu var det långt efter midnatt. Augusta sof med lillan på sin arm, och påklädd stod Måns lutad öfver de sina. Så sött de slumrade! Där hon låg med slutna ögon, påminde det om att sådan hade han först sett henne, men det låg mera frid i dragen nu, frid och kärlek. Och hvad älsklighet i det lilla rosiga ansiktet, till en del doldt af moderns blottade, hvita bröst! Lätt rörde hans läppar barnets panna och makans kind. Var det inte synd att väcka henne?

"Goodby, Augusta!" hviskade han sakta. "Nu går jag."

"Nej vänta, Måns!" Yrvaken drog hon honom till sig. "Kom hänne, närmre, närmre!" Hennes mun mötte hans med en kyss, den varmaste han fått, den skönaste och den längsta.

"Goodby, min Måns!"

Smekande hans båda kinder gledo hennes händer ned.

"VÅR I STUGAN".

Han kysste barnet, och med ännu ett gladt "goodby!" efter sig hastade han ut — glömsk af molnet.

Men när Emma på morgonen, kanske kallad af ett änglabud, kom till stugan i Parkside, då föll viggen. Kort var kampen. Endast:

"Good-by, Emma! — Tag babyn! — Hälsa — — —" och det rika, varma hjärtat stod stilla.

När Måns steg af vid en liten station ute på slätten, var ett telegram honom till mötes. Han vacklade under slaget, men föll ej.

Han såg på sitt ur, raspade några ord på en blankett och kastade till mannen vid instrumentet.

"Send this at once, please! — And also that, as soon as you can!" Det första var till Master carpentern, det andra till Emma.

När han sedan brådskande kom bort till sitt folk, möttes han af Fred. I stället för glada hälsningar från Chicago räckte Måns honom telegrammet, sägande:

"Var snäll och se efter arbetet, Fred!"

Och när Fred bestört såg upp från papperet, stod Måns redan på ett norrut gående godståg.

Hvad han kände och tänkte de långa timmar, han var på väg hem, det visste ingen. Ingen såg, hvad han led vid åsynen af den svarta slöjan på porten till hans paradis. Och om något sades, när han böjde knä vid båren, så var det mellan honom, döden och Gud.

X.

I City Hall, i liemannens arbetsbok, fylldes ut en rad: Johnson, Mrs. Augusta — Female — White — 23 — Swede — Heart failure.

Se'n gick världen sin gamla vanliga gång, och Måns drogs med.

Nedåt var det ej, utan uppåt steg för steg, och nu är han superintendent för en af västerns större firmor. Hans närmaste man är Fred Berg. Hos honom har han åter sitt hem, och där leka lilla Augusta och Emil som bror och syster.

Men på Oakwoods grafgård står en enkel sten, som bär namnet Augusta. Vid den sitter ibland, när aftonens purpurmängda skuggor falla öfver de dödas boningar, en man med en liten mörkhårig flicka på sitt knä. Han visar henne en tagelring och ett porträtt, infattade i guld, och medan hon betraktar dem, förtäljer han en saga om ringen och om henne, som nu slumrar under grafkullen.

Upp mot ljuset!

Svenske män och svenska kvinnor,
hemmens stöd och fostrarinnor,
tidens hopp, jag beder, hören
dessa enkla maningsord:
Hvarje dag, som gryr och svinner,
hvarje timme, som försvinner,
nyttjen och dem ej förstören.
Tid förspilld är äfven mord.

En ej må en annan skylla,
vi ha plikter vi att fylla,
plikter, som oss inspirera
må till höga, trogna värf.
Vi från Sveriges alla kanter
kommit som representanter
för ett urfolk. — Säg, hvad mera
kan väl egga hvarje nerv?

Om i grufvans djupa schakter,
om på stormomsvepta trakter,
om på hög och skumhöljd bölja,
om i furuskogars famn,
om med ritstift eller penna
hjärnans krafter hårdt vi spänna,
må vi pliktens vägar följa,
sträfvande i sannings namn.

Ej förlägna må vi stanna
med en mulen, rynkad panna,
vi ha Sveriges stål i armen
och dess klang uti vår röst.
Här gifs vallar till att storma,
Här oss möter det enorma.
Framåt, fram, och slån alarmen!
Kraft i arm och mod i bröst!

Upp mot ljuset! Flammor blänka
i hvar tanke, som vi tänka,
i hvar handling, hög och ärlig,
i hvart slag, som hjärtat slår.
Makt är vår, och vårt är modet.
Hur det sjuder svenska blodet!
Se mot höjden! Klar och härlig
re'n oss morgonrodna'n når.

Svenske män och svenska kvinnor,
hemmens stöd och fostrarinnor,
än en gång jag ber, betrakten
dessa enkla maningsord:
Huru än er väg sig reder,
Varen själfva er till heder,
och därmed I äfven akten
älskad, vördad fosterjord.

Edward Sundell.

Huru Bethany College blef till.

Kulturbild från västern af *Carl Swensson*.

Redan för 33 år sedan satte den nu hädangångne dr O. Olsson på de svenska nybyggena i Smoky Hill-dalen och där omkring en stämpel, som de ända sedan dess bibehållit. Doktor Olsson var intensivt from, men lika intensivt intelligent, estetisk. Han älskade tanken, denna människans stora, höga, gudaborna gåfva; han älskade ock det sköna, han trodde på det sköna såsom uppfostrande till det godas tjänst. Han ville, att den sant religiöse skulle föröka sina besittningar genom en högre tankeflykt, genom att få äga och njuta af det sköna.

Därför började han en aftonskola redan under jordkojornas skede härute i Kansas. Han organiserade en ungdomsförening. Han bildade en sångkör.

Det var en något säregen kör, det är sant. Den bestod i ordets egentligaste mening af blandade röster. En sadelmakare sjöng i alten. En god tenor kunde få hjälpa till i sopranen, ty han, banbrytaren, måste begagna sig af hvad som fanns, det var ju den enda utvägen.

Hvilka öfningslokaler! Jordkojan, stockhuset! Till fots sprang man öfver gräsöknarna, där en och annan liten fläck

började adlas. Dr Olsson var lifligast, gladast, lyckligast af dem alla, men dessa sångare voro ock hvarenda en lyckliga omkring sin skicklige ledare.

Ty doktor Olsson var utbildad musiker från Sverige. Han skulle nämligen en gång hafva blifvit organist, om han ej slagit in på prästbanan.

Doktor Olsson och hans värmlänningar ämnade härute grundlägga ett verkligt Utopia enligt deras mening.

Ingen skulle få flytta hit, ingen skulle få höra till koloniseringsbolaget, ingen till församlingen, som icke var sant from, en troende kristen och bekände sig vara en sådan.

Dessa grundsatser ägde koloniseringsbolaget i Chicago, desamma besjälade dr Olsson och dem, som voro hans vänner från Sverige.

Bethania-församlingen härstädes stiftades för att vara en "ren" församling. Detta ägde rum för 33 år sedan eller den 19 augusti 1869. När doktorinnan Olsson skulle intagas, gällde hvarken hennes eget eller hennes mans vittnesbörd, utan hon skulle andligen undersökas af diakonerna; så fullt demokratisk var tankegången. Man kan fatta något af det hela genom att söka förstå dr Olssons egendomliga uttryck en gång: "Vore jag icke en kristen, så vore jag en anarkist."

Waldenströmianismen kom snart in såsom en söndrande makt. Flere af dem, på hvilka Olsson byggt sitt hopp, antogo den nya försoningsläran. O. O. blef den ortodoxa försoningslärans ypperste förkämpe i hela synoden. Andliga rättegångar följde, exkommunikationer för falsk lära och villfarelse förekommo. O. O. ändrade sitt församlingsbegrepp och byggde snart kyrkan på Kristus i stället för de kristne, ett uttryck, som man ej så sällan efteråt hörde honom fälla. De svenska nybyggarena delades i tvenne hopar: den lutherska Bethania-församlingen och Missionsförsamlingen. De 160 acres land, hvilka Union Pacific-järnvägsbolaget skänkt "for Church and School purposes", delades ock, så att missions-

vännerna fingo hälften, ehuru meningen naturligtvis var, att allt skulle höra till kolonien såsom luthersk, ty annars skulle väl metodister och baptister äfven fått hvardera sitt stycke.

Från denna tid blef det ock under åratal en annan skillnad mellan de tvenne grupperna såsom ett helt. Dr Olsson och lutheranerna yrkade på bildning, skön konst och ett evangeliskt, framåtskridande sinnelag. De andra gjorde religionen i inskränkt mening till allt. Körsång, instrumentalmusik och dylikt ansågs af dem såsom orätt och syndigt, såsom världslikställigt. När O. O. 1877 från Augustana College i Rock Island införskref ett sällskap elever, som skulle predika, tala, sjunga och utföra instrumentalmusik, så erhöll han riktigt ovettiga bref från sina forne vänner bland missionsvännerna härstädes. Han visade mig ett af dem. Men O. O. kunde gifva svar på tal. Jag önskar, att det vore mig möjligt att återgifva hans ord vid pålysningen af den kollekt, som upptogs i kyrkan för att betala "studentgossarnes" reseomkostnader. Utgångspunkten var Judas' fråga: "Hvarför göres denna förspillning behof?" Det var ord och inga visor, liten på det, go' vänner.

Missionsvännerna hafva dock så småningom blifvit lutheranerna lika i detta stycke. De hafva i åratal ägt sångkör, ungdomsförening, ja, t. o. m. orkester, och de bäste och ledande ibland dem inse, att de kristna skola vara ljusbärare ibland de andra människorna, att just de sant kristne skola bevisa sig vara skolvänner, sångvänner, musikvänner, vänner af skön konst mera än de andre.

Missionsvännernas samlingshus är vackert freskomåladt, äger ett slags altartafla, har bekväma klaffstolar, orgel, kör och orkester, såsom förut är nämndt.

Så mycket om den saken.

Dr O. tänkte sig alltid ett kristligt läroverk här i Linds-

borg. Hurudant han tänkte sig det, är nog svårt att säga, men hans var dock den första tanken i denna fråga.

Han kom dock alltför tidigt härifrån — undertecknad erhöll prästkallelse hit redan hösten 1877 — och till en vidsträcktare verksamhetskrets, hela Augustana-synoden, för att kunna realisera sin plan.

Denna plan kände många till. När därför Bethania-församlingen år 1879 eller 1880 lade ut en del af sitt 80 acrestycke i stadstomter, så anslogos trenne hela kvarter för ett kristligt läroverk. Det ansågs såsom självklart, att det någon gång snart skulle uppstå ett sådant läroverk här. Bethania-församlingen äger ännu 20 acres af de 80 kvar i form af en åkerteg, och vi hoppas, att dessa 20 acres ock må skänkas till vårt läroverk Bethany College, ty då håller man gifvarens bud om "Church and School purposes." Huru missionsförsamlingen därvidlag hållit detta bud, känner jag ej, men det skulle vara särdeles intressant att få reda därpå.

När undertecknad efter att hafva tillbringat flere månader här före ordinationen, ändtligen i juli 1879 permanent bosatte sig härstädes såsom församlingens pastor, stod det nästan strax klart för min inre blick, att om vi icke erhölle ett eget läroverk, så skulle dessa kolonier spårlöst försvinna och det ganska fort. Svenskarnes antal i Kansas är ej så stort som i många andra stater. T. o. m. nu, nära ett fjärdedels århundrade senare, kan deras antal ej uppskattas till mer än 75,000, både här och i Sverige födda. Somliga tro, att äfven den siffran är något hög. Alltnog — försvinna, spårlöst försvinna, det är ej ett lockande framtidsperspektiv, åtminstone icke för ungdomen. Min tanke var att upprätta en liten "Academy". Jag talade ändtligen med grannpastorerna därom på sommaren 1881. De sade, att de ej vore emot det, om intet finansiellt ansvar medföljde. Det var vackert så, när det gällde en så ny sak.

Alltså lystes det på i kyrkorna och i tidningarna, att vi

skulle börja en liten skola i Lindsborg. —Jag engagerade nuvarande dr J. A. Udden såsom lärare. Han och jag utgjorde hela fakulteten.

Morgonen den 15 oktober skulle det börja, och början blef: vi två lärare och ingen elev — — — —.

Under hela första året erhöllo vi 27 elever. Skolrummet i kyrkan var vårt läroverkshus. Egendom hade vi ingen.

Men nu måste vi tala om något annat. Det första läsåret fick intet ordentligt slut. Hvarken dr Udden eller jag kan omtala, när det egentligen slutade. Och det berodde på följande omständigheter. År 1879 var dr Olsson på besök i Europa. Därunder kom han i London i tillfälle att få höra Händels oratorium "Messias". Hans själ intogs af beundran för denna tonskapelse. O. O. hade nyss genomkämpat striden med P. W. i fråga om försoningen. För honom, O. O., var Händels oöfverträffade musikaliska bekännelse om den lidande Kristus en svalka, en hugsvalelse efter stridens ofantliga hetta. Allt hos O. O. tilltalades af detta oratorium. Teologien i detsamma var absolut renlärig. Det är ställföreträdaren, den lidande och korsfäste Frälsaren, Händel målar med sådan mästarehand i "Messias"-oratoriets oupphunna andra del.

När O. O. återvände till Amerika, så drömde han. Han drömde om svensk-lutherska "Messias"-körer i Amerika. Han och kapten Josef Osborn voro snart i spetsen för ett dylikt företag i Illinois. Det lyckades utmärkt.

På vintern 1881—1882 talade vi om en sådan kör äfven här i Kansas. Ord blefvo handling. Ett 40-tal röster samlades från Lindsborg och de närgränsande församlingarna. Somliga af dessa sångare måste åka tio mil på hästskjuts för att vara med på öfningarna. Det var sedan lika långt hem igen för dem. Fru Alma Swensson inöfvade de stora körerna, som skulle utgöra det första programmet. Hon ägde ingen organist till hjälp. Hon fick vara organist, stäm-

moinöfvare, anförare, allt i en person. Det var en snäll kör, det var en duglig och tålig anförare.

Vid påsktiden skulle "Messias"-festerna firas. Vi engagerade kapten Osborn till anförare, dr Olsson till organist, och han medförde dessutom sin orkester och ett par solosångare. Jag minnes följande personer utom de tvenne nämnda: prof. Carl Esbjörn, hr Sam. Carlsson, pastor Victor Carlson, dr Gustav Andreen, hr William Reck, dr J. A. Udden, hr Friberg, dr Fritz Jacobson, hr Luther Swensson, aflidne pastor C. A. Beckman, pastor F. A. Linder. De tvenne sistnämnde voro tenor- och bas-solister.

Konserter höllos nu i Lindsborg, Salemsburg, Salina, Mc Pherson och Fremont. Vi hade t. o. m. extratåg till vårt förfogande ett par dagar. Kansasfolket hörde på med förtjusning. När turnéen var afslutad, så ägde vi $200 i kassan, hvilken summa skänktes till den nystiftade Bethany Academy. Men efter denna festvecka kunde vi icke å nyo samla våra elever, och på så sätt fick det första läsåret sitt slut.

Emellertid hade "Messias"-sången inplantats ibland oss, för att, låtom oss hoppas det, aldrig mera utdö. Liksom dr Olsson är koloniens andlige fader och grundläggare, så är fru Alma Swensson "Messias"-sångens banbrytare och fad—, nej, moder skall det väl heta, och stode icke den, som skrifver detta i så nära släktskapsförhållande till den namngifna, så ville han gärna vira en krans för hennes änne, ty icke blott då, utan sedan under alla dessa 20 år har fru Alma Swensson varit en pelare i vår "Messias"-kör. Det är emedan vi ägt sådana kvinnor och likadana män, det varit möjligt att uppdrifva "Messias"-festerna till hvad de nu äro.

Vi hafva sjungit "Messias" 41 gånger offentligt allaredan. Numera måste vi gifva oratoriet fem gånger hvarje år. Kören i år räknade 525 röster och orkestern innehöll 50 instrument.

Men vi hafva ju icke omtalat något rörande tillväxten. Först begagnade vi kyrkan. Sedan kapellet. Allt blef för litet. Ändtligen byggde vi genom hr C. A. Smiths frikostighet vårt Auditorium, som innehåller 2,850 numrerade platser, estraden inberäknad. På estraden äga vi genom orgelbyggare M. P. Möllers i Hagerstown, Md., hjälp en stor tre manualers piporgel. "Messias"-körens nuvarande ledare är den nitiske och skicklige prof. Samuel Thorstenberg. Familjen stammar från det vackra Jemshög i Blekinge. Prof. T. är född och fostrad i Kansas, men har sedan dess studerat sin sköna konst äfven i Stockholm och New York. Orkestern anföres af violinisten, prof. Theodore Lindberg, en ättling af O. O:s värmlänningar, men född här och äfven fostrad här, sedan under Listemann i Chicago och Zajic i Berlin. Vid den stora orgeln sitter den unge begåfvade musikdirektören från Skara, Hagbard Brase, af gammal prästoch ännu äldre kungasläkt.

Musikfakulteten består af 20 lärare. Vi äga fyra musikkårer, en orkester, den stora oratorieкören och den lilla kapellkören, manskvartett, damkvartett o. s. v.

Men vi hafva lupit berättelsen i förväg.

Bethany Academy blef först Smoky Hill-distriktets egendom, sedan Kansas-konferensens. Det har nu i åratal hetat Bethany College. Dess senaste katalog visar, att det har 865 elever i 12 afdelningar, undervisade af 47 lärare. Antalet "graduates" i fjol var 85. Bethany ägde flere elever i College och flere "College graduates" i fjol än något annat svenskt-amerikanskt läroverk. Egendomsvärdet är $175,000.

Underligt nog var det först vid vårt läroverk i Lindsborg man gjorde allvar af idéen om samuppfostran. Denna bedrifves nu i en affärsafdelning, en musikafdelning, skollärareafdelning, vältalighetsafdelning, konstafdelning, slöjdafdelning, "Model-School"-afdelning. Att så mycket af detta sedermera införlifvats med våra öfriga svensk-amerikanska lä-

roverk bevisar, att det var ej så illa tänkt, och att understundom östern, som gjorde västern möjlig, i sin tur och ordning återfår lånet med god och värdefull ränta.

Få människor kunna fatta, hvilket arbete, uppoffring, möda och tålamod som nedlagts på Bethany College under dess tillvaro från den 15 Oktober 1881 till den 15 oktober 1902, då läroverket firar sina fyllda 21 år.

Kansas-konferensen som ett helt, men först och sist Lindsborgsfolket har offrat, offrat igen, har aldrig tröttnat att offra för det af detsamma så högt älskade Bethany. Visserligen har en och annan, mäktigare, lyckligare lottad än de andre, dragit sig undan år ifrån år, men uppoffringen, endräkten, försakelsevilligheten hafva varit ovanligt, sällspordt allmänna bland vårt folk. Man kan säga om svenskarne i Kansas, om svenskarne i Lindsborgstrakten, att de äro ett intelligent, bildadt, uppåtsträfvande, klokt, estetiskt anlagdt folk, bland hvilket det är en fröjd att få lefva och verka.

För att visa, på hvilken nivå den allmänna intelligensen står bland våra lutherska svenskar i dessa bygder, beder jag om att med några ord få omtala ett besök härom dagen i Salemsburg, en församling och ett nybygge, som ligger nio mil norr om Lindsborg. Där skulle firas en årsfest. Salinadistriktets åtta församlingars Lutherförbund eller ungdomsföreningar kommo tillsammans till sitt åttonde gemensamma årsmöte.

Jag önskar, att mina läsare hade sett folket allra först. I 250 vackra öfvertäckare och "buggies" kom det till den präktiga kyrkan, som rymmer ett tusen åhörare. Kyrkan är ny och modern med källarvåning, värmeledning, gasledning, piporgel, altartafla, ringklocka, färgadt glas i fönstren, freskomålad o. s. v. Folket är friskt och välmående samt ser belåtet och lyckligt ut. Omkring orgeln sutto sex ynglingar med messingsinstrument för att förstärka densamma vid

utförandet af koralerna under högmässan, ty med fullständig högmässogudstjänst började denna ungdomsfest.

På eftermiddagen och kvällen utförde de unga ett program på omkring inalles fyrtio nummer. Tvenne svenska musikkörer, en stor sångkör, en manskvartett, en damkvartett, solosång och sopran, tenor och basröster, ett kornettsolo, ett par pianosolon, tvenne korta tal af en ung läkare och en ung advokat, deklamationer på svenska och engelska, allt fick man höra. Det var väl valda nummer och därtill utförda på ett berömvärdt sätt. Hälften af programmen var på svenska, hälften på engelska. En stor del af de uppträdande hörde helt naturligt till Bethany College-familjen, som år från år fostrar barn från alla församlingarna.

Blott 33 år från den obrutna torfvan i gräsöknen till en sådan festdag med och för de unga! Gud vare lof, att det är en verklighet, icke blott en dröm eller ett fantasifoster. Så fort utveckla sig våra svenska nybyggen i Amerika.

Fyra sagor.

Af *Signe Ankarfelt.*

I.

Gossen Gullock och herr Rännil.

Han kallades Gullock af alla dem, som slösade sin kärlek på honom. Men denna kärlek syntes han aldrig förstå att rätt uppskatta. Att solstrålarna gåfvo åt hans silkeslena lockar af sin guldglans, och att vårens blommor nickade så inbjudande till honom, ansåg han ej vara något att vara tacksam öfver. I hans ögon märktes ofta ett oroligt sökande efter något, som måste finnas långt borta i fjärran, ja, ända bortom de mörka bergen, hvilka begränsade hans trånga synkrets. Allt det sköna och eftersträfvansvärda, som var närmast omkring honom, märkte han aldrig.

Gullock hade dock en vän, till hvilken han oemotståndligt drogs; hvarför, visste han just icke själf ej heller någon annan, men kanhända var det därför, att denna kom långt ifrån och på vandring till ett okändt mål.

Denne hans vän var lille herr Rännil.

"Du önskar väl blifva stor och mäktig en dag, likt din

kusin Floden där borta?” sade Gullock till Rännil, sedan han en stund förströdd lyssnat till den senares sång om skogen, som han kallade sitt hem, och om källan, hvilken var hans moder. “Floden är lika fruktad för den ödeläggelse, hon kan åstadkomma, som för den nytta, hon förmår bibringa.”

“Nytta”, upprepade Rännil muntert och kastade ett pärlregn af klara vattendroppar öfver några halfvissnade förgät-mig-ej, som tiggde om att få släcka sin törst. “Gör jag icke också nytta, fastän jag är liten och obetydlig i dina ögon. Hvad skulle det väl blifva af alla de små blommorna, som här valt sig sin sommarbostad, tror du, om icke jag fanns till hands. Hvar skulle fröken Svala och fröken Lärka samt herr Gråsparf få sina morgonbad utan mig. Hur skulle det gå med den gamla pilen där borta, som gifver skugga åt så mången trött vandrare i middagssolens glöd? Jo, hon skulle snart förtorka och dö, om jag icke ständigt skänkte henne en läskedryck; och de små kvarnarna, som barnen bygga där nere i dalen, skulle alla stå stilla, om icke jag kom.”

“Visserligen”, svarade Gullock, “men allt det där är på sin höjd litet glädje, du sprider omkring dig; däri ligger ej något stort, min käre Rännil.”

“Jaså”, svarade Rännil oberörd, “men du själf, som är Gullock, ämnar väl då utföra hvad du anser bättre och större under ditt kretslopp?”

“Kretslopp!” utropade Gullock förnärmad, “jag ämnar gå framåt, framåt, blifva stor och stark samt bryta ned hvarje hinder, tills jag uppnår mitt mål.”

“Hvilket är”, hviskade Rännil lågt, för att icke skrämma bort lilla fröken Gräshoppa, som just kommit fram från sitt gömsle ibland de frodiga grässtråen, “hvilket är”, fortsatte Rännil, “detsamma som komma tillbaka till samma punkt, du gick ut ifrån.”

“Hvad menar du?” skrek Gullock så häftigt, att lilla fröken

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

3. Indian på elgjakt. Teckning af Olof Grafström.

Gräshoppa nästan svimmade af förskräckelse och hukade sig ned bakom närmaste tufva. "Ämnar du också, Rännil," tillfogade han efter en stunds besinning, i lugnare ton, "återvända till din moder i den dystra skogen och åter blifva lika liten och obetydlig, som du var, när du lämnade hennes sköte?"

"Obetydlig är icke rätta ordet", svarade Rännil, "ingenting är obetydligt i denna värld. Lyssna, så vill jag förtälja för dig, hur jag tänker mig min lefnadssagas förlopp. Men vänta, jag måste först smyga mig in bland tufvorna och gifva de små andungarna att dricka. Jo, ser du, Gullock, sedan jag fullbordat mitt lopp, det må nu blifva långt eller kort, kommer jag ej att försvinna i något ovisst eller okändt, utan Molnet, som är min nära släkting, skall upptaga mig och så småningom föra mig tillbaka, tillbaka till mitt ursprung, kanhända blott som en enda liten daggdroppe, men det är lika visst jag, som återvänder, och min moder, källan, skall igenkänna mig och åter upptaga mig, såvida jag ännu äger kvar något af hennes kristallklara renhet. Det var Aftonstjärnan, som hviskade mig detta till tröst, då jag nödgades lämna hemmet i skogen för att blifva hvad jag är, ett självständigt något, om också blott hvad du kallar en liten, obetydlig rännil."

"Åh ja", svarade Gullock, "allt det där är bra nog för dig, men med mig är det helt annorlunda: jag vill blifva stor, och jag måste uppnå det mål, jag längtar efter. Till och med de mörka molnen där borta vid horisonten kunna icke hejda mina steg."

"Farväl då!" mumlade herr Rännil vemodigt, "men du kommer ändå en dag tillbaka."

"Det tror icke jag", utbrast Gullock öfvermodigt, och så skildes de båda vännerna.

Herr Nordanvind hade just slutat ringa helgsmål till naturens stora sabbatshvila. Fröken Lärka och fröken Svala hade för länge sedan anträdt sina resor till södern, och af lille herr

Rännils alla sommargäster fanns knappast ett spår kvar, då någon närmade sig honom stapplande och osäkert.

"Känner du icke igen mig?" hördes en svag, darrande stämma.

"Åh, är det du, Gullock!" utropade lille herr Rännil sömnigt och försökte resa sig något öfver istäcket, som stoppades allt tätare omkring honom. "Men", tillade Rännil, " du heter icke Gullock längre, ty solstrålarna hafva vikit bort från dina lockar för att lämna rum för snö, som aldrig smälter."

"Det är sant, Rännil", svarade den anlände, "också kallas jag för Grålock numera. Dock kan jag säga dig, Rännil, att jag vunnit mina önskningars mål: jag har blifvit stor och mäktig, endast glädje och lycka saknas mig, men jag har icke förr än nu haft tid att befatta mig därmed. Jag har kommit hit till dig, som tycktes veta så mycket om dessa skatter. Hvar finnas de att köpa?"

"Köpa?" utbrast Rännil så ifrigt, att en stor flik af hans täcke lösrycktes, "lycka och glädje kunna icke köpas för all världens guld. De äro tvenne ömtåliga örter, som måste odlas och oupphörligen vårdas af oss själfva, men icke för oss själfva, ty då vissna de genast. För öfrigt är det allt bra sent för dig, Grålock, att börja därmed nu i vintertid. Deras frön skola planteras i tidig vår. Men du är ju stor och mäktig, säger du. Då finnes råd, ty en blomma gifves på jorden, som kan blomstra i både vår och vinter. Den heter Ödmjukhet, men fås endast i utbyte mot din själfviska stolthet och vattnas bäst med tårar. Men skynda dig, Grålock, innan helgsmål också ringes in för dig och du stoppas ned under det gröna torftäcket. Nej, nu farväl, Grålock, jag måste tystna, ty hvilans stund har kommit för mig, ända tills vårens väna budbärerska, fröken Lärka, väcker mig till en ny arbetsdag."

II.

Fröfjunets resa.

Den gamla pilen hade speglat sig i bäcken, så långt denne kunde minnas tillbaka. Rundt omkring hade vuxit upp en hel skog af ungpilar från de små hvita fröfjun, som den gamla pilens blomklasar sände ut att leka med vårvinden.

Så en dag hade alla fröfjunen lämnat den gamla pilen och funnit rotfäste vid bäckens rand. Endast ett enda satt kvar och såg så innerligt fundersamt ut. Kvällen förut hade en näktergal sjungit i lunden om sköna, underbara länder, där mandelblommor doftade och drufvorna glödde; där glada människobarn med strålande, mörka ögon trådde dansen vid zittrornas klang under orangeträden, hvilkas frukter lyste blekgula i månskenet. Näktergalen sjöng också om ett haf så blått som ett nordiskt barns öga, och om floder, som brusade fram mellan evigt grönskande ängar. Om allt detta och mycket, mycket mera, hade näktergalen sjungit, och det lilla Fröfjunet greps af en oemotståndlig längtan att också komma dit och där finna rotfäste.

"Kanske skulle jag där borta blifva något för mer än ett simpelt pilträd", tänkte Fröfjunet, "om jag kom i den nya jordmånen, måhända ett granatträd med lysande frukter — i alla händelser något vida bättre än här vid bäcken."

Vid soluppgången kommer vanligen morgonbrisen, och han är alltid så glad och ungdomsfrisk.

"Hvarthän ämnar du dig?" frågade honom Fröfjunet.

"Långt, långt bort öfver hafvet", svarade han brådskande.

"Ända bort till ett vatten, som är så blått och klart som ett barns öga?" frågade å nyo Fröfjunet.

"Ja, min hindra mig ej", ropade Morgonbrisen.

"Ack, tag mig med", bad Fröfjunet, "jag är så mjuk och liten och skall icke besvära dig det ringaste."

"Hvad skall du väl göra där borta?" skrattade Morgonbrisen.

"Slå rot och blifva ett härligt träd, något mycket bättre än mina syskon här vid bäcken", svarade Fröfjunet.

"Tror du det?" gäckades Morgonbrisen, "men det tror icke jag. Kom dock, jag vill föra dig till dina önskningars mål. Näktergalens sång har förtrollat dig, och någon ro får du icke här mera. Se så, sätt dig på min vinge, så begifva vi oss af."

"Ack, så roligt, så roligt!" jublade Fröfjunet, då det fördes fram öfver nya ängder, och det njöt, tills det riktigt kände sig yr i hufvudet. Icke en tanke af saknad ägnades det gamla pilträdet eller bäcken, som det nu hade lämnat för alltid. Men som dagen led, hade Morgonbrisen vuxit upp till en vredgad storm, hvilken tumlade om med skyhöga vågor och försökte brottas med snöhöljda klippor. Det förskräckta lilla Fröfjunet måste dock följa honom på hans vilda stråt, om det verkligen önskade komma fram till de undersköna ängder, näktergalen så härligt besjungit. Men fröjden var slut, det var nu endast frågan om att hålla sig fast och icke sjunka.

Ändtligen uppnådde de båda resenärerna ett stort haf, hvilkets vatten i sanning var så blått som en nordisk sommarhimmel.

"Se där!" ropade nu Fröfjunets ledsagare, "är ditt önskningsmål. Jag har infriat mitt löfte, och nu farväl! Blif nu lycklig — om du kan!"

"Tack", sade Fröfjunet förtjust och sänkte sig ned vid stranden, där böljorna lekte i solglansen. "Nu vill jag släcka min törst i det klara vattnet."

Men ack, hvilken missräkning, dess smak var icke vederkvicknade som bäckens där hemma, utan salt och bitter.

"Dock, det skall ju finnas en flod, den vill jag uppsöka", tänkte Fröfjunet samt begaf sig åstad att söka reda på den. Slutligen förnam Fröfjunet ett mäktigt brusande, och då det kom till flodens brädd, var det nära att dragas ned i dess

skummande vilda hvirflar af vattenmassor, som hänsynslöst störtade sig framåt.

"Ack, hvar är då väl lagerlunden!" utbrast Fröfjunet en smula modstulet, "där skall jag säkerligen utan fara finna hvad jag söker. Ah, där, långt borta i fjärran! Jag börjar blifva trött, men jag måste ändå begifva mig dit."

Dock, väl anländ dit stodo träden så täta, att intet rum fanns öfrigt för det främmande Fröfjunet att växa upp till något stort träd. Nej, allt rum var redan upptaget, och för öfrigt var icke jordmånen passande, och det stackars lilla Fröfjunet tvingades å nyo att börja sitt sökande efter en plats, där det kunde finna rotfäste. Långt borta på en stor kulle märkte det några vördnadsbjudande grågröna oliveträd med dammiga peruker på sina åldriga kronor. Dit skyndade Fröfjunet nu, utropande redan på afstånd i sin förtviflan:

"Råd mig ni, som sen så kloka och gamla ut; hvar skall jag finna rotfäste! Hur skall jag lyckas blifva något stort och förnämligt, något bättre, än jag var ämnad till af naturen."

"Vilsekomne lille stackare!" svarade Oliveträden och skakade suckande sina ärevördiga hjässor, "du mäter storhet och härlighet med narrars mått. Att vara nyttig och väl fylla den plats, som blifvit oss anvisad, är storhet och härlighet nog. Du kan aldrig blifva något annat träd, än hvad naturen ämnat dig till. Jordmånen och omgifningen kunna icke förändra arten hos oss, endast bringa den till större fulländning, om vi själfva förstå att samla solstrålarna och daggdropparna, som himmelen sänder öfver allt och till alla. Men själfva måste vi se till, att vi icke förtvina redan i brodden. Äfven om du lyckas finna rotfäste här, blifver du icke något annat än ett pilträd — här, liksom vid bäcken i din hembygd. Lyd mitt råd, återvänd dit! Se där skyndar ett litet moln mot norden. Bed det taga dig med hem, innan det blifver för sent, innan vinterns snö där borta börjar falla

och dina fäders mark blir frusen och kall. Då finnes äfven där icke mera hopp för dig.”

Hemlängtan grep nu det lilla Fröfjunet. Molnet hörde dess bön om hjälp och tog det med sig till norden. Men när Fröfjunet ändtligen hann fram till sin barndomsvän bäcken, var denne redan bunden i isbojor. Den gamla pilens sista blad lågo multnande vid dess fot. Ingen kände mera igen det arma lilla Fröfjunet, som på sina irrfärder hade förlorat sitt hvita, mjuka fjun.

Då föll Fröfjunet dödstrött och maktlöst ned på en iskristall, icke för att finna rotfäste, nej, det var för sent nu, men för att dö utan att någonsin hafva blifvit ens det minsta lilla pilträd. Men vinterns första snöflinga föll sakta ned och bredde sig som ett hvitt, mjukt bårtäcke öfver det lilla Fröfjunets kalla graf.

III.

Liten Rosenkind.

Man kallade henne Rosenkind, emedan hennes kinder liknade en skär rosenknopp. I hennes ögon låg ännu kvar ett skimmer af Guds rena, klara himmel, då hon kom till den ödsliga och trånga dalen. Men hvarken hon själf eller någon där kunde säga, hvarest hennes förra hemvist låg. Dock, för alla var det visst och tydligt, att hon måste vandra genom dalen för att nå det rätta hemmet, hvilket troddes ligga vid dalens slut.

En bukett af de härligaste blommor sattes i hennes hand. Dessa skulle icke allenast blifva hennes förnöjelse utan också hennes reskassa under den oftast besvärliga vandringen. Vägen genom dalen var indelad i vissa mil, betecknad af en

milstolpe, vid hvars fot en drake låg, som icke lät någon passera vidare utan att man bragte honom ett offer af något, som man höll kärt.

Så började liten Rosenkind sin vandring helt sorglöst, och den första milen förflöt likt en dröm. Visserligen fanns draken vid dess slut, men han såg icke alls farlig eller elak ut. Rosenkind gaf honom en af sina minsta vårblommor och fortsatte lekande ännu många mil, förbi flera drakar på samma sätt. Men snart började vägen blifva knagglig och drakarna grymmare, alltjämt kräfvande större offer, där de lågo och rufvade vid sina milstolpar. Rosenkind började känna sig missmodig och grät bittra tårar för hvarje blomma, som måste offras, och bad så innerligt om förskoning.

Dock, intet hjälpte. Hon måste gå vägen fram, och drakarna blefvo allt obevekligare. Nu fattades hon af förtvif-lans styrka och ville försöka strida mot den drake, hon uppnådde, just då solen stod högst på himmelen, ty han befallde Rosenkind gifva honom sin skönaste ros. Fåfänga voro dock hennes bemödanden att slippa undan. Hennes krafter voro allt för svaga, men ännu förstod hon ej, hur lönlöst det var att strida mot det oundvikliga, och det gick med rosen på samma sätt som med alla de öfriga blomstren i hennes bukett.

Sedan den stunden log icke Rosenkind mera, och hennes steg blefvo allt tröttare och tyngre. Blomma efter blomma rycktes ur Rosenkinds darrande hand af de obarmhärtiga drakarna. Hennes motstånd blef allt svagare; snart ägde hon ej en enda tår att fälla vid sina blommors förlust, en kväfd suck — det var allt, och så stapplade hon vidare.

Inom kort återstodo henne endast tvenne små blommor: en förgät-mig-ej samt en eternell. Det började nu skymma, och dalen bakom henne var insvept i dunkel. En dimma dolde, likt en ogenomtränglig slöja, för hennes blick, hvad som låg framför henne vid det sig närmande målet.

"Är du den sista draken och detta den sista milstolpen?" sporde Rosenkind bäfvande, då hon såg en spöklik, svart drake resa sig i hennes väg.

"Ja, jag är den sista. Räck mig din förgät-mig-ej!"

"O nej! O nej!" ropade Rosenkind ångestfullt, "det är det sista, — det är minnet af allt det, jag älskade en gång där borta i dalen, där ock mången höll mig kär. Du fordrar väl ej, att jag också skall glömma och själf glömmas. Låt mig behålla min blå blomma, och tag i stället min eternell."

"Ack, du dåraktiga barn!" svarade draken, "vet du då ej, att eternellen är ditt rätta hemlands blomma, ditt medborgaretecken, som förer dig dit in. Den andra är dalens blomma och måste offras, som alla, alla de öfriga, du en gång kallade dina. Gif mig din förgät-mig-ej, men håll eternellen säkert kvar i din hand, och jag vill draga bort slöjan, och du skall finna något, du icke väntade dig."

Viljelöst gjorde Rosenkind, såsom draken fordrade, men huru förvånades hon ej, då hon slog upp sina nyss så skumma ögon och såg tätt framför sig en härlig äng och på den, stående i den skönaste fägring, alla de blommor, hon under sin svåra vandring nödgats offra för att komma fram till ett fördoldt mål. Nu var hon där, och hur fröjdades ej Rosenkind vid åsynen af så mycken obeskriflig skönhet.

"De blommor, du ser där, äro alla dina", sade icke draken, utan en hvit ängel, stående vid Rosenkinds sida, "de äro desamma, du så motvilligt gaf oss under din vandring genom dalen."

"Åh, nej", svarade Rosenkind, "icke åt änglar, så sköna och goda som du, utan åt svarta drakar tvingades jag gifva mina kära blommor."

"Förblindade människobarn", sade ängeln sorgset, "vi voro alla hvita änglar, sända att visa dig vägen hem, men du trodde oss vara svarta drakar, emedan du såg oss genom smärtans sorgflor."

IV.

Herr Ökstock och familjen Groda.

Det fanns bestämdt ingen lyckligare familj i nejden än herrskapet Groda i Kärret. I dyn voro de sedan flera släktled tillbaka födda och uppfostrade, och i dyn trifdes de så innerligt godt. Kunde väl något vara mera rörande, än när fru Groda, fet och frodig i sin brungröna skrud, tillsammans med sina döttrar i de vackra sommarnätterna uppstämde en hymn till månens ära? Månen älskades högt, ty hans strålar voro så lagom varma, påstod fru Groda.

Så, en aftonstund, då den talrika familjen slagit sig ned på tufvorna kring kärret och de höjde sina runda ögon mot den fryntliga fullmånen, hvilken spred sitt silfver öfver nejden, varseblef fru Groda med häpnad en främling i grannskapet.

"Hvem kan det vara, söta du!" hviskade hon nyfiket till sin äldsta dotter, "låna mig din lornjett, så att jag kan betrakta honom noga." "Jaha", tillade hon, "mörk ser han ut och nästan en smula förfallen, må jag säga. Att han slitit ondt i sina da'r, det kan man se på den skrofliga ytan. Kom du, så hoppa vi litet närmare. Låt pappa och de små kväka så godt de kunna en stund, ty jag måste taga reda på hvem han är, som synes vilja blifva vår granne."

Herr Ökstock gjorde en något besvärad rörelse, så godt han förmådde i sitt nuvarande mindre behagliga läge, då de framkommit och presenterat sig såsom nära grannar. Men fru Groda, som gärna ville lysa med sin världskännedom, utropade genast, då hon hört hans namn:

"Ah, en medlem af den stora släkten Båt, förstår jag. I min släkts anteckningar från flydda tider", tillade hon med ett älskvärdt leende, "har jag läst, att många med ert namn brukade uppehålla sig här i trakten, då en aktningsvärd å

gjorde denna ännu mera tilldragande för medlemmar af er släkt och förskaffade mina stamfäder många, för oss okända fördelar. I synnerhet nämna de om näckrosor och deras blad, hvilka lära varit deras käraste hviloplatser under de varma sommarkvällarna. Men genom nya påfund leddes ån på afvägar från oss, och näckrosorna dogo af tvinsot. Ja, så berättas det, men ännu hafva vi vårt kära kärr och de gröna, mjuka tufvorna kvar, och vi äro så nöjda och tacksamma för hvad vi hafva.”

“Gratulerar, gratulerar!” utbrast herr Ökstock med ett klumpigt försök att röra sig med ledighet, “ni, min fru, tyckes i sanning hafva funnit de vises sten — förnöjsamheten.”

“Åh, stenar”, afbröt fru Groda, och hennes något för breda mun drogs till ett leende, “de äro icke svåra att finna. Sådana är det godt om öfver allt, hvar man färdas fram. Men säg mig, hur kom ni, som är en Båt, till kärret?”

“Ack, min fru”, svarade herr Ökstock suckande, “det är en lång historia, men jag skall försöka att fatta mig i korthet. — Ja, jag är en Båt, men ni vet kanske, att det finnes så många olika slags båtar, somliga ämnade för lust och nöje blott, andra åter för att vinna ära och segrar och slutligen en mängd, som kommit till enkom för att blifva lastdragare. Jag tillhör icke egentligen helt och hållet den senare grenen af släkten, men jag är af naturen flat och medgörlig, och därför har jag också blifvit mycket använd och äfven missbrukad här i världen, utan att vinna hvarken glädje eller ära för mina tjänster och bemödanden. Om jag själf fått välja konstruktion, skulle jag allt valt en annan, må ni tro. Men se, det får man ej, utan just blifva, hvad man blifver. Nog har jag knotat många gånger, i synnerhet sedan jag, utsliten i tjänsten, såsom ett onyttigt vrak blifvit släpad hit till kärret. Dock går det ju för resten så med alla af hela släkten till slut, de må vara stora eller små, flata eller skarpnosiga. Somliga hafva dock åtminstone sina glada minnen eller, ännu

bättre, ett namn måladt i guld att pråla med till det sista.”

“Ack, så vackert det låter”, sade fru Groda och torkade med ett grässtrå bort en tår från sina runda ögon, “men jag måste tillstå, att hvad ni sade om namnet, fattade jag icke fullkomligt. Ni är ju en Båt som alla de andra; är det icke nog?”

“På intet sätt, min fru”, svarade herr Ökstock och vred sig, så att det knakade i hans gamla, gistna fogningar.

“Ja, men här i kärret äro vi likadana allihopa och hafva blott ett namn, Groda, och vi må så innerligt godt och hafva det så trefligt.”

“Nå ja”, svarade herr Ökstock, “det där går an här i kärret, men utom dess gränser finnes något, som kallas den vida världen, och den har tagit sig för att indela och namngifva allting, icke efter gemensam släktskap, trefnad eller verklig förtjänst, utan endast efter den yttre formen, och den beror ju så sällan, om någonsin, på vårt eget val.”

“För all del”, skrek fru Groda förskräckt, “om ni händelsevis skulle återse den där dumma, vida världen, så bed henne icke komma till kärret och försöka indela — det var ju så ni kallade det — oss efter den yttre formen. Det skulle också blifva litet kinkigt för henne, emedan vi äro allt bra lika hvarandra i alla afseenden. Förstås, det finnes stora och små ibland oss också”, tillade fru Groda eftertänksamt.

“Ja, ser ni!” utbrast herr Ökstock skrattande, “dock antager jag, att ni, min fru, anser eder tillhöra de allra största, ty ni påstår ju er vara så innerligt *förnöjd.*”

Licentiat C. L. Sundbeck och betydelsen af hans resa i Förenta staterna.

Af *L. G. Abrahamson*.

Folkvandringarnas världshistoriska betydelse har ännu en gång konstaterats. Genom dem har ett nytt kulturland uppstått. I det har bevittnats en materiell och intellektuell utveckling, som, då den nu icke längre kan förnekas eller underkännas, har börjat väcka allvarlig oro i de gamla kulturländerna. Med sina nästan omätligt stora naturliga resurser har vårt land blifvit en eftersökt verkstad för snillegåfvor från alla världens länder. Länge har vårt land varit världens spannmålsbod. Det kraftiga folk, som tagit dess vidsträckta prärier, det härligaste och fruktbaraste jordbruksland, som solen lyser på, i besittning, har svarat på frågan: hvar finnes det bröd? Detta har man länge nödgats erkänna.

Men längre har man icke velat gå i Europa med sina erkännanden. Att här skulle pågå ett kulturarbete, som förtjänar att uppmärksammas, har man ihärdigt förnekat. Och härvid har man icke ansett sig behöfva andraga några bevis; det har ansetts vara alldeles tillräckligt att bruka slag- eller speordet: "det är amerikanskt". Att det stolta Albion skulle

i sin världen behärskande industriella verksamhet hotas af det unga Amerika, det hade man blott för några tiotal år sedan säkert icke anat; men nu frågar man både där och i andra industriidkande länder: hvart skola vi fly för den ande, som behärskar emigranterna och deras barn? Huru skola vi skydda oss mot den amerikanska företagsamhetens och industriens intrång?

Den väg västerut, som för snart ett tusen år sedan utvisades af Leif Ericsson, har under det sista halfva seklet vandrats af flere hundra tusenden Sveas söner och döttrar. Dessa immigranter anlände icke hit tidigt nog för att täfla med engelsmän och tyskar om makten i österns stora städer, men de kommo i tid nog för att vara med om att taga de väldiga mellanstaterna i besittning. De kommo ock tidigt nog för att göra sin viktiga insats i den väldiga industriella verksamhet, som uppblomstrat i vårt land under de sist flydda decennierna.

Det finnes i detta land ett nytt Sverige. Det finnes här inemot två millioner medborgare, som med stolthet räkna sina anor från Sverige, som tala fädrens språk, läsa deras litteratur och älska deras historia. Detta folk har, genom att här omsätta sina fäderneärfda andliga skatter, genom redlighet, idoghet och nordmannakraft gjort en viktig insats i detta lands kulturella arbete. De hafva tillvunnit sig ett anseende, som äfven borde fröjda modern Svea. Här har ock uppbyggts en svensk-amerikansk kultur, för hvars befrämjande immigranterna hafva offrat flera millioner dollars. Få äro de där hemma i Sverige, som hafva någon aning om hvad svensk-amerikaner arbeta och uppoffra för att befrämja samhörigheten med kärt fädernesland.

Jo, vi svensk-amerikaner förena trohet mot det nya fosterlandet med kärlek till det gamla. Men det har ofta smärtat oss, att denna vår kärlek icke blifvit rätt uppfattad. Man har i Sverige envist insisterat på att vår eller våra fäders

emigration haft brist på fosterlandskärlek till sitt motiv. Man har icke rätt uppfattat "brödfrågans" betydelse, ej heller att det är en högre makt, som leder folkvandringarna och som "fastställt bestämda tider och gränser för deras (folkens) boende". Dock har under det sista decenniet en ändring till det bättre inträdt i detta afseende, och häröfver fröjda vi oss. Man har där hemma (så benämna immigranterna och äfven deras barn Sverige) börjat visa intresse för oss och för vår verksamhet. Åtskilliga orsaker hafva samverkat för att åstadkomma detta. Det torde icke behöfva anses allt för pretentiöst att påstå, det svensk-amerikanerna hafva genom sitt eget arbete förvärfvat sig erkännande. Men sedan tänka vi särskildt på ädla och representativa män i fosterlandet, som ständigt bevisat sig vara Nya Sveriges sanna vänner och som icke sparat någon möda för att förena oss med kärlekens starka band med fosterlandet. Vi hedra dessa män, ty de hafva hedrat oss. Hvad har icke t. ex. biskop von Schéele uträttat i det nu omordade syftet. Han har gjort två ytterst ansträngande resor bland vårt folk här i landet, och sedan försummar han icke ett tillfälle, som gifves honom, att i sitt land meddela pålitliga underrättelser om svensk-amerikanerna och deras arbete. Och allmän blef glädjen bland oss, då vi af den svenska pressen upplystes om att filosofie litentiaten Carl L. Sundbeck skulle, understödd af anslag af regeringen, besöka vårt land i syfte att närmare lära känna vårt folk.

Svensk-amerikanerna önska säkert se några biografiska uppgifter öfver den man, som i år vistats bland dem, och som de med glädje räknat såsom sin hedersgäst, och vilja vi söka att tillmötesgå denna deras önskan.

Carl Leopold Sundbeck föddes på Grafveröd, Hjärtums socken, Bohuslän, den 1 maj 1865. Hans föräldrar voro Carl Alfred Sundbeck och Maria Wilhelmina Odenius af den västgötska och göteborgska prästsläkten med detta namn. Sin

första skolundervisning erhöll han i Borås, dit hans föräldrar flyttat. År 1884 aflade han i Stockholm studentexamen på reallinien. Orsaken hvarför han valde reallinien var, att han då var bestämd för den militära banan. Efter ny stu-

FIL. LIC. CARL SUNDBECK.

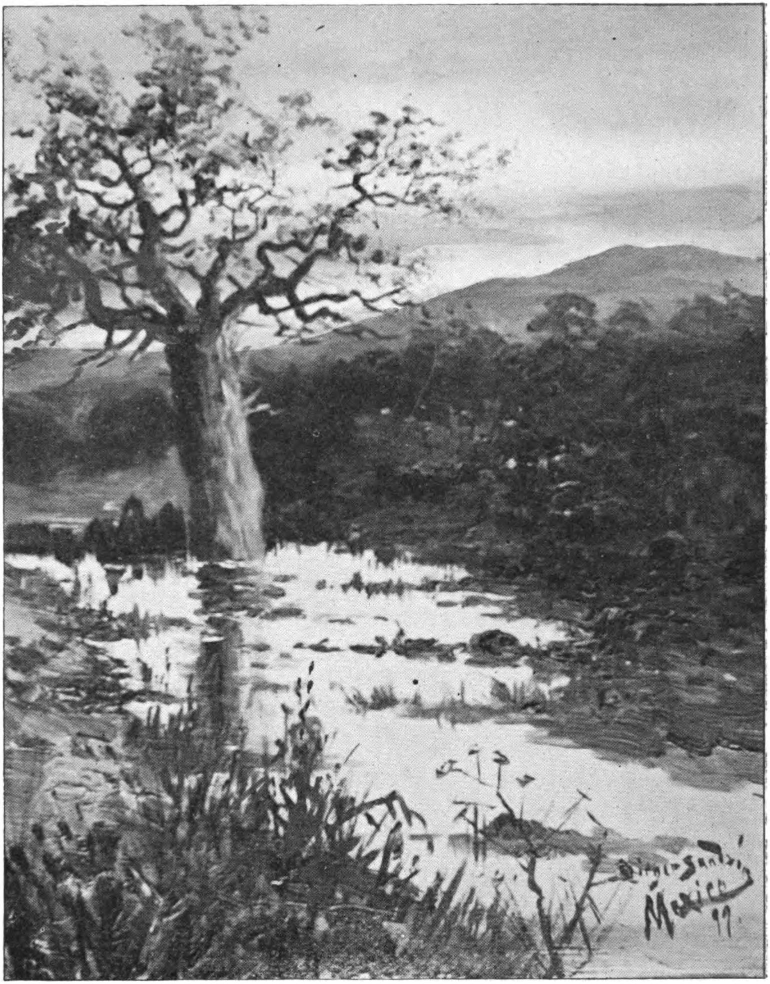
dentexamen på den klassiska linien inskrefs han som student i Uppsala, där han år 1887 aflade teol. fil. kandidatexamen. Licentiat Sundbeck fortsatte nu sina studier i Tyskland, där han vid Leipzigs universitet inskrefs som student 1888. Här

åhörde han Franz Delitzsch's och Lutharts föreläsningar. Därefter återvände han till Uppsala för att där fortsätta sina studier.

Det var under denna sin vistelse i Uppsala, som han för första gången deltog i det politiska lifvet, hvaraf minnet bevarats i arbetet: "Det flydda decenniet" (Stockholm 1899). Bland den studerande ungdomen påbörjades en fosterländsk rörelse, som efter mycken agitation och efter mycken missrepresentation från de liberales sida antog fast form i det 1899 stiftade Fosterländska Studentförbundet. Mer än någon annan bidrog licentiat Sundbeck till vinnandet af detta mål. Vi återgifva följande ur den i "Det flydda decenniet" förekommande skildringen af det, som ledde till Studentförbundets stiftande:

"Under hösten 1889 företog sig så studenten Carl Sundbeck, af Göteborgs nation, då nyss hemkommen från Leipzigs universitet, där han varit medlem i en af de tyska studenternas politiska föreningar och insupit deras monarkiska och nationella åskådningssätt, att för en inbjuden åhörareskara hålla ett föredrag om Tysklands studentlif, som åhördes med intresse och väckte en viss uppmärksamhet." Hvad intryck talet haft angifves af följande: "Redan vid detta tillfälle uppstod tanken hos några af de närvarande, att äfven i Sverige borde kunna bildas en studentförening med nationellt syfte." Föreningen stiftades, och dess förste ordförande blef licentiat Sundbeck. Nu gafs det en förenande punkt för de fosterländskt sinnade studerandena vid nordens förnämsta universitet, och den stora betydelsen däraf har sedan ådagalagts.

Icke rönte förbundet i början den framgång, som dess målsmän hade rätt att vänta, nej, tvärtom blef det utsatt icke blott för hätska anfall, utan äfven för bittert åtlöje. En brist på patriotism visade sig, hvaröfver vi svensk-amerikaner stå slagna med häpnad. Häröfver meddela vi följande

SVENSK-AMERIKANSKA MÅLARES TAFLOR.

Motiv från Mexico. Oljemålning af Birger Sandzen.

ur den ofvan angifna minnesboken: "Under rubriken 'Nytt studentskämt' riktade *Dagens Nyheter* sitt första angrepp mot den nya föreningen, i hvilken artikel det upplystes, att intet vore så dumt (t. ex. fosterlandskärleken), att det icke kunde vinna gehör, blott det vore nytt." Tänk, att tillvaron och yttringen af fosterlandskärlek bland de studerande vid universitetet skulle blifva föremål för klander och åtlöje! Vi svensk-amerikaner, som ständigt bevittna, huru denna kärlek yttrar sig vid våra lärdomsanstalter, hafva svårt att kunna förstå en sådan företeelse. Men Sundbecks och hans fosterländskt sinnade medarbetares bemödanden kröntes med framgång. Det af dem stiftade förbundet har blifvit en kraft för uppväckande till lif och verksamhet den domnade fosterlandskärleken, icke blott i Uppsala utan i hela riket. Det torde ock existera ett närmare sammanhang mellan den fosterländska rörelsen i Uppsala 1889 och de förlidet år af riksdagen stiftade och antagna försvarslagarna, än hvad som i allmänhet erkännes. Nog af, redan 1889 dokumenterade sig licentiat Sundbeck såsom afgjord anhängare till det fosterländska partiet, och han har icke ändrat sitt program.

Men herr Sundbeck fortsatte sina studier. År 1890 inskrefs han som student i Kristiania och 1893 i Heidelberg och Zurich. På den sist nämnda platsen studerade han särskildt nationalekonomi. Han deltog såsom medlem af Kuffhäuser-förbundet, en i Tysklands socialpolitiska lif på 1880- och 1890-talen välkänd förening, i de inre politiska striderna, hvaraf minnet bevarats i det af honom i Stockholm år 1898 utgifna arbetet "Det unga Germanien".

År 1895 ingick licentiat Sundbeck i svenska kyrkans tjänst. Denna sin bana afbröt han dock snart för att egna sig åt politiska sträfvanden.

Herr S. är en mycket berest person, och att det bidragit till att vidga hans vyer och att förbereda honom för hans

fosterländska lifsgärning, ana vi lätt. År 1897 vistades han i Serbien, Bulgarien och Turkiet.

Om herr Sundbeck redan såsom yngling afbröt sin militära bana, så lämnades honom tillfälle att, om än för en kort tid, återupptaga den igen. År 1897 bröt kriget mellan Grekland och Turkiet ut, och, tillsammans med åtskilliga andra svenskar, deltog han i fälttåget på grekiska sidan. Han innehade underlöjtnants rang vid "Legion philhellénique", en af fransmän och fransk-talande greker sammansatt kår. Under öfverste Valatassis och furst Mavromichalis deltog han i träffningarna vid Domokos och Furka, samt dessutom i åtskilliga smärre bataljer. Då han lämnade armén, erhöll han löjtnants rang och utnämndes af grekiske konungen till riddare af Frälsareorden.

Efter sitt deltagande i kriget företog licentiat Sundbeck vidlyftiga resor i Mindre Asien och Ryssland. Han var en af de första svenskar, som besökt Gammalsvenskby vid Dnjepr i syd-Ryssland. Af detta sitt besök har han lämnat en ytterst intressant skildring i "Det flydda decenniet."

Återkommen till fosterlandet ägnade sig licentiat Sundbeck åt politiska sträfvanden, och därvid ägnade han sina tjänster åt det parti, hvilket uppsatt såsom sitt mål vidgandet af den svenska hemmansägareklassens politiska inflytande och ekonomiska oberoende. Han tillhör därför det konservativa och fosterländska landtmannapartiet. Svenska allmogen, som vid flera kritiska tillfällen räddat fosterlandets frihet, är ännu, så säger S., dess starkaste värn. I den finnes ännu trohet och fosterlandskärlek, och den är ännu villig att frambära de offer, som frihetens bevarande torde kräfva.

Vi svensk-amerikaner kunna icke undgå att tycka, att det är icke som det borde vara med fosterlandskärleken därhemma. Vi hafva svårt att fatta den ståndpunkt, som en stor del af tidningspressen intagit, då det varit fråga om fosterlandets försvar. I vårt fria Amerika skulle icke sådana tid-

ningar kunna existera, som motarbetade de nationella intressen på sätt, som många svenska tidningar göra. I de politiska striderna går det ofta i vårt land "hett under sköldarna till", men en föreningspunkt hafva dock alla politiska

Lic. Carl Sundbeck i Légion Philhelleniques löjtnantsuniform.

partier: "My Country 'tis of Thee." Har någon här i landet hört talas om en studerande ungdom, som icke är fosterländskt sinnad? Och vår väldiga arbetareklass, hvilket värn hafva vi icke i den för vår frihet. Då vid en stor

arbetareprocession i Chicago några tyska anarkister sökte att höja sin röda fana, refs den ögonblickligen ned och slets i trasor af arbetarne. Det vore icke rådligt för någon att på ett arbetaremöte yttra något, som vore nedsättande för fosterlandet. Kapitalisterna må man där handskas så hårdt man vill med, men lyft icke ett finger mot stjärnbaneret! Men huru kommer det till, att arbetarne i våra fäders land visa sådan lojhet, för att icke uttrycka det skarpare, i fråga om det sant fosterländska? Hvarför låta de vilseleda sig af demagoger och af en tidningspress, som motarbetar alla sant fosterländska sträfvanden? Då vi resa i Sverige, förvånas vi öfver den brist på nationellt själfförtroende, som man ofta finner där. "Sverige kan icke försvara sig", "det blir blott en munsbit för ryssen", o. s. v., sådana uttryck får man höra. "Kan icke försvara sig" — så höfves det icke ett fritt folk att tala. Det kan dö, men det kan icke låta bli att försvara sig. Och vi svensk-amerikaner hafva alltid inbillat oss, att det svenska folket kan försvara sig, om det blott vill göra det. Kan icke det folk, som har försvarat världens tros- och samvetsfrihet, försvara sin egen frihet?

Men efter det vi hört så mycket i och från Sverige om att fosterlandet icke ens bör försöka att försvara sig, utan i stället lita på en neutralitet, som, när nationerna börja att väga sina intressen, icke torde betyda mycket, kändes det uppfriskande att få ett besök af licentiat Sundbeck. Det är mycket, som vi lärt att uppskatta i hans person och i hans uppträdande bland oss, men intet imponerar mer på oss än hans genuina svenskhet. Han är icke en af dessa ljumma och feghjärtade patrioter, som darra på rösten och svikta i knäna, då det gäller fosterlandet. Han tror, att Sverige kan och att det skall försvara sin frihet, om det gäller. Han bedyrar ock, att han i detta afseende är en exponent af de känslor, som röra sig i de djupa lederna i fosterlandet. Om svenska regeringens ståndpunkt hafva vi ju aldrig haft någ-

ra tvifvel, och glädjen bland svensk-amerikaner är allmän öfver att dess politik i försvarsfrågan i hufvudsak vann bifall hos det svenska folket. Vill Sverige nu vara neutralt, så kan det vara det och äfven försvara denna sin ståndpunkt. Genom denna sin hållning har Sundbeck kraftigt bidragit till att stärka vår samhörighetskänsla med vårt fädernesland. Och som han har fört detta kära lands hälsning till oss, så önska vi, att han må föra vår hälsning tillbaka till detsamma. Han torde ock kunna säga, på grund af gjorda iakttagelser ibland oss, att gamla Sverige kan räkna på nya Sveriges trohet och kraftiga bistånd i den strid, som torde stunda.

Licentiat Sundbecks sympatier för oss svensk-amerikaner uppstodo icke först, då han började planlägga sin resa till oss. Redan såsom ordförande för det fosterländska Studentförbundet närmade han sig oss. Han förmedlade, att Sveriges och svensk-Amerikas studerande ungdom räckte hvarandra brodershanden. Och under sina besök vid våra lärdomsanstalter torde han hafva fattat, att vår studerande ungdom står icke tillbaka för den svenska, då det är fråga om kärlek till gamla Sverige. De svenska nationalsångerna sjungas med lika stor entusiasm på Mississippis strand som i den gamla lärdomsstaden vid Fyris. Kanske S. äfven har funnit någon tillfredsställelse uti att hans ofta misstydda fosterländska sträfvanden hafva blifvit uppskattade och burit frukt äfven bland oss.

I sin år 1900 utgifna bok "Svenskarne i Amerika, deras antal, land och kolonier" har licentiat Sundbeck meddelat det svenska folket de mest pålitliga underrättelser om de svenska kolonierna i Amerika, som det ditintills hade erhållit. Icke voro de i boken meddelade uppgifterna så omfattande, som vi hade önskat, eller i alla detaljer korrekta, men de voro i alla afseenden bättre, än hvad vi kunde vänta oss af en man, som icke förut hade besökt vårt land, och

på hvarje blad i boken märktes författarens intresse för det ämne, som han behandlar. Och i olikhet med många andra svenskar, som skrifvit om oss, låter han sig icke ledas i sin skildring af förutfattade fördomar. Han är icke en af dessa små själar, som tro, att de kunna gagna fosterlandet genom att framställa vrångbilder af ett annat kulturland, och som tro, att de kunna motverka emigrationen genom att tala nedsättande om emigranterna och deras förhållanden i det nya fosterlandet. Huru mycket hafva icke dessa författare gjort för att förringa vår samhörighetskänsla med fosterlandet! Det har kräfts sådana män som biskop von Schéele och licentiat Sundbeck till att återuppbygga, hvad dessa hafva nedrifvit. Vi svensk-amerikaner göra inga anspråk på erkännande, men vi tycka icke om, att våra bemödanden att bland immigranterna och deras barn inplanta kärlek till fäderneslandet, dess historia, språk och litteratur, misstydas. Och fattade våra kritici därhemma de svårigheter, under hvilka vi arbeta, så skulle de känna sig manade att döma mildt öfver våra bemödanden. Vår tidningspress, våra nära ett tusen lutherska församlingar, våra läroverk, som förlidet år hade öfver två tusen elever, våra många barmhärtighetsinrättningar, allt detta är resultatet af ett blott femtioårigt arbete, och det har utförts af immigranter, som kommo hit med två tomma händer. Vi fröjda oss däröfver, att personer besöka oss, som förstå oss och som söka att göra oss rätt förstådda i våra fäders land.

Licentiat Sundbecks intresse för oss svensk-amerikaner antog en mera bestämd form, i det att han förlidet år beslöt att resa till Nordamerika för att där "företaga forskningar rörande de svenska emigranternas och deras efterkommandes ekonomiska, kyrkliga och språkliga förhållanden." Och som han erhöll understöd af statsmedel, kan man ju anse, att hans resa hade en semi-officiell karaktär. Detta hans uppdrag föranledde en vidlyftig politisk strid, hvari nästan hela

Sveriges press deltog. Företaget understöddes af talmännen i riksdagens båda kamrar och af många framstående män i kyrkan och staten, af svenska akademiens sekreterare C. D. af Wirsén, och af flere Uppsala-professorer. Det skapade ock en afgjord sympati hos Sveriges bonde- och arbetarebefolkning. Detta hindrade emellertid icke, att från byråkratiskt håll och under en viss Uppsala-professors ledning de kraftigaste försök gjordes att förhindra resan. Kongl. M:t beslöt emellertid att bevilja det begärda anslaget.

Svensk-amerikanerna äro lifligt öfvertygade om att en lämpligare man än licentiat Sundbeck kunde icke sändas för att lösa den erkändt kinkiga uppgift, som han var sänd att lösa. Hans iakttagelseförmåga är fenomenal. Och han skydde inga ansträngingar, då det gällde att nå hvad han eftersträfvade. Hans resa har varit en verklig studieresa. I våra stora städer, i våra farmkolonier, i skogarna och på prärierna, där vårt folk bor, där har han varit. Och han har betraktat vårt folk icke genom andras glasögon, nej, han har sökt att sätta sig in i dess förhållanden och att fatta hvad det känner och tänker. Han har varit närvarande vid våra lärdomsanstalter, och han har vinnlagt sig om att fatta den insats, som de svenska immigranterna gjort i den nya världens kultur. Tryggt kan man säga, att ingen nu lefvande varit i tillfälle att göra så många bekantskaper bland svensk-amerikaner som hr S., och hans reseskildring, som väntas utkomma under loppet af år 1903, måste blifva af ett ovanligt stort intresse för svenskar på båda sidor om Atlanten.

Vi svensk-amerikaner hafva lärt att uppskatta licentiat Sundbecks älskvärda och sympatiska personlighet. Och länge efter det han återvändt till sitt land, som han älskar så högt, kommer minnet af den bildade och hederlige svensken och den fulländade gentlemannen att fortlefva bland oss.

Huru har herr Sundbeck uppfattat vår unga och två språk talande svensk-amerikanska nationalitet? Vi invänta hans

eget svar på den frågan i hans snart utkommande reseskildring. Hans redan i svenska pressen uttalade omdömen angifva dock, att han opartiskt sökt att fylla sin uppgift, och hans där uttalade omdömen gifva oss anledning att vänta mycket af hans utförliga skildringar.

Hvilka praktiska följder kommer hr Sundbecks studieresa att hafva? Det får framtiden utvisa. Vi hafva dock skäl att tro, det den skall tjäna till att undanröja mycken okunnighet, som i Sverige finnes angående amerikanska förhållanden. Tillvaron af denna okunnighet erkänner herr S. fritt. Då han skrifver om de infödde amerikanernas okunnighet om Sverige, säger han, att den "kan blott jämföras med svenskarnes okunnighet om Amerika." Men i synnerhet kommer han att klargöra de svenska immigranternas förhållanden, deras politiska och sociala lif samt deras kyrko- och skolverksamhet. Och sker det, så kommer hans resa att hafva för oss betydelsefulla följder. Vi hafva varit mycket missförstådda i Sverige. Lika som man där har förklarat emigrantionens motiv vara brist på fosterlandskärlek, så har man ofta ansett, att utvandrarne genom att blifva amerikanska medborgare hafva slitit alla band, som förenat dem med fädernas land. Hvilket arbete som här har utförts för att bland förskingringens barn vidmakthålla fäderneärfd tro, kärt modersmål och kärlek till Sveriges historia, det ha jämförelsevis få där hemma varit medvetna om. Huru ansträngande detta arbete har varit, det hafva de svårt att göra sig en rätt föreställning om. Det är ju ingen hemlighet, att ganska många af dem, som emigrera från Sverige, komma hit intagna af fördomar mot kyrkliga och ekonomiska förhållanden därstädes, och att undanröja dessa fördomar är ingen ringa uppgift. Om det vidare behjärtas, att nästan alla invandrare hafva kommit hit fullkomligt utblottade i ekonomiskt afseende, och att de blifvit påkallade att, samtidigt med det att de sträfva efter att grundlägga

sitt ekonomiska oberoende, icke en gång utan ständigt uppoffra för kyrko- och skolarbete, så fattar man de svårigheter, vi fått vidkännas. Och nu äro vi fåfänga nog att önska, det hr Sundbeck må i Sverige omtala, hvad emigranterna hafva utfört i nu omskrifna syfte.

Vi hoppas, att han har funnit, det svenskarne i Amerika hafva i allmänhet icke urartat. Självfa tro vi, att på samma gång många hafva här förlorats i kyrkligt och sedligt afseende, så hafva ännu flera åter funnit sig själfva. Själf har jag hört många aktade män i fosterlandet uttala sin förvåning öfver att svenskarne, som i hemlandet ofta klaga öfver att de måste tillhöra och betala skatter till kyrkan, när de komma till Amerika, frivilligt ansluta sig till församlingar och lika frivilligt uppoffra sina med hårdt arbete förtjänade medel för kyrkliga syften. Allting synes här i Amerika gå med snälltågsfart. Oerhördt fort rusa många här mot ett hjälplöst fördärf, men andra och, vi äro glada att kunna säga det, vida flera slå in på en väg, som förer till räddning. Äfven om vi aldrig haft några sympatier för det ofta brukade slagordet, att Amerika är "tjufvars och skälmars förlofvade land", så medgifva vi gärna, att det är en fostringsanstalt, i hvilken otaligt många räddats i kyrkligt och sedligt afseende och i hvilken, om än genom nöd och lidande såsom medel, människors ädlare anlag trädt i dagen och kommit till sin rätt. Tusental landsmän hafva ock först här återfunnit sin kärlek till Sverige. Vi hafva funnit, att äfven om immigranterna komma hit fulla med fördomar mot sina fäders land, äfven om de hafva glömt svenska språket, innan de hafva lärt sig engelskan, äfven om de hafva föresatt sig att slita alla de band, som förenat dem med det land, från hvilket de utvandrade, så när de hafva bott här en tid, kunna de återigen tala svenska och börja på att intagas af en allt mera tilltagande kärlek till fädernas land. Vi hafva funnit, huru landsmän, när de på sin lefnadsafton sitta i de

bekväma hem, som deras ärliga arbete förvärfvat dem, intagas af en innerlig längtan efter att, förrän de dö, få återse det land, som de i sin ungdoms vår lämnade. Och äfven om dessa såsom ynglingar voro intagna af fördomar mot Sverige, tala de nu för barn och barnabarn om, huru härligt detta land är. Hr Sundbeck torde kunna omtala, att svensk-amerikanerna i allmänhet innerligt älska fäderneslandet. Han torde kunna omtala, att svenskarne i Amerika mera allmänt fira Gustaf Adolfs-fester och andra svenska minnesfester, än hvad svenskarne i Sverige göra.

Med skäl fröjda vi oss öfver att svenska regeringen understödde hr Sundbecks studieresa. Därmed angifves, att man på högre ort önskar hafva pålitlig kunskap om nya Sverige. Och i detta, så väl som i så mycket annat, ådagalägger Sveriges ädle monark, att han har en säker framtidsblick. För fosterländskt sinnade svenskar kan det icke vara likgiltigt, att det i ett land, som har förvärfvat sig en framstående plats bland stormakterna, finnes nära två millioner medborgare, som läsa Sveriges litteratur, som älska dess historia och som med tillgifvenhetens starka band äro fästade vid detsamma.

Lätt ana vi, hvarför licentiat Sundbeck är så angelägen om att lära känna svenskarnes politiska inflytande här i landet. Häri märka vi den tillgifne och klarsynte fosterlandsvännen. Och må hans rön häruti öfvertyga honom, att Sverige kan påräkna vårt lands sympatier, då det gäller vidmakthållandet af den civilisation, som dessa länder äga gemensamt!

Och om licentiat Sundbeck genom sitt arbete lyckas att stärka samhörighetskänslan mellan gamla och nya Sverige, hvilket han säkert skall, så förvärfvar han sig därmed svensk-amerikanernas odelade tacksamhet. Tacksamt skola vi bevara minnet af licentiat Sundbecks vistelse bland oss.

Förtviflan och hopp!

Sommarnattens stjärnor doldes
bakom tunga tordönsmoln,
regnets droppar föllo strida
uppå slutna blomsterskål'n;
och förtviflans hemska smärta
sjöd i söndersargadt hjärta.

Midnattsmörkret sträckte vingen
öfver kyrkogårdens frid,
där åt vandrar'n hvila bjudes
efter lefnadsdagens id.
Fast' de hvita viggar blänkte,
Hoppet lugn åt sinnet skänkte.

Åskan dånade i rymden,
eldssvärd korsade hvarann'.
Ensam fågel, skrämd och vingsvag,
ej sitt rätta näste fann.
Vet! Ett hjärta var det, jagadt,
af förtviflans våld försvagadt.

Liten fågel ljufligt drömde,
där af trötthet han föll ner,
att till nästets hägn han hunnit
och sin kärlek trofast ger
åt en vän, den såren helar,
mot- och medgång lika delar.

Men han vaknar. Åskan dundrar,
tordönsmolnen bort ej flytt.
Tröttad fågel drömmer åter,
då han slumrar in på nytt,
att, när eget hjärta fryser,
annat trånar, älskar, ryser.

Natten slöt. Augustisolen
trädde fram på himlens blå.
Fågeln sjöng i höga rymden,
och hans visa, den var så:
Gud, den kärleksrike, låter
vännen träffas en gång åter.

Mauritz Stolpe.

I Amerikas Dalarne

eller

Svenskarne i och omkring Cambridge, Minn.

Af *Alfred Bergin.*

Isanti county, Minnesota, är troligen det mest svenska county i Amerika. Mer än tre fjärdedelar af befolkningen leda sina anor från kung Oscars land. Det bestämda antalet svenskar är svårt att utröna, ty vid folkräkningarna anses alla för amerikaner, som äro födda här i landet, och någon grundlig undersökning har omöjligen kunnat företagas; men från röstlängder och andra källor å tingshuset har man kommit till den slutsatsen, att ofvan angifna omdöme är nära nog korrekt.

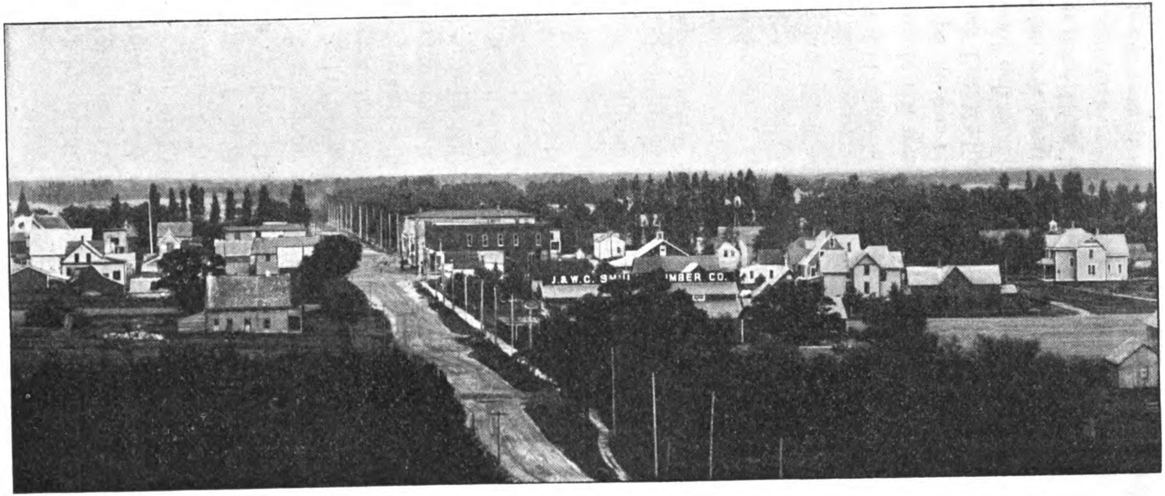
Nästan alla svenska landskap hafva här representanter. Ganska många smålänningar finnas, men de flesta äro dock nordsvenskar. De hafva haft sina hem vid Jämtlands fjäll, på Västerbottens slätter eller i Hälsinglands dalar; och ett stort antal hafva först sett dagens ljus vid Siljans gröna stränder. Det är ock därför, som denna trakt i tal och skrift fått bära det poetiska namnet "Amerikas Dalarne". Blandade om hvarandra finna vi Rättviks-, Orsa-, Mora-, Venjans-, Gagnefs- och Elfdals-folk, hvilka ännu tala sina olika socken-

mål. Dock med daldräkterna lär väl snart försvinna ej blott dalskan utan äfven "ärans och hjältarnes språk", ity att i många hem engelskan redan börjar blifva samtalsspråket.

Cambridge, countiets hufvudstad och centralpunkten för nybygget, är beläget på Rum-flodens strand, 42 mil norr om St. Paul och Minneapolis och utmed Eastern Minnesota-järnvägen. Landet är vågformigt och har varit skogbeväxt. Lönn, ek, alm, lind, asp, björk och "tamarack" höra till de allmännaste trädslagen; dessutom finnes ännu kvar litet här och där af den forna gran- och furuskogen. Jordmånen är sandig och särskildt passande för potatisodling. "Cambridge-potatis" äro också nästan i hela landet bekanta för sin utmärkta kvalitet. Svartmylla på lerbotten finnes mångenstädes. Hvete, hafre, majs, korn, råg, klöfver, timotej o. s. v. odlas här med lika stor fördel som någonstädes. Välmågan är också mera allmän än kanske i månget annat county.

Inom countiets gränser finnas omkring ett hundra trettio (130) större och smärre sjöar, många ganska fiskrika. En mängd små, vackra bäckar genomskära dessutom landet i alla riktningar och utmynna i den för sin timmerflottning bekanta Rum-floden, hvilken slingrar sig igenom countiet från sydväst till nordost, där den gör helt om och återvänder i sydlig riktning. Det var ju helt naturligt, att de, som voro vana vid norra Sveriges förtjusande natur, skulle känna sig hemma i dessa tilldragande trakter, som påminna så mycket om "hembygdens skogar och dalar"; och det är ännu så nästan med hvem som helst, "att den det landet en gång sett, han längtar dit, längtar dit igen."

Isanti betyder på indianspråket "Indianen nära soldaterna" och syftar således på de hvites närhet. De indianer, som bebodde dessa nejder, tillhörde Chippewah-stammen, voro mycket fredliga och lefde i dagligt umgänge med de hvite. Mycket vänligt stämd mot nybyggarne var äfven deras höfding, Hole-in-the-day. Många intressanta berättelser från india-

UTSIKT AF CAMBRIDGE.

nernas dagar lefva ännu på de gamles läppar. Skrämde nybyggarne gjorde de många gånger, men skadade aldrig någon.

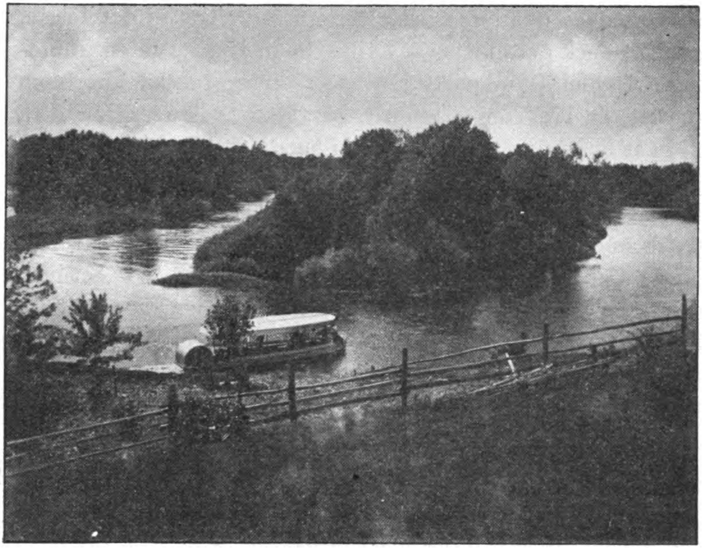
En landtmätare vid namn Halden lär ha varit bland de första hvite, som sökt sig ett hem i dessa bygder. Ett "H", som han på 1840- eller 50-talet inskurit som "claim-märke", är synligt ännu å en stor ek på John Bäcklins farm, en half mil norr om staden. D. G. Clough i town of Spencer Brook, fader till f. d. guvernören Clough, och Stephen Hewson i town of Oxford äro troligen de första hvite inbyggarne i countiet.

Den svenska invandringen hit började på våren 1858. De första svenskarne hette Jonas Norell och Daniel Lundqvist. Båda kommo hit från Chisago Lake, dit de anländt något tidigare från Hassela, Hälsingland. De nedslogo sina bopålar vid sjöarna öster om staden. Norell blef mördad i St. Louis 1865 och Lundqvist dog 1901.

Första anledningen till invandringen var en landannons på svenska språket, som Jonas Norell och Olof Eastlund med några fler i sällskap händelsevis fått se i ett hus vid Chisago Lake 1857. Den utbjöd land i närheten af Princeton, Minn. De gåfvo sig genast i väg för att bese det goda landet och anlände sent en kväll på hösten 1857 till Rum-floden vid nuvarande Cambridge. I en ödslig stockhydda togo de natt-kvarter och gingo på morgonen öfver floden på isen. I Princeton fanns redan då ett sågverk och ett par hus, men de fingo intet tycke för trakten. Cambridge-trakten föll dem mer i smaken, och de beslöto att följande vår begifva sig dit. Något senare än de två nyssnämnda kom äfven Peter Eastlund och byggde på hösten ett litet "claim-shanty" på det ställe, där sedermera Per Modig bosatt sig; men han tyckte det var för dåligt land och reste åter till Chisago Lake. Han återkom dock 1860 och bosatte sig där han ännu bor. På grund af fattigdom och dåliga utsikter att kunna reda sig här nödgades D. Lundqvist resa tillbaka till Chisago Lake hösten 1858. Äran att vara den förste svensk född i Amerikas Da-

larne faller på dr Erik Norelii brorson, Edvard Norelius, född i maj 1860 i Cambridge, Isanti county. Den förste svensk, som dog i detta county, var Peter Andersons svärfar, som hette Erik Stockhaus och begrofs vid "tamarack-kyrkan" 1860.

På hösten 1858 eller 1859 anlände Jämt-Jan och Peter Shuleen, som nu bor i Kanabec county. Den förre reste strax hem till Sverige och sålde sitt land till Eric Olofsson Bång.

UTSIKT AF RUMFLODEN, NÄRA CAMBRIDGE, MINN.

År 1859 körde P. Norelius och Bengt Franklin från Vasa, Goodhue co., sina tillhörigheter med ett par små oxar. De hade äfven sjöarna såsom sitt mål, men sent en kväll, då de skulle färdas öfver en bäck nära nuvarande Isanti, där Jöns Rice sedan bott, satte oxarna sig fast i dyn och kunde ej komma vidare. Då de om morgonen besett trakten, funno de, att

där var godt att vara, stannade så där, och P. Norelius bor där ännu. Ungefär samtidigt anlände A. Norelius, som ännu lefver och bor i Iowa, Peter Norell, som liksom brodern B. Franklin bor i town of Fish Lake, Chisago co., och Peter Selin, nu på dårhuset i St. Peter, Minn., alla hälsingar. År 1859 anlände från Wisconsin den förste jämtlänningen, som här bosatte sig, nämligen Isak Edblad, prästson, född i Hässjö. Han hade sin familj med och byggde strax ett litet "log-hus", ett af de första svenska hus inom detta settlement. Om ej det första, så är det dock det äldsta, af hvilket man lyckats få en afbildning. Daniel Lundqvists hus, det första svenska hus inom countiet, är längesen förstördt. Edblad är längesedan död, och hans änka dog i våras. Flera barn och barnbarn bo dock här omkring. Då Anders Danielson från Hassela 1860 anlände, fann han förutom de omnämnda svenskarne ej mer än tre engelsk-talande familjer i hvad som nu är Athens, Isanti, Cambridge och Stanchfield townships. I Spencer Brook och Oxford funnos några familjer, men de voro icke svenskar. Daniel Anderson påstår dock, att, på grund af att folkräkningen 1860 gifver countiet 284 invånare, så vida intet misstag är begånget vid räkningen, svenskarnes antal måste hafva varit större, än hvad man hittills lyckats utforska.

Anders Danielsons moder, Margreta Larsdotter, har nog äran att vara den äldsta svensk ej blott i dessa trakter utan kanske i Amerika. Hon föddes i Elfdalen, Dalarne, den 24 aug. 1801 och fyllde således i fjol 100 år. Hon går ännu nästan rak, ibland stödjande sig mot en käpp, ganska ledigt omkring. Hon har sina sinnens fulla bruk, ett godt minne och läser utan glasögon. Hon fick som barn tigga sitt bröd vid andras dörrar och kom så tolf år gammal till Hassela i Hälsingland, där hon tog tjänst och senare inträdde i äktenskap. Hon kom i sin mans och sina barns sällskap till Amerika 1857 och hit 1860. Hon har aldrig varit sjuk och har

nu, etthundraettårig, god hälsa samt det omdömet om sig, att hon sökt lefva i frid med alla.

Kriget pågick, och invandringen i början af sextiotalet var icke stor. Någon familj anlände då och då, och svenskarnes antal ökades. År 1864 träffade Hans Bäcklin i St. Paul några svenskar, som voro på väg till kriget, och bland dessa en Orsakarl vid namn Dahlström. Dahlström talade om, att

MARGRETA DANIELSON. 101 ÅR GAMMAL.
Sannolikt den äldsta svenska person i Amerika.

det var godt om land i Isanti county, och Bäcklin styrde kosan hit. Dahlström kom tillbaka från kriget och bor nu nära Grandy, Minn. Bäcklin var den förste Rättvikskarl, som med familj lämnat fosterjorden för det nya landet i väster. Om man räknar mrs Danielson bland sin mans folk och ej tager i betraktande, att Dahlström varit här uppe en titt, så blir Bäcklin den förste dalkarlen, som skaffade sig ett hem i Cambridge. Den förste Rättviks-karlen var han för visso.

Han är numera ej ensam. Tusental af hans landsmän äro nu här.

Staden bestod, då Bäcklin kom, af ett litet "log-hus", som tjänade såsom hotell, postkontor, handelsbod o. s. v. Han ägde den första plogen på flera mils afstånd. Inom samma område fanns endast ett par oxar, som ägdes af Per Modig. Då Bäcklin 1865 med kompassen till vägvisare företog en fotvandring till Stillwater, träffades på hela vägen hitom Chisago Lake ej mer än några tyska "claim-shanties". Orsaken till att odlingen af jorden fortskred så sakta var dels den, att männen voro borta i kriget, dels den, att man ej hade några redskap eller dragare och inga pengar att skaffa sig sådana för, och dels den, att man fick lätt sin bärgning förutan åkerbruk. Skogen vimlade af det utsöktaste villebråd, sjöar, floder och bäckar voro fulla af fisk, och frukter och bär af allehanda slag funnos i öfverflöd. Skogsafverkning pågick i närheten under vintern, och där funno männen sysselsättning. Genom att plocka "ginseng" kunde man äfven förskaffa sig några slantar, och man var nöjd med litet på den tiden.

Nybyggarelifvet är sig likt allestädes. Umbäranden och försakelser höra till ordningen för dagen. Så var det äfven här. Man bar på ryggen mjölsäckar från Anoka att börja med, 40 mil. När Per Anderson, en jämtlänning, med familj 1860 anlände, kunde de ej under tre dagar på något sätt förskaffa sig eld. De ägde ej heller mer än kläderna på sin kropp och förtröstan till Gud. Den omnämnde D. Lundqvist bad dem att ej stanna här, ty de voro för fattiga att reda sig. Han bad äfven de andra grannarna att icke hjälpa dem, utan tvinga dem att draga sina färde. Det har dock gått dem väl, och de ha till och med blifvit välsignade med jordisk rikedom. Och så har det gått i de flesta fall.

År 1866 på sommaren anlände omkring ett hundra familjer från Rättvik och närgränsande trakter. De slogo sig ned här, och de eller deras barn bo kvar än i dag. Invandringen var

stark sedermera under flera år och har fortgått ända hittills. Landet här omkring är nu upptaget, men arbetsförtjänsterna äro goda, och i närgränsande nordliga counties är godt om odlingsbart land. Folkmängden inom countiet öfverstiger nu 12,000, af hvilka säkerligen 10,000 äro svenskar.

Seder och bruk voro till en början mycket svenska. Nu skiljer denna plats sig helt litet från andra i detta afseende.

HANS BÄCKLIN, DEN FÖRSTE DALKARLEN I AMERIKAS DALARNE, OCH HANS HUSTRU OCH BARNBARN.

De första åren voro daldräkterna ingen sällsynthet. Mödrarna vandrade långa vägar eller skötte dagens göromål, under det de buro sina små i en på ryggen hängande lädersäck. Pastor A. Engdahl berättar, att då han första gången kom till kyrkan, blef han förvånad öfver att se en sådan mängd egendomliga fågelbon i ekarna strax invid. Det var dessa säckar, som upphängts där under gudstjänsten. Ännu kan man väl få se någon äldre kvinna klädd i fårskinnspäls och stickande

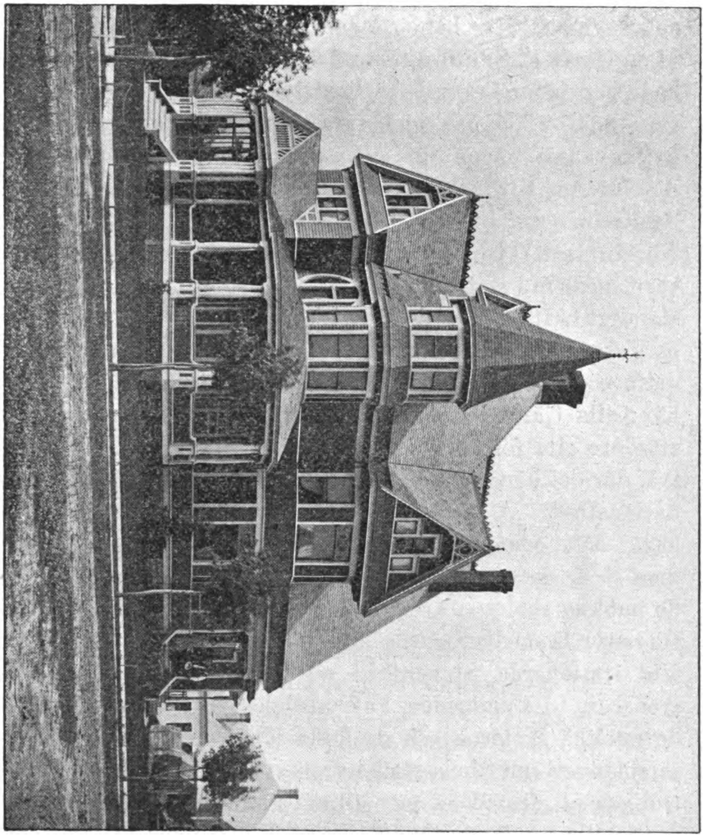
på en strumpa vandra fram med tobakspipan i munnen, men det hör till undantagen. Träskor eller näfvertofflor brukas sällan. Ingen ung kvinna anser sig numera böra röka, och beklagligt nog glömma många att lära sig både strumpstickning, väfnad o. s. v. Blott en eller annan karl af gamla stammen brukar numera förskinn, och sedan knäbyxorna från gamla Dalom utnötts, har ingen förskaffat sig nya. De första åren tröskades säden med slaga och rengjordes medelst kastoskofvel, men ej så sedan de amerikanska tröskmaskinerna hållit sitt inträde.

Då pastor Engdahl första gången besökte Cambridge, hade han under färden från Harris, den dåvarande närmaste järnvägsstationen, 14 mil härifrån, en brännvinstunna att sitta på i åkdonet; men sedan har detta county i många år varit det enda i staten, som icke ägt en krog. Då man sökte idka olaglig krogrörelse i staden, och männen ej syntes vilja drifva ut ofoget, togo fruntimren helt enkelt och refvo ned det hus, som brukades för detta ändamål. Sedermera vågade man ej under flera år öfva dylik handel i Amerikas Dalarne.

Men då för ett par år sedan ny järnväg anlades här förbi, inkom samtidigt ett sämre element delvis af annan nationalitet, och krogen inröstades med *en* rösts majoritet. Det finnes f. n. flera krogar inom countiet, men man hoppas att i en snar framtid bli dem kvitt, så att det forna fredliga samlifvet åter skall få råda. Dock är det mången, som fruktar, att Cambridge har sett sina fridsällaste dagar, och att det lugn, den älskvärda enkelhet och den svenskhet, som fordom kännetecknat vårt samhälle, ej mer återkomma.

Ett godt och hoppingifvande tecken är det vaknande själfmedvetandet. Under alla dessa åren har man lämnat åt några få personer, särskildt "yankees" från Irland eller annat land, att sköta om nästan alla angelägenheter. Man har sett upp till dessa s. k. amerikaner med barnsligt förtroende och villigt lydt deras minsta vink. Att de också vetat begagna sig

af den svenska godtrogenheten, är tydligt nog. Men det går ej mera så till. Man blir mer och mer medveten om både

EN AMERIKANSK DALKARLS HEM. HR D. O. ANDERSONS HUS I CAMBRIDGE.

sina fri- och rättigheter, och fara är för handen, att man nu nästan misstror allt och alla. När man bara hinner sansa sig och bruka sin omdömesförmåga, så komma nog svenskarne

att fordra rättvisa både här och där. Detta märkes i synnerhet inom politiken.

I politiken hafva svenskarne på grund af sin mångtalighet nödgats taga del, äfven om det i många fall nästan skett med en viss motsträfvighet. Redan 1862 blef Andrew Danielson af en Oscar F. Smith utnämnd till register of deeds, och innehade han nämnda syssla oafbrutet i 24 år. Han deltog i kriget 1864—1865 och blef fyra gånger träffad af kulor, af hvilka ännu någon lär sitta kvar. Något senare invaldes A. Norelius till kassör, och i slutet af sextiotalet blef Daniel Anderson (son till Per Anderson från Hassela, bekant från Norelii hist.) county auditor. Anderson har flera gånger varit medlem i statens lagstiftande församling och har nästan ständigt haft en eller flera politiska sysslor. Johannes Sederberg var den senaste medlemmen i representanthuset från detta county. För närvarande ter det sig inom countiet så här: alla tjänstemän i sex townships äro svenskar, i de öfriga äro alla förutom en (i ett fall två) svenskar, förutom i två, där det händt sig så, att alla tjänstemännen äro af annan nationalitet. Alla county commissioners utom en äro svenskar. Alla county-tjänstemän utom sheriffen äro svenskar, men så är dock deputy sheriffen svensk. Flere af lärarena i de publika skolorna äro svenskar. I staden Braham äro alla stadsstyrelsemedlemmarna svenskar utom en, likaså i Isanti. Vid stationerna Stanchfield och Grandy äro affärsmännen svenskar. I Cambridge, hufvudstaden, äro föreståndaren för de publika skolorna och de flesta lärarena, skolstyrelsen, affärsmännen samt hela stadsstyrelsen svenskar. Man kommer troligen att framdeles mer allmänt studera svenska språket i de publika skolorna än nu sker. Det republikanska partiet har haft makten till nu på senare tiden, då det populistiska invalt de flesta tjänstemännen. Senaste valet visar dock, att det var mera för personliga intressen, man anslöt sig till detta parti; ty ingen enda af de populistiska kandidaterna blef in-

vald, förutom de, hvilka voro rekommenderade af det republikanska konventet.

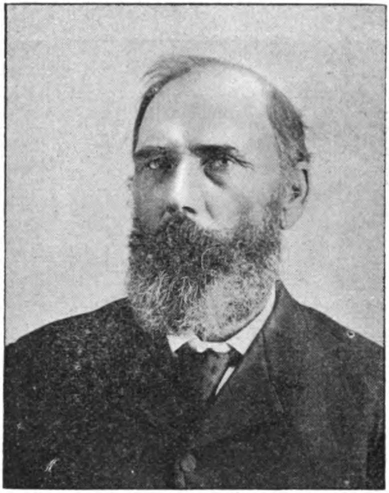
Den kyrkliga verksamheten har alltid varit särdeles liflig. Redan 1860 i juni organiserades den första svenska baptistförsamlingen i Isanti med 14 medlemmar, nästan alla hälsingar, inflyttade från Chisago Lake. Gudstjänsterna höllos här och där i husen, och de första predikanterna voro: Hans Smith, M. Smith och A. Norelius, en broder till Augustana-

ORSAKARLAR OCH MORAKULLA I CAMBRIDGE.

synodens nuvarande president. John Ongman, E. Looden, A. Blomgren, A. Shulander, A. Schwarts, A. Engberg, A. Dahlström och A. Lindholm äro de pastorer, som betjänat församlingen. Redan under kriget högg man tamarack-timmer till en blifvande kyrka. Det blef också sedermera framfördt, och 1865 eller 1866 började man att bygga. Strider mellankommo dock, och det dröjde länge, innan den lilla kyrkan blef färdig. Det säges, att får och kor begagnade sig

af tillfället och sökte där skydd emot värme och regn. Emedan man på den tiden tänkte, att det icke skulle bli så noga med afseende på mitt och ditt, i fråga om träden i en tamarackmosse, har man trott sig äga anledning att beskylla församlingsmedlemmarna för olaga skogsåverkan vid sitt kyrkobygge. Då kyrkan byggdes, var det meningen, att den skulle hållas öppen för alla slags predikanter. Ja, Olof East-

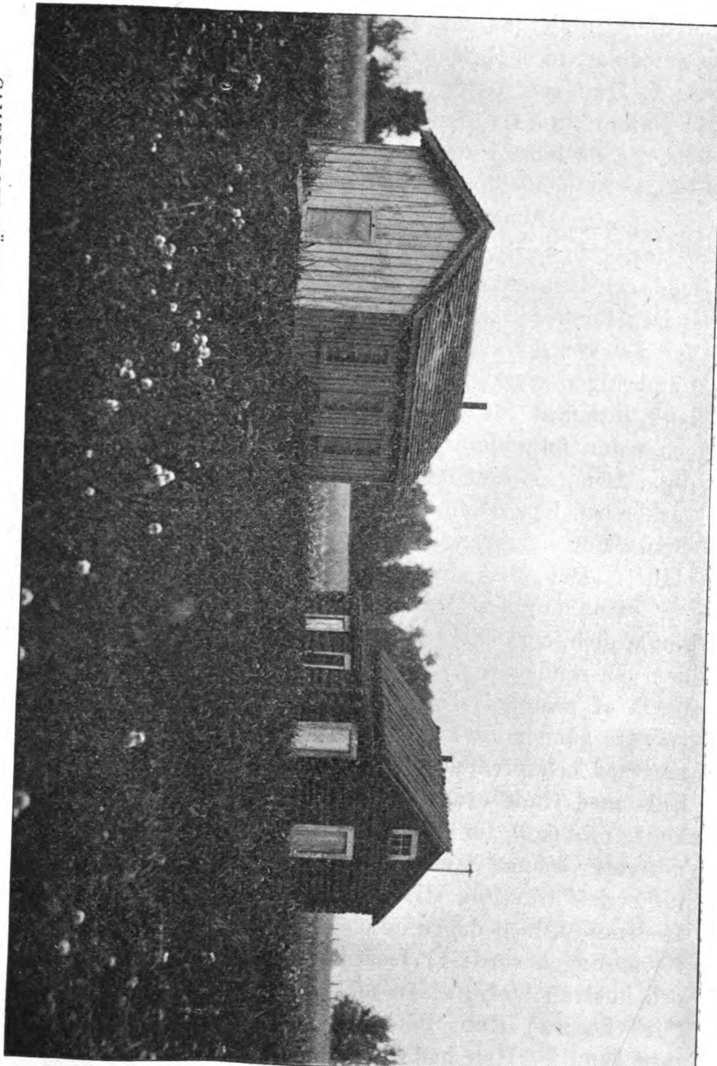

OLOF ÖSTLUND.

Den förste svensken i Cambridge. Anlände dit 1857.

lund var så frisinnad, att han bedyrade, att till och med en katolsk präst skulle få predika där. Man ändrade sig (det är, brukade dalkarlens rätt att *"åttra sig"*) dock strax, och då John Ongman blef församlingens lärare, så beslöts, sedan kyrkan blifvit färdig 1870, att den skulle allt framgent blifva tillgänglig blott för baptistpredikanter.

En ny tegelbeklädd kyrka har trädt i den gamlas ställe. Egendomen, som tillhör församlingen, värderas nu till $2,800.

CAMBRIDGES FÖRSTA EV. LUTH. KYRKA.

ISAK EDBLADS HUS, UPPFÖRDT 1859.

Medlemsantalet är för närvarande 170. Församlingarna i Cambridge, med E. Björkqvist som pastor, och i Isanti, med S. A. Hult som pastor, äro afläggare af den ofvannämnda. Dessutom finnas följande svenska baptist-församlingar helt eller delvis inom countiets gränser: Fish Lake, A. Ekström pastor; Stanchfield, J. P. Lundström pastor; Dalbo, A. Blomgren pastor; Long Lake och Spencer Brook, F. A. Peterson pastor, och Spring Vale, P. G. Nelson pastor. Sammanlagda medlemsantalet inom countiet är ungefär 870.

Den första kyrka inom countiet, som blef färdig för bruk, var den svenska evengeliskt lutherska församlingens kyrka i Cambridge. Strax efter Erik Norells från Bergsjö, Hälsingland, hitkomst 1866 började man bygga under hans ledning, och redan följande år kunde den brukas och blef 1868 färdig. Den var, som synes å afbildningen, hvarken stor eller vacker och blef därför 1881 utbytt mot en rymligare helgedom. För närvarande tjänar den som stall vid pastorsbostället. Den förste lutheran, som anlände till dessa trakter, var ofvannänmnde Isak Edblad. I sitt hem brukade han samla dem, som önskade komma, och läste ur en postilla för dem om söndagarna. Redan i början på 1860-talet fingo de besök af pastor Hedengran från Chisago Lake. Han kom två, tre gånger om året, för att "döpa barn, utdela Herrens nattvard och predika." Studeranden Jonas Magnuson verkade med Guds ords predikan och skolhållning (se Minn.-konf. protokoll för den 2 juni 1864) sommaren 1864. I november månad samma år har också en svensk evangelisk luthersk församling stiftats i Edblads gamla hus af pastor Hedengran, men dagen är obekant. De, som då ingingo uti församlingen voro: 1) Isak Edblad med familj. Både han och hustrun blefvo sedan mäktigt påverkade af den bekante "dr" Lee; 2) Hans Bäcklin med familj; 3) Anders Erson med familj. Han hade varit döpt som baptist sex gånger, men tyckte, "det gjorde ingen nytta", och återvände så till

lutherska kyrkan. 4) Hans J. Erson med familj. Han blef senare baptist. 5) Erik O. Bång med familj. Af dessa finnas nu kvar inom församlingen Hans Bäcklin med familj samt Maria Edblad. De öfriga hafva utträdt eller aflidit. På våren 1865 besökte pastor A. Lindholm platsen, men för öfrigt fortsatte Edblad med att leda gudstjänsterna. Så fortgick det till sommaren 1866, då, efter den stora inflyttningen från Rättvik, församlingen af pastor Hedengran omorganise-

RÄTTVIKSKULLA I CAMBRIDGE, MINN.

rades och blef från början rätt stark. Följande familjer, nästan alla från Rättvik, förenade sig med församlingen 1866: Olof Bergman, Hans H. Gouldberg, Hans A. Englund, Hans Jonson, Eric Olofsson, J. J. Bodfors, Hans Eklund, Anders A. Östlund, Pehr Erson, Eric Ossell från Orsa, Eric E. Blom, Anders Björklund, Eric Ericson, Eric Norell från Bergsjö, Lars O. Gärdin och Hans E. Dahlsten. Oaktadt de få pastorsbesöken växte dock församlingen under kyrkorådets och

andra gudfruktiga personers ledning, så att, när den sommaren 1870 erhöll i pastor Jonas Auslund sin förste lärare, bestod densamma utaf 92 familjer. Flera af dem hafva dock senare afflyttat, andra öfvergått till andra samfund och åter andra utstrukits.

Pastor Auslund tjänade endast kort tid, men vid hans flyttning till St. Paul anlände, till församlingens stora glädje, den då prästvigde pastor A. Engdahl, sommaren 1872. Pastor Engdahls verksamhetsfält var ganska vidlyftigt. Det sträckte sig i söder till St. Paul, i öster in i Wisconsin, i norr till Duluth och i väster nästan huru långt som helst. Det skulle blifva en intressant skildring, om pastor Engdahl ville nedteckna sina erfarenhetsrön från den tiden.

En inblick i den tidens kyrkliga förhållanden gifver följande lilla berättelse: En predikant hade här i närheten hållit väckelsemöten. Den sista aftonen var inne. Han predikade om Engdahls skinnpäls, fingerring, klockkedja och troligen ock rökpipa, och såsom en afslutning tillade han: "Ja, nu, mina dyra älskade vänner, om någon vill bli frälst, så fån I komma i kväll; ty i morgon reser jag, och sedan är det för sent." Vid ett annat tillfälle frågade en kringvandrande predikant en af de närvarande:

"Hör du, min käre Hans, skulle icke ock du vilja hafva ditt namn skrifvet i lifsens bok i kväll?"

"Å, jo-o, har du 'na mä dä, så kan du fell' få sätta dit 'et", var den lugne Orsakarlens svar.

Då pastor J. P. Neander 1885 efterträdde Engdahl, bestod pastoratet blott af Cambridge och den 1878 från Cambridge utgångna Athens-församlingen. Hans gåfvor och hängifvenhet för sång och musik gjorde under hans elfvaåriga tjänstetid här församlingen vida bekant för utmärkt sång.

Församlingen räknar nu nära 1,000 medlemmar, nära 300 barn besöka söndagsskolan och omkring 200 den svenska kristliga hvardagsskolan. Ungdomsföreningen räknar 70 med-

CAMBRIDGES SVENSKA LUTH. KYRKA OCH PRÄSTGÅRD.

lemmar; sex olika missionsföreningar och en verksam sångförening, i flera år ledd af den gamle Östersunds-sångaren, P. J. Lind, finnas. Den vackra kyrkan är försedd med en första klassens piporgel, insatt af församlingens ungdom. Pastorsfrun har i flera år varit organist. De reguliära utgifterna för 1901 voro $2,833.33. Församlingens egendom är värd omkring $15,000. Engelska språket har i flera år brukats hvarannan söndagskväll regelbundet. Alf. Bergin är församlingens pastor .

Följande sv. ev. luth. församlingar finnas dessutom helt eller delvis inom countiets gränser: Spring Lake, G. Wahlund pastor; Fish Lake, P. A. Pihlgren pastor; North Branch, J. E. Linner pastor; Rush Lake, vakant f. n.; Rice Lake, Braham och Brunswick, J. O. Cavallin pastor; Athens, Bradford och St. Francis, J. P. Mattson pastor; Salem, Siloa och Elim, A. F. Nelson pastor. Dessa hafva inom countiet omkring 3,000 medlemmar.

Öfriga samfund äro af yngre datum och äro representerade som följer: Missionsförbundet har fyra smärre församlingar, de fria missionsvännerna tre små samlingshus och adventisterna två. Tre tyska lutherska och två engelska metodistförsamlingar, alla ytterst små, äro de enda icke svenska församlingarna inom countiet. Ett fåtal spiritualister lär äfven finnas.

Ett stort antal svenskar stå utom all församlingsförbindelse. Den forna striden de olika samfunden emellan förspörjes ej så mycket nu, men är visserligen ej afslutad. Då man så småningom lärt känna sig själf en smula, lär man att bli human mot andra, och det skoningslösa fördömandet af hvarandra blir mer och mer opopulärt. Det synes, som om man börjat begrunda orden: "En är eder Herre, Kristus, och I ären alla bröder."

5. ***Porträttreliefer af Henning Ryden.***

"Prinsessan Ingeborgs vals".

En bild ur det svensk-amerikanska lifvet i Chicago.

Af *Otto Craelius*.

Gus Ander lär redan i vaggan ha visat omisskänneliga anlag för att bli en sångare af rang, ty i hela Tallåsa kyrkoby hade i mannaminne ingen pojke af hans ålder — och ingen flicka heller för resten — varit begåfvad med en röst, som haft ett sådant omfång och en sådan styrka som hans.

Vid åtta års ålder sjöng han "Trubadurens dödssång", alla verserna, ackompanjerad på psalmodikon af Skräddare-Johan, som i förbigående sagdt var hans far.

Det var mest om söndagseftermiddagarna, som far och son brukade fröjda den musikälskande delen af byns invånare med sina friluftskonserter i den lilla trädgårdstäppan utanför stugan, och med tårar i ögonen bedyrade gummorna, att om inte *den* pojken fick studera till klockare, så finnes det ingen rättvisa till här i världen.

Med rättvisan i världen skola vi ej sysselsätta oss här. I vanligaste fall är det dock beklagligtvis så, att det mindre ofta är på grund af anlag än af omständigheternas makt, som den fattiges lefnadsbana bestämmes, detta särskildt beträffande

Sverige. Därför blef Gus Ander hvarken klockare eller präst utan i det stället skräddare liksom fadern — ett yrke, som för resten både föder och kläder sin man, i all synnerhet i Amerika, dit ju alla de mera företagsamma och dugande af Sveas söner och döttrar förr eller senare styra färden.

Var det någon, som nös?

Af nyssnämnda skäl kom äfven Gus Ander till Amerika. Hans öden och missöden under de första åren af hans vistelse i Chicago ligga ej inom ramen för denna lilla sanningsenliga skildring, hur roande de sistnämnda möjligtvis än kunde vara.

Han var skräddare, skötsam och skicklig i sitt yrke, vare det nog sagdt, för att mina svensk-amerikanska läsare skola förstå, att det *måste* gå honom väl här i landet. I många år har han nu varit anställd som tillskärare i en större skrädderiaffär "nere i sta'n", och med sin sax förtjänar han dubbelt så mycket i veckan som en svensk-amerikansk tidningsman med både penna och sax. Ovett anses dock tidningsmannen förtjäna oändligt mycket mera än den skickligaste skräddare, dock oftast utan sin förskyllan och värdighet. Men det är ju bra att vara förtjänstfull på något sätt.

I Lake View är Gus Ander ägare till ett tre våningars stenhus, och han är gift med dottern till klockaren i sin hemsocken. Sin klockarekärlek har han följaktligen fått tillfredsställd, om icke precis på det sättet, som han tänkt sig från början.

Numera skulle det för öfrigt vara under hans värdighet att bli klockare. I tidningar och på konsertprogram står det alltid ett litet *prof.* och ståtar framför hans namn. I början undrade jag, om han möjligen var lärare i någon skräddareakademi, men det är ingalunda förhållandet. Här i landet tager man sig ju titlar, "om man så vill och hafva kan", och då hvarje liten fiolgnidare, som ostraffadt får misshandla folks hörselorgan genom att fräckt nog uppträda offentligt,

kallar sig professor, så må väl Gus få begagna sig af samma titel, eftersom han är en sångare, som "kostat $2 lesson på sin röst å ta't två lessons i veckan i ett halft år", enligt hans egen trovärdiga försäkran. I en stad i östern, där han uppträdde på en konsert för ett par år tillbaka, gaf den svenska tidningen på platsen honom hederstiteln "Svensk-Amerikas Arvid Ödmann". Att Gus sjunger baryton, gör ju mindre till saken. Jämförelser halta alltid på någon fot.

Jag har alltid räknat det såsom en heder att få kalla Gus min vän och få umgås i hans familj. I herrskapet Anders eleganta våning behöfver man aldrig känna sig besvärad af tröttande etikettshänsyn eller vara i förlägenhet om ämnen för konversation, ty värden föregår städse med godt exempel genom att tala om sig själf och sina lysande triumfer. De skalder, skådespelare, sångare och målare, som i regel utgöra de förnämsta gästerna, följa Gus' exempel, d. v. s. de tala inte om värden utan hvar och en om sig själf, och vi öfriga närvarande höra aktningsfullt på samt känna oss märkvärdigt uppbyggda af de vackra loforden.

En afton för någon tid sedan, när jag som vanligt kom på besök i Gus' hus, var han dock anmärkningsvärdt tankspridd och fåordig, och hans hustru föreföll upprörd, som om någon olycka hade inträffat.

När han efter en kort stund begaf sig till saloonen för att hämta förfriskningar, gjorde jag den anmärkningen:

"Gus tycks inte vara riktigt frisk i kväll."

"Ja, inte sant, det har ni också observerat", inföll mrs Ander med ovanlig liflighet. "Oj oj oj, ja' tror, att han blir crazy."

"Crazy? Hva' ger er anledning till en så sorglig förmodan?"

"Ack jo, såg ni inte, hur underlig han ser ut i ögonen? Och så hans tankspriddhet och . . . och . . . det där om nätterna . . ."

"Om nätterna, min fru?"

"Ja, de' har nu händt två nätter å rad. Rätt som han ligger, å ja' tror att han sofver som bäst, hoppar han upp ur bädden, springer ut i parlorn och börjar där skratta och dansa som en vansinnig, så att han slår omkull både bord och stolar, allt under det han gnolar: *Tadda-luttan, ta-ta! Tadda-luttan ta-ta!* I natt svängde han ner en blomstervas och skar sig på ena foten af skärfvorna. Se'n dansen är slut, trafvar han i väg till sitt skrifrum, där han stannar en halftimme eller så, innan han kommer å lägger sig igen. *Hva'* säger ni om 'et?"

"Högst kuriöst. Har ni aldrig frågat honom . . .?"

"Jo, men ja' får bara afvisande svar. Hva' ska' jag ta mig till med honom? Ska' jag fråga en läkare?"

"Inte än, om jag får råda. Låt oss observera honom en tid."

Det gjorde vi. Han arbetade som vanligt om dagarna, och det enda ovanliga var, att han drog sig tillbaka från sällskapslifvet och tydligen visade, att han ville vara ensam, om han fick besök om kvällarna.

De nattliga danserna förekommo visserligen ännu ibland, och vid ett sådant tillfälle hade han dängt högra stortån mot den hvassa kanten af en möbel, så att han måste hålla sig hemma ett par dagar.

På banketten för Charley Swanson med anledning af hans tioåriga medlemskap i föreningen "Valhalla" tycktes dock vansinnet på allvar bryta ut.

Högtiden till ära voro några af oss herrar i frack — bland dem Gus Ander förstås — andra i "prins Albert" och de flesta i kavaj. Våra damer sökte dock öfverträffa hvarandra i fråga om elegans och dyrbar utstyrsel.

En reporter för "Record" hade vi också inbjudit, och mot honom voro vi synnerligen uppmärksamma samt gåfvo honom alla både nödiga och onödiga upplysningar, framför allt om

våra namn, i förhoppningen, att han skulle införa dem i tidningen bland de mera framstående deltagarne i banketten. Vi räknade oss bland de mera framstående allihop.

Gus Ander hade varit vid det mest strålande humör hela kvällen och skördat lifligaste bifall för sin sång.

Nu stod han och komplimenterade lilla mrs Brown, som onekligen var den mest tjusande uppenbarelsen i hela samlingen i sin sköna sidenklädning med garnityr af dyrbara spetsar. I detsamma jag gick förbi dem, hörde jag mrs Brown ljuft och smekande försäkra:

"Ja' ä' *så* trötter, så ja' tror ja' går hem, för ja' ha stått å vaskat hele da'n, ska' ja' säja."

Omotiveradt efter denna öppenhjärtiga förklaring tog Gus henne plötsligt om lifvet och började dansa, halfhögt trallande: *Tadda-luttan, ta-ta! Tadda-luttan, ta-ta!*

Det väckte ett oerhördt uppseende i hallen. Mrs Ander svimmade och doppade näsan i sin kaffekopp, hvarvid hon ganska hastigt kvicknade till igen.

"Aha, de nattliga danserna", tänkte jag och grep ett fast tag om min väns ena arm. "Kom, Gus, jag har något att säga dig."

Han släppte mrs Brown och följde mig.

Utkomna på gatan, dit jag förde honom, i tanke att den svala kvällsvinden skulle ha ett fördelaktigt inflytande på honom, sporde han:

"Well?"

"Jo, Gus, som vän vill jag fråga dig, hvad meningen egentligen är med ditt egendomliga uppförande på sista tiden, t. ex. dansen med mrs Brown nyss, och så om nätterna, hvarom din hustru i förtroende underrättat mig, orolig som hon är öfver ditt gåtfulla beteende."

Han stannade och stirrade på mig en stund. Därpå började han skratta.

"Ha ha ha! Du tror väl inte . . . Ä' du tokig?"

"Nej, men . . ."

"*Jag* är det, menar du?"

"De' har jag inte sagt precis."

"Well, jag ser, att jag nu *måste* förklara mig för att inte bli betraktad som sinnesrubbad. Ja' håller på å komponerar en vals, förstår du — nå'nting nytt, friskt, liffullt. I arbetet om dagarna får valsen hvila, men om kvällarna dansas det vals i skallen på mej, å ibland om nätterna, när ja' ligger vaken å tänker på min vals, får ja' en ny idé — en melodi, förstår du, å då måste ja' pröfva, om den ä' allright, å se'n kila in i mitt rum å skrifva ner den, medan ja' kommer ihåg den."

"Nu förstår jag. Och nyss . . ."

"Kom slutet på valsen. Åh, gudomligt! Hurra! Låt oss kila in på saloonen, så får ja' skrifva ner det, innan ja' glömmer det."

Bland deltagarne i banketten skrefs den märkvärdiga dansen med mrs Brown på "rusdryckernas konto" och ursäktades.

"De' ha händt den bäste att ha ta't ett glas för mycke'."

Emellertid blef valsen färdig och kallades "Prinsessan Ingeborgs vals". Ett exemplar sändes till prinsessan, ett till konung Oscar och ett till hvar och en af de större tidningarna i Stockholm, men fastän närmare ett år har förflutit sedan dess, så har Gus hvarken fått "literis", som han hoppats, eller någon annan utmärkelse heller.

Däremot var en Stockholms-tidning nog oförskämd att kalla den vackra kompositionen "en svensk-amerikansk kompost" och tillägga, att de få förtjänster, den verkligen ägde, voro annekterade från andra kompositioner.

På det indignationsmöte, som ägde rum i Gus Anders hem några dagar efter det detta tidningsnummer hade kommit till Chicago, skulle det varit nyttigt, om vederbörande myndigheter i Sverige haft representanter närvarande, ty där skulle de ha fått veta sanningen.

Skalderna, kompositörerna, skådespelarne och målarne förklarade med en mun, att vi absolut borde afbryta alla kulturella förbindelser med moderlandet, då vi alltid bli så där styfmoderligt och orättvist behandlade.

Skalden Malmén dängde näfven i bordet, så att det klang, räfsade upp de glesa Apollo-lockarna med de fem och dundrade:

"Vi ge attan i både svenska akademien och musikaliska akademien och literis och vasen och hela subberten. Ä' vi inte manstarka nog att bilda våra egna akademier, som kunna utdela pris och belöningar för skaldekonst och kompositioner och tocket där, vill jag ödmjukast fråga?"

Vi öfriga närvarande sutto tysta, tills vi hörde, att skalderna och kompositörerna etc. etc. började hurra. Då hurrade vi också och applåderade och kände oss öfvertygade om att vår svensk-amerikanska kultur har en vacker framtid för sig, så länge *sådana* personer taga vård om densamma.

Bilder från Afrika.

Af *Olof Simonson.*

1. Hur De Wet blir fångad.

Lord Kitchener sänder besoldade skaror,
som intet begripa af krigslist och snaror.
De orda så bredt
om det fiffiga sätt,
hvarpå de beredt
sig att fånga De Wet.

De komma, soldater i tusental många.
Nu skola de hjälten väl ändtligen fånga.
"Tom Atkins" är mätt
och i sinnet så lätt,
och därför helt nätt
vill han knipa De Wet.

Men snart blir det helt annat ljud uti skällan:
den knipsluge boern sig smög utur fällan.
Ej någon har sett,
på hvad sätt det har skett.
De veta dock det,
att bort flög De Wet.

Så börja de åter med människojakten,
och Tommy på ryggen bär 50 pundsfrakten.
Uttröttad och svett
han tar sig en skvätt,
ty vädret käns hett,
när han jagar De Wet.

Framåt de marschera i milslånga banor
med tross och kanoner och flygande fanor.
Af majsmjöl och fett,
som förut de ha skrädt,
*de laga en rätt,**)
när de jaga De Wet.

Nej, Tommy, du fångar nog aldrig den jätten,
som ströfvar omkring på den vidsträckta slätten.
Besvär han dig gett,
och adjö han dig bedt,
ty din bajonett
råkar aldrig De Wet.

Han trotsar båd' dig och Britannien äfven
och skrattar försmädligt, när du knyter näfven.
Du har icke vett
att ta hans skelett.
Han är numro ett, —
hurra för De Wet!

---

*) **Kallad mealie-pop.**

2. Vid Vaalflodens stränder.

Sakta skymningen sig breder öfver berg och fält och dal,
och en ljusgrå töckenstrimma sväfvar öfver floden Vaal,
där han rastlöst brusar framåt öfver grund och klippig bädd,
stranden grusbetäckt och öde, endast med mimosa klädd.

Där på mörka kontinenten, långt i fjärran söderut,
sedan styfva dagsarbetet ändtligen har tagit slut,
*sitter främlingen allena,**) *främlingen från högan nord,*
uti diamantens hemland, svarte broderns fosterjord.

Af ett oblidt öde kastad som en boll på lifvets våg
ser han egna fel och brister, som förut han icke såg.
För att grandet se i broderns öga, ack, hur lätt man har!
Men på frågan: "Ser du bjälken i ditt eget?" fås ej svar.

Lugn och frid har aftonstunden bringat nu till denna nejd,
i hvars närhet män ha kämpat dagen lång i blodig fejd.
Rundt kring Kimberly de slagits, Griqualandets hufvudstad,
hvarifrån se'n soluppgången hörts en gruflig kanonad.

Boern strider för sin frihet, för sitt hem, sitt land, sitt allt;
Englands son blott handlar så, som vinningslystnaden befallt.
Att förinta och utplåna boerfolket är hans mål,
taga landet i besittning medelst krut och bly och stål.

Bär ej mammonsträlen skulden för den hemska mänskoslakt?
Måste allting underordnas guldets, mammons stora makt?
Skola rätt och frihet trampas under själfviskhetens häl
och de arma mänskobarnen tvingas slå hvarann' ihjäl?

Du, som styrer världens öden och åt dygden gifver lön,
lär oss, stoftets barn, att älska rätt hvarandra! Hör min bön!
Lär oss följa Mästarns lära här uti vårt jordehem:
"Allt I viljen andra göra eder, gören I ock dem!"

Sänkt i dessa reflexioner sitter främlingen allen',
märker icke, att den dystra midnattstimmen kommit re'n,
när till ro han sig begifver i sitt lilla, usla tält
för att där om ädelstenar och om framgång drömma sällt.

Må han finna dem i drömmen, främlingen från högan nord,
som af verkligheten ständigt svikits på de svartas jord!
Fåfängt där han sökte lyckan, — stundom gick han utan mat.
Skall ock morgondagen gifva samma klena resultat?

***) I december 1899, innan författaren ingick i boer-armén, bodde han alldeles ensam i den ohyggliga "Good Hope Kopje", fem mil från närmaste hvita grannar och med endast babianer och giftiga ormar till kamrater.**

Fru Anna på Printzhof.

En kvinnoprofil från 1600-talets Svensk-Amerika.

Af *A. Schön*.

Den första swensk-amerikanska kwinna, hwars namn historien bewarat åt efterwärlden, är wälborna fru Anna Papegoja, dotter till guwernören öfwer Nya Swerige, Johan Printz. Wi tro oß göra "Prärieblommans" läsarinnor ett nöje genom att här efter de ofullständiga historiska källor, som stå oß till buds, teckna denna på sitt sätt märkwärdiga kwinnas lefnadslopp.

Efter all sannolikhet född i Preussen under Gustaf II Adolfs polska krig, i hwilket hennes fader deltog, fick hon antagligen redan i sin barndom se lifwet

från deß skuggsidor. Kriget är förwisso ingen lämplig skola för en ung kwinna; och att Anna Printz' karaktär rönte inflytande af allt, hwad hon under detsamma nödgades bewittna, lider föga twifwel. Helt säkert war hon med wid både segrar och nederlag för de swenska wapnen, ehuru historien ej förtäljer om mer än ett sådant tillfälle och då ett af det senare slaget.

Detta war, då hennes fader, som under trettioåriga kriget befordrats till öfwerstelöjtnant wid Wästgöta kawalleri (1638) och som wißt icke saknade mod och tapperhet, år 1640 med största skam och nesa uppgaf fästningen Chemnitz åt fienden och därpå utan tillstånd från fältmarskalken Johan Banér lämnade hären och reste till Stockholm. Denna wanhedrande kapitulation med ty åtföljande grofwa subordinationsbrott hade för Printz själf och hans familj den påföljden, att de blefwo arresterade, den förre i Stockholm, den senare i Halberstadt, där ocksä hans egendom belades med kwarstad. På Printz' underdåniga begäran blef dock familjen redan den 29 augusti samma år lösgifwen.

Trots ofwannämda felsteg, hwilka för en tid kostade Printz tjänsten, blef han redan den 20 juli 1642 adlad och den 15 augusti samma år utnämnd till

guwernör öfwer den fyra år förut grundade kolonien Nya Swerige i Amerika, dit han påföljande dag jämte sin familj begaf sig på wäg från Stockholm med krigsskeppet "Fama." I Göteborg tillstötte twå andra krigsfartyg, "Swan" och "Charitas."

Guwernör Printz, som blifwit änkeman, — hans första fru hette Elisabeth von Boche, och äktenskapet ingicks **1622** — hade samma år gift om sig, denna gång med änkefru Maria von Linnestau, och han åtföljdes nu af henne och sin dotter samt dennas man, wälborne herr Johan Papegoja, som wid denna tid efter all sannolikhet war löjtnant wid swenska flottan.

Ombord å den lilla eskadern, som den **1** nov. afseglade från Göteborg, befunno sig widare löjtnant Måns Kling, junker Knut Lilljehöök, pastor Johannes Campanius samt ett antal utwandrare.

Till Nya Swerige anlände de tre fartygen den **15** februari **1643**, hwarefter guwernören och hans familj slogo sig ned på ön Tinicum i Delaware-floden, mellan nuwarande Philadelphia och Wilmington. Här lät guwernören uppföra ett efter tidens och landets förhållanden ståtligt residens, hwilket han gaf namnet Printzhof, och anlade däromkring en trädgård med ett lusthus uti. På wästra sidan om floden, midtemot ön, uppförde han ett fäste be-

nämndt Nya Göteborg, som dock snart (den 25 nov. 1645) genom wådeld förstördes.

Efter en nära tioårig ämbetstid, hwarunder den jämförelsewis folkfattiga kolonien raskt uppblomstrade i ekonomiskt hänseende, tack ware den lönande pälswerkshandeln med indianerna samt tobaksodlingen, men hwarunder den ständigt hotades af de afundsjuka och närgångna holländarne, återwände guwernör Printz år 1652 till Swerige i afsikt att genom personliga framställningar hos regeringen söka utwerka undsättning för deß amerikanska koloni, något hwari han dock de twenne första åren efter sin återkomst mißlyckades på grund af drottning Kristinas numera stora obenägenhet att befatta sig med statssaker. Innan han afreste från Nya Swerige, förordnade han sin swärson till vice guwernör öfwer kolonien.

Fru Anna kom sålunda, om än endast för en kort tid, att blifwa guwernörska i Nya Swerige, och att hon, den i Tyskland uppfostrade swenska adelsdamen, höll mycket på sin nya wärdighet, framgår tydligt af hwad wi härnedan skola berätta. Denna wärdighet fick hon dock ej länge behålla, ty redan twå år därefter hade hennes herre och man tröttnat på vice guwernörskapet och återwände år 1654 hem, sedan

han öfwerlämnat ledningen till generaldirektör Johan C. Rising, som i maj samma år anländt till Nya Swerige.

Det är wid denna tid, fru Anna börjar låta sig omtalas. I stället för att åtfölja sin man hem till fäderneslandet, kwarstannade hon i Nya Swerige på sin fäderneärfda gård Printzhof. Huruwida detta skedde för att sköta gården eller om det berodde på oenighet med mannen, kunna wi ej bestämdt afgöra. Det senare förefaller dock att wara det sannolikaste, emedan det om henne tydligen heter, att hon hellre benämnde sig Armengard Printz än Anna Papegoja, hwilket ju war hennes lagliga namn. Wäl war det både förr och senare wanligt, att adelsmäns fruar understundom läto benämna sig med sina fäderneärfda namn, men detta skedde wanligen i skriftliga handlingar rörande egendom samt i ättartaflor. Eller hwad skäl kunde hon wäl hafwa att ehuru gift, bära faderns namn? Antagandet att hon skulle stått i spändt förhållande till mannen winner stöd äfwen af hennes långa wistelse i Amerika efter hans hemresa.

Fru Anna synes hafwa till sinnelaget ej så litet liknat den swenska folksagans "Pintorpa-fru", som i werkligheten hade sin motswarighet i fru Beata

Gyllenstierna, född von Yxkull, å Eriksberg i Södermanland och som war med fru Anna samtidig. Ännu på prosten Israel Acrelii amerikatid (1749--1756) omtalades nämligen i Delaware, huru stormodig hon war och huru hon förtryckte de fattiga, då hon ännu war i wälmakten. Den milde men allwarlige Acrelius reserwerar sig dock mot detta påstående genom att yttra, att "owißt är, om hon detta tillmälet förtjänte eller icke."

Att hon emellertid mot sina landsmän uppförde sig synnerligen egenmäktigt, ja orättwist, framgår däraf, att hon, då hon slutligen sålde Printzhof till en holländare, ocksä sålde swenskarnes på gårdens mark belägna kyrka* jämte deß ringklocka. Först sedan fru Anna sent omsider lämnat Amerika, återfingo swenskarne sin klocka mot det, att de under twå dagars tid hjälpte holländaren i fråga med skördearbetet. Kyrkan däremot fingo de sannolikt återköpa med klingande mynt.

Det war emellertid ej endast med sina landsmän fru Anna kom i delo. Ännu beswärligare än för dem synes hon hafwa warit för holländarne, hwilka kort efter hennes mans hemresa underlade sig Nya Swerige (1655). Af dem tillsagd att flytta förebar

* Den första swenska kyrka i Amerika, uppförd år 1648 och nyttjad till år 1700.

hon härför alla möjliga hinder. Bland annat anförde hon, att hon ej ens för stora kostnader skulle kunna å annan ort skaffa sig en så präktig gård, som Printzhof war. Och widare, sade hon, hade hon här så kort kyrkwäg, emedan kyrkan ju låg på hennes egendom.

Detta yttrande tager sig litet egendomligt ut, då man jämför detsamma med hennes nyß omtalade åtgärd att sälja kyrkan. Man får wäl antaga, att denna transaktion ägde rum först, då fru Anna stod resfärdig.

Det synes hafwa warit pur tredska endast, som föranledde henne att att stanna kwar, sedan hon af holländska kolonial-styrelsen uppsagts till flyttning. Ty oaktadt det forna guwernörs-residenset war präktigt och jordmånen i deß ägor god, kunde den spotska frun af egendomen ej få sitt uppehälle. Hon war så wälkänd i orten, att hon ej kunde erhålla tjänstefolk, ej heller wille någon arrendera gården, emedan en hwar, som wille och kunde arbeta, hade mer jord, än han behöfde.

Huru det nu war, så blef fru Anna till sist beroende af den holländska kolonialstyrelsen för sitt uppehälle. Hon njöt af densamma under en tid underhåll, bestående af en gödd oxe, några gödda swin

och tillräcklig brödsäd. Att detta skulle kännas icke så litet påkostande för den ädla frun, kunna wi taga för gifwet.

Ändtligen år **1660** (enligt en annan uppgift först år **1673**) war fru Anna resfärdig och återwände till Swerige. Hon hade därwid ressällskap med herr Israel Helm, en af koloniens mest ansedde män, hwilken strax återwände till Amerika, där han efter återkomsten blef rådman i kolonien.

Hwar hon uppehöll sig under de första åren efter sin hemkomst är ej med wißhet kändt. Möjligen war det hos sin fader, som efter sin hemkomst från Amerika utnämnts till öfwerste och några år senare (**1658**) till landshöfding öfwer Jönköpings län och som nu ägde säteriet Bjurbäck i liknämnda socken af af Wästergötland. Eller kanske hon återförenades med sin man, som antagligen redan då ägde säteriet Ramstorp i Ångarps socken i nyßnämnda landskap och som wid denna tid (**1663**) avancerade till kapten och senare till major (= kommendörkapten?) wid flottan.

Gamle landshöfdingen, krigsbussen från Gustaf II Adolfs tid, nedsteg sistnämnda år i grafwen, den förste och siste af sin ätt, och följdes efter några år af swärsonen. Den forna frun till Printzhof war

nu worden änka och nämnes såsom sådan samt såsom ägarinna till ofwannämnda Ramstorp år 1685. Hon war säkerligen wid denna tid mellan 60 och 70 år gammal.

Hennes närmare omständigheter under de sista lefnadsåren äro ej kända, ej heller dödsåret. Detta torde dock ha inträffat före 1696, ty då hade Ramstorp öfwergått till hennes dotterson, kapten Nils Ulfsköld.

Fru Anna och hennes man hade fem barn, sönerne Göran, Gustaf och Berndt samt döttrarna Gertrud och Karin, den sistnämnda gift med kaptenen Bengt Nilsson, som adlades och därwid tog namnet Ulfsköld. Den nyssnämnde kaptenen och ägaren till Ramstorp war deras son.

Sonen Göran war först fänrik wid Södermanlands regemente, blef därpå år 1674 kapten wid Bergsregementet, deltog, ehuru ej med utmärkelse, i förswaret af Landskrona, då denna stad af danskarne stormades och intogs den 10 och 11 juli 1676, och befordrades slutligen till major. Gustaf blef löjtnant wid flottan och kapten 1673; Berndt omnämnes såsom kapten 1674 och sedan såsom ståthållare på Leckö slott. Om dottern Gertrud wet man ej mera, än att hon fanns till år 1673.

Om sonen Göran wet man med säkerhet, att han föddes under föräldranes wistelse i Amerika. I tornet på Ångarps kyrka förwarades ännu på 1870-talet hans och flera andra medlemmars af ätten ur socknens gamla kyrka wid deß rifning nedtagna, illa medfarna wapensköldar, hwilket synes antyda, att denna gren af Papegoja-ätten i sistnämnda kyrka hade sin familjegraf. Här fick ock sannolikt fru Anna på Printzhof sin sista hwilostad.

Adliga ätten Papegoja är för länge sedan utslocknad, på swärdssidan år 1774 och på kwinnosidan påföljande år. I en tid, då man anser sig saklöst kunna till skräpwrån förwisa de få kwarwarande minnena af i wår swenska och swensk-amerikanska historia en gång ingripande personligheter, hafwa wi ansett oß äga dubbelt skäl att framdraga dessa enkla hågkomster af en utaf desamma, den stolta fru Anna på Printzhof.

Nybyggarelif.

Teckningar från Minnesotas tidigare dagar.

Af *E. Norelius.*

Mississippi, vattnens fader, mottager Canon-floden, och Canon-floden mottager Belle Creek, som bildar en vacker dal, där svenskar började bosätta sig vid medlet af 1800-talet. Flera släktleder äro här födda och hafva här framlefvat sina dagar. På dessa dalar, dessa skogbekransade höjder, dessa slätter, dess fruktbara nejder med sina mångskiftande naturtaflor kunna de peka och säga: "Detta är vår fosterbygd."

Här fingo de första nybyggarne under stora försakelser genomlefva de mest skiftande erfarenheter och upplefva många äfventyr. Det är några af dessa vi i det följande skola teckna.

1. Trollhålan.

Längst nere i Belle Creek-dalen möter man det första märkvärdiga stället, om hvilket sägnen vet att berätta, nämligen *Trollhålan.* Bland de första bebyggare, som bosatte sig i dessa trakter, härstammade många från Trolle Ljungby. De kände till det märkvärdiga hornet och pipan, som förvarades i ett litet glasskåp på herrgården.

Det är samma horn, som riddar Herve Ulf på Ed i Woxtorp tog ifrån trollen. Han red en julmorgon med sina män till kyrkan förbi en backe, där trollen firade sin högtid. En trollkvinna bjöd honom då ett dryckeshorn med en trolldryck uti. Medan han tog emot hornet med den ena handen, högg han med sitt svärd i den andra hufvudet af kvinnan. Därefter befallde konungen, att riddar Ulf skulle kalla sig Trolle. Det märkvärdiga hornet förvarades i många hundra år i Wexiö, men när danskarne 1570 uppbrände staden, blef hornet bortfördt till Danmark, och så kom det till Trolle Ljungby.

Sedermera fattade man det så, att denna händelse hade tilldragit sig vid Trollesten, ett litet stycke norr om Trolle Ljungby, och många trodde, att ännu vid vissa tillfällen, såsom vid jul, trollen hade sina danser under denna sten, som då upplyftades och stod på silfverstolpar.

I det gamla landet var det många ställen, där trollen uppehöllo sig och, såsom man trodde, spelade hvarjehanda spratt; men här i landet var det mycket fattigt på troll, och man kom nästan till det resultat, att här icke funnos några, åtminstone icke sådana, som man hade i tankarna i nordanlanden.

Emellertid hade Valjetorpen, en nybyggare, varit ned åt dalen en dag för att jaga villebråd. Då fick han syn på ett konstigt djur, som kröp fram i det långa gräset, liksom ville det smyga sig på någon eller något. Valjetorpen lägger an och skjuter på djuret, som i detsamma reser sig på två ben som en människa och sprang snabb som tanken uppför berget, väl mer än trehundra steg, och kröp in i en där befintlig öppning. Därifrån hördes ett buller såsom af nedrullande stenar, och efter en liten stund kom en tjock rök ut ur hålan. Valjetorpen blef hemsk i hågen, gick genast hem och berättade, att han sett den nya världens troll. Och från den tiden kallades denna grotta Trollhålan.

Troligen hade han skjutit på en indian, som för att rädda sitt lif kröp in i hålan samt gjorde buller och eld för att skydda sig emot sin förmente förföljare.

Skallerorms-udden.

När man kommer till den andra bron öfver Belle Creek, ser man en spetsig bergsudde, som sticker ut från väster. Denna udde har fått namnet Skallerorms-udden af den mängd skallerormar, som ifrån dalens första bebyggande där haft sin tillvaro.

Strax i närheten bodde först en man af annan nationalitet, hvilken hade ett namn, som liknade fiskarnes i bäcken. Han var företagsam och mångfrestande, och det behöfdes nog, när man skulle börja bo i vildmarken.

När han upptäckte, att skallerormarna hade sin stamort på själfva bergsspetsen nära intill honom, beslöt han fånga så många af dem lefvande, som han kunde. Han skaffade sig därför några tomma tunnor och ställde dem invid udden, sedan skaffade han sig en lång tång och passade på den tid på dagen, då ormarna ligga liksom i en dvala, fattade dem med tången och häfde dem i tunnan. På detta sätt samlade han flera tunnor af ormar, forslade dem med sina oxar till staden och sålde dem. Skallerormar kunna användas på flera sätt, såsom att lifslefvande förevisas såsom andra djur, eller ock att slaktas för istrets skull, hvilket kan smältas och en salfva däraf beredas, som på den tiden ansågs mycket kraftig mot hvarjehanda sjukdomar. Till följd af denna tro blef ormarnas antal i trakten ansenligt förminskadt, ty många gossar togo sig för att fånga och sälja ormar.

Emellertid fick man en dag i staden bevittna ett hemskt skådespel. Den store ormfångaren hade kommit in med ett helt oxlass ormar. Han ställde lasset på gatan, spände ifrån sina oxar och ledde dem bort för att vattna dem. Under

tiden hade någon spefågel vältrat omkull tunnorna och öppnat locken på dem, och de tusentals ormarna befriades från sin fångenskap, lupo omkring på gatan och in i butikerna, hväsande och skallrande på det allra hiskligaste. Aldrig hade man sett på maken. Folk blefvo alldeles ursinniga: de skreko, de sprungo, de kröpo upp på stolar, bänkar, diskar och lårar undan ormarna. I synnerhet voro de stackars kvinnorna tröstlösa och många af dem svimmade.

Men irländarne i staden började med full hals ropa på sin skyddspatron St. Patrik. Ormförstöraren och de gjorde detta med ett sådant hemskt, skorrande ljud, att ormarna blefvo alldeles förskrämda och ringlade i väg det fortaste de kunde, man vet icke hvart, men St. Patrik fick äran, kan tänka. Den stackars ormfångaren blef mycket ledsen, och han visste icke hvilketdera han skulle göra, antingen hänga sig eller gå hem och bränna upp sitt hus. Efter att hafva brandförsäkrat sitt hus flyttade han snart från platsen, och efter någon tid brann huset ned såsom genom en händelse

Den, som därefter bodde närmast Skallerormsudden var Otto den oförliknelige. Han hade först skådat dagens ljus i Ifvetofta på stranden af den vackra Ifösjön. Han var liten och spenslig till växten, hade mörka ögon och mörkt hår, buskiga ögonbryn, välformadt ansikte och en smidig kropp. Han var ytterst rörlig och verksam och hade mod att företaga, hvad tio grufvade sig för. Af munlåsa led han aldrig, och när han fick tag i några "pauga bläringar", som behöfde en muntlig upptuktelse, så var det han, som kunde gifva dem tillräckligt.

Otto hade väl sett en och annan skallerorm där nere vid bäcken, men icke trodde han, att de voro så många i det närmaste grannskapet, som folk berättade. Han beslöt därför att själf klättra upp för bergspetsen och undersöka saken. Han klättrade och klättrade, men såg ej en enda orm. Han sade för sig själf: "Det är bara prat om de där ormarna.

Man vill bara skrämma folk." Då han kom upp på krönet af bergklinten, tog han sig för att vältra ned några stenar, som lågo där lösa. Han hade redan vältrat ned ett par eller tre, då han kom att se nedåt efter sidorna af berget, och o fasa, hvilken syn! Det rörde sig som i en myrstack af bara ormar ned efter berget. De kommo fram ur remnorna och jorden, skallrade med sina stjärtar, hväste och sprutade etter, så att kallsvetten rann ned utefter ansiktet på Otto. Han blef alldeles hemsk till mods och sprang för bara lifvet en lång omväg för att komma bort från ormarna. Mössan hade han tappat, och med anden i halsen utropade han, när han kom hem: "Jo, minsann, ha vi kusar i backen."

3. Lilla Lovisa och indianerna.

För många år sedan kom Hättström från Karlskoga med sin hustru, tvenne döttrar och en son och slog sig ned ett litet stycke ofvanför Skallerorms-udden, där dalen smalnar utaf till mindre än en half "fyrting". Den äldsta dottern drog långt bort, men den yngre, som nu var 22 år och för sin skönhets skull kallades Lovisa den fagra, stannade tillika med brodern Erik, som var sju år, hos föräldrarna. De voro mycket fattiga. Till lifsuppehälle hade de litet groft bröd, något litet kaffe, och i bäcken kunde de meta fisk och af dess vatten släcka sin törst. Deras redskap bestodo af en yxa, en knif och en spade. Fader Hättström gräfde en liten håla i jorden, timrade sedan af träd, som växte på hans mark, en liten stuga öfver hålan, gjorde britser vid ena väggen till liggställen, och så var boningshuset färdigt. Därefter måste han begifva sig långt bort att arbeta på en järnväg för att förtjäna något till uppehälle, och familjen kvarlämnades att taga sig fram så godt den kunde under den öfriga delen af sommaren. Modern måste då, så ofta hon kunde, hos de nybyggare, som kommo året förut, söka förtjäna något till födan.

Under tiden måste Lovisa och Erik stanna ensamma hemma, men de voro mycket rädda. Deras närmaste granne var Stor-Jon den starke, men han bodde på andra sidan bäcken, nära en half mil därifrån. Af brist på föda och af de många försakelserna hade Lovisa blifvit sjuk och hade stundom svår feber, så att hon törstade mycket; men Erik bar vatten till henne från bäcken i en näfverskopa, som han själf hade gjort, ty björk växte i backarna.

När hon blef något bättre, upptäckte hon och brodern, att de voro omgifna af skallerormar och indianer. En dag, då Lovisa låg på sin brits och såg upp till det låga, af klufna trädstammar timrade taket, stack en stor orm fram hufvudet mellan stockarna, rätt ofvanför där hon låg. Hon blef alldeles stel af förskräckelse, så att hon icke kunde yttra ett ord; men hon gömde sitt hufvud under täcket och tänkte på Gud. Då modern kom hem, trodde hon, att Lovisa i sin feberyra sett inbillade ormar; men det blef snart uppenbart, att här funnos verkliga ormar, och det rätt många ändå.

Lille Erik satt en dag på golfvet och skulle göra sig en båt af en sönderklufven, stor gurka, hvars ena hälft han höll på att urhålka. Lovisa, som låg i sängen, fick då se alldeles nära invid honom en stor skallerorm, som höll på att äta fröen ur den andra gurkhalfvan. Hon stelnade af fasa, försökte men kunde icke ropa på brodern, som ännu icke varsnat ormen. Ändtligen kunde hon framstöta ordet: "Gud!" I detsamma fick Erik också syn på ormen, och äfven han ropade: "Gud!" Mer kunde han icke säga. Men besynnerligt nog kastades han af en osynlig makt upp på sängen innanför Lovisa, och ormen gjorde honom ingen skada. Barnen trodde, att det var en Guds ängel, som hjälpte Erik, ty de hade hört, att änglarne ville gärna hjälpa fattiga, stackars små barn, som äro i nöd och fara. Utanför stugan hade de ett litet kryp-in för ett par eller tre höns, som de lagt sig till med, och dit ringlade sig ormen och lade

sig. Icke ens modern vågade, när hon kom hem, köra ut honom, ty han var så stor och såg så vådlig och grym ut. Då kom Stor-Jon den starke gåendes, och han tog en stake och slog ihjäl ormen, som hade elfva skallror och var sålunda en gammal orm. "Nu ska ni passa på", sade Jon, "ty snart kommer hans maka och söker honom, och då är hon arg. Passa då på och slå ihjäl henne." Riktigt, dagen därefter kom en stor, grym orm fram till stugan, men mor Hättström, som hade skaffat sig en stake, tog mod till sig och slog ihjäl honom.

Indianerna drogo på sina jaktturer ofta fram genom denna dal. Ofta slogo de upp sina "tippis" eller tält under sommaren alldeles i närheten af våra vänners stuga och stannade stundom i flera dagar för att jaga och fiska. De togo posto på flera ställen jämte bäcken och passade på och sköto hjortar, när dessa kommo ned från prärien för att dricka.

En gång hade de slagit upp icke mindre än 60 tält och förblefvo där i flera dagar. Det måste hafva varit någon högtid, som de firade, eller hade möjligen någon "ojilivä" blifvit dödad af Dakota-folket. Men huru de skreko, sjöngo och dansade! Det var ett fasligt väsen, som varade natt och dag. En del af dem voro ock under inflytande af "eldvatten" och voro därför rätt farliga.

En dag var mor Hättström ute för att skaffa sig litet mjölk hos en nybyggare ute på prärien, och när hon kom tillbaka och nalkades sitt lilla hem, hörde hon ett förfärligt väsen i skogen vid bäcken, där indianerna vistades. Hon fruktade, att Lovisa och Erik hade blifvit mördade eller misshandlade; men då hon kom in i stugan, fann hon dem där och icke så särdeles rädda heller. De talade då om, att indianerna hade varit inne i stugan och undersökt dess matförråd och helt enkelt velat tillägna sig vissa saker; men Lovisa hade tagit mod till sig och slagit dem på fingrarna och bedt dem "packe tji" eller gå ut.

"Huru vågade du göra så, mitt barn?" sade modern, men Lovisa sade:

"Ah, de bara skrattade åt mig."

Sålunda förgick sommaren, och mot hösten, innan den första snön föll, kom fadern hem. Han hade funnit en bättre plats i en annan landsända, och så refvo de upp sina bopålar och flyttade dit; men gropen, där den lilla stockhyddan stod, är ännu kvar. Gräset och träden växa och bäcken sorlar vid bergets fot såsom fordom, men få veta om, att där stod en gång en människoboning.

4. Stor-Jon.

Stor-Jon den starke kom från Bjurkärn samtidigt med Hättström och slog sig ned i hans närhet vid Belle Creek på 40 acres land. Han var stor och stark; men han var af ett fromt sinnelag, godmodig och tålig. Det var dessa egenskaper, som hjälpte honom fram i den nya världen.

Då han skulle bygga sig en stuga på sitt land och hade för detta ändamål huggit en del timmerstockar af ek, hyrde han ett par oxar och kälkar af en annan nybyggare, som bodde på prärien, för att köra fram sitt timmer. Han hade lassat på en bra nog stor stock; men oxarna orkade icke draga den. Då spände han ifrån oxarna och lät dem gå hvart de ville. Sedan tog han stocken på axeln och bar fram den till platsen. Det gick ju bra, och då ansåg Jon, att det var lika godt att göra på samma sätt med de öfriga stockarna. Sedan timrade han upp sitt hus och det alldeles förträffligt, ty värmlänningarne äro ända från Olof Trätäljas dagar af naturen timmermän och snickare.

Ja, Stor-Jon var stark, och detta visade han på flera sätt och vid flera tillfällen. Före det stora kriget bodde inom en viss del af Belle Creek-dalen ett slags människor, som kallades demokrater. De försvarade slafveriet. De voro icke svenskar, men de försökte att lura svenskarne att rösta på

den demokratiska valsedeln. Då svenskarne icke ville låta lura sig, så försökte de att med våld hindra den lagliga omröstningen. Det hjälpte icke att resonera med dem, utan de ämnade upp- och nedvända hela valförrättningen.

Då uppträdde Stor-Jon, dref dem tillsammans i ett hörn af huset, utsträckte sina armar och stod och höll dem där, till dess omröstningen ägt rum. När de sedan kommo ut, försökte de att piska upp Stor-Jon, men det skulle de inte ha gjort, ty Jon, han ryckte från dem piskorna, gaf dem sedan några rapp och lät dem fara till sitt land igen.

I början af nybyggaretiden var det några, som hade glömt att taga religion och goda seder med sig och lefde därför illa. De fleste ville, att det skulle vara ett anständigt lefverne och att inga dåliga rykten skulle komma ut om folket i Belle Creek-dalen. De beklagade, att det fanns svenskar, som ville lefva illa, och beslöto därför att i massa besöka sådant folk och gifva dem den upptuktelse, som de kunde behöfva.

Så kommo de då till ett ställe, där mannen hade fått lust till sin nästas hustru, och de ansågo tillbörligt, att han skulle piskas med ris. Anföraren sökte nog att göra det bästa han kunde; men han var liten och svag, så att det icke tog så mycket, då han slog. Då började alla ropa på Stor-Jon, att han skulle taga hand om riset, och det gjorde han, men då blef det annat ljud i skällan. Den brottslige, som sedan bjöd sina tuktomästare på kaffe, erkände, att Jon hade slagit som en karl.

Och det syntes också lända till förbättring.

På det land, som ännu kallas Jona-landet, bodde Jon någon tid eller till den stora öfversvämningen. Då blef det så mycket vatten, att slätten, som är omgifven af berg på alla sidor, öfversvämmades. Det skedde på en natt, och det var en hemsk sådan. Vattnet kom öfver dem oförvarandes. Men då tog Jon sin hustru på ryggen och bar henne ett stycke

uppåt berget, sedan skyndade han tillbaka för att rädda hvad han kunde af det lilla de hade i huset. Då han skulle begifva sig därifrån, måste han simma för att komma i land. Denna tilldragelse gjorde, att han flyttade till en trakt, som ej kunde öfversvämmas.

Örnen.

Se, örnen mot solen sig svingar,
en frihetens tanke i skyn,
han förs utaf kraftiga vingar
långt fjärran mot himmelens bryn.

Hur härlig är du ej att skåda,
hur ädel, hur ståtlig, hur fri!
Jag följer dig; sedan vi båda
ej frukta vår jords tyranni.

Du bygger ett bo åt din maka
högt uppe vid snöfjällets spets;
dit flyger du städse tillbaka,
hur vidt du än sträcker din krets.

Så är du dock bunden vid jorden,
hur luftig än syns din gestalt.
Du finnes i södern, i norden,
och du är dig lik öfverallt.

Ja, frihetens tanke är jordisk,
men hur jag beprisar ditt mod,
jag ryser, ty du blifvit mordisk,
jag finner dig fläckad af blod.

Om mullvadar endast du knipit,
som tittat ur högarna fram;
men ve, i din mordlust du gripit
ett värnlöst, ett oskyldigt lamm.

Du frihetens tanke, där vankar
nu herden, som lammet har mist,
och kunde du läsa hans tankar,
du fruktade jägarens list.

Han ser dig på luftvågor gunga,
och utur hans blick lågar hot.
En blixt ur geväret ses ljunga,
och du faller död för hans fot.

Du väl kunnat oskulden spara,
så länge du mullvadar fann;
men friheten löper i fara,
då friheten själf blir tyrann.

S. M. Hill.

De första skandinaverna i Texas.

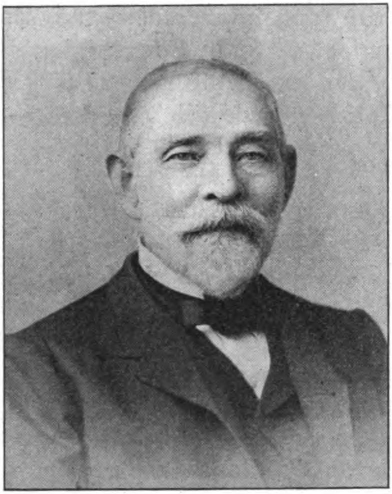
Af *J. A. Stamline.*

Föga utförligt kan jag yttra mig i detta intressanta ämne, ty jag har ej till mitt förfogande haft skrifna historiska källor. De enda källor jag haft att tillgå äro mitt minne, några hörsagor och en del bekantskaper, som jag gjort. Uti allt torde detta dock icke vara fullt pålitligt, hvilket läsaren benäget torde ursäkta. Ej heller tilltror jag mig att kunna gifva full rättvisa åt ett så omfattande ämne som detta.

År 1878 på högsommaren kom jag första gången till denna trakt af Texas (Austin-trakten) för att bland vårt folk verka såsom predikant och såsom engelsk och svensk skollärare, ty jag hade idkat studier vid Augustana College, Rock Island, Ill. Jag stannade här något öfver ett års tid, och gjorde då rätt många bekantskaper bland de äldre invandrarne, men ännu flere sådana har jag gjort sedermera under min tjuguåriga vistelse här i Texas såsom svensk evangelisk-luthersk pastor.

Skandinaviska äfventyrare hade ströfvat omkring här i Texas och i Mexico, långt innan de immigranter kommo, som i Texas nedslogo sina bopålar. Därom berättar en bref-

skrifvare från Texas till tidningen *Hemlandet* i ett nummer af en af dess första årgångar. Samme brefskrifvare säger om dessa, att "de gjorde sig namnkunniga, men bildade inga kolonier." Ett är dock säkert, att de skrefvo till sina släktingar och vänner i sin hemort och berättade för dem, hvad de sett och iakttagit på sina ströftåg, och de erfarenheter, som de gjort under desamma, hvilket kanhända hade både fördelaktig och afkylande verkan på de hemmavarande.

S. M. SWENSON.

Huru som helst med detta, omkring år 1840 började man såväl i Skandinavien som i andra europeiska länder att skrifva i de allmänna tidningarna om Nord-Amerika, om Förenta staterna och dess oerhörda resurser af allehanda slag, om huru lätt en nybyggare kunde slå sig fram här och få sig ett eget hem och komma i en oberoende ställning, och att såväl Förenta staterna som Texas-republikens regering gaf

åt immigranter god uppmuntran och skydd. Detta hade nog sin verkan både i Skandinavien och i de öfriga länderna i Europa och i all synnerhet på det folk, som var i betryck i lekamligt hänseende, och icke så få funnos på den tiden, såväl som nu, i städer, byar och på landsbygden, i synnerhet bland arbetsfolket, som längtade efter att få sig ett eget hem och komma till oberoende. Men dessa skrifvelser slogo äfven an på de bildade och framkallade hos flere af dem tanken på att emigrera och tillgodogöra sig fördelarna härute.

Den förste till Texas invandrade svensk, som jag har närmare kännedom om, är S. M. Swenson, bankir i New York, död år 1896. Han var bördig från Lättarp, Barkeryds socken, Småland, och anlände till Texas 1838. Efter att någon tid hafva varit handelsbiträde i Eksjö, reste han till Amerika 1836. Han arbetade någon tid i New York med hvad han kunde få tag uti och besökte sedan en skola i Sing Sing, samma stat. Därefter arbetade han vid en järnväg i Baltimore och fick med tiden anställning såsom bokhållare. Genom sin principals åtgörande kom han 1838 till Texas och började handel i Brazoria samt sedermera i Houston i bolag med en doktor Long. Därifrån flyttade han till Austin och dref här en mycket stor handelsrörelse. Någon har sagt, att "den dag affären ej inbringade $1,000, var Swenson missnöjd med dess gång." Han besatt mycken egendom både i staten och i Austin. Avenue hotell var den sista egendom han ägde i Austin, och det är endast en 14 eller 15 år, sedan han sålde detsamma.

Swenson besökte Sverige år 1849, och vid sin återkomst medförde han omkring femtio svenska drängar, hvilka nästan alla med sitt arbete hos Swenson aftjänade sin öfverresa, hvartill enligt somligas uppgift åtgick två år, men då erhöllo de hvar sitt stycke land. Man kan däraf förstå, att Swenson redan då var en förmögen man, hvilket vid

hans död blef ännu mera tydligt. Hans förmögenhet uppskattades nämligen då till sex millioner dollars.

Vid inbördeskrigets utbrott nödgades Swenson på grund af sina politiska tänkesätt lämna Texas. Han och hans förtrogne vän, guvernör Sam Houston, voro för klarsynta att ställa sig på secessionisternas sida. De voro få här i Texas på den tiden, som hade något begrepp om nordens styrka.

Såsom klarsynt affärsman sålde Swenson i god tid en vara, som han till största delen fått i hemgift med sin hustru,

MARGARETA ISRAELSON,
"Rike Swensons" moder.

FRU AGNES PALM,
Svante Palms maka.

och som snart måste blifva värdelös, nämligen sina negerslafvar, ty hittills hade han varit slafägare. Fiendskapen emot Swenson var stor, och han måste rymma till Mexiko, sedan han, efter hvad det berättas hade nedgräft under eldstaden i sitt hus $25,000. Swenson var nu för andra gången gift. Då en person bar ett bref från honom i Mexiko till hans hustru, blef samme person mördad. Swenson återvände sedan ej till Texas, utan begaf sig till New York, där han förblef boende till sin död, men efter inbördes krigets

slut gjorde han täta, ja, regelbundna besök hvarje vår till staten för att bese sina egendomar och för att hälsa på sina här boende släktingar.

Swensons åldriga moder, som dog år 1894, och som vid sin död var på sitt hundrade år, hade under sin lifstid aflagt tvenne besök hos sonen här i Texas, men trifdes ej, utan återvände till fäderneslandet. Swenson drog där på det allra ömmaste sätt försorg om sin moder. Nästan hvarje år på senare tiden aflade han besök hos henne och öfriga släktingar i fäderneslandet. I Sverige var hon vida känd och berömd för sina konstväfnader.

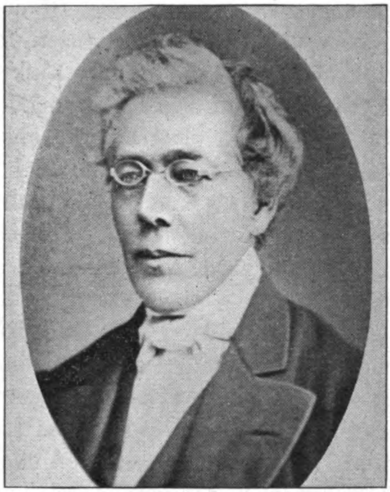
Vice konsul Svante Palm ankom till Texas år 1844. Han tjänstgjorde länge såsom bokhållare hos Swenson. Efter inbördes krigets slut innehade han postmästaresysslan i Austin en längre tid. Han var under kriget ett godt stöd både för svenskar och norrmän, i det att han ställde dem under den svenska flaggans skydd, och för öfrigt har han i flere afseenden gjort sig förtjänt af skandinavernas tacksamhet. Om honom behöfver jag icke mycket säga, ty det är blott några år sedan han var ibland oss.*

Både Swenson och Palm hafva efterlämnat varaktiga minnesgåfvor, som förtjäna att omnämnas. Swensons myntsamling, hvilken han skänkte till statsuniversitetets museum i Texas, värd, såsom somliga uppgifva, $100,000, och Palms stora boksamling på flera tusen band, förärad såsom gåfva till samma universitet, samt hans gåfva af svenska böcker till svenska evangeliskt lutherska församlingen i Austin, hafva här för alltid hugfäst deras minne.

Tvenne bröder till Svante Palm, nämligen Anders och Gustaf Palm, kommo också till Texas på fyrtiotalet. Gustaf Palm, som dog i Austin blott för några år sedan, bosatte sig först i Lagrange, Tex. Efter några år flyttade han

*) En lefnadsteckning öfver Svante Palm var införd i Prärieblommans första årgång 1900. RED. ANM.

till Austin, och här bodde han till sin död. Han var till yrket urmakare. Anders Palm dog i södra Texas kort efter sin hitkomst, men hans familj flyttade sedan upp till Brushy, Williamson co., där hans hustru afled 1878. Trakten invid Brushy River blef sedermera kallad Palm Valley, hvilket nu utgör ett ansenligt lutherskt samhälle. Han hade ännu en broder, nämligen Johannes Palm, som anlände till Texas

SVANTE PALM.

år 1858 och som afled för många år sedan. Äfven han bodde i Palm Valley. Barnen till Anders, Gustaf och Johannes Palm äro bosatta i och omkring Austin och i närgränsande counties.

Samtidigt med S. M. Swensons besök i Sverige år 1849, eller kanhända något före den tiden, anlände Johannes Dukey till Austin eller trakten däromkring. Han dog i Austin 1896 och hade vid sin död bott i Texas omkring 50 år.

Då han bodde på landet, idkade han jordbruk, men här i staden försörjde han sig som skomakare. Han efterlämnade en son och en dotter. Sonen, Carl Johan Dukey, flyttade till Kalifornien år 1887 och dottern långt före den tiden till Minnesota, där hon blef gift med en svensk med namnet Holmström. Ville man veta något nytt eller hafva någon nyhet utspridd i hast, så kunde man få det genom Johannes Dukey. Vid 17:de gatan i Austin hade han ett för den tidens förhållanden ganska dyrbart hus. Bräderna till huset hade kostat honom $50 @ $75 per tusen fot, och likväl hade han fraktat dem på oxvagn från en sågkvarn i Bostrop county. En mycket god sida hos Dukey må jag väl nämna. Han hade alltid en bestämd plats i kyrkobänken, och i god tid var han där för att intaga den. När han saknades i kyrkan vid gudstjänsten, så kunde man utan något vidare draga den slusatsen, att åldringen var vid tillfället sjuk eller led af någon opasslighet, som gjorde honom oförmögen att komma tillstädes.

Till denna rad af gamla höra Johannes Månson, Johannes Anderson och Johan Rosengren, hvilka länge sedan skattat åt förgängelsen. Hit höra äfven Otto Swenson och Carl Bergman, hvilka ännu lefva och äro bosatta i Austin.

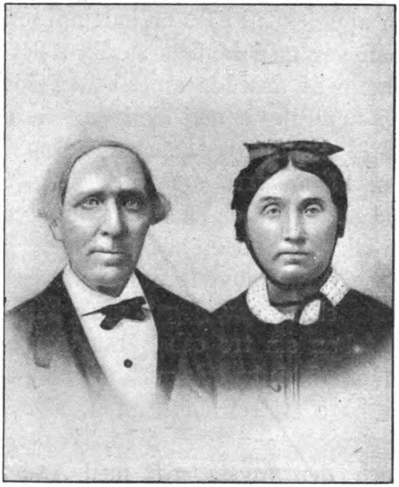
I Galveston blef jag 1892 bekant med en norsk sjökapten med namnet Telofson, hvilken bott i Texas länge och hade en rätt stor förmögenhet. Äfven är jag där bekant med såväl svenskar som norrmän och danskar, men de hafva ej varit i Texas länge nog för att förtjäna att omnämnas bland banbrytarne. Detta kan äfven sägas om skandinaver både i Waco, Fort Worth och Dallas.

I Houston blef jag år 1894 bekant med August Forsgaard, som länge bott i Texas, troligtvis allt sedan år 1854. Han var då kommissionshandlare till yrket. I hans eleganta och gästfria hem blef jag på min predikotur till Houston väl emottagen. Han var gift med en amerikanska och hade blott

en enda dotter, som var gift med en läkare och var bosatt i San Antonio.

Tvenne bröder till Forsgaard, nämligen Samuel Johan och Oscar blef jag bekant med i Waco år 1884, då jag gjorde predikobesök i denna stad och organiserade därvarande norska lutherska församling. Dessa idkade då fabriksrörelse.

Ännu en broder till Forsgaard träffade jag i Galveston 1894, som troligtvis kommit hit något senare än de öfrige

JOHANNES PALM MED FRU.

bröderna. Han var då i tjänst hos nationalregeringen vid hamnmurarnas anläggande.

I Bosque county hafva vi ett stort norskt settlement, men jag känner ej till dess historia eller de äldste grundläggarne därstädes. Jag blef dock bekant med en pastor Rystad från norska settlementet, då norska lutherska kyrkan i Waco 1885 invigdes.

År 1854 kom Arvid Nelson cch hans familj till Texas.

Han landade i Port Lavaca, Calhoun county, men fann det olämpligt för jordbruk nära kusten, hvarpå han flyttade upp till Williamson county och slog sig ned i Brushy-trakten, där han förblef boende till sin död. Han hade två söner och två döttrar. Sonen August dog kort efter inbördes kriget en tragisk död. Han blef nämligen skjuten till döds af en viss C. J. Carlson, f. d. unions-soldat, i ett gräl dem emellan.

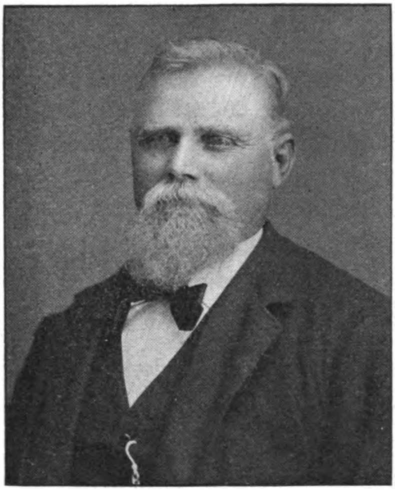
Sonen A. J. Nelson, död år 1895, var känd i vida kretar för sitt affärsgeni och sin stora förmögenhet, som vid hans död säkerligen uppgick till nära en half million dollars. Förtrogen som han var med landets språk, seder och bruk, aktad och uppburen af ansedda amerikaner, förblef han dock svensk såväl i handling som i tänkesätt ända till sin död. Han bistod såväl skandinaver som andra med råd och hjälp, men fann han någon vara svekfull och opålitlig, så hade han också mod att afvisa en sådan. Hans hus fann jag alltid öppet för rik och fattig, hög och låg. Till skolor och särskildt kyrklig verksamhet torde han hafva uppoffrat mer än någon annan skandinav, jag känner här i Texas. Till sin död förblef han sin tro och kyrka trogen.

Hans efterlämnade änka och sex barn bo nu i Round Rock, Texas. Hans båda systrar lefva ännu. Den äldsta är gift med A. Nylén och bor i nordvästra Texas, i närheten af Red River, och den yngsta, gift med Anders Palm, bor i Palm Valley, Williamson co. Nelson- och Palmfamiljerna äro de egentlige grundläggarne af Brushy-settlementet.

Många andra höra till den gamla kärntruppen af skandinaver, som kommo tidigt till Texas, men hvilka årtal kan jag ej uppgifva. Jag vill dock nämna en del sådana, som kommo hit före inbördeskrigets utbrott, nämligen Johan Israelson i Brushy, John Johnson, Daniel Härd, Sven Larson, Jonas Kristianson och andra, som jag nu icke kan påminna mig. Dessa alla hafva haft sina hem och somliga hafva det ännu i Brushy-settlementet.

Under det kriget rasade, kommo få om ens några skandinaver till Texas. En och annan deltog i kriget. Sven Månson, som bor i New Sweden-settlementet gjorde krigstjänst. Detta kan äfven sägas om A. J. Nelson, August Nelson, A. Nylén och andra, ity att de åt regeringen här i Texas körde varor till och från Mexiko.

Åren 1867, 1868 och 1869 voro stora immigrantår. Un-

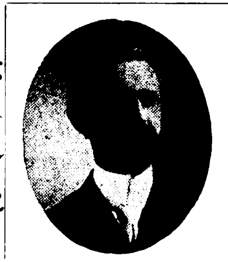
A. J. NELSON.

der de åren immigrerade många unga män och kvinnor till Texas. Sedan dess har den skandinaviska immigrantströmmen hit oafbrutet fortfarit.

Innan jag slutar, vill jag med några få penndrag teckna de förste skandinavernas lif här i Texas. Till sin bekännelse voro de med få undantag lutheraner. Främlingar i ett främmande land voro de såsom syskon och släkt. Den ene var icke främmande för den andre, såsom nu i många

fall är förhållandet. De gladdes med hvarandra öfver framgången och sörjde öfver sina olyckor såsom gemensamma, och den gamla afundsjukan, medförd från hemlanden, höll alldeles på att försvinna. De utmärkte sig genom enkelhet, uppriktighet, ärlighet, flärdlöshet och idoghet. I moraliskt hänseende voro de visst inga helgon, men deras moral var ändå så pass god, som man under omständigheterna gärna kunde förvänta, ty under den första tiden de voro här saknade de all andlig vård och tillsyn på sitt modersmål och fortsatt undervisning i den lära, i hvilken de uppfostrats. De begåfvo sig sällan ut på det politiska fältet, och om någon gjorde det, så skedde det med största varsamhet och försiktighet. Deras försakelser voro både stora och många och deras umbäranden nästan otroliga. Det har berättats mig, att bomullstyger, som nu köpas för 5 cents per yard, kostade under krigets dagar $1 per yard. Hvetemjöl kostade från $16 till $20 per tunna. Det enda, som var någorlunda billigt, var kött, ty prärierna voro öfversållade med kreatur, som saknade ägare.

Mycket mer kunde väl sägas i detta sammanhang, men det sagda torde vara nog.

Från fosterland till fosterlandskärlek.

Skiss af *Johan Person.*

Fosterlandskärlek hade Göte Borgman lärt sig i skolans alla klasser utom "sjätte nedre", som han hoppat öfver. Sedan hade han öfvat den som skåltalare och andre tenor. Men han hade aldrig förnummit den som känsla, förrän han reste bort från fosterlandet och såg dess klippiga västkust upplösa sig i dimma.

Icke ens då var det någon riktig känsla. Det var mera en hastigt öfvergående stämning. Som en ung, modern och en smula estetiskt anlagd kulturmänniska var Borgman rik på stämningar men tämligen fattig på känslor.

Hans resa gällde Amerika. Det var dock icke meningen att utvandra dit och bosätta sig där. Han var icke emigrant; därpå lade han stor vikt. Han skulle blott göra ett besök i Amerika och se det land, som slukade Europas värnpliktiga och — om man finge tro vissa utländska författare — till sist skulle sluka, hvad de värnpliktiga borde försvara: de europeiska ländernas kapital, kapitalister, industri och handel, innefattade under benämningen fosterland.

I det där Amerika — plebejiskt, oförfinadt, men mäktigt som en tätt packad folkmassa i framåtskridande — hade han

en god vän, ingeniör Ernst Hammar, som var anställd vid ett stort stålverk i en af de mera civiliserade, östra staterna. Till honom skulle han först begifva sig och sedan se sig om i Amerika — samt på återresan i Europa — innan han i hemlandet med allvar toge i tu med sitt lifsverk, för hvilket han ännu icke uppgjort någon bestämd plan.

Som ung, bildad resande med tillräcklig reskassa erfor han i New York ingen hemlängtan, hvilken kunde tydas som fosterlandskärlek. Icke heller visade han någon lust att klandra det nya han såg eller mäta det efter svensk måttstock. Den svenska måttstocken syntes honom på det hela taget så löjligt liten. Han hade här en bestämd föreställning, att han höll på att utbildas till kosmopolit. Och som sådan ansåg han sig, när han ett par veckor senare anlände till den lilla, men folkrika och lifliga fabriksstaden i New England och råkade sin vän Hammar.

Denne förvånade honom. Hammar, som vistats åtskilliga år i Amerika, var omgifven af en helt och hållet svensk kulturatmosfär. Det första och djupaste intrycket Borgman fick af honom var, att han använde Jönköpings säkerhetständstickor. Efter en dags samvaro med honom skulle Borgman hafva funnit det ytterst inkonsekvent, om han användt något annat slag. Då och allt sedan framstodo ingeniör Hammar och Jönköpings säkerhetständstickor för Borgman som representanter för det genuint svenska i Amerika och "tända endast mot lådans plån".

Någon sådan svensk fosterlandskärlek som Hammars hade Borgman icke råkat på i Sverige, ehuru han också rört sig i sådana kretsar, där det fosterländska var på modet. Hammar var en af de mera framstående ingeniörerna vid verket, hade där infört vissa svenska metoder, som befunnits vara bättre än de amerikanska, och var en af de ledande i stadens svenska koloni — d. v. s. den del däraf, som ansågs för societet och utmärkte sig genom exklusiv svenskhet i språk och seder.

Häri tyckte sig Borgman se orsaken till det svensk-fosterländska hos Hammar, som slagit honom, den nykomne, äkta svensken, med häpnad.

I början trifdes han i denna atmosfär. Men det dröjde emellertid icke länge, förrän han började finna svenskheten smaka väl mycket af kälkborgerlighet och det fosterländska lika frasaktigt, som det han varit van vid i hemlandet. Han undrade, hvarför Hammar och hela kolonien icke för länge sedan flyttat tillbaka till Sverige. Några samtal med svenska fabriksarbetare öppnade emellertid hans ögon för detta egendomliga förhållande. Enligt dessa arbetare var Amerika bättre än Sverige. Men enligt Hammar och den svenska koloniens societet kunde man icke, om man ägde bildning och högre vyer, ägna Amerika sin fosterlandskärlek, då man var född svensk och fått god svensk uppfostran. Hit hade man kommit af helt och hållet materiella orsaker. Det materiella var Amerika, det ideella Sverige. Och fosterlandskärlek var ju något, som tillhörde det ideella. Det var logik — om det också inte precis var sundt förnuft.

Inom en jämförelsevis kort tid blef Borgman trött på den lilla fabriksstaden, där han uteslutande vistats i den svenska kolonien och iakttagit endast sådana amerikanska förhållanden, som voro kuriösa. Han greps af äfventyrslust och beslöt att fara ut till "den vilda västern".

I dessa trakter, om hvilka både amerikanerna och svenskarne i de östra staterna tycktes hafva lika dunkla föreställningar som svenskarne i Sverige, kom han också mest i beröring med sina landsmän. De tycktes honom på samma gång familiära och främmande. Deras utseende, språk och seder voro lätt igenkännliga, men det var obegripligt, hur de kastat de svenska traditionerna öfver bord. Och ändå hade det gått bra för dem! I Minnesota, dit han omsider kom — och där han stannade — råkade han flera gamla skolkamrater, som "droppat af" (ett betecknande uttryck, tyckte han, utan att tänka

på att det var "rotvälska") längs den rad af klasser, som leder till studentexamen och "öfverklassen". Där var en, som slutat i femte — nu professor vid en högskola; här en, som icke varit med längre än till fjärde — och redan hög statsämbetsman; så en af hans egna f. d. elever — läkare med god praktik; vidare . . . ja, det tycktes ha gått med iltågsfart för dem allesamman. Det var bara han själf, som fortsatt studierna, till dess han hunnit trettio-talet, det var han, som blifvit efter. Han insåg, att det skulle blifva alldeles omöjligt att efter återkomsten till Sverige hinna fatt dessa. De hade för stort försprång. Det var nedslående för den täflingslust, som alltid finns människor emellan och i synnerhet emellan skolkamrater.

I början var han benägen att se med ringaktning på det för lifvet i Amerika erforderliga kunskapsmåttet. Men han kom snart på andra tankar, när han blef närmare bekant med de forna skolkamraterna. Som han gick och stod, skulle han icke kunna fylla professorns plats, det kände han på sig, om han också ansåg sig äga grundligare kunskaper i vissa ämnen. Hans statskunskap var tillräcklig för att han kunde blifva extra ordinarie i ett af "verken", men i politik var han en ignoramus jämförd med kamraten, som beklädde ett statsämbete. Att denne icke ens visste, hvad estetik var, tycktes icke betyda något. Och hvad läkaren beträffade, så konstaterade Borgman till sin stora förvåning, att denne verkligen kunde sköta patienter och gjorde operationer så lugnt, som om han skure sina naglar, medan forna kamrater, som där hemma ägnat sig åt samma profession, ännu praktiserade i anatomisalarna. När Borgman slutligen blef bekant med en från hembygden, som han icke varit kamrat med, enär denne bara gått i folkskolan, kände han sin öfverlägsenhet krympa ihop nästan till ödmjukhet. Denne landsman var tandläkare, och så vidt Borgman kunde förstå, öfverträffade han som så-

dan alla tandläkare, han sett i Sverige — och de hade tagit studentexamen!

Som gäst hos den f. d. kamrat, som var statsämbetsman, vistades Borgman i ett af Minnesotas större svenska nybyggen. En känsla af hemtrefnad, en mycket mera verklig känsla än fraspatriotism, fattade honom här uppe i den nordiska naturen, det nordiska klimatet och bland de många invandrade nordborna. Denna känsla förekom honom också, som om fosterlandet vore här. Att det var känsla och icke stämning, kunde han förstå däraf, att den icke var hastigt öfvergående. Den liksom borrade sig in i honom allt djupare.

Denna omständighet kunde dock icke helt och hållet tillskrifvas Minnesotas natur, klimat och folk — åtminstone icke folket i dess helhet; blott en liten del däraf. Denna lilla del var en nittonårig ungmö. . . . För Borgman var hon sammanfattningen och personifikationen af Minnesotas naturskönhet, friska klimat och det bästa af befolkningen.

Däruppe, där mångtusen väna, skogsfransade insjöar blicka upp mot den högblå himlen, är det icke ovanligt att råka en sådan svensk-amerikansk skönhetstyp, som den han varseblef — blond, blåögd, ren nordisk skönhet i förening med det fria, friska, jämlikhetsvärdiga, som kläder den bättre än någon annan i detta land, där hvar och en manlig man är en kung och hvar och en sann kvinna mer än en drottning.

Den ringa svensk-amerikanskan, som Borgman upptäckt bland kyrkfolket första söndagen af sin vistelse på platsen, var blott en af många, fastän hon i hans ögon var den enda. Han såg sig nämligen icke om efter andra, sedan han fått syn på henne. Han såg på henne med oförställd beundran — och opassande länge första gången. Men hon slog icke ned ögonen, blygt och förläget, eller tittade under lugg. Hon mötte hans blick oförvirradt, käckt, en smula utmanande, tyckte han.

På en sådan plats som den, där Borgman vistades, blir man

snart bekant med grannarna, i all synnerhet dem, man hyser en brinnande åtrå att blifva bekant med. Det dröjde icke länge, förrän herr Göte Borgman och miss Winona Peterson skakade hand med hvarandra och försäkrade hvar för sig, att det gladde dem innerligt att hafva mötts. Och då den presenterande personen — som likt moren gjort sin plikt och kunde gå — aflägsnat sig, tycktes de blifva ännu gladare.

Det var första gången i sitt lif Borgman verkligen råkat en kvinna, ung eller gammal, på den fullkomliga jämlikhetens grund. Det hade aldrig förr förekommit honom, att män och kvinnor tillhörde samma släkte. Hans kvinnliga bekanta i Sverige, så väl familjeflickor som schweizerifröknar, hade meddelat ett helt annat intryck. De hade varit antingen mystiska, gåtfulla väsen, som ingen lärde känna ens genom äktenskap, eller också vackra leksaker — under inga omständigheter mannens jämlike och kamrat. Winona — eller Winnie, som hon i hvardagslag kallades, — var någonting nytt för Borgman. Annars var hon, som nämndt, en vanlig produkt af den fria, odlade nordvästern.

Redan förut hade Borgman kommit under fund med att i Amerika de båda könen voro för hvarandra hvarken mer eller mindre än människor, och att i deras förhållande till hvarandra fanns något fritt och naturligt, som icke existerade hemma i Sverige, där man bråkade så mycket med könsproblemet. Något dylikt fanns icke här, tack vare samundervisning och fördomsfrihet. Detta mera än något annat hade öfvertygat honom om att det icke var humbug allt i Amerika. Och med denna öfvertygelse förenade sig beundran, när han blef varse den aktning, hvarmed kvinnan bemötes i Amerika — en aktning, som mer än uppväger afgudadyrkan och falsk ridderlighet. Här kunde den unga damen gå hvar som helst utan "förkläde" och dock bibehålla sitt goda namn och rykte; här kunde hon våga sig ut när som helst utan en beskyddande kavaljer och dock icke förolämpas af äldre eller yngre glopar.

Icke heller var det här skick och bruk att bemöta tjänsteflickor och uppasserskor med nedlåtande närgångenhet som i Sverige. Den erfarenheten gjorde Borgman en af de första dagarna i Amerika, då han i ett "lunch-room" försökte kittla den vackra uppasserskan under hakan, som han haft för vana i hemlandet. Han gjorde aldrig om det försöket mera.

Det var bra, att Borgman lärt så mycket af Amerika, innan han råkade Winnie, ty nu blefvo de så mycket lättare goda vänner. I annat fall skulle hon, ehuru hon var af ren nordisk ras, icke kunnat förstå sin stamförvant från andra sidan hafvet, och denne å sin sida skulle helt och hållet missuppfattat den unga svensk-amerikanskan.

Winnie var yngsta dottern till en af traktens gamla svenska nybyggare, nu en förmögen farmare, som blifvit betrodd den ena publika sysslan efter den andra. Hon hade nyligen "graduerat" från ett "college". Det var hennes afsikt att blifva lärarinna, anförtrodde hon Borgman, och denne fick nu också veta, att de unga damerna i Amerika icke uteslutande tänka sig äktenskap som framtidsutsikt. Tvärt om kommer detta ofta som ett rödt streck i räkningen för dem.

Under det Borgman uteslutande intresserade sig för Winnie, visade hon ett ovanligt intresse för Sverige, sina förfäders land, om hvilket hon hört så mycket intressant förtäljas af sin gamle fader och de öfriga nybyggarne. Det var kanske något ovanligt. I allmänhet är det visst så, att de infödda svenskamerikanerna föga bry sig om Sverige, hvarom de icke veta annat, än att far och mor icke kunde draga sig fram där. Med Winnie var, som nämndt, förhållandet annorlunda. Ehuru hon alls icke var svärmisk och drömmande utan tvärt om vaken, liflig och glad, hade hennes fantasi skapat ett sagoland, som hette Sverige. Det var så vackert, så romantiskt, men på samma gång var hon inte säker på att det fanns till i verkligheten. Naturligtvis hade hon sett det på kartan, men det var icke alldeles samma land som i fantasiens atlas. Nu

hade det emellertid kommit en prins från sagolandet — Winnie skrattade högt åt sina egna fantasier — och han skulle få redogöra för hur det såg ut där.

Borgmans situation var rätt kinkig. Den unga svensk-amerikanskan hade redan låtit förstå, hur högt hon älskade Amerika och hur stolt hon var öfver dess storhet och ära. Instinkten sade Borgman tydligt, att han skulle sjunka i anseende hos henne, om han icke vore minst lika stolt och hänförd öfver sitt fosterland. Han var på det hela taget mera svensk kavaljer än svensk patriot, men i detta fall spelade han äfven den senare rollen förträffligt. Med växande vältalighet beskref han sitt land, dess melankoliska skönhet, dess stora minnen, dess höga kultur och så vidare. Med en sådan åhörare skulle han kunnat tala sig varm och hänryckt om Patagonien, reflekterade han för sig själf. Det var emellertid en egendomlig ödets nyck, att han, just som han började fatta ett visst tycke, som nog liknade fosterlandskärlek, för Minnesota och ett ännu mera utprägladt sådant för en af dess döttrar, skulle låtsa en kärlek till sitt fädernesland, som han nu tydligt kände sig, om icke helt och hållet sakna, så åtminstone äga den i mycket ringa grad.

Under roddturer på insjön, glittrande i solsken eller bländande i månljus, på den lugna piazzan i aftonens svalka och hvarhelst Borgman var i miss Petersons sällskap, rörde sig samtalet om Sverige. Och då han skulle beskrifva dess skönhet, liknade han den vid Minnesotas; dess folk jämförde han med det han lärt känna i Minnesota. Han tycktes icke veta något bättre att jämföra Sverige med än just Minnesota. Skrattande frågade Winnie, om hennes systrar där borta öfver hafvet också kunde förliknas vid flickorna i Minnesota.

Då såg han rakt in i hennes muntra, klara ögon och förklarade med en ton, hvilken alls icke ljöd som det falska smickrets, att hennes like hade han aldrig sett i Sverige, hur mycket svensk-amerikanskorna i Minnesota än påminna om

Nordens fagra tärnor. Och för första gången i sitt lif kanske slog den käcka Winnie ned sina ögon och rodnade af blyghet och förtjusning. . . .

Det var en månskenskväll på en af Minnesotas insjöar. Och hur prosaiskt och materiellt Amerika än må hafva varit för andra, där de voro, där var det förskönadt af den skönaste poesi, den finaste romantik — och så skulle det hafva varit, hvarhelst de befunnit sig. . . .

Redan innan den nya känsla, som besegrar alla andra, trängt in i Borgmans hittills mera stämningsfulla än känslofulla natur, hade han smittats af den verksamhetslust, som tycktes omgifva honom öfverallt. Här i Amerika, den del af världen, där Skaparen gjort sitt verk synnerligen storslaget, var det som om människorna mera än annorstädes fått den gudomliga skaparekraften. Det kände Borgman. Förr hade han alltid tänkt sig lifvets högsta lycka som flanör och drömmare med alla sina behof tillfredsställda utan arbete. Nu började sysslolösheten tynga honom som en skam. Det var därför, att alla andra voro så ifrigt sysselsatta, flitiga som myror, antingen de nu strängt taget behöfde det eller ej.

Denna verksamhetslust blef oemotståndlig. Han hade speglat sig i två kvinnoögon och funnit, att han var en man. Att han skulle återvända till Sverige, hade han helt och hållet glömt. Han ville vara med och kämpa i lifvets strid här, där den brann som hetast, och där den är så inspirerande för ungdomsmodet och så grym — för den besegrade.

Han sökte och fann en verksamhetskrets. Han arbetade — än i motgång med nära nog berserkaraseri, än i medgång med den hänförelse som segern inger. Af hvad slag hans arbete var eller hvilka verktyg han använde, är af ringa betydelse. Det är arbete som arbete. Och han hängaf sig däråt med verklig passion både för dess egen skull och för den unga svensk-amerikanskan, som han lärt känna och älska. Han såg, hur många af traktens unga och raska män täflade

om henne, och han förstod, att han måste kämpa för att kunna segra. Här var det något annat än att kurtisera sig till en maka. Här gällde det att arbeta sig till henne — om hon var af det rätta slaget. Winnie var en inspiration för många unga män, och de, som icke fingo henne, kunde trösta sig med att de icke alldeles förspillt den tid, under hvilken de drömde kärlekens dröm.

Borgman visste emellertid, att han hade ett godt försprång framför alla de öfriga, om han också var efter flera af dem, när det gällde den rent materiella sidan af saken.

Så ofta han kunde, gjorde han sin uppvaktning hos Winnie i hennes hem. Det hade han gjort ända från första veckan af deras bekantskap. Men han var icke den ende. Äfven de andra unga männen kommo. Så är sed och bruk i Amerika. Den unga flickan tar emot sina tillbedjare i föräldrarnes "parlor". I gamla Sverige smyger sig ungdomen ihop. Borgman fann så väl denna som många andra amerikanska och af svenskarne här i landet adopterade seder bättre och förnuftigare än de svenska.

Det var emellertid ingen af de besökande, som kom så ofta och var så kärkommen som Borgman. Winnie ville nu aldrig höra talas om Sverige, och Borgman talade icke mera med henne därom. De lefde båda helt och hållet i det närvarande.

Men Winnies fader, gamle nybyggaren mr Peterson, tyckte om att leda samtalet på det land, som han för mera än fyrtio år sedan lämnat och aldrig sedan återsett. Det var icke alls samma land, som Borgman kände. Det såg helt annorlunda ut i mr Petersons dagar, men denne tycktes icke tänka på att det kunnat undergå någon förändring på de senare fyrtio åren. För Borgman var således beskrifningen på förhållandena i den by, i hvilken mr Peterson vuxit upp, som kulturhistoriska minnen från forna dagar, sådana man inhämtar i böcker. Det var också förvånande, att han, efter hvad han

enligt sin egen skildring erfarit i Sverige, någonsin brydde sig om att ägna detta land en tanke. Men det gjorde han. För honom var det någonting ideelt, någonting att älska, någonting att vara stolt öfver. Och för de gamla konungarne och de gamla hjältebragderna svärmade denne republikan, då ögonen än tindrade, än flammade.

Men Amerika då? Den gamle nybyggaren förtäljde om den tid, då hela trakten för mera än femtio mil där omkring var vildmark, då inga af lifvets bekvämligheter funnos och dess nödtorft måste tvingas fram i en väldig brottningskamp med naturen; då indianer och vilda djur gjorde lifvet osäkert; då nybyggarne voro få och det fordrades den största nordbokraft hos både man och kvinna för att icke duka under. Han förtäljde om rent af öfvermänskliga ansträngningar, om försakelser, lidanden, umbäranden och slutligen seger som vanns, ej genom en slump utan i bitter strid steg för steg. Och när han sedan visade, hur denna vildmark såg ut nu, och hvad han och de öfriga fattiga svenska immigranterna, som kommo i segelfartygens dagar hit till landet och drogo ut till nordvästern som odlingens och civilisationens förtrupp, fått utstå, då var det icke underligt, att hans ögon lyste af stolthet under de buskiga ögonbrynen och det djupt fårade ansiktet bokstafligen sken af fosterlandskärlek — kärlek till det land, af hvilket han ägde ett par hundra välodlade acres midt i en blomstrande trakt, hvars blomstring åstadkommits af starka nordiska armar, sega nordiska viljor och nordisk allvarskraft. Han älskade Sverige därför, att det födde sådana män och kvinnor, som kommit till Minnesota och det öfriga Amerika, och han älskade Amerika och i synnerhet Minnesota därför, att dessa män och kvinnor kunde föda sig där, vinna framgång och ge upphof till generationer, som kunde vara med om att göra detta nya världsrike till hvad de utdöda eller degenererade stormannaätterna aldrig kunde göra Sverige.

Borgman log ofta åt den gamles utbrott af nordbosinne,

blandadt med stolt amerikansk framtidsentusiasm. Men det var intet hån i löjet. Han hade nu börjat lefva med i det nya lifvet och stod icke längre på afstånd och betraktade det genom en monokel, som förorsakar grimaser, hvilka se snobbigt föraktfulla ut.

— — —

I sinom tid — och en icke allt för lång tid, ty i Amerika sölar man sällan — bad Borgman Winnies föräldrar om deras välsignelse till det förbund, som han och Winnie, hvilken lycklig och glad stod vid hans sida, för länge sedan beslutat knyta. Mr Peterson gaf den gärna och mrs Peterson — mr Petersons andra hustru och Winnies mor — vägrade icke heller sin, sedan hon blifvit krusad för en stund. Att hon i början syntes ovillig, berodde dels på att hon tyckte om att visa, att hon hade en egen vilja och icke alltid densamma som hennes man, dels också på den omständigheten, att hon som make åt Winnie önskat en viss ung politiker, om hvilken hon hyste den föreställningen — den han själf omsorgsfullt inplantat hos henne — att han med tiden komme att blifva statens guvernör, om inte rent af republikens president. Men, som sagdt, hon gaf ändock lätt nog sitt samtycke och sin moderliga välsignelse och nöjde sig med att anmärka till sin man, sedan de blifvit ensamma med hvarandra, att "föräldrar här i landet ändå inte ha någon makt öfver sina barn." — — —

I det bref, som Borgman efter bröllopet skref till en af sina anhöriga i Sverige och hvari han underrättade om sin stora lycka i Amerika, skref han också bland annat:

"— — — Jag kan icke säga, att jag älskar mitt gamla fosterland som förr, ty det var först sedan jag kom hit, som jag visste, hvad kärlek till Sverige var. Det kan tyckas besynnerligt. Men ni där hemma förstår icke svensk-amerikanen, lika litet som jag gjorde det, då jag var i Sverige. Ni kan icke föreställa er de känslor, som de flesta af dem hysa mot det land, som förnekade dem så mycket af lifvets goda. Med

tanken på mig själf och dem jag umgicks med där hemma kan jag säga, att man bör resa till Amerika och umgås med sina landsmän här för att lära sig fosterlandskärlek — både till Sverige och Amerika. En af våra (d. v. s. svensk-amerikanernas — jag är nu en af dem) poeter — skratta icke, vi ha verkligen sådana! — har sagt, att svensk-amerikanerna "älska Svea som sin moder och Columbia som sin brud." Detta, tycker jag, uttrycker lika sant som vackert deras förhållande till de respektiva länderna. Deras kärlek till Amerika kan icke kallas med annat namn än fosterlandskärlek, en sådan, till hvilken Snoilsky uppmanar med de enkla och sköna orden:

'Lyssna till den granens susning,
vid hvars rot ditt bo är fästadt.'

Här är det icke alltid gran — icke så få svensk-amerikanska hem beskyddas af palmer — men meningen är densamma. Hvad mig själf beträffar, så anser jag det vara högre att älska ett folk än att älska ett land, och nu kan jag verkligen säga, att jag af hjärtat älskar min folkstam, hvarhelst dess medlemmar än äro bosatta. I betraktande af hvad jag på sistone upplefvat, får jag kanske bekänna, att det väger till fördel för landsmännen på denna sidan Atlanten."

Ungefär ett år därefter erhöll samme person i Sverige ett bref, ur hvilket följande utdrag kan vara af ett visst intresse i detta sammanhang:

"— — — Jag har visst en gång förut låtit dig veta, att jag icke bryr mig så mycket om landet, hvarken detta eller det du och de flesta släktingarna bebo, som om det folk vi alla af samma stam tillhöra. Den jämförelsevis svaga kärleken till landet kommer sig kanske af att jag ännu icke köpt tomt och byggt hus, som de flesta härvarande, icke jordbrukande landsmännen tyckas göra. Kärleken till folket är starkare gent emot det, som bor på denna sidan Atlanten, det har jag ju bekänt. Den är så fortfarande och har nyligen ökats i hög

grad. Det är nämligen en infödd amerikan, som jag är mera fästad vid och värderar högre än er alla tillsammans där i det gamla landet, hur mycket jag än håller af er. Denne infödde amerikan är min son — som nu börjar skrika alldeles förtvifladt. Hans fosterland är mitt. — — —"

Skvaller-Stina.

Det hviner i vadmalskjolen,
se gumman har nytt fått veta,
och nu skall hon sätta Greta
så hurtigt på understolen.

"Det spökar rysligt hos prästen."—
"Hvad säger du, kära Stina?"
"Jo jo du, korna de sina,
och Lova sett mask i jästen.

Det började härom sisten,
den lede kom dit på natten,
på fläcken dog hunden, och katten
försvann under förstukvisten."—

"Hur kom han?"—"Ja, säg det, Lova,
hon stod af förfäran slagen,
han hade öga på magen,
så rödt och stort som en rofva.

Och fötter han hade inga,
han kom som på hjul, kan tänka,
i munnen eldkol sågs blänka,
se'n pep han, och hon fick springa.

Och Lova hon sprang till drängen.
De kunde ej orden fatta,
men prästen båd' grät och skratta';
då kröpo de under sängen.

Se prästen i svartkonstskola
visst gick en gång i Uppsala,
och nu får han konsten betala,
ty snart nog han af får kola."

Hon visste ej, Skvaller-Stina,
på bicyckel sonen hamnat
i hemmet och far omfamnat.
Han tagit examina sina.

Ludvig Holmes.

Svensk litteratur i engelsk öfversättning.

En öfversikt af ***Gust. N. Swan.***

Det är ett lika kändt och erkändt som beklagligt förhållande, att svensk litteratur är föga känd och värderad af den stora bok- och tidningsläsande allmänheten i Amerika. Om vi undantaga smärre kotterier här och där af litteraturvänner, hvilka så långt råd och lägenhet medgifva söka "följa med" världslitteraturens utveckling, och således äfven den svenska delen däraf, så torde de sannerligen vara få, som något närmare känna till Sveriges rika litteratur. Utkommer nu och då, såsom de senare åren varit fallet, en svensk bok i öfversättning, så torde väl för artighetens skull litteraturkritikern yttra, att det är ett intressant arbete, som man ej bör underlåta att stifta bekantskap med, eller någon dylik intetsägande komplimang, under det han samtidigt, bildligt taladt, rycker på axlarna. Annorlunda är förhållandet, om man från ryska, polska, böhmiska eller ungerska öfverflyttat en bok. Då utbasunas den såsom någonting öfver höfvan märkvärdigt, och ingen person med anspråk på bildning kan ha råd att lämna den oläst. Faktum är, att det, så att säga, blifvit på modet att snart sagdt upphöja till skyarna allt, hvad som öfverflyttats från slaviska folkens litteratur, och att hittills de, som med ringa uppmuntran verkat för att sprida

kännedom om svensk litteratur, icke lyckats få denna på modet, det vill med andra ord säga, lyckats öfvertyga förläggare och kritiker — ty i första rummet är det dock de, som i detta hänseende skapa opinion — att denna är lika god eller bättre än de andra folkens. En välkänd amerikansk öfversättare skref till mig för närmare åtta år sedan: "Hvad *kunna* vi uträtta för att göra svensk litteratur känd här i Amerika, nej, icke allenast känd utan eftersökt på samma sätt, som man söker upp arbeten på t. ex. ryska språket? Min förläggare yttrade nyligen, att det berodde på oss att få svensk litteratur på modet. Först sedan betalade det sig att utgifva öfversättningar därifrån, och förläggarne måste betrakta saken från affärssynpunkt."

För femtio år sedan utgafs från trycket i London, England, det ypperliga, vi må väl säga epokgörande arbetet: "The Literature and Romance of Northern Europe. By William and Mary Howitt." I företalet till detta arbete uttala författarne sin förvåning öfver den stora okunnighet, som var rådande äfven bland de lärde rörande ett folks litteratur, som stod dem så nära som skandinaverna, och som bevis därför anföras åtskilliga uttalanden af en framstående vetenskapsman, som 1802 utgifvit ett arbete rörande fornengelsk poesi. "Vi blygas, heter det till slut, öfver den ringa kännedom, engelska folket 1802 ägde beträffande skandinavernas historia, och lyckönska oss öfver att nu vara i besittning af en något bättre kunskap rörande våra skandinaviska förfäders historia och snille." I hvad mån utvecklingen på detta område gått framåt under de senare femtio åren, kunna vi döma af en uppsats i den ansedda tidskriften "Edinburgh Review", där en författare nyligen och synbarligen på rama allvaret yttrar, att, "hvad det öfriga Europa beträffar, så har Sverige knappt mera än två namn, Tegnér och Fredrika Bremer, att uppbära sin litterära tradition."

Visserligen hafva under årens lopp aktningsvärda försök

gjorts för att bibringa den engelsk-läsande allmänheten kännedom om och skingra dess okunnighet rörande vårt gamla fosterlands språk, historia och litteratur, men det är beklagligt nog ej ensamt eller i första rummet dessa rent litterära försök, som åstadkommit eller mest bidragit till det åsyftade resultatet, — det har oftast bragts å bane af helt andra orsaker. Träffande yttrade sig rörande denna sak det kända märket Joh. A. Edr. redan 1874 i vår hittills bästa svensk-amerikanska tidskrift, den förtjänstfullt redigerade "När och Fjärran": "Oaktadt den svenska litteraturen alldeles icke kan sägas vara en fiende till republikanska idéer, utan är ett sant uttryck af ett frihetsälskande och upplyst folk, som blifvit ställdt såsom civilisationens yttersta utpost mot österns despotism och barbari, nämndes densamma likväl sällan i någon amerikansk tidskrift för litteratur och konst. Den svenska emigrationen, den svenska sången och amerikanska resandes lifliga skildringar af Sveriges natur och folk fästade dock slutligen allt mer och mer amerikanarnes uppmärksamhet på det lilla land, som John Ericsson, Fredrika Bremer, Jenny Lind och Kristina Nilsson på ett så värdigt sätt representerat här i Amerika, och på det folk, hvilket i forntid och nutid med små medel utfört förvånande stordåd, förr på krigets, nu på den fredliga utvecklingens mindre blodiga, men därför icke mindre ärorika bana." Och om det vaknande intresset kunde några år senare den numera till fosterlandet återbördade svensk-amerikanen, Hjalmar Edgren, i en uppsats rörande svensk litteratur i Amerika uttala som sin åsikt, att "tecken saknas väl ej, att äfven våra diktare och tänkare skola tillvinna sig varaktiga sympatier därute och sålunda få lämna äfven sin skärf till republikens allmänna kulturbildning." Men ännu efter tjugu år vänta vi på anledning till glädje öfver stort och allmänt intresse för vår rika litteratur.

Om man af det nu sagda skulle draga den slutsats, att en-

dast ett ringa antal böcker öfversatts från svenska språket till engelska, så misstager man sig emellertid storligen. Och skulle jag på det begränsade utrymme, som ställts till mitt förfogande, söka redogöra för alla de arbeten — ej blott författarenamnen utan boktitlar, jämte namnen på de olika öfversättarne och förläggarne — tillhörande svenska litteraturen i vidsträcktaste betydelse, som under den senare hälften af adertonde och hela nittonde seklet öfversatts till engelska, så hade jag intet annat val än att i katalogiserad form söka uppsätta en skäligen torr bibliografi. En sådan, huru stort värde än en bibliognost ex professo månde sätta därpå, skulle dock erbjuda föga af intresse för den stora allmänhet, för hvilken väl i första hand denna kalender är afsedd; och i följande öfversikt ämnar jag därför endast undantagsvis och i enstaka fall upptaga arbeten af rent vetenskaplig art och för öfrigt, såsom af mera aktuellt intresse, inskränka mig till de skönlitterära arbeten, som till engelska språket öfverflyttats sedan det nittonde seklets början.

Om vi då af antydda anledning "gå förbi" sådana författare som Acrelius, Campanius, Kalm, Linné, Olaus Magnus och Swedenborg, hvilkas mest bekanta arbeten blifvit öfversatta till engelska — somliga af dem visserligen från latin, på hvilket språk äfven våra svenske lärde då författade sina arbeten — och endast i förbigående erinra om att historiska arbeten af Anjou, Fryxell, Geijer, Hildebrand, Montelius och Sven Nilsson införlifvats med den engelska litteraturen, så göra vi början med vår egentliga öfversikt.

I en svensk landsortsstad utkom af trycket år 1802 ett arbete med följande storslagna titel: "The Northern Harp or relics of Scandinavian Poetry, consisting of the poems of Ossa and Solma. Linköping 1802." Arbetet utgafs anonymt, men det blef senare bekant, att utgifvaren var en till Sverige inflyttad skotte vid namn Alexander Seton (1768—1828). Hvilka svenska poem denna bok innehåller i öfver-

sättning, har det ej lyckats mig utröna, ej heller med hvad framgång utgifvaren lyckades intressera sina landsmän för sitt adoptivlands litteratur. Men att boken rönt efterfrågan och blifvit spridd, får man väl döma däraf, att tredje upplagan utgafs år 1832. För så vidt jag har mig bekant, var detta det första arbete på engelska rörande "skandinavisk poesi", och det är ju anmärkningsvärdt, att det, som sagdt, utkom i en svensk landsortsstad.*

Af den nyare tidens skalder var Tegnér den förste och länge den ende, som genom öfversättningar bekantgjordes för den engelsk-läsande publiken. Och hans "Axel" var det poem, med hvilket den först fick stifta bekantskap. I den ansedda tidskriften "Blackwood's Edinburgh Magazine" för 1826 infördes i något sammandragen form en tolkning af "Axel", om hvilken Frithiof-öfversättaren George Stephens yttrade, att "det är den vackraste öfversättning af detta magnifika poem, med hvilken jag gjort bekantskap." Sedan dess har detta skaldestycke öfversatts till engelska af åtminstone elfva personer, men utrymmet nekar mig i detta fall, såväl som beträffande "Frithiofs saga", att här närmare redogöra för de många tolkningarna.

Påföljande år, eller 1827, utkom ännu en bok på engelska språket i gamla Sverige, denna gång dock från hufvudstaden. Det var en liten volym om sextio sidor, inbunden i det i början af seklet så vanliga grå pappbandet. Fullständiga titeln lydde så här: "Poetical Translations from the Swedish Language, by W. H. S., Stockholm. Printed by Charles Deleen 1827." Öfversättarens namn var Saunders, och han hade i sin bok sammanfört ganska lyckade tolkningar af

*** Uppgifterna rörande "The Northern Harp" — meddelade efter en i Stockholm 1886 utgifven, som tillförlitlig ansedd bokförteckning — visa sig vid närmare forskningar vara något felaktiga. Första upplagan utkom nämligen ej i Linköping 1802 utan i Göteborg 1824; andra och tredje upplagan däremot i Linköping 1832. Alexander Seton är icke öfversättare af utan författare till de på vers och prosa berättade kuriösa "relikerna."**

Tegnérs "Axel", Geijers "Den siste skalden" och "Vikingen" och Kellgrens fabel om "Strutsen". Af de många, som till engelska öfversatt "Axel" är Saunders den ende, jag känner till, som också tolkat den sköna tillägnan "Till Leopold". Denne Saunders, hvars fullständiga namn var William Henry Saunders, var troligen engelsman men tjänstgjorde som "Captain in the Guards of his Majesty, the Emperor of Russia", enligt ett af honom i London 1826 utgifvet arbete "Poetical Translations from the Russian Language".

Tegnérs "Frithiofs saga", detta "världsberömda romantiska epos, svenskarnes stolthet inför världen", såsom någon sagt, förblef icke länge okändt äfven utom Sveriges gränser. Fullständigt utkom detta skaldeverk som bekant i Stockholm 1825, och redan följande år hade det öfversatts tvenne gånger till tyska språket. Med dessa tvenne tolkningar som text redogjorde den framstående skotske skalden och författaren, prof. John Wilson, i "Blackwood's Edinburgh Magazine" för 1828 ganska fullständigt för innehållet i "Frithiofs saga". Fem år senare utkom i London en fullständig öfversättning däraf, verkställd af prästmannen Rev. William Strong, och inalles har den, i det närmaste fullständig, öfversatts till engelska af tolf olika personer. Af utrymmesskäl kan jag, som ofvan antydts, ej här närmare redogöra för de olika tolkningarna, — kanske jag framdeles får tillfälle därtill — men så mycket torde jag emellertid redan nu böra säga, att de, som de senare åren i böcker och tidskrifter gjort det påståendet, att Tegnérs "Frithiofs saga" öfversatts till engelska språket tjugutre gånger, icke gjort sig besvär att taga reda på sanna förhållandet. Efter flera års grundliga forskningar, såväl i Sverige och England som här i landet, anser jag mig utan risk af motsägelse kunna våga uttala en sådan åsikt.

Då hittills endast ett ringa antal tolkningar af svensk poesi på engelska språket utkommit i bokform, torde jag nu och i detta sammanhang helst och i kronologisk ordning böra redo-

göra för dessa, men förbigår då, såsom ofvan antydts, sådana volymer, som innehålla *endast* "Axel" eller *endast* "Frithiofs saga", och af helt naturliga skäl de tolkningar, som endast i tidskrifter eller tidningar blifvit offentliggjorda.

År 1840 utgaf Oscar Baker i London en bok med titeln "Axel and Svea, translated from the Swedish of Esaias Tegnér" (titeln angifver tydligt nog innehållet), och följande år utkom i Cambridge, Mass., amerikanske skalden Longfellows "Ballads and other Poems", hvari inrymdes hans bekanta mästerliga tolkning af Tegnérs "Nattvardsbarnen" ("The Children of the Lord's Supper"). Af Nicanders intressanta arbete "Minnen från södern" veta vi, att Longfellow redan 1828 i Italien sammanträffade med honom, och det är kändt, att han senare, under vistelsen i Sverige sommaren 1835, gjorde bekantskap med flere af den tidens litterära förmågor såsom Arfvedsson, Dahlgren, Mellin, Palmer, Sturzenbecker m. fl. Han ägnade sig nu särskildt åt studiet af svenska språket, och att han alltsedan den tiden ådagalade stort intresse för svensk litteratur, därpå hafva vi många bevis. År 1837 riktade han också sina landsmäns uppmärksamhet på landet i högan nord i en längre välskrifven orienterande afhandling rörande Tegnérs "Frithiofs saga" ("North American Review", July 1837) och fyra år senare, såsom vi redan sett, offentliggjorde han en lyckad tolkning af samme skalds "Nattvardsbarnen". Ännu fyra år senare, eller 1845, utgaf han ett verk, frukten af många års studier och arbete, som är enastående inom engelska litteraturen. Det är hans "Poets and Poetry of Europe", hvari inrymdes i engelsk öfversättning en axplockning från tio olika europeiska länders litteratur, och bland denna rikhaltiga samling finna vi en del svenska folkvisor och poem af Atterbom, Franzén, fru Lenngren, Kellgren, Leopold, Runeberg, Sjöberg, Stagnelius, Tegnér och Wallin. Tre år därefter, eller 1848, trycktes i London, England, en af de största och mera betydande samlingar af

svensk poesi på engelska, och innehåller denna ("Specimens of Swedish and German Poetry, translated by J. E. D. Bethune") tjugutvå poem af Tegnér — "Axel", "Svea", "Nattvardsbarnen", "Sång till solen", etc. Jämt femtio år sedan utkom, likaledes från London, det redan förut nämnda stora och förträffliga arbetet "The Literature and Romance of Northern Europe. By William and Mary Howitt" och inrymmes däri af utgifvarne verkställda tolkningar af en hel del gamla svenska folkvisor samt poem af Atterbom, Bellman, Franzén, fru Lenngren, Julia Nyberg, Runeberg, Stagnelius, Tegnér och Wallin. En på det hela taget ganska lyckad tolkning af konung Oscar II:s vackra dikt "Östersjön" utkom i ett häfte om åtta sidor, jämte omslag, i Stockholm 1858.*)

På sextiotalet utkommo trenne arbeten, innehållande svensk poesi i öfversättning. Mrs George P. Marsh, hustru till den vidt och väl kände amerikanske diplomaten och filologen Geo. P. Marsh, utgaf i New York 1860 ett arbete med titeln "Wolfe of the Knoll and other Poems", och innehöll detta en ganska god tolkning af Tegnérs "Axel" och Franzéns "Spring, min snälla ren!" Från London utgafs 1867 Henry Lockwoods "Axel and other Poems, translated from the Swedish", hvari utom nämnda skaldestycke af Tegnér ingår ett par sånger ur "Frithiofs saga", "Sång till solen", "Gerda", "Prästvigningen" och sex andra dikter af Tegnér samt tre af Stagnelius, fyra af Runeberg, ett af Talis Qvalis och tre af Börjeson ur hans drama "Solen sjunker". Och 1868 utgafs samtidigt från London och New York "Life, Letters and Posthumous Works, of Fredrika Bremer, edited by her sister, Charlotta Bremer (Mrs. Quiding). Translated from the

*] I en not må det tillåtas mig meddela den något långrandiga tillägnan i "The Baltic. A Translation." "To Her Royal Highness, | Sophia | Duchess of Östergötland | This translation of | Oscar Fredrik's | "Östersjön" | is, | with gracious permission, | most humbly dedicated, | by | An English lover of the Baltic, | and | admirer of its Royal Bard."

Swedish by Frederich Milow. The Poetry translated by Emily Nonnen." Detta arbete innehåller en hel del poetiska försök af den berömda romanförfattarinnan.

I början på sjuttiotalet eller, närmare bestämdt, år 1872 utkommo tvenne böcker, den ena i Bergen, Norge, den andra i London, England, innehållande tolkningar af svenska skaldestycken. Den förstnämnda med titel "A choice Selection of National Songs, Ballads and Sketches. By the most celebrated Scandinavian Authors, translated by J. A. Dahl, Professor of the English language", innehåller i öfversättning en del af Tegnérs "Axel" samt Runebergs "Sven Dufva" och "Döbeln vid Juutas". Den andra, "Poems, translated from the Swedish, and original. By Ellin Isabelle Tupper", innehåller sex poem af Carl XV, två af Oscar II, ett af prinsessan Eugenia, "Isfarten" ur Tegnérs "Frithiofs saga" och fyrtiotvå poem af friherrinnan Barnekow (Stanislas Wrede). I ett med prydligt omslag försedt häfte utgaf den bekante förläggaren G. W. Edlund i Helsingfors, Finland, 1873, Runebergs "Vårt land" på fyra språk, svenska, finska, engelska och tyska, jämte fyrstämmig musik för mansröster. Hvem som verkställt öfversättningarna uppgifves ej. I Longfellows samlingsverk "Poems of Places", Boston 1876, meddelas en af Mary Howitt gjord tolkning af Carl XV:s "Höstafsked från Drottningholm".

Finsk-svenske skalden Runeberg tillkommer äran att vara den förste af våra skalder, som i en ordentligt ordnad upplaga af Valda dikter ha blifvit presenterad för den engelska publiken. År 1878 utkom i London en bok med titel "Johan Ludvig Runeberg's Lyrical Songs, Idylls and Epigrams, Done into English by Eirikr Magnusson and E. H. Palmer", hvilken, såsom titeln angifver, innehåller skaldens lyriska dikter, idyll och epigram, och i den vackra tillägnan, som med nådigt begifvande tillställes H. Maj. konung Oscar II, yttra utgifvarne: "This translation is, so far as we know,

the first attempt to render into English any of the more important poetical works in the Swedish language, with absolute loyalty to both form and substance". Och påföljande år utgafs från Boston, Mass., Marie A. Brown's tolkning af Runebergs "Nadeschda", hvilken öfversättning af så kompetent domare som dr Hjalmar Edgren fått det omdöme, att "hela hennes tolkning förråder omisskänneligen en sann uppfattning af diktens anda. Dess ädla hållning är väl bevarad, och om vi undantaga några helt sällsynta oegentligheter i betoningen, så är hennes versbyggnad oklanderlig."

Sedan fyrtiotalet hade, att döma af de många öfversättningarna från svenskan, icke förspörjts sådant intresse för svensk litteratur som just under sjuttiotalet. Utom de arbeten, jag redan omnämnt, utkommo under detta decennium fyra olika tolkningar af "Frithiofs saga", och i det ypperliga arbetet "Studies in the Literature of Northern Europe. By Edmund W. Gosse, London, 1879", bjuder författaren på en ganska utförlig och sympatisk karakteristik af Runeberg och en präktig tolkning af skaldens "Torpflickan" ur "Fänrik Ståls sägner" och Galls sång ur andra sången af "Kung Fjalar". (I detta sammanhang torde jag böra nämna, att jag ett par år sedan hade nöjet läsa en fullständig, ganska lyckad öfversättning till engelska af "Kung Fjalar". Den var gjord af en miss Anna Cordes, Berkeley, California, men har ännu ej i tryck offentliggjorts. Däremot har en del lyriska dikter af Topelius, som hon klädt i engelsk dräkt, nyligen sett dagen i en Chicago-tidskrift.) Och samma år, 1879, gjorde också Viktor Rydberg sitt inträde i engelsk dräkt. Om hans prosaskrifter få vi tala längre fram — hit hör endast tolkningen af hans vackra dikt "Träsnittet i psalmboken" af Alfred Corning Clark.

Då vi nu öfvergå till åttiotalet har jag glädjen konstatera, att därmed svensk-amerikanarne för första gången uppträda som tolkare på sitt adoptivspråk af svensk poesi. År 1883

utkom från Buffalo, N. Y. "Poems and Swedish Translations. By Frederick Peterson, M. D.," hvilket arbete utom en öfversättning af Tegnérs "Axel" innehåller smärre lyriska dikter af Bellman, Braun, Böttiger, Franzén, Geijer, Grafström, Malmström, Runeberg och Stagnelius. Och påföljande år utgafs från New York "The Angel of Death. Translated from the Swedish. By A. W. Almquist." Det är naturligtvis Johan Olof Wallins berömda dikt, ehuru egendomligt nog öfversättaren å titelbladet uraktlåtit att utsätta hans namn. År 1882 utgafs från London och New York Paul du Chailliu's stora arbete "The land of the Midnight Sun". Däri meddelas en del svenska folkvisor och studentsånger i öfversättning, ord för ord, men utan något försök att kläda dem i poetisk form. Året därpå utkom i New York ett större arbete med titel "English Verse, Edited by W. J. Linton and R. H. Stoddard." En volym däraf innehöll öfversättningar från främmande språk och bland dessa finna vi "Ingeborgs klagan" ur "Frithiofs saga", tolkad af Leopold Hamel och fem smärre poem af Runeberg ur ofvannämnda samling af hans dikter. I Hjalmar Edgrens "Blåklint", Stockholm 1894, lämnar han en vacker tolkning af Malmströms "Hvi suckar det så tungt uti skogen?", och i Mrs. Woods Baker's fint illustrerade arbete "Pictures of Swedish Life, New York 1894", har hon öfversatt ett par korta poem af Viktor Rydberg och Carl Snoilsky. Året därpå utkom i London och Boston Ola Hanssons "Ung Ofegs visor" ("Young Ofegs Ditties. By Ola Hansson. Translated from the Swedish by George Egerton.") och samma år i Chicago E. W. Gosse's diktsamling "In russet and silver", som innehåller öfversättningar af en del sonetter af Stagnelius, Gustaf Rosenhane och Olof Wexionius och ett poem af Wirsén. Om vi nu i förbigående nämna att "Arpi-klubbens Album för mansröster, utgifvet af J. A. Swenson, St. Paul, Minn., 1894" innehåller en del bekanta sånger såsom "Klara stjärna", "Min

lilla vrå", "Kälkbacken", "Slumra ljufva", "Näckens polska", "Norrlänningens hemlängtan" m. fl. i öfversättning af utgifvaren, och af A. T. Lindholm och Albin Bernays, så torde det mesta af svensk poesi, som under seklet öfversatts till engelska, vara omnämndt. Den "nära fullbordade antologi, som upptager ett vackert urval från ej mindre än femton af våra diktare", hvilken dr Edgren i ofvannämnda afhandling omnämner, utkom aldrig af trycket. Denna, "Selections from Modern Swedish Poets", såväl som "Ensign Stal's Tales by J. L. Runeberg", i öfversättning af Marie A. Brown, omnämnde miss Brown i sina föredrag såväl som i tidningsbref i början på 1889 såsom färdiga i manuskript, men hon lyckades sannolikt ej förmå någon förläggare att utgifva dem.

Nära besläktad med de hufvudgrupper af diktkonsten, vi i det föregående sysselsatt oss med, den episka och lyriska, är den dramatiska dikten. Med undantag af det historiska skådespelet, som af helt naturliga skäl utländingen ej kan väntas synnerligen intressera sig för, är vår svenska litteratur ej rik på dramatiska dikter. Vi ha därför ej hittills hunnit eller kunnat rikta engelska litteraturen med några särskildt framstående exemplar af denna "diktkonstens blomma". För tillfället kan jag ej erinra mig flera än Ann Charlotte Edgrens nutidsdramer "Sanna kvinnor" (True Women, translated by H. L. Braekstad, London) och "Elfvan" (The Fairy, translated by Albert Alberg) samt Aug. Strindbergs sorgespel "Fadern" ("The Father, translated by N. Ericksen, London and Chicago 1899") och "Lyckopers resa" ("Life as it is, translated by Albert Alberg") af våra yngre författare, samt af de äldre Topelii "Efter femtio år" ("Fifty years after") och Aug. Blanches "Engelbrekt", båda i öfversättning af Albert Alberg. Och i detta sammanhang torde jag böra nämna, att Wennerbergs "Gluntarne" i det närmaste fullständigt öfverflyttats till engelska af fru Anna von Rydingsvärd. Huruvida alla dessa ännu blifvit i tryck offentliggjorda, är mig ej bekant.

En gren af litteraturen, som öfversättare med synnerlig förkärlek ägnat sig åt, är den slags ungdomslitteratur som vanligen benämnes folksagor. Det är väl sant, att vår litteratur är särskildt rik på detta slags böcker, och har den engelsk-läsande allmänheten ej reda därpå vid detta lag, så skyll ej på de stackars öfversättarne! En orsak hvarför dessa valt sådana böcker framför andra, torde väl vara den oerhörda popularitet, som dansken Andersen och tyskarne Grimms sagor åtnjutit och hvilken man trodde sig hafva skäl vänta äfven skulle komma de svenska sagorna till del. Banbrytare bland öfversättare af detta slags böcker är sannolikt vår i Chicago bosatte åldrige landsman Albert Alberg, — väl bekant för "Prärieblommans" läsare — som under sin långa vistelse i världsstaden London icke blott genom sina öfversättningar utan äfven genom föredrags hållande här och där sökte sprida kännedom om och väcka intresse för vår litteratur. Redan i slutet af sjuttiotalet utkom af trycket i London hans första samling öfversättningar af Richard Gustafsons "Sagor" och denna följdes snart af samme författares "Berättelser" (inalles fyra samlingar: "Chit-chat by Puck", "Roseleaves", "Woodland Notes" och "Armory Tales"). Därpå följde Topelii "Läsning för barn" ("Snow Drops"), Hylten-Cavallius "Svenska folksagor och äfventyr" ("Swedish Folk Lore"), "Valda berättelser" af Lea, ("Queer People", two volumes), Hofbergs "Svenska folksägner", ("The Oral Traditions of the Swedes") och Aug. Strindbergs "Svenska öden och äfventyr", ("High Aims and other Tales"). Lämpligast torde här nämnas, att han, utom de här ofvan nämnda, också öfversatt Beskows "Själens hälsa" ("The Health of the Soul"), Strindbergs "Giftas" ("A Dozen Marriages") och möjligen andra. Huruvida alla utkommit af trycket är mig ej bekant.

Den svenskvänlige amerikanaren Willard H. Myers öfversatte 1888 under titeln "Swedish Folk Lore" Hofbergs

"Svenska folksägner", och detta arbete utkom ett par år senare i ny upplaga under titeln "Swedish Fairy Tales" (Chicago 1890). Året därpå utgafs från Boston, Mass., Albrekt Segerstedts "Svenska folksagor och äfventyr" ("My Lady Legend and other Folk Tales from the North, translated by Anna von Rydingsvärd"). År 1895 utkom i London Axel Lundegårds "Stormfågeln" ("The Storm-Bird. Translated from the Swedish by Agnes Kilgore"), och samma år påbörjade, enligt Chicago-tidningar, författarens brorsdotter, Meri Toppelius, en öfversättning till engelska af Z. Topelii "Läsning för barn". Jag känner ej, huruvida hon före sitt kort därpå i nämnda stad timade förtidiga frånfälle hann fullborda arbetet eller om det någonsin utkom af trycket. Följande år utkom emellertid i England en samling af Topelii sagor under titeln "Fairy Tales from Finland, translated by Ella R. Christi, London 1896", och något senare utgafs från samma stad Ottilie Adelborgs "Pelle Snygg och barnen i Snaskeby" ("Clean Peter and the Children of Grubbylea, translated from the Swedish by Mrs. Graham Wallas"). Förlidet år utkom ännu ett par böcker af detta slag, den ena i London, den andra i Chicago. Det var friherre N. G. Djurklous "Sagor och äfventyr" ("Fairy Tales from the Swedish of Baron G. Djurklou, translated by H. L. Brækstad, London 1901") och "Swedish Fairy Tales. By Anna Wahlenberg. Translated by Axel Wahlenberg, Chicago 1901"). Ett par böcker, som stå på gränsen mellan denna och följande grupp, torde lämpligast böra omnämnas här. Den ena utkom i Philadelphia, Pa., 1873 under titel "Northern Ligths. Stories from Swedish and Finnish Authors. Translated by Selma Borg and Marie A. Brown", och innehåller en samling berättelser af fru Schwartz, Topelius, "Sylvia", "Axel" m. fl. Den andra är Ernst Beckmans "På egen hand. En berättelse för barn och ungdom", som i engelsk

öfversättning under titeln "Pax and Carlino" utkom i London och New York 1894.

Då Mary Howitt år 1842 företog sig att till engelska öfversätta Fredrika Bremers romaner och gjorde början med "Grannarne", som, i likhet med några af de öfriga, ej öfverflyttades direkt utan från tyska språket, hade, för så vidt jag nu kan erinra mig, ej någon svensk roman utkommit på engelska. En i Sverige bosatt engelsk kvinna hade visserligen fem år tidigare öfversatt "Grannarne" och erbjudit arbetet till de förnämsta förläggarne i London, men förgäfves — ingen var villig att utgifva det. Förvissad om dessa romaners goda egenskaper och att engelska folket, om det en gång fick göra deras bekantskap, skulle sätta värde på dem, öfversatte emellertid Mary Howitt det ena efter det andra af Fredrika Bremers arbeten med det resultat, att hon några år senare kunde yttra: "det är numera ej af nöden att karakterisera dem — de äro lika väl kända som "Landtprästen i Wakefield" och "Robinson Crusoe", hvarhelst det engelska språket begagnas." Hon öfversatte icke allenast Fredrika Bremers romaner utan tolkade äfven hennes "Hemmen i Nya Världen" och åtminstone delar af "Lifvet i gamla världen".

Men var Mary Howitt den första, som på sätt och vis "upptäckte" eller åtminstone presenterade Fredrika Bremer för den engelska publiken, så tillkommer henne dock ej ensam äran af att hafva gjort den svenska författarinnans arbeten kända. En amerikansk kvinna, Mary Lowell Putnam, syster till skalden och diplomaten James Russel Lowell, var den, som först direkt från svenska öfversatte och offentliggjorde "Grannarne", "Trälinnan" etc. Fru Putnam, som var en på hufvudets vägnar synnerligen rikt utrustad kvinna och därtill i besittning af gedigna kunskaper, ägde ganska god kännedom i femton olika språk och bland dessa svenska. Hon afled 1898 vid 88 års ålder. Fredrika

Bremers arbeten, ett eller flera, tolkades därjämte af William och Margaret Howitt, af E. A. Friedländer, af märkena "A Lady", "A Swede" etc.

Men innan hennes romaner väl hade hunnit göra sitt inträde i engelska bokmarknaden, sökte en annan svensk kvinnas arbeten tillvinna sig den engelsk-läsande publikens bevågenhet. Redan 1843 öfverflyttades Emilie Flygare-Carléns "Professorn och hans skyddslingar" till engelska. Och denna efterföljdes snart af alla hennes mer betydande arbeten i öfversättning af Alex L. Krans, Elbert Perce, H. C. Deming och af den svensk-amerikanske professorn och publicisten Gustaf Clemens Hebbe.

År 1848 utkom af trycket i London friherrinnan Knorrings "Torparen och hans omgifning" ("The Peasant and his Landlord") i öfversättning af Mary Howitt, och är detta sannolikt det enda af hennes arbeten, som öfverflyttats till engelska.

I det stora, praktfullt illustrerade arbetet "Från Slott till Koja" af W. W. Thomas, jr., berättar författaren, att han en dag i januari 1864 hos Fredrika Bremer sammanträffade med "en ung engelska med själfull blick, dotter till Mary Howitt, och som bodde hos fröken Bremer samt höll på att lära sig svenska för att en dag kunna efterträda sin moder och gifva oss pärlor från Norden". Det var sannolikt den ofvannämnda Margaret Howitt, men för så vidt jag lyckats utröna, har hon utgifvit i öfversättning endast en samling berättelser af Fredrika Bremer.

På sextiotalet utkommo visserligen åtskilliga upplagor af förut till engelska språket öfversatta svenska romaner, såväl här i landet som företrädesvis i England; men några nya öfversattes ej, om jag undantager fru Schwartz' "Mannen af börd och kvinnan af folket", som 1868 i London utkom i tre volymer under titel "The Man of Birth and the Woman of the People". Hvem öfversättaren var, känner jag ej. På

sjuttiotalet däremot fick den engelsk-läsande allmänheten göra flera nya och synnerligen omtyckta bekantskaper bland våra författare. På denna sidan Atlanten fick man då först i engelska öfversättningar stifta bekanskap med Maria Sophie Schwartz, August Blanche, Zakarias Topelius och Victor Rydberg, och större intresse för nordisk litteratur förspordes då än kanske någonsin förr eller senare här i landet. Härom skref Joh. A. Enander i den uppsats, ur hvilken vi här ofvan anfört ett yttrande: "För få år tillbaka sväfvade de fleste angloamerikaner i fullkomlig okunnighet om den rika litteratur, som uppblomstrat i Norden sedan Fredrika Bremers dagar. Det sköna, som bildats, det ädla och sanna, som tänkts och uttalats i Sveriges dalar och i Finland, "de tusen sjöars land", var af det välklingande svenska språkets omhölje doldt för den unga republikens söner och döttrar. Ingen af vår litteraturs nya evighetsblommor, hvilka utgöra på en gång vår stolthet och de vårdtecken, hvilka berättiga oss till ett framstående rum bland de stora kulturfolken, hade ännu af skickliga händer omplanterats å Amerikas jord. De blommade alla tyst och anspråkslöst i Nordens furulundar, på den malmgrund, ur hvilken de uppspirat. Numera har det lyckats en Finlands och en Amerikas dotter, att bortrycka en flik af den slöja, som så länge för den angloamerikanska nationalitetens ögon dolt vår litteraturs rika blomsterfält. Några — visserligen icke de skönaste, men dock ganska vackra — blommor från dessa fält hafva nu öfverflyttats till angloamerikanernas och blomma där, omhuldade af nästan lika stor kärlek som den, hvilken de åtnjöto i det land, där de först slogo sina djupa rötter."

Åren 1870—74 utgåfvo Selma Borg och Marie A. Brown — "en Finlands och en Amerikas dotter" — i vårdad öfversättning åtta af fru Schwartz' mest lästa och omtyckta romaner, år 1872 "Banditen" ("The Bandit") af August Blanche och samma år första cykeln af de berömda "Fält-

skärns berättelser" af Zakarias Topelius ("Gustaf Adolf and the Thirty Years' War"). Den verksamhet, som synbarligen under så lofvande omständigheter tog sin början och omfattades med så mycken välvilja och uppmuntran, skulle dock ej blifva varaktig. Af någon anledning skildes snart de kvinnor, som en tid lång, för så vidt man vet, visserligen under försakelser men dock med ej ringa framgång, i endräkt samverkade för att göra vår litteratur känd och älskad. "Finlands dotter" drog sig helt tillbaka, och ensam lyckades miss Brown ej vinna förläggarnes förtroende, att nu döma af händelsernas gång. Enligt hennes i tal och skrift ofta upprepade påstående öfversatte hon ensam "Fältskärns berättelser" fullständigt och med författarens bemyndigande, och då hon ej lyckades intressera någon förläggare i östern för saken, erbjöd hon arbetet till Chicagos förnämsta förläggarefirma. Denna — jag följer nu hennes sida af saken, den andra känner jag ej — mottog och behöll manuskriptet, anförtrodde åt en dansk, Thorkild A. Schovelin, att här och där göra vissa ändringar i texten, och utgaf sedan hela arbetet i sex volymer under den gemensamma titeln "The Surgeon's Stories" men utan att angifva någon öfversättares namn. Detta var år 1882. Sannolikt utan vetskap om dessa två upplagor, utgafs förlidet år i London och Boston en ny tolkning af första cykeln med titeln "The King's Ring. Being a Romance of the days af Gustavus Adolphus and the Thirty Years' War. Translated from the Swedish of Z. Topelius by Sophie Ohrwall and Herbert Arnold." Mot slutet af sjuttiotalet utkommo nästan samtidigt tre af Victor Rydbergs arbeten, öfversatta af tre olika personer och på tre olika förlag. Två af dem tillhöra visserligen strängt taget ej den grupp af litteratur, vi nu sysselsätta oss med, men det torde dock vara skäl att nu och i detta sammanhang redogöra äfven för dem. Hans "Romerska dagar" ("Roman days") öfversattes på ett förtjänst-

fullt sätt af Alfred Corning Clark, utkom i en praktupplaga med fina illustrationer och inleddes med en sympatisk teckning af författarens lif, verkställd af vår i Philadelphia då bosatte landsman, framlidne doktor H. A. W. Lindehn. "Medeltidens magi" (Magic of the Middle Ages") tolkades af dr Hjalmar Edgren, och erhöll såväl arbetet som öfversättaren de amplaste vitsord. "Den siste Atenaren", ("The last Athenian"), som Förenta staternas nuvarande envoyé till Sveriges hof på uppmaning af Fredrika Bremer öfversatte till engelska, utgafs samtidigt af trycket (1879). Att döma af ett yttrande i hans här ofvan nämnda arbete hade hans öfversättning fullbordats redan före den åldriga författarinnans frånfälle i december 1865, och hade han alltså af obekant anledning sin tolkning i manuskript fjorton år, innan den offentliggjordes. Och på grund af förläggarnes snart därpå iråkade obestånd utkom däraf endast ett par smärre upplagor, hvarefter plåtarna förstördes, och är detta arbete därför nu mycket sällsynt och svårt att komma öfver. Af Rydbergs öfriga arbeten utkom hans "Undersökningar i germanisk mythologi" ("Teutonic Mythology", London 1889") i öfversättning af norrmannen prof. Rasmus B. Anderson, och hans "Vapensmeden" lär hafva öfverflyttats af fru Rydingsvärd, men har mig veterligt ej ännu utkommit af trycket.

I början af åttiotalet utgafs i Moline, Ill., en veckotidning "The Citizen", hvars utgifvare och redaktör voro af svensk börd. En af dem, den vidt- och välkände tidningsmannen Eric Johnson, öfversatte och lät införa som följetong i tidningen, början af C. G. Starbäcks historiska roman "Guldhalsbandet" ("The Gold Necklace"). Då herr Johnson emellertid kort därpå lämnade sin befattning vid tidningen, afbröts öfversättningen och blef sedan aldrig fullbordad.

I London lär 1886 ha utkommit en af August Blanches

romaner i öfversättning — hvilken är mig ej bekant — men för öfrigt utkom icke, för så vidt jag vet, något svenskt skönlitterärt arbete i öfversättning till engelskan under detta decennium.

Under det nästföljande förspordes emellertid ny lifaktighet på detta område, och redan i början däraf öfversatte den redan förut nämnde W. H. Myers (död i Sioux City, Iowa, 1895) Herman Bjurstens "Ödets lek" ("The Play of Fate", Chicago 1892). Fyra år senare eller 1896 utkom i Boston, Mass., "Camilla, a Novel. By Richert von Koch" i öfversättning af Nathan H. Dole, och något längre fram utgafs i London fru Mathilda Mallings "Roman om förste konsuln" ("A Romance of the First Consul"). De svenska böcker, som på senare åren låtit mest tala om sig, äro onekligen fröken Selma Lagerlöfs. Att de snart nog skulle öfverflyttas till engelska, var ju att vänta, och i rask följd utkommo också "Gösta Berlings Saga" ("The Story of Gösta Berling", London and Boston 1898). "Antikrists mirakler" ("The Miracles of Antichrist", 1899). "Osynliga länkar" ("Invisible links", 1899) samtliga i öfversättning af Pauline Bancroft Flach, en sondotter till amerikanske historikern George Bancroft, bosatt i Stockholm och gift med en svensk. Med bibehållande af den svenska titeln utgaf miss Lillie Tudeer i London 1898 en tolkning af "Gösta Berlings Saga", men denna har, så vidt jag vet, ej varit tillgänglig i amerikanska bokhandeln. Öfversättningen lär ej heller vara fullständig — enligt en uppgift ha åtta kapitel utelämnats. "Antikrists mirakler" utkom också nästan samtidigt i tvenne öfversättningar. En är redan omnämnd, den andra, verkställd af vår landsmaninna, fru Selma Trotz, född Ahlström (till helt nyligen bosatt och väl känd i Worcester, Mass.), utkom i New York, men har icke, åtminstone i västern haft någon större spridning. Senare har i London och New York 1901 i öfversättning af Jessie Broehner utkommit fröken

Lagerlöfs "En herrgårdssägen" och andra berättelser, hvaribland "Drottningar i Kungahälla" ("From a Swedish Homestead"), och innevarande år utkommer en öfversättning af hennes senaste arbete "Jerusalem".

Smärre berättelser af Ernst Ahlgren, Ann-Charlotte Edgren, Alfred Hedenstjerna ("Sigurd"), Selma Lagerlöf, Pelle Molin, Helena Nyblom, Mathilda Roos, Victor Rydberg, Karl Tavaststjerna, Zakarias Topelius och Anna Wahlenberg ha till engelska öfverflyttats af bland andra Anna Cronhjelm—Wallberg, fru Rydingsvärd, P. H. Pearson, Hasket Derby, Theodor Norelius, A. O. Bersell, Anna Bersell, E. Hoffsten, C. W. Foss, m. fl.

Det finnes sannolikt i hvarje litteratur böcker, hvilka intaga en säregen ställning, ett så att säga omtvistadt rum: man vet ej rätt, hvar de böra inrangeras. Såsom sådana torde man väl få anse rysk-svenske matematikern Sonia Kowalevskis skildringar, delvis åtminstone självbiografiska, ur lifvet i Ryssland. Den ena, "Systrarna Rajevski", utkom 1889, den andra, "Vera Vorontzoff", 1892 efter författarinnans frånfälle. Båda äro de troligen skrifna på ryska, men i Sverige under hennes tjänstetid som professor vid Stockholms högskola. Och båda ha de öfversatts till engelska tvenne gånger. En af öfversättarne har uppenbarligen varit mäktig ryska språket och från nämnda språk öfverflyttat dem; de andra, ty de äro två, omnämna ej från hvilket språk öfversättningen är gjord, men sannolikt är det från svenska. "Systrarna Rajevski" ("Life in Russia: The Sisters Rajevski. Translated into English by Louise von Cossel, London and New York 1895") och "Vera Vorontzoff. By Sonia Kowalevski. Rendered into English by Anna von Rydingsvärd, Boston 1898" äro de, som antagligen öfverflyttats från svenska; och höra dessa böcker ej direkt till svenska litteraturen, så hör åtminstone den tillsammans med "Systrarna Rajevski" utgifna lefnadsteckningen, författad af Ann-

Charlotte Edgren, dit. Denna biografi har också öfversatts tvenne gånger, af ofvannämnda Louise von Cossel och af A. M. Clive Bayley, 1895.

Innan jag nu till slut omnämner några af de viktigare svenska reseskildringar, som öfversatts till engelska, vill jag i förbigående erinra om att konung Oscar I:s afhandling "Om straff och straffanstalter" (1840) öfverflyttades till engelska af A. May ("On Punishments and Prisons", London 1842) och att en öfversättning af konung Oscar II:s "Carl den tolfte" ("A memoir of Charles XII, translated from the original Swedish by G. F. Apgeorge"), utkom i London 1879. I öfversättning utkommo år 1868 Carl Wilhelm von Paijkulls "En sommar på Island", ("A summer in Iceland, translated by M. R. Barnard, London"), 1882 A. E. Nordenskiölds "Vegas färd kring Asien och Europa jämte en historisk återblick på föregående resor längs gamla världens nordkust" ("The Voyage of the Vega round Asia and Europe, with a historical review of previous journeys along the north coast of the Old World. Translated by Alexander Leslie, London and New York"), 1899 Sven Hedins "En färd genom Asien" ("Through Asia. By Sven Hedin", London and New York), och 1901 J. Stadlings "Genom Sibirien på spaning efter André" ("Through Siberia. By J. Stadling", London and New York).

Af det skäl, att det först skrifvits och utgifvits på engelska språket, har jag ej bland öfversättningar upptagit C. O. Arfwedsons "Förenta Staterna och Canada åren 1832—34" (Stockholm 1835), "Midnattssolens land" af Paul B. du Chaillu, 1882, och "Från slott till koja" af W. W. Thomas jr. 1891. O. A. Fliesburgs "Christoforo Colon", 1893, och Carl Swenssons "Åter i Sverige", 1898, tillhöra den svensk-amerikanska litteraturen, och så gör väl också Hans Mattsons "Minnen", ehuru utgifna i Lund, Sverige 1890, samtliga utgifna i engelsk öfversättning.

Bland de svensk-amerikaner, som genom mer eller mindre förtjänstfulla tolkningar af svenska dikter i bunden form bidragit att göra vår svenska poesi, i synnerhet den lyriska, känd här i landet, vill jag särskildt nämna: A. W. Almquist (Wava), Edward Axon (eller Axton), O. M. Benzon, Albin Bernays, N. A. Carlson, H. Edgren, A. J. Holmes, L. Holmes, K. A. Linderfelt, A. T. Lindholm, E. W. Olson, Svante Palm, A. J. Pearson, C. F. Peterson (Fredrik), Frederich Peterson, och bland andra R. B. Anderson, Marie A. Brown, C. T. Christensen, Julius A. Olson, Sarah Corning Paoli, W. A. Passavant, jr., Anna von Rydingsvärd, C. J. Stock och P. O. Stromme. Aktningsvärda försök att till engelska öfverflytta ett urval af våra bästa psalmer och sånger ha de senare åren gjorts, och har å Lutheran Augustana Book Concerns, i Rock Island, förlag nyligen utgifvits en större samling under titeln "Hymnal". Huruvida dessa i egentlig mening tillhöra svenska litteraturen, lämnar jag därhän, och rörande dessas såväl som öfriga tolkningars förtjänster eller brister har jag i denna fragmentariska öfversikt ej ansett mig påkallad att uttala något omdöme. Jag har endast velat konstatera faktum, påvisa hvad som verkligen blifvit i engelsk dräkt omplanteradt på engelsk eller amerikansk mark; och att jag ej hunnit taga närmare kännedom om alla häri omnämnda arbeten, faller ju för öfrigt af sig själft.

Den benägne läsare, som ägt intresse och tålamod nog att följa med mig ända hit, torde, med tanken på alla uppräknade boktitlar, känna sig manad att spörja: huru skall man förlika sakförhållandet med det i början af denna öfversikt gjorda påståendet rörande okunnighet om och bristande intresse för vår litteratur? Jo, förklaringen är denna: Af de allra flesta arbeten ha förläggarne så att säga försöksvis utgifvit en liten upplaga på några hundra, i bästa fall ett eller ett par tusen exemplar. Dessa ha antingen slutsålts eller — många af dem blifvit stående på hyllan osålda.

I senare fallet har det saknats anledning till utgifvande af nya upplagor, i det förra har vanligen efterfrågan varit så ringa, att det ej ansetts vara skäl att utgifva en ny upplaga. Så t. ex. fick jag något år sedan veta af en förläggare, som utgifvit en tolkning af "Frithiofs saga", att efterfrågan varit så ringa, att, sedan de första små upplagorna mer än tio år sedan utgått, han ej ansett sig böra upplägga den å nyo. Och af en i det föregående omnämnd tolkning af ett berömdt skaldestycke, utgafs en upplaga på sex hundra exemplar, men nio år därefter låg en stor del af upplagan osåld. Och i ett annat fall vardt på grund af eldsvåda nära nog hela upplagan jämte plåtarna lågornas rof, och någon ny upplaga kom aldrig i fråga. Det torde alltså vara skäl förmoda, att af alla i denna öfversikt omnämnda arbeten för närvarande knappt ett tjog finnas tillgängliga i amerikanska bokmarknaden.

Ingen är mer än författaren själf medveten om de många brister, som vidlåda detta, för så vidt han känner, första försök att något omständligare redogöra för "svensk litteratur i engelsk öfversättning", men just på grund af att det är ett *första* försök, vågar han hoppas på ett skonsamt bedömande af denna anspråkslösa öfversikt, som på redaktörens enträgna begäran i hast tillkommit.

Längtan.

Af *Therese Linder.*

Sjösjukan hade hållit de flesta af oss fängslade i hytten några dagar, men efter en lugn natt gick solen upp strålande klar, och nu rullade den stora ångaren helt obetydligt öfver långa skumkrönta böljor.

Hvad det var skönt att få andas frisk luft! Jag hade en stund stått och i djupa drag insupit den salta hafsluften och med beundrande blickar följt måsarnas graciösa flykt, där de med långa vingslag sväfvade i vida kretsar omkring fartyget.

Plötsligt erinrade jag mig mina gamla vänner, det åldriga paret, som i lefnadens senhöst trotsade den långa resan öfver världshafvet för att i främmande land få njuta sina sista dagars ro, omhuldade af kärleksfulla och tacksamma barn. Så hade den gamla frun med tindrande ögon förklarat det för mig. Jag hade från resans början fäst mig vid de gamla. Mannen, nära åttio år, låg för det mesta i sin koj, men hustrun, ett tiotal år yngre, var kry och liflig och hennes största glädje var, då hon fick någon att tala vid och såmedelst förkorta tiden, som föreföll henne ofantligt lång,

fängslad som hon var vid sin lilla hytt och med hjärtat fullt af längtan emot resans mål.

Jag undrade nu, hur de mådde efter stormen och styrde mina steg till deras hytt. Den gamla fruns ansikte sken upp, då hon fick se mig, och hon drog mig ifrigt intill sig.

"Åh, far var så dålig, de sista stormiga dagarna hade varit för mycket för honom, men doktorn var så omhuldande och lofvade, att far skulle nog kunna stiga upp, innan vi kommo i land. Han måste ju vara kry, då vi möta gossarne."

Jag gick bort till bädden, där den gamle låg i en orolig slummer, och jag strök honom sakta öfver handen, en darrande, skrumpen fadershand, som efter långa år af arbete och möda ville hvila ut i barnasköte. Någonting fastnade i min hals, då jag frågade mig själf, om den tillitsfulla föräldrakärleken skulle finna den genklang hos barnen, som den hoppades och trodde. Hur innerligt önskade jag ej, att de två gamla, som gingo att möta så att säga nya öden i ett nytt land, ej skulle finna sig besvikna i sina drömmar om glädje och ro ibland sina älskade.

Den gamla frun följde mina rörelser med sina blickar. Så drog hon mig ned bredvid sig.

"Ack, sitt litet och låt oss prata. Far sofver, och jag måste ha någon att prata vid. Tänk, min snälla vän, att om två dagar landa vi, om två dagar äro dessa vedervärdigheter slut och jag får se min Nils."

Det runda ansiktet, som trots sina sjuttio år var fylligt och rosigt, strålade af inre lycka.

"Ja, det blir allt bra skönt, fru Nilsson, att ha resans besvärligheter bakom sig och känna terra firma under sina fötter", sade jag.

"Och barnen, min snälla vän, de kära gossarne, som jag ej sett på sjutton år, tänk att få se dem."

Och så började hon tala om samma historia, som jag lyssnat till hvarje gång, jag varit inne hos henne under resans

lopp, och jag lyssnade hvarje gång med samma intresse, jag förstod henne så väl, det var modershjärtats längtan, hopp och glädje.

"Det är nu sjutton år, sedan Nils var hemma, och tjugu år, sedan jag såg Hans. Jag undrar, om Nils eller Hans möter oss i New York. Det gör då detsamma, hvilken af de kära gossarne som kommer. Jag skall känna igen dem genast."

Hon tystnade och riktade blicken uppåt. Jag visste, att hon såg in i minnets värld och lefde upp de scener, som stodo skrifna i modershjärtat. Sakta återtog hon:

"Hvad jag längtat efter dem alla dessa år. De äro allt vi äga, och far och jag ha lefvat ensamma så länge, länge och bara väntat... Jag minnes sista gången Nils kom hem. Jag satt en söndagseftermiddag på verandan till vår lilla stuga och såg, hur solen sken på liljorna, som kransade rabatterna i vår trädgård. Plötsligt föll en skugga öfver den hvita sandgången, och jag såg upp. Där stod Nils, min gosse, som jag ej sett på fem år, nu kom han och öfverraskade oss fattiga gamla. Jag ropade på far, som tog en middagslur, jag skrek allt jag orkade, ty jag måste ha luft, det kändes som jag skulle kväfvas af bara glädje."

Åter tystnade hon och smålog för sig själf vid minnet däraf. Men så for ett litet vemodigt drag öfver hennes ansikte, och hon återtog: "Sedan satt jag år efter år och väntade, att någon af dem åter skulle komma och hälsa på oss, men de fingo ej tid igen."

Hon såg upp på mig litet forskande; jag finge ej missförstå henne, tiden gick så fort i Amerika och de bägge sönerna hade sina affärer att tillse. De kunde ej komma ifrån, och så hade de bägge gift sig. Så vackra hustrur de hade, Nils i synnerhet, hon var då en riktig ängel.

"Då vi fingo hennes porträtt, var far alldeles utom sig af förtjusning, och i två dagar bara sprang han omkring och

visade det för grannarne. Nu få vi se henne också. Tänk min lilla vän, om några dagar få vi se dem allesammans." Hon böjde sig fram och klappade mig på händerna som ett ett förtjust barn.

"Hans skref, att han skulle komma och hämta oss dit ut till sig, de ha minsann ej glömt sina gamla föräldrar, men så blef hans fru sjuk, och han kunde ej komma, och Nils kunde ej komma i år för affärernas skull. Men längtan blef oss öfvermäktig, och så packade far och jag in och gåfvo oss i väg."

Hon småskrattade skälmskt, men så förändrades hennes hållning och hon knäppte andäktigt samman sina händer och hviskade i stilla lycka: "Om några dagar få vi se dem. Om två dagar kanske, du far, få vi se Nils och Hans." Hon nickade emot bädden, där den gamle fortfarande slumrade. "Vi få se de kära barnen hvarje dag, så länge vi lefva."

Men plötsligt såg hon bekymrad bort mot den gamle mannen och sänkte rösten till en hviskning: "Den käre gamle far, jag tror aldrig han öfverlefvat denna resan, om det ej varit hoppet att få se barnen snart, som uppehållit honom."

Hon vaggade kroppen fram och åter med den tårhöljda blicken fästad på de gamla skrumpna dragen.

Hvilka minnen drogo förbi hennes själs ögon? Solig vår och en ståtlig yngling, fager sommar och jollrande barn och en jublande fader, kulen höst med nakna trädkronor, där bladen fallit bort från grenarnas armar och lämnat dem nakna i famnande längtan?

Jag reste mig. "Nu skiner solen, och hafvet blir lugnt. Efter stormen nå vi hamnen." Hon nickade frånvarande och jag steg ut i den friska hafsluften.

Skulle de gamla föräldrarne finna den lycka de hoppades på i sina barns hem, skulle de finna ersättning för sin lilla stuga och trädgårdstäppa i en storstads damhöljda gator, öfver hvilka de skyhöga husen kastade sin skugga, och fram-

för allt, skulle sönernas hustrur, som talade ett främmande språk, kunna skänka de gamla den trefnad och lycka de eftersträfvade? Men ack, hvad tänkte föräldrarne på detta, för dem var det nog att de fingo vara hos sina barn. De lefde ej med i den nya tiden, tänkte ej på nya generationer, i deras ensamhets längtan stod tiden stilla, de mindes sina barn, som de fostrat dem, älskat dem, stridt och lidit för dem, och nu skulle de få njuta lönen för all sin kärlek. Jag tänkte på det nya hemmet, yankeedottern, som ej skulle förstå de gamlas språk, sonen, som skulle vara helt upptagen af sina affärer, och jag önskade de gamla föräldrarne tillbaka i deras idylliska stuga, tillbaka till sin längtan, sina illusioner och ostörda drömmar.

Men vågorna rullade oss närmare resans mål, ungdomens och framtidens land. Ingen kan undvika sitt öde, och liksom det gamla paret med förtroende och hopp gick det okända till mötes, så göra vi alla för att — svikas eller belönas.

Två dagar senare landsattes vi i New York en morgon strax efter solens uppgång. Jag hade gjort ett sista besök hos mina gamla vänner. Den gamle mannen satt nu fullt påklädd i en länstol, som kaptenen lånat honom, och hans hustru hade klädt sig så prydligt som möjligt i väntan på återseendets högtid.

Sönerna voro bosatta i västern, i en stad, som hette Chicago, sade den gamla, men en af dem hade lofvat komma och möta föräldrarne i New York.

Tyst och frånvarande satt den gamle mannen med händerna trött hvilande i skötet, och hustruns halft oroliga blickar flögo bort till honom alltsomoftast. Hon var också fåordigare än vanligt och litet nervös i sina rörelser.

“Tror ni, att Hans eller Nils kommer emot oss, min lilla vän?” sporde hon mig, och det var något af oro i den skumma blicken, hon fäste på mitt ansikte. “Det kännes så underligt att nu vara vid resans mål”, fortsatte hon, “det

kännes nästan, som om jag ej hade något mera att vänta, och likväl vet jag ju, att allt, jag längtat efter under så många år, nu skall bli mitt. Vill ni inte sitta litet hos mig, min vän?"

Hon beredde plats vid sin sida för mig, och ehuru jag önskade att stiga upp på däck och bevittna ångarens inlöpande, hade jag ej hjärta att lämna henne.

Vi sutto tysta, och hon höll min ena hand hårdt i sin, medan hennes andra hvilade på mannens arm. Då och då flögo hennes blickar bort mot dörren, men hon sade ingenting, det var som om den väntade lyckan att snart slutas i sonens armar gjort henne stum.

Larmet och stojet uppe på däck blef allt högre och lifligare, och jag började bli litet nervös, men hennes hand höll fortfarande min.

Då syntes plötsligt skeppsläkaren i dörren och bakom honom en lång, mörk herre med bleka drag. "Här är er son, fru Nilson", sade läkaren vänligt.

"Nils!" Ett ögonblick stegrades greppet om min hand, men i nästa var jag fri. Jag steg upp och smög mig ut. Läkaren, som varit de gamlas vän under resan, följde mig. "Jag är glad, att den gamle fadern fick upplefva denna stund", sade han. "Nu kan han gå hädan i frid."

En half timma senare såg jag dem, då sonen hjälpte fadern i vagnen, som skulle föra dem till järnvägsstationen. Jag steg fram för att säga adjö. Den gamla frun omfamnade mig hjärtligt. "Om ni någon gång kommer till Chicago, så besök oss", bad hon, och sonen sade detsamma, i det han lämnade mig adress och vänligt tryckte min hand. Jag lofvade det och skiljdes vid mina gamla vänner lätt om hjärtat, då jag såg den kärleksfulla omsorg, med hvilken deras Nils pysslade om dem.

* * *

Ett år senare besökte jag världsutställningen i Chicago, och som jag hade mina gamla reskamrater i friskt minne och det intresserade mig mycket att veta, hur de befunno sig i sina nya förhållanden, så beslöt jag en dag följa den adress jag fått och uppsöka dem.

Adressen förde mig långt upp på nordsidan, där ett vackert hus i villastil låg inbäddadt i grönska.

Jag ringde, och en tjänstflicka öppnade. Jag frågade efter familjen och fick till svar, att endast den gamla frun var hemma. Flickan gick att efterhöra, huruvida hon kunde mottaga mig, och strax därpå blef jag förd en trappa upp till den gamlas rum.

"Nej. Men så snällt att komma ihåg mig, gamla stackare!" utbrast hon och omfamnade mig. "Vill ni dröja en stund hos mig i min ensamhet? Far är borta, han, min vän," sade hon med en suck och såg på mig med beslöjad blick. "Han öfverlefde ej länge resans besvärligheter."

Den glädje, som upplyst hennes ansikte vid min ankomst, fördunklades af den sorgliga hågkomsten. Jag uttryckte mitt stora deltagande och strök henne sakta öfver den gamla skrynkliga handen, som omfattade stolens karm. Hon förstod hvad jag kände, och jag såg, att min sympati gjorde henne godt.

"Ja, far är borta, han," återtog hon. "De krafter, han hade kvar efter sjöresan, tog den långa färden med järnväg hit, och fem dagar efter hitkomsten dog han. Han fick dö hos sina barn ändå, käre gamle far."

Hon vaggade sakta fram och åter, som gamla gärna göra. Plötsligt såg hon upp på mig med ett vemodigt litet leende.

"Ja, nu är jag ensam."

Det slog mig med ens, hur mycket som låg i hennes ord, och jag kände något tryckande springa upp i min hals. Ja, hon var ensam, den gamla. Den make, som ett halft sekel varit hennes lifs följeslagare, hade tagits ifrån henne, det

land, som fostrat henne, födt hennes glädje och hennes sorger i lifvet, gifvit henne all hennes kärlek, hopp och tro, det landet var långt, långt borta och med det alla drömmar och fantasier om något stort kommande, om en lugn lycka, som väntade en mor hos hennes barn.

Det låg ännu mera i dessa ord: jag är ensam nu! De talade om längtan efter själsfrändskap, som en svärdotter, uppväxt under så olika förhållanden här i det nya landet i väster och med olika tungomål, aldrig kunde gifva den gamla efter ömhet och förstående trängtande modern.

Det låg i dem en längtan tillbaka till de dagar, då hon och hennes gamle make sutto bland blomsterrabatterna, som kransade deras lilla stuga, och lyssnade efter en sons steg på den knastrande sanden, en längtan full af hopp, ett mål att börja dagen med.

"Att skiljas och mötas är hoppets sång", säger skalden. Det var ändå något ljuft i de gamla föräldrarnes längtan och förväntan: i morgon kanske, i morgon.

Nu hade hon intet mera att vänta på, hon var vid målet. Men nej, så var det ändå icke! Hon skulle sitta här dag efter dag och drömma sig tillbaka till den tiden, då hon var ung brud och mor, följa de gångna händelsernas spår och se framåt mot det slutliga målet, då hon återigen skulle förenas med sin make och kanske ånyo tillsammans med honom vänta på återförening med dem, de älskat så högt.

Mina tankar hade fört mig långt bort, då min gamla väninnas röst återkallade mig till mig själf.

"Min son har gifvit mig detta rum med utsikt öfver den lilla trädgården där, så att jag ej skall känna mig hemsjuk. Han är så god, min Nils, men jag ser honom så litet, endast om kvällarna; hans affär är ju så vidlyftig och tar all hans tid i anspråk. Likadant är det med Hans. Han har två barn, så där hade det nog varit lifligare för mig, men deras våning är trång. Dessutom tror Hans, att barnen

skulle trötta mig, och de kunna ju ej heller tala vid mig, då de ej kunna annat än moderns språk, engelska. Men vi skulle nog lära att förstå hvarandra.” Detta sista kom litet vemodigt, och hon fortsatte efter ett ögonblicks paus: “Jag har det nog bättre här hos Nils, och hans hustru är så snäll, men vi kunna ju samtala så litet. Hon håller dock på och lär sig litet svenska för min skull. Är hon ej god? Men jag är bra ensam, min vän. Ja, jag är ensam, se'n far dog.”

En suck undslapp henne, men hon smålog emot mig och fortsatte:

“Dock, hvad gör det, jag har mina pojkar ändå, och för mig äro de alltid desamme, min lille Hans och min lille Nils, som hålla af sin gamla mor. Och vet ni hvad jag gör, då jag känner mig allt för ensam? Jo, då sätter jag mig i den djupa länstolen där, som Hans gifvit mig, där går det så bra att drömma, den är som förtrollad, den kära stolen. Bara jag sätter mig i den och blundar, strax är jag hemma i min lilla stuga, där mina gossar äro födda, och där har jag gamle far lifslefvande och ung igen, och där springa mina pojkar och göra odygd, där bannas jag på dem för deras skälmstycken och tröstar dem i deras små sorger. Ja, den stolen är underbar, den gör mig ung igen.”

Hon skrattade gladt, och jag instämde, och det skrattet gjorde mitt hjärta lätt.

Det var en moders ljusa minnen och en moders älskande hjärta, som framkallade det löjet, och jag böjde mig fram och klappade den stora stolen med dess mjuka inbjudande famn.

Välsignade stol, som kan framkalla så dyrbara minnen!

Till barndomsvännen.

När gräset vissnadt är och gult
och ek snart blottad står;
när nattens frost bär dödens bud
och blomman lagts på bår:
ack, låt oss då, som förr mång' gång,
till kända orter gå,
till någon plats i minnet gömd,
att där samtala få!
Du minns den plats, der bäcken flöt!
Du minns den fagra lund!
Du minns ock nattens näktergal
och nejdens skymningsstund!

Och låt oss där lustvandra på
den gamla, kända stig
och tala om den tid, som var
så kär för dig och mig:

den tid, då lifvet log så skönt
och hoppets färger bar;
då hvarje ros och lilja ljuf
en lyckans sinn'bild var:
då hvarje älskad fågelsång
ifrån det täcka bo
var kvitter blott om sällhet ren,
om kärlek, fröjd och tro!

Se'n svara öppet, sanningsfullt
på enkla frågan min,
hur lifvet du i världen fann,
om lyckan varit din:
om drömmen, som du drömde då,
i lifvets glada vår,
har slagit in, om säll du är
se'n dessa flydda år.
Ha rosor eller törnen grott
uppå din dolda stig?
Är hjärtat ditt än ljust och rent,
ha sorger yppat sig?

Ack, svara mig på gammalt vis,
har sinnet frid och ro?
Hvar är ditt förra ideal,
hvar är din barndomstro?
Kan än du jubla, glädjas, le,
liksom i flydda dar?

Är denna tid så oskuldsfull,
som barndomstiden var?
Ack, låt oss då, som förr mång' gång,
till kända orter gå,
till någon plats i minnet gömd,
att där samtala få!

Carl Kraft.

Svenska Missionstabernaklet, St. Paul, Minn.

Barmhärtighetsverksamheten i Svensk-Amerika.

Af *Aron Edström.*

Barmhärtighetsverksamheten i Svensk-Amerika har jämförelsevis gamla anor. Blott tre år efter den svenska kyrkans, den s. k. Augustana-synodens, grundläggning fattades officiellt beslut om upprättande af en vårdanstalt för föräldralösa och värnlösa barn. Fem år senare hade två barnhem kommit till stånd. Under årens lopp tillkommo efterhand inom samma samfund ytterligare fem barnhem, och dessutom upprättades tre sjukhus och ett immigranthem, hvadan nämnda samfund i dag äger inalles elfva välgörenhetsanstalter. Då till dessa läggas barnhem, sjukhus, immigranthem, sjömanshem, ålderdomshem, tjänarinnehem o. s. v., hvilka upprättats af andra svenska kyrkosamfund, föreningar eller enskilda personer, uppgår antalet svenska barmhärtighetsinrättningar i Förenta staterna — så långt vi hafva oss bekant — till tjugutre eller tjugufyra.

Vid tillkomsten af dessa inrättningar har historien årligen upprepat sig själf. Liksom i svunna tider är det äfven nu de kristna samfunden, som genom sin i tro verkande kärlek upprättat de allra flesta af dem. Tillvaron af dessa välgörenhetsanstalter fogar alltså ett nytt bevis till de många,

som historien förut lämnat, att det är blott den af kristendomen besjälade människan och den kristna staten, som vårdar sig om de värnlösa, sjuka och elända i samhället; ty hedendomen, äfven om den besitter den högsta och mest förfinade bildning, känner ingen medömkan öfver de olyckliga och vet intet om den kraft, som manar och tvingar den kristna människan till att förbarma sig öfver och vårda arma, lidande medmänniskor.

Fordrar man bevis på att civilisation och bildning utan kristendom icke mäkta utföra en självuppoffrande kärleks verk, så hafva vi sådana uti öfverflöd från den antika världen, i Grekland och Rom under dessa länders storhets- och välmaktstid. Och det är att märka, att där icke rådde så obildad hedendom, sådan vi finna densamma i våra dagars hednaländer, utan idel bildad, förfinad hedendom. I grekens och romarens ögon var slafven ingen människa, ägde icke fri vilja eller anspråk på rätt och var ej heller mäktig att utöfva dygden. De gamla och skröpliga lät man för det mesta gå sin väg utan att det minsta fråga efter deras öde, eller ock dödade man dem, såsom man dödar ett djur.

Den antika världens störste filosofer, Plato och Aristoteles, uttalade sitt gillande af att föräldrar utsatte barn, som de sågo sig ur stånd till att uppföda, eller sjuka och svaga barn, hvilka staten ej kunde begagna sig af. Uti en afhandling om staten säger Plato: "Alla tiggare böra drifvas därur. De fattiga skall man ej bry sig om, när de äro sjuka." Filosofen Plautus säger om samma sak: "Den gör sig föga förtjänt af de fattige, som gifver dem att äta och dricka. Ty det, som gifves, fördärfvas blott och förlänger den fattiges lif till hans eget elände."

Medlidande med de fattige, åldrige, sjuke och undertryckta kände den antika civiliserade världen alltså icke till. Hon besjälades däremot af den största egoism, som särskildt i farsoter framträdde i all sin nakenhet. Man fruktade och

bäfvade för döden och tog sig icke an ens sina egna sjuka, utan dref dem ur huset och öfverlämnade dem åt deras öde.

Vi hafva anfört ofvanstående särskildt därför, att man i våra dagar talar så mycket om humanitet såsom något, som vore högre än kristendomen och skulle ersätta densamma, sedan den aflifvats och bragts ur världen. Men härvid förgäter man helt och hållet, att det var kristendomen, som gaf lif åt den sanna humaniteten.

I den kristna församlingen funnos kärlek och sann humanitet samt öfvades oegennyttig och självuppoffrande barmhärtighet, särskildt under de svåra förföljelsetiderna, så att själfva hedningarne förundrade sig och utropade om de kristne: "Sen, huru de älska hvarandra!" Och såsom det var i denna den första kristna tiden, har det varit allt sedan, hvarhelst kristendomen fått bevisa sig såsom en lefvande kraft och ej yttrat sig uti ett tomt formväsen. Det kan ej heller annorlunda vara. Den verkligen kristne känner det ej blott som en plikt utan äfven såsom ett behof att få bevisa arma likar godt.

Vi nämnde, att barnhem voro de första af svenskar upprättade barmhärtighetsinrättningar i Amerika. Detta gifver oss en osökt anledning att upptaga dem främst i följande redogörelse, som till följd af det oss tillmätta lilla utrymmet i PRÄRIEBLOMMAN måste blifva kort och ofullständig.

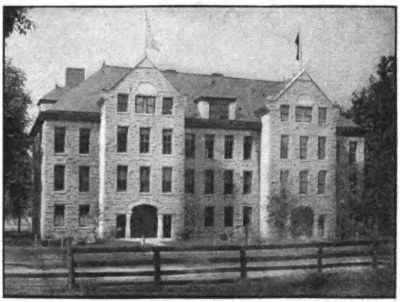
Barnhem.

1. *Barnhemmet i Andover, Ill.* Detta är det äldsta barnhemmet inom Augustana-synoden, och beslutet om dess upprättande fattades 1863. Företaget omfattades med värma af församlingarna, så att redan följande år hade en summa af nära $1,830 insamlats. Väster om Paxton, Ill., köptes 160 acres jord för det tillämnade hemmet, men planen om dess förläggande till Paxton ändrades vid synodalmötet 1867 i

Swedona, Ill., emedan man ansåg det förmånligare, att barnhemmet låge i ett större svenskt samhälle och vore omgifvet af till synoden hörande församlingar. Barnhemmet blef därför förlagdt i Swedona, och S. P. Lindell valdes till dess förste föreståndare. År 1868 var barnens antal 15. För att skaffa dem lämplig sysselsättning och dessutom genom jordbruk bidraga till hemmets underhåll inköptes 1870 två engelska mil från Andover 160 acres jord, dit barnhemmet strax därefter flyttades och sedan dess förblifvit. Under årens lopp hafva efterhand inköpts andra jordvidder, så att hemmets landegendom numera utgör omkring 400 acres. Till 1876 hörde hemmet under Augustana-synoden, men blef då öfverlämnadt till Illinois-konferensen. Under de närmast följande åren uppfördes särskildt skolhus för hemmet och 1881, då barnens antal ökats till 40, ett större boningshus, som kostade $3,364. Under sommaren 1902 uppfördes återigen en större tillbyggnad, som fullständig med inredning och allt kostar omkring $8,000. Hela egendomsvärdet är öfver $50,000, och skulden belöper sig till omkring $10,000. Sedan S. P. Lindell 1881 afled, hafva såsom hemmets föreståndare tjänstgjort hr och fru John S. Swensson med änkefru S. P. Lindell såsom husmoder; hr Lemuel Hoogner; hr G. Johnson; hr A. E. Monell samt hr och fru A. Lincoln, hvilka ännu innehafva sina befattningar.

2. *Barnhemmet i Joliet, Ill.* Detta hem tillhör Illinois-konferensen och är det yngsta och måhända det största barnhemmet inom Augustana-synoden. Beslutet om dess upprättande fattades 1891 vid konferensmötet i Chicago, sedan en föregående år utnämnd kommitté inberättat, att den bland flera platser funnit Joliet vara den lämpligaste. Därifrån hade inkommit anbud att skänka $8,000 till det tilltänkta hemmet, om konferensen ville bidraga med $7,000. Anbudet blef antaget, styrelse valdes och erhöll instruktioner att in-

köpa mark och å densamma uppföra en byggnad, hvars kostnad ej finge öfverstiga $15,000. Dessutom förständigades styrelsen att ej bygga fortare än medel inflöto. Hörnstenen lades den 9 augusti 1892. Följande år hade man lyckats få byggnaden under tak utan skuldsättning. Under de tre följande åren samlades medel och inreddes de två första våningarna. Den 11 februari 1896 öppnades hemmet för sitt ändamål och invigdes den 26 maj samma år. Byggnaden är af sten, 100 fot lång, 60 fot bred och två våningar hög, oberäknadt vindsrum. Under de senare åren har densamma

BARNHEMMET I JOLIET, ILL.

fullständigt inredts och försetts med elektrisk belysning och andra moderna bekvämligheter. Egendomens värde är, lågt beräknadt, $25,000, och skulden på densamma belöper sig till $1,000. Sedan hemmets öppnande hafva omkring 150 barn varit inskrifna, och af dessa vistas 78 fortfarande därstädes. Såsom föreståndarinna har från början tjänstgjort fröken Frida Schelander med bistånd af fröken Bertha Nelson, båda med trohet och nit.

3. *Barnhemmet i Vasa, Minn.* Detta hem upprättades år 1865 af pastor E. Norelius och hade en mycket ringa och

oansenlig början. Fyra barn till i St. Paul, Minn., aflidna baptistiska föräldrar hade tagits om händer af pastor Norelius vid ett besök därstädes och blefvo af honom först inhysta i undervåningen af den gamla kyrkan i Vasa. Följande år inköptes 10 acres jord, och härå uppfördes 1867 ett anspråkslöst hus, som i tio år fick tjäna som barnhem. Hemmet var ända till vintern 1876 eller i elfva år en privat anstalt under pastor Norelii vård och uppsikt, men öfverlämnades då till Minnesota-konferensen, som det allt sedan tillhört. Sommaren 1877 uppfördes en större tillbyggnad, men denna och

BARNHEMMET I VASA, MINN.

öfriga byggnader förstördes af en cyklon natten mellan den 2 och 3 juli 1879, då äfven flera barn omkommo och andra skadades. Genom samma sommar inkomna rikliga bidrag sattes styrelsen i stånd att genast uppföra ett nytt hus, som invigdes den 4 oktober. Den 16 januari 1899 förstördes hemmet för andra gången, nu genom eldsvåda, men ersattes samma år genom nya och större byggnader. Till hemmet höra 200 acres jord. Egendomsvärdet är $24,000. Barnens antal är för närvarande 50. Såsom föreståndare hafva tjänstgjort änkefru Brita Nelson, fröken Carolina Magny, hr N. J. Strandberg, hr och fru Melin samt hr och fru J. A. Hultgren.

4. *Barnhemmet i Stanton, Iowa.* Beslutet om detta hems upprättande fattades vid Iowa-konferensens årsmöte 1870. Följande år inköptes 160 acres jord en mil söder om Stanton. Denna mark utarrenderades och uppodlades för att på så sätt inbringa medel till köpeskillingens gäldande. Intresset bland konferensens församlingar för barnhemssaken visade sig emellertid vara så ringa, att det dröjde ända till 1881, innan man kunde skrida till uppförande af en barnhemsbyggnad. Denna blef färdig samma år och invigdes på reformationsdagen den 31 oktober. År 1889 inköptes ytterligare 80 acres, hvarigenom hemmets landegendom ökades till 240 acres. År 1891 uppfördes ett tillbygge till den gamla byggnaden, så att denna blef 66 fot lång, 36 fot bred och tre våningar hög med 16 rum. Hela egendomsvärdet är $20,381. För närvarande vårdas i hemmet 32 barn. Såsom föreståndare hafva, bland andra, tjänstgjort hr och fru P. Ringberg, hr och fru F. Lindberg samt sedan 1892 hr och fru C. G. Lind.

5. *Barnhemmet i Mariadahl, Kansas.* År 1873 skänkte Union Pacific-järnvägsbolaget på hemställan af pastorerna A. W. Dahlsten och O. Olsson ett stycke land i Fremont, Kansas, för ett blifvande barnhem, och härigenom väcktes intresset inom Kansas-konferensen för upprättande af en dylik barmhärtighetsanstalt. På konferensens möte 1875 valdes en barnhemsstyrelse att verka för saken, men det dröjde ända till 1879, innan denna kunde förverkligas. Sistnämnda år inköptes i Mariadahl för $5,100 en landtegendom, omfattande 280 acres och försedd med goda åbyggnader af sten. Medel till egendomens betalande skaffades genom försäljning af landet i Fremont, subskriptioner samt insamlingar genom konferensens söndagsskolor. Barnhemmet invigdes den 22 mars 1880. Åtta år senare uppfördes en tillbyggnad till det gamla boningshuset, och 1891 ökades hemmets ägor genom inköp af 40 acres betesmark. Följande år uppfördes för

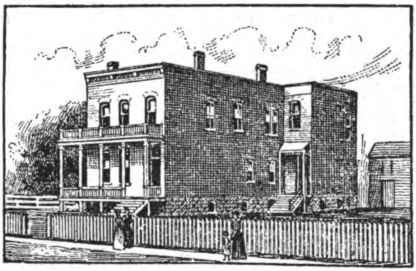
hemmets räkning ett skolhus, som invigdes den 28 december 1892. Såsom föreståndare hafva tjänstgjort hr och fru B. Berg till våren 1899 samt hr och fru A. E. Johnson, hvilka ämna nedlägga sin verksamhet i början af år 1903. På hemmet hafva 104 varit inskrifna, och af dessa vårdas 39 därstädes för närvarande. Inrättningen är skuldfri, och dess egendomsvärde anslås till minst $18,000.

BARNHEMMET I MARIADAHL, KANS.

6. *Barnhemmet i Jamestown, N. Y.* Början till detta hems upprättande gjordes vid New York-konferensens möte i september 1881 genom utnämning af en kommitté att arbeta för saken. Följande år kallades pastor C. J. Petri att upptaga subskriptioner för det tillämnade hemmet, och han lyckades insamla $3,553. Samma år beslöt konferensen att förlägga barnhemmet till Jamestown, om där kunde insamlas $6,000 för inrättningen. Denna summa insamlades af pastor C. T. Sandström. Denne fick 1884 för andra gången uppdrag att samla medel för den nya barnhemsbyggnaden och lyckades på två månader hopbringa $4,110. Året förut hade

86 7-10 acres jord inköpts för $11,704.50 och byggnadsarbetet påbörjats omedelbart därefter. Hörnstenen lades den 14 juni 1884, och hemmet öppnades för sitt ändamål den 27 juni 1886. Detta hem täflar med det i Joliet, Ill., om att vara det största inom Augustana-synoden. Föreståndare för barnhemmet hafva varit pastor och fru T. O. Linell, pastor och fru M. J. Englund, pastor och fru A. J. Rodell samt hr och fru John S. Swensson, som ännu innehafva denna befattning. För närvarande vårdas å hemmet 70 barn. Egendomens värde är $43,000 och skulden å densamma $7,000.

BARNHEMMET I PHELPS CO., NEB.

7. *Barnhemmet i Omaha, Nebr.* Detta hem upprättades 1901 för mottagande af vanlytta och vanföra barn och står i förbindelse med det af pastor E. A. Fogelström grundade hospitalet och diakonissinstitutet i nämnda stad.

8. *Barnhemmet i Phelps, Nebr.* Detta hem öppnades 1888, då predikanten Axel Nordin i Phelps upptog tre moderlösa barn i sitt hem och anförtrodde dem i sin gamla moders vård. Hemmet blef två år senare en själfständig stiftelse, som underhålles af svenska fria missionsvänner inom och utom Nebraska. År 1890 vårdades å hemmet 19 barn. Följande år beslöt barnhemmets styrelse att inköpa en vacker och för hemmet passande egendom om 240 acres för $4,300.

Hit flyttades sommaren 1892 det gamla huset och ökades med en tillbyggnad. I sitt nuvarande skick är barnhemsbyggnaden ett rymligt tvåvåningshus af trä med vackra verandor och kan lämna rum för 50 @ 60 barn. Husmoder och föreståndarinna var 1900 Hanna Norlen, en svägerska till hemmets första husmoder, Mary Johnson från Chicago.

9. *Skandinaviska Barnhemmet i Brooklyn, N. Y.*, grundlades och förestås fortfarande af hr Gustaf Källman från Karlskoga i Värmland, hvilken anlände till Amerika 1893 och i städerna New York och Brooklyn började arbeta som missionär. Under detta arbete uppstod hos honom tanken att upprätta ett barnhem. En vacker välbyggd villa i Brooklyns sydvästra utkant blef först hyrd och sedan inköpt och öppnades såsom barnhem den 3 januari 1898. På denna egendom har efter hand nedlagts mycket arbete. Bland annat har en å gården belägen byggnad inredts dels till kyrka och dels till lekrum och sjukhus. Å hemmet vårdades 50 barn i början af år 1902.

10. *Svenska Kristna Barnhemmet i Cromwell, Conn.*, har tillkommit på kongregationalistpastorn N. M. Nelséns initiativ. År 1898 erhöll han af den bekante filantropen A. N. Pierson löfte om ett hus till skänks för ett barnhem. På hösten samma år beslöt Österns Missionsförening, till hvilken frågan om ett barnhems upprättande hänskjutits, att mottaga gåfvan och valde 1899 styrelse för hemmet. Det skänkta huset befanns vara för litet, och med anledning däraf bekostade gifvaren en tillbyggnad af sex stora rum och utgaf för detta arbete $2,000. Hemmet invigdes i maj 1900. Huset innehåller tjugu rum. Till egendomen höra stor ladugård och tre acres mark. I början af 1902 vistades 25 barn å hemmet. Föreståndarinna är fröken Anna Molin.

Sjukhus och diakonisshem.

1. *Bethesda Hospital i St. Paul, Minn.*, äges och kontrolleras af Minnesota-konferensen och är det äldsta svenska sjukhus i Amerika. Pastor A. P. Montén inköpte 1881 en för ett blifvande hospital afsedd egendom vid Como-sjön, omkring tre mil från St. Paul, för $6,000. Ett å egendomen befintligt boningshus inreddes till sjukhus och öppnades för sitt ändamål den 4 april 1882. Verksamheten fortgick till februari månad 1883, då den afstannade och låg nere till 1892. Den 8 mars sistnämnda år återupptogs verksamheten

BETHESDA HOSPITAL, ST. PAUL, MINN.

uti sin i stadens center belägna nuvarande lokal, som föregående december inköpts för $16,000. Tillbyggnader till hospitalet uppfördes 1894 och 1896. Sedan dess har mark inköpts bredvid hospitalet, hvarå man i en snar framtid ämnar uppföra ett diakonisshem. Hospitalets egendom värderas till omkring $70,000. Skulden å densamma var i början af 1902 $5,000. Sedan den 8 mars 1892 hafva öfver 4,700 personer vårdats å hospitalet. Från sistnämnda år har pastor C. A. Hultkrans varit hospitalets duglige och nitiske föreståndare.

2. *Augustana Hospital i Chicago, Ill.* Detta är det största och dyrbaraste svenska sjukhus i Amerika och tillhör Illinois-konferensen. Beslutet om svensk sjukvårdsverksamhet i Chicago fattades vid nämnda konferens' årsmöte 1882. Två år senare förhyrde den tillsatta hospitalsstyrelsen ett dr Erland Carlsson tillhörigt residens vid hörnet af Lincoln och Cleveland avenyerna och öppnade där sjukvårdsverksamhet med änkefru Hilda Carlson såsom föreståndarinna. I februari 1887 inköptes huset med därtill hörande grund af dr Carlsson för $35,000, hvaraf $1,000 efterskänktes såsom donation. Den 12 februari 1893 lades hörnstenen till den nuvarande

AUGUSTANA HOSPITAL, CHICAGO.

hospitalsbyggnaden, som är 84 fot lång, 68 fot bred och 6 våningar hög. Byggnaden fullbordades samma år och kostade fullfärdig $74,890. Den gamla byggnaden restaurerades 1896 och inreddes till bostad för sjuksköterskorna. Från 1884 till 1902 hafva å hospitalet vårdats öfver 10,000 patienter, och 85 sjuksköterskor hafva därifrån utexaminerats åren 1896—1901 efter därstädes genomgången kurs. Såsom föreståndare, agenter eller kaplaner hafva tjänstgjort änkefru Hilda Carlson, fröken Lottie Frejd, pastor Philip Thelander, pastor S. G. Öhman och pastor Henry O. Lindeblad. Egendomen är värd $140,000, och å densamma hvilar enligt senaste uppgifter en skuld af omkring $8,000.

3. *Immanuel Hospital och Diakonisshem i Omaha, Nebr.* Denna inrättning har tillkommit på en enda mans, den energiske och nitiske pastor E. A. Fogelströms initiativ. Hos honom uppstod och mognade efterhand en plan att införa diakonissverksamheten inom den svenska kyrkan i Amerika. Planen gjordes omsider till verklighet. Först insamlade pastor Fogelström $25,000 bland affärsmännen i Omaha. Sedan uppfördes år 1890 hospitalsbyggnad och följande år ett diakonisshem. År 1901 byggdes barnhem och pastorshus. Egendomens värde uppgifves till $50,000, och å densamma hvilar endast en obetydlig skuld. Sedan september 1901 är inrättningen medlem af "Association of Deaconess-houses of the World", hvars hufvudsäte är det bekanta Kaiserswerth i Tyskland. De från anstalten utexamierade diakonissorna, omkring 30 till antalet, verka i fem af Augustana-synodens konferenser, men så stor är efterfrågan på dem, att minst 100 behöfdes. Sedan inrättningen numera hvilar på säker grund, har pastor Fogelström erbjudit Augustana-synoden att öfvertaga densamma. Så stor denna anstalt nu än är, utgör den blott en början af hvad pastor Fogelström ämnat densamma till. I hans plan ingår nämligen att göra anstalten till moderhus och centralpunkt för diakonissverksamheten i Svensk-Amerika och att i omedelbar förening med densamma hafva barnhem, hospital, ålderdomshem, hem för flickor m. m., hvilket allt kräfver åtskilliga hundratusen dollars.

4. *Svenska Hospitalet i Minneapolis, Minn.* Under de senare tjugu åren hafva flera försök gjorts att i Minneapolis grundlägga ett svenskt hospital, först af pastor J. Ternstedt och sedermera af andra för saken intresserade pastorer. I januari 1898 enade sig slutligen tolf personer om att bilda en korporation för hospitalsverksamhets bedrifvande och hyrde en byggnad, som öppnades till sjukhus i februari samma år. Här öfvades sjukvård till våren 1902. Från början vi-

sade sig byggnaden vara för liten för sitt ändamål, hvarför tomter för ett nytt och större hospital inköptes sommaren 1901. Hörnstenen till den nya byggnaden lades den 6 oktober nämnda år, och i början af 1902 var huset färdigt. Hospitalsbyggnaden, som ligger vid hörnet af 8th street och 10 ave. south, midt emot den vackra Elliot Park, kostar jämte grund $42,000. Hospitalet äges och kontrolleras af en korporation, bildad af svenskar tillhörande skilda kyrkosamfund i staden. Till den 1 februari 1902 hade 1,094 personer vårdats å hospitalet. Såsom superintendent tjänstgör fröken Ida C. L. Isaacson.

SVENSKA HOSPITALET, MINNEAPOLIS, MINN.

5. *Tillämnadt Svenskt Hospital i Brooklyn, N. Y.* För några år sedan organiserades i städerna New York och Brooklyn en svensk hospitalsförening, som numera i den senare staden äger en till $14,000 värderad tomt jämte åtskilliga tusen dollars insatta i banker. Sommaren 1902 utfärdade föreningen i flera svensk-amerikanska tidningar ett upprop till den svenska allmänheten om insamling af frivilliga bidrag för det tillämnade hospitalet. I uppropet meddelades, att därest tillräckliga medel inflöto, skulle arbetet med hospitalsbyggnadens uppförande börja redan år 1903.

Immigranthem och sjömanshem.

1. *Augustana-synodens Immigranthem i New York, N. Y.*, är beläget i n:r 5 Water street, endast tre stadskvarter från Förenta staternas "barge office" i New York. Under en lång följd af år hafva i detta hem inhysts skaror af svenska invandrare, som vid landstigningen stått medellösa eller varit i behof af vägledning och råd. Föreståndaren för detsamma är pastor A. B. Lilja, som nu för andra gången tjänstgör i denna egenskap. Utom honom hafva C. Schuch, Edmund Bingberg m. fl. tjänstgjort som föreståndare.

2. *Skandinaviska Emigranthemmet i New York, N. Y.* Första steget till detta hems upprättande togs 1880. Följande år förhyrdes ett hus vid Carlisle street och öppnades för invandrare med A. S. Ottersten som föreståndare. Denne afled 1884 och efterträddes af pastor P. E. Engberg. Efter honom hafva tjänstgjort G. Bergström, J. O. Hedlund och J. Westberg. År 1895 inköptes för $38,000 hemmets nuvarande egendom, 22 och 24 Greenwich street, hvars värde nu ökats till $42,000. Hemmet underhålles af olika svenska kyrkosamfund i östern.

3. *Skandinaviska Sjömännens Nykterhetshem i Brooklyn, N. Y.*, upprättades 1887 af kapten Magnus Andersen och sjömansprästen Hansteen. Kapten Andersen var föreståndare till 1889, då kapten Ulleness öfvertog bestyret och tjänstgjorde till den 1 augusti 1900, då hemmets nuvarande föreståndare, kapten H. Osmundson, tillträdde befattningen. Hemmet, som är beläget i 172 Carroll street, underhålles genom frivilliga bidrag från allmänheten. Dess egendom värderas till $14,000, och skulden å densamma är $7,000.

4. *Svenska Frälsningshärens Sjömanshem i Brooklyn, N. Y.*, upprättades sommaren 1902 af Svenska Frälsningshärens i Amerika östra afdelning och har förlagts till 155 Hamilton avenue med kapten J. Carlson som föreståndare.

5. *Skandinaviska Nykterhetshemmet för Sjömän i New York, N. Y.* Den 15 september 1902 invigdes ett i 89 Market street, New York, upprättadt nykterhetshem för sjömän, tillkommet hufvudsakligen genom missionär Carl Mattsons energi. Byggnaden är af sten och fyra våningar hög samt innehåller tio rum. Föreståndarinna är fru Rosa Gellart.

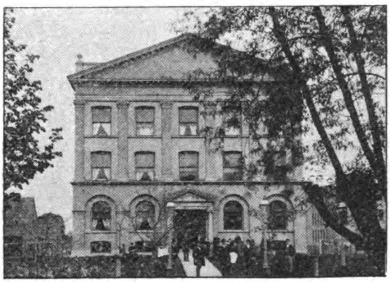
6. *Skandinaviska Sjömans- och Nykterhetshemmet i Boston, Mass.* År 1887 gjordes försök att i Boston upprätta ett sjömanshem, och en kommitté insamlade för detta ändamål öfver $800. Intet nämnvärdt blef sedan uträttadt förrän år 1900, då pastor O. Lindegren, Österns Missionsförenings sjömans- och immigrantmissionär, började arbeta för saken. Hösten 1900 fattade nämnda förening beslut om det länge påtänkta hemmets upprättande, och en allmän insamling af medel företogs både i de östra och västra staterna. Våren 1901 inköptes lämplig byggnad å 111 Webster street, East Boston, och denna invigdes den 6 och 7 juli samma år. Den 8 juli fick hemmet mottaga fjorton skeppsbrutna sjömän såsom sina första gäster. Hemmet kostar $12,000, och skulden å detsamma är $4,500. Till detta hem har konung Oscar af Sverige och Norge skänkt 1,000 kronor. Föreståndare och missionär är pastor Oscar Lindegren.

Barmhärtighetshem, ålderdomshem m. m.

1. *Barmhärtighetshemmet i Bowmanville, Ill.,* har grundlagts och äges af Svenska Missionsförbundet. Hr H. Palmblad var den man, som först framkastade planen om dess upprättande. År 1886 inköptes egendom med åbyggnader vid 59th street i Bowmanville. Hemmet öppnades i maj samma år för orkeslösa och obotliga sjuka och invigdes den 27 följande juni. Inrättningen är på en gång sjukhus och ålderdomshem. Egendomens värde uppgafs våren 1902 vara $16,000. I september samma år började arbetet med upp-

förandet af ett nytt hospital, som fullfärdigt beräknades kosta öfver $20,000. Hemmets föreståndare hafva, bland andra, varit Edw. Johnson, J. A. Dahlgren och S. Youngquist.

2. *Bethaniahemmet i Chicago, Ill.*, är beläget i Ravenswood, en af Chicagos förstäder, och utgör en inrättning för vårdande af ålderstigna och tillfälligt sjuka personer. Hemmet äges och kontrolleras af Svenska Metodist-episkopalkyrkan samt grundades 1890. Den nuvarande byggnaden uppfördes 1893. Egendomens värde är $60,000. Sedan verk-

BETHANIA-HEMMET, CHICAGO, ILL.

samhetens början har för hemmet insamlats något öfver $100,000, hvaraf vice konsul J. R. Lindgren donerat $20,000. Såsom föreståndare och föreståndarinnor hafva tjänstgjort fru Anna Malmström, fru Augusta Johnson samt hr och fru F. Hedberg, och såsom finansagenter pastorerna Alfred Anderson, A. G. Johnson och John Bendix. Om tillräckliga medel kunna insamlas, är det meningen att vid hemmet uppföra barnhem och hospital.

3. *Ålderdomshemmet i Park Ridge, Ill.*, har upprättats och underhålles af Svenska Föreningarnes i Chicago Central-

förbund, som stiftades 1893 i syfte att bistå nödlidande landsmän. Initiativet härtill togs af med. dr C. W. Johnson och urmakaren Hans Anderson. Tanken på hemmets upprättande uppstod 1896. Efter tre års arbete kunde förbundet i april 1899 inköpa ett i Park Ridge, 13 mil nordväst om stadens centrum och invid Chicago & Northwestern-banan beläget vackert, rymligt hus, som därefter iordningställdes för sitt ändamål. Hemmet öppnades den 21 oktober 1901. Till föreståndarinna kallades sjuksköterskan Anna Anderson. Sju fattiga ålderstigna personer hafva varit å hemmet intagna, och för närvarande vårdas där tre. Hemmet är med inventarier värdt $15,000 och är i det närmaste betaldt. Dess skuld utgör endast $2,500.

4. *Skandinaviska Tjänarinnehemmet i Omaha, Nebr.* Detta hem har grundlagts och underhålles af "De Skandinaviska Unga Kvinnornas Kristna Förening i Amerika" och förestås af fröken Maria Höinäss. Ty värr sakna vi uppgifter om denna inrättnings utveckling och tiden för dess grundläggning; men att den gått framåt, synes framgå däraf, att hemmet på sensommaren 1902 inhysts uti en större och rymligare byggnad, än som förut stod till dess förfogande.

Vi afsluta dessa bristfälliga uppgifter med att erinra om att ofvan nämnda barmhärtighetsinrättningar räknas bland dem, som äro mer eller mindre allmänt kända. Vi hålla det nämligen för troligt, att välgörenhetsanstalter kunna finnas, som bedrifva sin verksamhet i det tysta och på grund däraf undgått vår uppmärksamhet. Af hvad som här anförts framgår emellertid, att barmhärtighetsverksamheten i Svensk-Amerika på en mansålder vunnit en storartad och glädjande utveckling och inger berättigadt hopp om fortsatt framgång. Må det goda verket fortgå!

De kommunistiska kolonierna i Förenta Staterna.

Kort öfversikt af *Ernst Skarstedt*.

Det finns, som bekant, en klass af nationalekonomer, som håller före, att "egendom är stöld", såsom Proudhon formulerade frasen, eller med andra ord, att ingen enskild person borde äga något för sig själf. Denna lära om statens eller alla dess medlemmars gemensamma äganderätt till jord, byggnader, redskap och ehvad det vara månde betecknas vanligen som *kommunism*. Men mellan denna ytterlighet och den, som anser den personliga äganderätten oantastlig utan på sin höjd i vissa fall, där lagstiftningen alltid förbehållit sig rätten att ingripa, finnes en mångfald af teorier, enligt hvilka den persoliga äganderätten bör inskränkas eller hållas under kontroll, eller egendomen efter uppnåendet af ett visst värde fördelas mellan samhällsmedlemmarna. Dessa teorier hänföras under det gemensamma namnet *socialism*.

Det är tydligen icke alltid lätt att afgöra, hvar socialismen slutar och kommunismen tager vid, och det är därför ej underligt, att de båda begreppen emellanåt förblandas, och att socialism och kommunism i det allmänna medvetandet anses beteckna ungefär ett och det samma. Så blir det också på tal om de kolonier, som tid efter annan grundats här i landet

i syfte att pröfva sådana styrelsemetoder och samhällsanordningar, som uttänkts och företagits af kommunister och socialister, ofta rätt vanskligt att afgöra, om den eller den kolonien rätteligen bör kallas socialistisk, kommunistisk eller helt enkelt kooperativ. I sin år 1875 utgifna bok, "The Communistic Societies of the United States", uppräknar Charles Nordhoff ett tiotal "societies" med öfver 70 kolonier med afgjordt kommunistisk tendens, och som mig veterligt ingen ny kommunistisk koloni blifvit grundad sedan dess, så vida icke någon af de kooperativa kolonier, som under de senaste 20 eller 30 åren blomstrat upp för en kort tid och gått om styr, skulle kunna anses som mera kommunistisk än socialistisk, hvilket är tvifvelaktigt, har jag i denna uppsats hufvudsakligen följt Nordhoffs uppställning och börjar sålunda med

1. *Amana-kommunen* (i Amana, Iowa). De första medlemmarna af denna koloni anlände från Tyskland år 1842 och slogo sig först ned nära Buffalo på 5,000 acres jord, som de köpte för $50,000. Deras ledare hette Christian Metz, och kolonien räknade till att börja med 350 medlemmar. År 1844 ankommo 217 personer från Tyskland och förenade sig med kolonien. De köpte mera jord, tills deras besittningar innefattade 8,000 acres, och förvandlade hela området från en vildmark till en trädgård. Platsen erhöll namnet Eben-Ezer och räknade 10 år efter koloniens grundläggning omkring 1,000 inbyggare. Flera af medlemmarna voro förmögna personer, och de lämnade betydande bidrag till kolonien. En person lär ha skänkt den öfver $50,000; andra gåfvo summor, växlande mellan $2,000 och $20,000.

År 1855 köpte de ett landområde i Iowa, ett 70-tal mil väster om Davenport och började flytta dit. Det nya hemmet gåfvo de namnet Amana. Det tog dem tio år att flytta hela kolonien från Eben-Ezer till Amana. När flyttningen var verkställd, hade de sålt all sin egendom vid Buffalo, jord, byggnader, stängsel, trädgårdar o. s. v. utan någon förlust,

hvilket måste betraktas såsom någonting högst märkvärdigt, enär byggnaderna i kommunistsamhällen vanligen äro inredda på ett sätt, som ej faller vanliga människor i smaken, och därför äro svåra att afyttra.

I sitt nya hem i Iowa hade Metz och hans anhängare stor framgång. Vid Nordhoffs besök därstädes 1874 ägde sällskapet 25,000 acres jord och räknade 1,450 medlemmar, fördelade på sju byar, belägna omkring 1½ mil från hvarandra och hvar och en försedd med butik, hotell och åtskilliga verkstäder. I en af byarna fanns ett tryckeri. Hvarje familj bodde i ett hus för sig själf. Nygifta plägade dock stanna hos brudens eller brudgummens föräldrar några år. Måltiderna intogos i särskildt därför uppförda matsalar. Männen åto vid särskilda bord, kvinnorna för sig själfva vid andra bord, "till förebyggande af dumt prat och slarfvigt uppförande", förklarade en medlem.

Amana-kolonisterna äro ursprungligen en religiös sekt, som räknar sin historia så långt tillbaka som i början af 1700-talet. En af deras religions grundläror är inspiration. De tro, att vissa af deras medlemmar tid efter annan få gudomliga ingifvelser. Sålunda utvandrade de till Amerika, emedan det år 1842 uppenbarats på inspirationens väg för Metz, att man skulle samla alla de spridda församlingarna och föra dem till ett främmande land. Flyttningen till Iowa företogs likaledes på grund af inspiration. De äga en ganska omfångsrik litteratur af inspirerade skrifter, författade af deras mera bemärkta personligheter, och dessa skrifter samt bibeln ansågo de, då Nordhoff besökte dem, för den viktigaste och enda nödvändiga läsning. Bland sina förhållningsregler lade de särskild vikt på att varna mot fester, mot umgänge med världsligt sinnade personer och mot kvinnosällskap. Personer af de olika könen tillätos icke att ens promenera tillsammans. Kvinnornas klädsel gjordes så anskrämmelig som möjligt, för att dölja eller åtminstone förminska deras behag. Inga pryd-

nader tillätos, inga sällskapslekar eller nöjen. Äfven fotografier och taflor betraktades med misstro och voro förbjudna.

Christian Metz afled 1867, men kolonien äger ännu bestånd. En uttömmande skildring af densamma, författad af Bertha H. Shambaugh, finnes införd i "Ninth Biennial Report of the Bureau of Labor Statistics for the State of Iowa 1899—1900", utgifven af statens arbetskommissarie C. F. Wennerstrum.

2. *Harmony-kommunen* (i Economy, Pennsylvania). Grundläggaren af denna koloni hette George Rapp och var född i Wurtemberg 1757. Vid 30 års ålder började han predika för vänner i sitt hem och blef på grund däraf förföljd af prästerskapet, som gaf honom och hans anhängare namnet separatister. Under de följande sex åren växte skaran af Rapps anhängare till 300, och år 1803 beslöto de att tillsammans utvandra till Amerika, där de finge dyrka Gud efter sina hjärtans önskan. Rapp begaf sig samma år i sällskap med sin son John och två andra personer hit och köpte 5,000 acres obruten jord 25 mil norr om Pittsburg. I juli och augusti 1804 landstego 600 af Rapps anhängare i Baltimore och Philadelphia, och de återstående kommo kort därefter. Det var emellertid först på våren 1805, som kolonisterna slogo sig ned på det nyförvärfvade området. De voro då inalles 125 familjer, räknande 750 medlemmar. Under första året uppförde de öfver 40 blockhus, en kyrka och skolhus, mjölkvarn, lada, verkstäder och röjde 150 acres jord. Året därpå röjde de 400 acres, byggde sågverk, garfveri, ett magasin, ett distilleri och anlade en vingård. De odlade under de följande åren majs, hvete, råg, hampa och lin, vunno rykte som skickliga whisky-tillverkare, ehuru de ej för egen del använde mycket af varan, samt voro de första, som införde merinofår i den delen af Pennsylvania.

År 1807 inträffade en s. k. andlig väckelse bland rappisterna, under hvilken det kom för dem, att de borde afstå från giftermål, och från den tiden har intet äktenskap ingåtts i

deras koloni, och intet barn födts. De, som redan voro gifta, tillätos att fortfarande bo tillsammans, men ålades att umgås endast som syskon, och det märkliga är, att icke en enda öfverträdde denna tillsägelse. Den plats, de valt till boningsort, befanns emellertid olämplig, och 1814 beslöto kolonisterna uppsöka en bättre plats. De köpte 30,000 acres jord i Indiana och flyttade dit under det påföljande året, efter att ha sålt sin förra egendom, som nu utgjorde 6,000 acres, tillsamman med alla de värdefulla förbättringarna därå för $100,000. På den nya platsen byggde de ofördröjligen en stad med stora fabriker. 1817 fingo de ett tillskott af 130 personer från Tyskland. "Fader Rapp", såsom ledaren kallades, ledde sitt folks angelägenheter med stor insikt och klokhet, och alla affärer blomstrade. Det fanns dock en stor olägenhet på den nya platsen. Landet var sankt, och i följd däraf härjade frossa och feber bland kolonisterna. 1824 sålde de sin stad, som hette Harmony, samt 20,000 acres jord för $150,000 till Robert Owen, som därå började ett socialistiskt kolonistföretag, hvilket dock ej ägde bestånd länge. Fader Rapp och hans folk köpte egendom 18 mil nordväst om Pittsburg, flyttade dit 1825 och anlade staden Economy, som ännu äger bestånd. Man arbetade med lif och lust. Det påstås, att under den första tiden byggdes i medeltal ett blockhus om dagen. De sjöngo under arbetet och musicerade på kvällarna. De byggde fabriker och planterade trädgårdar, anlade vingårdar och införde silkesmaskar och hade sådan framgång med dessas skötsel, att både män och kvinnor inom kort hade söndagsdräkter af siden, som producerats, spunnits och väfts af dem själfva.

År 1831 fingo de besök af en tysk äfventyrare, som kallade sig grefve de Leon, och han lyckades medelst intriger och prat vålla en splittring inom kolonien. Vid ett möte beslöts det slutligen att genom omröstning undersöka, hur många anhängare han hade. 500 medlemmar röstade för Rapp, 250

för grefve Leon. Den förre inföll genast, med karakteristisk fyndighet, citerande Uppenbarelseboken: "Och ormens svans drog tredjedelen af stjärnorna och kastade dem till jorden." Kolonien betalte $105,000 till Leons anhängare, och dessa flyttade till Phillipsburg, 10 mil från Economy, och köpte 800 acres. Här grundade de ett kommunistiskt samhälle, men förslösade på kort tid sina penningar. Leon flydde med några förtrogna till Alexandria vid Red River och afled där 1833 af kolera. Hans anhängare delade egendomen sinsemellan, och några af dem förenade sig sedermera med Bethel-kommunen i Missouri, hvarom mera här nedan.

Rapp lärde sitt folk att älska musik och blommor och skaffade taflor, tidningar och böcker. Han var omtyckt af alla; han var en god talare och väl bevandrad i åtskilliga vetenskaper. Han inplantade hos sina åhörare självförsakelse, vänlighet, uppoffring och enkelhet i klädsel. Han afled vid 90 års ålder. Efter hans död öfvergick styrelsen i händerna på Jacob Henrici och Jonathan Lenz, den förre medlem af Harmony-kommunen sedan 1827, den senare född därsammastädes 1807. År 1874 ansågs economisternas egendom värd mellan 2 och 3 millioner dollars.

År 1886 besöktes Economy af den svenska föreläserskan Cecile Gohl. I sin bok "Från nya världen" berättar hon därom, att det fanns endast 37 medlemmar kvar i lifvet, flertalet af dem fruntimmer. Henrici var då mellan 80 och 90 år gammal, men kry och lifiig. En mängd arbetare med sina familjer, hyrda af economisterna, bodde i husen. En af dem sade, att samfundets egendom var värd 15 millioner dollars, och att det hyrda folket rönte utmärkt behandling, men måste foga sig i samfundets regler. "Gossar och flickor få gå skilda vägar", sade han. "Ertappas ett par ungdomar i samspråk, få de en varning, och upprepas mötet, få både hon och han afsked på grått papper. Att gå i kyrkan är också tvunget för arbetarne och deras familjer, äfven om de ej förstå ett ord af predikan, som är på tyska."

Hufuvudpunkten i economisternas religion är att hålla sig rena och obesmittade af världens synd och flärd i förväntan på Kristi andra tillkomst och hans rike på jorden. Få torde de samfund varit, som så framgångsrikt och lyckligt förverkligat sitt ideal af ett harmoniskt lif som economisternas. Jag läste för några år sedan, att den gamle intrigmakaren och falske profeten dr Cyrus Teed försökt komma åt Economy och dess rikedomar och förena de kvarlefvande economisterna med sin tvetydiga koreshistiska koloni i Chicago, men minnes ej, huruvida han lyckades eller icke.

3. *Separatist-kommunen* (i Zoar, Ohio). I likhet med economisterna voro grundläggarne af denna kommun affällingar från statskyrkan i Wurtemberg, missbelåtna med dess, som de tyckte, stela gudstjänst och religion. De hade studerat Boehm och Jung Stilling och känt sig påverkade af deras s. k. mysticism. I åratal utstodo de förföljelser från myndigheternas sida, men slutligen tröttnade de på dem och utvandrade år 1817 till Amerika. De hade valt en viss Joseph Bäumeler till ledare, och sedan de, med bistånd från kväkarevänner i England och Philadelphia, tillhandlat sig 5,600 acres jord i Ohio, för hvilken de skulle betala $3 per acre före utgången af 1832, byggdes det första blockhuset den 1 december, och under våren 1817 flyttade kolonisterna till egendomen. Många af dem voro så fattiga, att de måste taga tjänst hos farmare i grannskapet. Först 1819 beslöts det att antaga kommunistiska principer. Där voro då 225 personer. Till en början förbjöds äktenskap, men mellan 1828 och 1830 återkallades detta förbud, då ledaren själf gifte sig.

De hade stor framgång i sina företag. De voro fattiga och skuldsatta, när de kommo till Ohio och köpte egendomen. Men genom flit, sparsamhet och god beräkning arbetade de sig småningom ur skulden, och då Nordhoff besökte dem våren 1874, ägde de öfver 7,000 acres bördig jord i Ohio, dessutom jord i Iowa, yllefabrik, maskinverkstad, färgeri

m. m. Kolonien räknade då 300 medlemmar, och dess egendom var värderad till öfver en million dollars.

Bäumeler, hvars namn af amerikanerna stafvades Bimeler, afled 1853 i en ålder af 75 år. Han var egentligen väfvare till yrket, blef senare lärare och synes ha varit en god talare, men han hade icke sinne för konst eller bekvämlighet. Han och hans anhängare förvärfvade en oberoende ställning, men de frågade icke efter att göra det trefligt eller inbjudande omkring sig. "Och dock", säger Nordhoff, "när jag lämnat Zoar och var nödsakad att vänta en timme på tåget vid järnvägsstationen, lyssnande till män, som svuro i närheten af kvinnor och barn; när jag såg, hur mycken råhet det finns i landtfolkets lif, måste jag tillstå för mig själf, att hur tarfligt och föga inbjudande lifvet i Zoar synts mig, det likväl var ett steg högre upp, mer anständigt, mer fritt från anstötligheter än lifvet i allmänhet bland den kringboende befolkningen."

4. *"Shakers."* Dessa, som fått sitt namn "skakare" af de danslika rörelser, under hvilka de förrätta sina gudstjänster, utgöra en religiös sekt, som år 1747 afsöndrade sig från kväkarne i Lancashire, England. En 22-årig kvinna vid namn Ann Lee anslöt sig till dem år 1758 och blef sedermera deras ledare. De voro utsatta för mycken förföljelse, och några af dem ådömdes t. o. m. fängelsestraff. Ann Lee själf var bland dem, och då hon 1770 satt i fängelse, tyckte hon sig erhålla märkvärdiga uppenbarelser och utgaf sig allt framgent för att vara Kristus i ny mänsklig gestalt. År 1774 utvandrade hon till Amerika i sällskap med några "troende" och stiftade här flera små församlingar, för hvilka hon predikade och, som det äfven påstods, gjorde underverk. "Moder Ann Lee", under hvilken benämning hon är allmännast känd, kunde hvarken läsa eller skrifva, men hon ägde en stark personlig magnetism och var en driftig och praktisk kvinna. Hennes främsta trossats var, att Gud är både manlig och kvinnlig.

Hon afled 1784 och efterträddes i styrelsen öfver församlingarna af James Whittaker, som lät uppföra den enda kyrka, som denna sekt någonsin uppfört här i landet. Han dog 1787, och det var först under hans efterträdares tid, år 1792, som den första ordentligt organiserade shaker-kolonien grundades i Mount Lebanon (enligt en annan uppgift grundades den redan 1787), men den följdes snart af andra. Enfield, N. H., Harvard och Shirley i Massachusetts grundades 1793. År 1874 funnos här i landet 18 shaker-kolonier, nämligen 2 i Maine (i Alfred och New Gloucester), 2 i New Hampshire (i Canterbury och Enfield), 4 i Massachusetts (Harvard, Shirley, Tyringham och Hancock), 3 i New York (Mount Lebanon, Watervliet och Groveland), 4 i Ohio (Union Village, N. Union, Watervliet och Whitewater) samt 2 i Kentucky (S. Union och Pleasant Hill). Dessa 18 kolonier voro delade i 58 s. k. "familjer" eller självständiga samhällen och räknade inalles 2,415 medlemmar. De ägde omkring 100,000 acres jord.

Då Nordhoff besökte Mount Lebanon-kolonien, fann han bland medlemmarna en f. d. svensk student, som tillhört kolonien i 7 år. Cecile Gohl berättar i sin ofvannämnda Amerikabok från sitt besök i Enfield-kolonien: "Kolonien äger stora landsträckor, för hvilka dryga skatter kräfvas, medan arbetsföra medlemmar äro alltför fåtaliga för att sköta jordbruket. Nya medlemmar ankomma sällan, hvarför shakerna måste städja arbetsfolk. Framtida medlemmar uppfostras i shakernas plantskola för föräldralösa barn eller afsigkomna fäders barn, som födas, klädas, få skolgång till 15:de året och lära sig ett yrke. Vid 20 års ålder får ungdomen själf bestämma, om de vilja ingå i samfundet som medlemmar eller vandra på egen hand ut i världen. De flesta välja det senare. Önskar en fullvuxen människa bli shakermedlem, så får han först utreda alla sina affärer med världen och bikta sina synder för en "elder" af samma kön. Är man gift, får man skiljas,

så länge man är i shakerhägn. Bror och syster få undvika att vara i enrum, åka eller spatsera tillsamman, sitta bredvid hvarandra, eller ens taga hvarandra i hand.”

De flesta shakers äro spiritister, och många dikta psalmer under hvad de föreställa sig vara andeingifvelse. De äga en ganska rikhaltig litteratur och utgifva en månadstidning.

5. *Perfektionisterna* (i Oneida, N. Y., och Wallingford, Conn.). Dessa äro, skulle man kunna säga, de mest litterärt anlagda af alla kommunistsamhällen. Stiftaren, John H. Noyes, studerade juridik och teologi i Dartmouth och Yale, predikade och skref böcker, innan han år 1846 tillsamman med en skara anhängare grundade ett samhälle i Putney. Noyes var då 35 år gammal. Bland de läror, som han förkunnade, var särsikldt en angående könsfrågan, som väckte sådan anstöt bland den kringboende befolkningen, att denna dref Noyes och hans folk från Putney. De slogo sig våren 1848 ned på 40 acres jord, som de köpt i Oneida, N. Y., och anlade 1850 en systerkoloni i Wallingford, Conn. Noyes första anhängare voro hufvudsakligen farmare från New England. Sedermera anslöto sig lagkarlar, präster, köpmän, läkare och lärare till dem, ehuru farmare och handtverkare städse utgjort flertalet. Noyes själf insatte flera tusen dollars i företaget, och under de första 10 åren inflöto öfver $100,000 i kassan. 1857 hade kolonisterna egendom, värd $67,000, och under de följande åren gjorde de stora framsteg i jordbruk och trädgårdsodling äfven som tillverkning af åtskilliga handelsvaror, i synnerhet nattsäckar och fällor, hvilka gåfvo dem goda inkomster. År 1873 producerade och sålde Oneida-kommunen inlagd frukt för öfver $27,000, silke och tyger för $203,000, fällor, gångjärn m. m. för $90,000. År 1874 ägde de nära 900 acres jord, och deras förmögenhet uppskattades till öfver en half million dollars. Antalet medlemmar utgjorde 283.

Oneida-kommunisterna ha utgifvit ett stort antal tidningar

och andra skrifter, i hvilka deras läror och idéer framställas så tydligt som möjligt. Bland deras läror äro de märkligaste: läran om ett syndfritt lif, hvilket de tro sig kunna ernå här på jorden, samt i all synnerhet deras lära om könens förhållande till hvarandra. Oneida-kommunisterna äro de sannaste kommunister af alla, ty de tillämpa gemensamheten i äganderätt ej blott på vanlig egendom, utan äfven på sina egna personer. Deras äktenskapssystem är en sammansättning af polygami och polyandri. De ha, säga de, utbytt det enkla äktenskapet mot ett sammansatt äktenskap, och härvid mena de, att hvilken man och kvinna som helst inom kolonien få pläga umgänge med hvarandra, efter att ha vunnit hvarandras samtycke genom förmedling af en tredje person. Stadig och trogen kärlek mellan två personer anses för själfvisk och afgudisk och motarbetas. Folkökningen inom kolonien kontrolleras på vetenskapliga grunder. Dieten är hufvudsakligen vegetariansk, och spritdrycker och tobak förekomma icke. Hvarje söndag hållas sammankomster, vid hvilka medlemmarna öppet göra anmärkningar angående hvarandras uppförande, sätt, vanor m. m. Detta är en af perfektionisternas egendomligheter. Noyes betraktade den såsom ett af de bästa sätt att väcka människors uppmärksamhet på egna fel och egga dem till bättring och sträfvan efter fullkomlighet.

6. *Aurora- och Bethel-kommunerna* (i Aurora, Ore., och Bethel, Mo.). År 1844 grundades i Bethel, 48 mil från Hannibal i Missouri, en kommunistisk koloni af en skara tyskar och s. k. "Pennsylvania Dutch", under ledning af en preussare vid namn dr Keil, som, född 1811, hade tillbragt några år i Amerika, än som läkare, än som religionsförkunnare och mystiker. Kolonisterna slogo sig ned på 4 sektioner regeringsjord (2,560 acres) och utvidgade sina ägor tid efter annan, tills de kommo i besittning af 4,000 acres. De uppförde distilleri, mjölkvarn, sågverk m. m. och hade god framgång. Bland deras första byggnader var en kyrka. De inrättade sitt

samhälle ungefär på samma grunder som Rapps, men tillstadde äktenskap. 1855 utvandrade Keil och ett hundratal af koloniens medlemmar till Stilla hafskusten och togo land vid Shoalwater Bay i Washington-territoriet samt anlade påföljande år en koloni i Aurora, 30 mil söder om Portland i Oregon. De röjde land, satte upp sågverk och andra verkstäder, planterade trädgårdar o. s. v. Då Nordhoff 1873 besökte kolonien, hade den nära 400 medlemmar och ägde 18,000 acres jord samt befann sig i ett blomstrande tillstånd.

Vid samma tid ägde Bethel-kommunen 5,300 acres jord och något mer än 200 medlemmar. Båda koloniernas intressen voro gemensamma, och lefnadssättet och styrelsen voro desamma å bägge platserna. Grundsatsen i deras religion var att älska hvarandra. Dr Keil predikade två gånger i månaden. Han var präst, president och autokrat och valde själf fyra rådgifvare. Ledaren af Bethel-kommunen var tillsatt af honom. Familjelifvet hölls i sträng helgd, och hvarje familj hade sitt eget hus eller åtminstone rum för sig själf. Klädseln var mycket enkel. Kvinnorna voro aldrig klädda i annat än kalikå. Inga mattor funnos i hemmen. Dr Keil, själf ogift, bodde i ett stort rum tillsamman med ett dussin andra gamla ungkarlar. Inga taflor funnos där, och inga böcker utom en bibel, en psalmbok och några läkareböcker. Dr Keil hade mistat sin hustru och alla sina fem barn, och när han visade deras grafvar, sade han: "De dogo alla i en ålder mellan 18 och 21 år. Jag begrof dem här, den ena efter den andra. Det var en svår pröfning, men nu kan jag tacka Gud för den också. Han gaf dem, och jag tackade honom; han tog dem, och nu kan jag äfven tacka honom. Att bära allt, som drabbar oss, under tystnad, stilla och lugnt, utan kvidan eller gagnlös ruelse, det är att vara en man, och det kunna vi endast med Guds hjälp göra."

7. *Icarierna* (nära Corning, Iowa). År 1842 utkom i Frankrike en bok med titel "En resa till Icarien", hvari för-

fattaren, politikern och skriftställaren Etienne Cabet, skildrade ett samhälle, ett kommunistiskt Utopia, sådant han drömt sig det. Boken väckte ett visst uppseende, Cabet arbetade oaflåtligt på att försöka förverkliga sina drömmar, och 1848 lyckades han verkligen samla en skara anhängare, som var villig att pratiskt pröfva halten af hans teorier. Cabet, som då var 60 år gammal, sände såsom en förtrupp 69 kolonister till Amerika. De slogo sig ned i Texas, men drabbades af sjukdom och andra olyckor, och då Cabet året därpå själf kom till Amerika med en annan skara anhängare, fann han, att den första kolonien redan öfvergifvit Texas och skingrat sig. Det var vid denna tid mormonerna drefvos bort från Nauvoo i Illinois. Cabet tog sina anhöriga dit och grundade en koloni där i maj 1850. Om Cabet varit en praktisk man, hade kolonien nog kunnat arbeta sig upp till välstånd under hans ledning, men han var en opraktisk drömmare, som i stället för att ägna sin tid åt koloniens angelägenheter skref och utgaf en hop böcker på franska och tyska, afsedda att draga allmänhetens uppmärksamhet till hans koloni. Bland andra saker utgaf han 1854 en skrift med titeln "Om jag hade en half million", hvari han talade om hvilka storverk han skulle uträtta, om blott någon ville försträcka honom $500,000. Han hade ett tryckeri, och kolonisterna, som vid ett tillfälle räknade ett antal af 1,500, satte upp verkstäder och arbetade flitigt nog, men en splittring uppstod i följd af, som det påstås, ledarens tyranniska sinnelag. Cabet och hans förtrogna flyttade till St. Louis, och där dog Cabet 1856. De öfriga kolonisterna skingrades. Ett 50-tal af dem grundade en ny koloni i Iowa, 4 mil från Corning. De köpte 4,000 acres land och ådrogo sig en skuld af $20,000. Hälften af landstycket måste de senare afstå åt fordringsägarne och lyckades blott med möda arbeta sig ur skulden. 1874 räknade kolonien 65 medlemmar och ägde nära 2,000 acres jord, hvaraf 350 acres i odling. De flesta af kolonisterna voro fransmän, men där

fanns också bland dem en svensk. De styrdes af en president och fyra direktörer, hvilka dock i själfva verket icke ägde någon nämnvärd myndighet. Nordhoff fann Icaria det minst försigkomna bland alla de kommunistiska samhällen, han besökte, och anmärker, att ehuru medlemmarna visat sig äga förvånansvärdt mod och ihärdighet och bevisat sin tro på den kommunistiska idéen genom att arbeta och slita ondt för den, den omständigheten, att det tagit dem så lång tid att vinna någon framgång, bevisar, hur nödvändigt det är för ett dylikt samhälles framgång att äga en duglig ledare och gifva honom nära nog obegränsad myndighet och makt.

Den gamle svensk-amerikanske tidningsmannen F. H. Widstrand, "Rothuggarens" ryktbare utgifvare, hvilken i hela sitt lif varnade för kommunism och vid läsningen af Cabets "Resa till Icarien" tyckte sig ha funnit lösningen på alla samhällsgåtor, brefväxlade med Cabet, då denne bodde i Nauvoo, men fann, att Cabets anhängare "icke voro så goda, som de borde ha varit". 1858 begaf Widstrand sig till Cabets lärjungar, men trifdes ej hos dem. "De grälade och skildes åt", förklarade han lakoniskt. År 1886 delades kolonien i tvenne, Gamla och Nya Icarien. Kolonierna upplöstes 1895 därigenom, att distriktsdomstolen tillsatte en utredningsman för desamma.

8. *Bishop Hill-kommunen* (i Bishop Hill, Ill.). Detta är den enda af alla de kommunistiska kolonierna, som grundades af svenskar. Från dr E. Norelii verk, "De svenska lutherska församlingarnas och svenskarnes historia i Amerika", samt från C. F. Petersons böcker, "Svenskarne i Illinois" och "Sverige i Amerika", samt framför allt E. Herlenii bok, "Erik Jansismens historia" torde mina läsare ha tillräcklig reda på Erik Jansons och hans anhängares historia, utan att jag skulle här behöfva mer än flyktigt vidröra den. Erik Janson, som — för att citera en af hans lefnadstecknare — "inom tre år uppsvingade sig från en obemärkt torpare och

mjölhandlare till en i hela Sverige känd och af mer än tusen erkänd 'profet', och som predikade sin gudomliga sändning 'utan att vara annat än en fräck hycklare', var född 1808 i Biskopskulla, Uppland' och utvandrade 1846 till Amerika med några af sina anhängare och grundlade Bishop Hill-kolonien i en af de bördigaste trakter af Illinois. Kolonien, som 1847 räknade 1,200 medlemmar, började med 40 acres, men förökade ägovidden efterhand med 8,000 acres (enligt en annan uppgift 10,000). Erik Janson blef, som bekant, ihjälskjuten 1850 af en man, hvars hustru han lockat från honom.

Efter Jansons död redde kolonien sig bättre till en tid, än den gjort förut. 1860 ansågs dess egendom värd innemot $500,000, och dess skulder understego $100,000. En söndring hade emellertid inträdt, som ledde till en delning af all egendom år 1862, hvarefter kolonien upphörde att äga bestånd. Kolonien hade aldrig någon ordentlig styrelse. Janson var, så länge han lefde, oinskränkt härskare, men han var en dålig styresman, och det var hufvudsakligen den religiösa fanatismen, som höll kolonien tillsamman. Efter Jansons död blef Jonas Olson koloniens både andlige och världslige härskare. 1853 lades styrelsen i händerna på ett sjumannaråd, som inlät sig på en mängd olyckliga spekulationer. Den af Janson predikade religionen framhöll som grundtanke, att de trogna icke synda, och att Jansons anhängare äro de trogna; att Guds Ande talade genom honom o. s. v. Hans lif var allt annat än klanderfritt, men hans anhängare voro som förblindade. Han skref till ledning vid gudstjänsterna diverse saker, bl. a. en ömklig rimmad rappakalja, som skulle föreställa psalmer. En del af medlemmarna öfvergingo sedermera till adventisternas lära; andra slöto sig till metodisterna.

9. *Cedar Vale-kommunen.* I Cedar Vale, Howard co., Kansas, grundade år 1871 några ryssar en koloni med syfte att befrämja "både kommunism och personlig frihet och att föranleda personer af de mest skilda åsikter att arbeta till-

sammans för sitt eget bästa." Ryska materialister och amerikanska spiritister voro representerade i denna koloni, som kallade sig "the progressive community" och 1874 räknade 8 medlemmar och ägde 320 acres jord.

10. *"Social Freedom"-kommunen* grundades i början af 1874 i Chesterfield co., Virginia, och räknade 6 medlemmar, som idkade jordbruk, odlade läkedomsörter, sågade bräder och ägnade sig åt andra sysslor på en inköpt och skuldfri farm om 333 acres. De hade inga lagar. Deras styrelse bestod i "frikritik", och de höllo före, att alla, som påverkas af kärlek till sanningen och åstundan att gå framåt, kunna styras bättre med kärlek och moralisk öfvertalning än medelst obevekliga lagar. Och andra människor än sådana ämnade de icke mottaga i kolonien.

Detta är de kommunistiska kolonier, som Nordhoff omnämner i sin bok. Fast de äro inrangerade under 10 hufvudgrupper, utgöra de i själfva verket 75 kolonier. Såsom förut nämndt, ägde nämligen Amana-kommunen sju samhällen, dr Keils anhängare två, perfektionisterna två och "shakers" 58. De öfriga utgjorde blott ett samhälle hvardera. År 1874 hade de kommunistiska kolonierna sammanlagdt 5,000 medlemmar och inemot 180,000 acres jord i 13 olika stater. Värdet af deras egendom kunde sannolikt anslås till minst 12 millioner dollars. Amana- och Oneida-kolonierna voro de enda, hvilkas medlemsantal var i tillväxt. Shakers och economiter, de enda som påbjudit celibat, voro i aftagande, i trots af den hos dem gängse seden att upptaga och uppfostra föräldralösa barn. De öfriga kolonierna företedde hvarken ökning eller minskning, ehuru de i allmänhet ej voro så starka, som de förut varit. I alla kommunistkolonierna utom perfektionisternas var jordbruket den förnämsta näringsgrenen. I Oneida var det underordnadt fabriksverksamheten. Ett gemensamt drag för alla kolonierna var, att de sökte tillverka så mycket som möjligt af hvad

de själfva behöfde, och att jordbruket nästan utan undantag bedrefs med klokhet och omsorgsfullhet. Äfven enkelheten i klädedräkt var ett gemensamt drag, som utan tvifvel icke litet bidragit till deras framgång. Alla kolonierna hade goda skolor, ehuru endast perfektionisterna fäste någon vikt vid högre bildning. Med undantag af icarierna gåfvo alla kolonierna en grundlig religionsundervisning åt sin ungdom, och öfverallt hörde det till gossarnes uppfostran att lära ett yrke och till flickornas att lära sig sy, tvätta och laga mat. I regel arbetades icke så strängt i de kommunistiska kolonierna som bland icke-kommunister, och det ekonomiska resultatet synes i allmänhet varit mera gynnsamt, än det skulle blifvit, om medlemmarna arbetat på egen hand.

En mängd socialist- och kommunist-kolonier ha misslyckats. Noyes uppräknar i sin bok om amerikanska socialistkolonier 47 dylika, som stupat, och sedan dess ha väl minst lika många andra gått samma väg. Det måste alltid finnas betingelser, som dessa saknat och de af Nordhoff uppräknade ägt. Noyes uppgifver som ett nödvändigt villkor för en dylik kolonis framgång, att religion måste ligga till grund för den. Nordhoff är af samma åsikt och tillägger, att där äfven hos medlemmarna måste finnas en känsla af missnöje med de förhållanden, under hvilka de förut lefvat, som drifver till myteri mot samhället. Där dessa villkor förefinnas och kolonisterna ha en ärlig, driftig och klok ledare med så godt som oinskränkt makt, måste en koloni, grundad på kommunistiska principer, nästan nödvändigt ha framgång och leda till fullkomligt ekonomiskt oberoende, ja, t. o. m. rikedom, såsom fallet varit med nästan alla de i denna uppsats behandlade samhällena. Ej ens dessa utsikter innebära dock tillräckliga lockelser för hvem som helst att sluta sig till en kommunistisk koloni. Den ofvannämnde Widstrand besökte flera af de kommunistiska kolonierna och en mängd reformatorer, men fann, efter hvad han själf sade, icke en enda, som motsvarade

hans ideal. Den norsk-amerikanske socialisten Marcus Thrans skref 1889 på tal om detta ämne: "Jag skulle heller icke tycka om att gå in i en kommunistisk koloni. Jag menar nu icke socialistisk koloni, ty en sådan tycker jag bra om; det är de kommunistiska, där alla ha allting gemensamt, som jag har afsky för. Af sådana kolonier finnes det i Förenta staterna omkring 34, hvilka alla äro mycket välmående (så när som på ett par). Jag har besökt ett par af dem, men det är ett lif som i ett tukthus, tyckes mig."

Det är således föga troligt, att nya kolonier komma att anläggas enligt kommunistiska principer. Frihetskärleken är för stor hos flertalet människor, för att de skulle vilja sälja sin självständighet ens för utsikten till en tryggad tillvaro. Ungdomen i de flesta kommunistiska samhällena lämnar också vanligen, då den nått mogen ålder, kolonien och söker bryta sig egen väg i världsvimlet utanför koloniens gränser. Antagligen komma de kommunistiska kolonierna med tiden att dö ut. Med de flesta af dem har det redan länge varit på upphällningen. Men deras historia kommer alltid att erbjuda ett intressant studium för den, som intresserar sig för denna gren af nationalekonomien.

Emigranternas hälsning.*

Hälsa Svea, där hon sitter snyftande i åldrig borg,
att vi väl ha fattat djupet utaf hennes moderssorg
öfver dessa vandringsskaror, Sveriges kärna och dess must,
som okufligt utåt strömma från sitt hemlands karga kust.

Väg till Vinland röjde viking, där hans käcka drake sam,
må ej då det landet rödjas af en härdig vikingstam?
Det var han, som första runan uti västerns saga skref,
då dess sand för första gången plöjdes af en drakes stäf.

Vildmark rödja, samfund dana, bygga stormaktsvälde opp,
är ej det ett stordåd värdigt nutidsvikingarnes tropp?
Stärk den, Svea, i dess äflan, ej af hågslösheten kväfd,
när det gäller rista nya runor i Columbias häfd.

Svea, unnar du ej dina barn att bryta västerns bröd,
som med fulla händer bjudes ur Columbias öfverflöd?

***) Uppläst vid den svensk-amerikanska banketten för fil. lic. Carl Sundbeck i Chicago den 12 april 1902.—Red. anm.**

Unnar, frihetsamma, du ej dem den frihet, som vardt spord
sedan hedenhös kring världen från dess stamort uti nord?

Hjärtblod är det ej, som rinner ut i hafvet år från år,
det är Norden, som sin odlings rötter långt åt väster slår.
Ur den mark, där benen murkna efter dess utvandrarstam,
växer blomman af kulturen som en sekelplanta fram.

Jättefloden från Europa, hvilken bryter själf sin ban
genom egna vågors styrka öfver kufvad ocean,
vällde grumlig öfver prärien, om ej mången fjällbäck gaf
sin tribut af rena flöden—det är västerns högsta kraf.

Svea, än i främlingslandet lyser oss ditt norrskens ljus,
uti själfva Niagara blandas nordanforsens brus;
djupare sig ter på afstånd dina dalars gröna färg,
blåare i minnets fjärrglas skymta sjöar, skymta berg.

Genljud utaf Nordens sånger klingar än på fjärran strand
med den kraft, den eld, som tänder svenska hjärtan uti brand,
och det tungomål, du lärt oss, språk med malmens klang uti,
detta dyra modersarf evärdligt älska, värna vi.

Nämn ej främlingar de barn, du ammat vid ditt eget bröst,
om de bort från hemmet irrat, lockade af lyckans röst.
Älskar dig den sonen mindre, hvilken lydt naturens bud
och sin moder öfvergifvit för att blifva när sin brud.

Ej må du de barn begråta, som med kärlek hänga fast
vid sin stammor länge sedan yttre enhetsbandet brast.
Vig dock med din tår en torfva i den minnesrika Nord,
om vi komma hem att slumra uti älskad fosterjord.

Ernst W. Olson.

Nordmannaminnen i Amerika.

Af *J. A. Enander.*

Då man i våra dagar färdas genom de nordvästra staterna och ser de väldiga landområden, hvilka ägas och innehafvas af invandrare från den skandinaviska Norden, hvilka brutit bygd i vildmarkerna och nu sitta såsom välbärgade odalmän på bördiga hemman, känner man sig stolt öfver att ett sådant storverk utförts af fattiga landsmän, hvilka, såsom deras fäder, litat uteslutande på Gud och "kraft sin."

Men i denna känsla blandar sig ofrivilligt känslan af all tings förgänglighet. Antag, att en svår pest eller ett långvarigt krig härjade dessa områden, att inbyggarne inom en kort tid bortsopades, huru många fornminnen skulle efter ett par hundra år vittna om att invandrare från Sverige, Norge och Danmark ägt och odlat här i landet landsträckor, större än många furstendömen i Europa?

Då våra fäder i fordomtima bosatte sig i England, Frankrike och andra länder, gåfvo de sina boningsplatser nordiska namn, hvilka än i dag vittna om huru långt de nordiska invandrarnes besittningar sträckte sig. Här i Amerika äro de skandinaviska ortnamnen jämförelsevis tunnsådda. Personer, som tillhört en annan nationalitet än vår, hafva opåtalt fått gifva af skandinaver bebodda områden, byar och köpingar anglo-amerikanska, engelska, irländska eller indianska namn; ja, de skandinaviske ägarne själfva hafva icke sällan angliserat sina nordiska namn, så att de blifvit oigenkännliga. Forskaren skall i framtidsdag icke af ort- och personnamnen kunna sluta till att odlingens banbrytare ett par hundra år före hans tid varit skandinaver.

Våra i främmande land bosatte fäder reste såsom vi vårdar till sina aflidna fränders och vänners minne. Inskrifterna å dessa vårdar voro alltid på våra fäders tungomål, sak samma hvilket språk som var det allmännaste i de länder, där runstenarna rests. Våra landsmän här i Amerika förse ofta vårdarna å sina käras grafvar med inskrifter på engelska och med ornament icke i svensk, norsk eller dansk utan i anglo-amerikansk stil. De förra inskrifterna äro af bestående värde för fornforskaren, de senare inskrifterna kunna i framtidsdag leda ännu ofödda arkeologer till den falska slutsatsen, att vårt folks grafvårdar i Amerika rests icke öfver skandinaver, utan öfver män, kvinnor och barn, hvilka kunnat leda sina anor till "the old dear England" eller till irländarnes gröna ö.

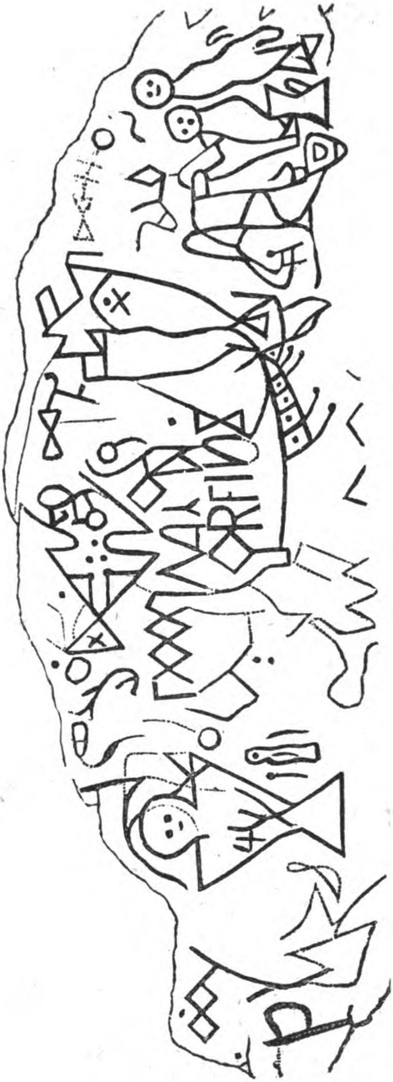
Om den skandinaviska befolkningen här i landet plötsligt bortsopades, så skulle efter ett par hundra år föga återstå, som påminde om densammas tillvaro. Vår litteratur vore icke en tidstrotsande pyramid. Böcker och tidningar tryckas icke i vår tid på pergament eller på papper, som förblifver under århundraden oförändradt. Hvarje spår efter våra landsmäns af trä uppförda boningshus och kyrkor skulle

snart försvinna, vårt folks namn utplånas, och sedan traditionen dött, skulle ingen veta, "hvar vårt Svea stod" i Amerika, eller hvar Nores och Danas söner och döttrar lefvat och verkat.

Kan man, då man betänker detta, förvånas öfver att få nordmannaminnen hafva här i Amerika påträffats i de trakter, hvarest nordmännen vistades och bosatte sig icke för ett par eller tre århundraden sedan, utan omkring 400 @ 500 år, innan Columbus upptäckte Amerika?

De första engelska invandrarne, som bosatte sig i de trakter, hvilka hade fordom tagits i besittning af nordmännen och af dem innehafts, till dess att digerdöden bortryckte den större delen af befolkningen, voro inga fornforskare, hade aldrig hört ett ord om det nordiska folkets Vinlandsfärder. Om äkta nordiska fornlämningar af dem påträffades, så hänfördes dessa till indianminnen, franska pälshandlares bytesmedel eller till "unsolved problems", med hvilkas lösning man ej behöfde bry sin hjärna, då så många dogmatiska lärofrågor och religiösa tvister icke ännu blifvit lösta. Det gällde äfven för de mest bildade såsom ett axiom, att inga européer före Columbi dagar satt sin fot på Amerikas jord, en falsk åsikt, som först i vår tid blifvit hos många rubbad, men som haft till följd, att anglo-amerikanerna dels i det längsta underkänt de isländska fornskrifternas berättelser om Vinlandsfärderna, dels förnekat, att äkta nordmannaminnen någonsin påträffats i nuvarande Förenta staterna.

Å stranden af Cohanne-floden i staten Massachusetts, under 41 grader 45 minuter och 30 sekunder nordlig bredd, ligger ett med egendomliga tecken försedt stenblock, som numera är mycket förvittradt. Det kallas *Assonetstenen* eller "Dighton waiting rock". Då man betraktar nyligen tagna fotografier af densamma, är man vid första påseendet villig att instämma i flera anglo-amerikanska forskares påstående, att den måste vara ett indianminne och tecknen å densamma

ASSONET-STENEN.

indianhieroglyfer. Men har stenen alltid ägt det utseende, som den i våra dagar äger? Den ådrog sig tidigt uppmärksamhet och aftecknades under åren 1680, 1712, 1730, 1768, 1790, 1807, 1812 samt genom "The Historical Society's" i Rhode Island försorg med den största noggrannhet 1820. Dessa teckningar utvisa, att tiden utöfvat å stenen icke ringa åverkan, hvilken blir i synnerhet märkbar, då man jämför den sistnämnda teckningen med fotografier tagna för kort tid sedan.

Hällristningen i fråga har, såsom det synes, varit afsedd att illustrera en nordisk nybyggares saga. År 1007 kom en mäktig man Thorfinn Karlsefne, hvilken ledde sina anor från den i svenska historien omtalade konungen Björn Järnsida, till det förut upptäckta Vinland. Han medförde från Grönland 160 personer och all sköns fänad, ty han ämnade bebygga landet. Kort efter ankomsten till det nya landet uppstod oenighet mellan invandrarne, och nio af dessa återvände, men blefvo under hemfärden stormdrifna till Island, hvarest de gjordes till trälar.

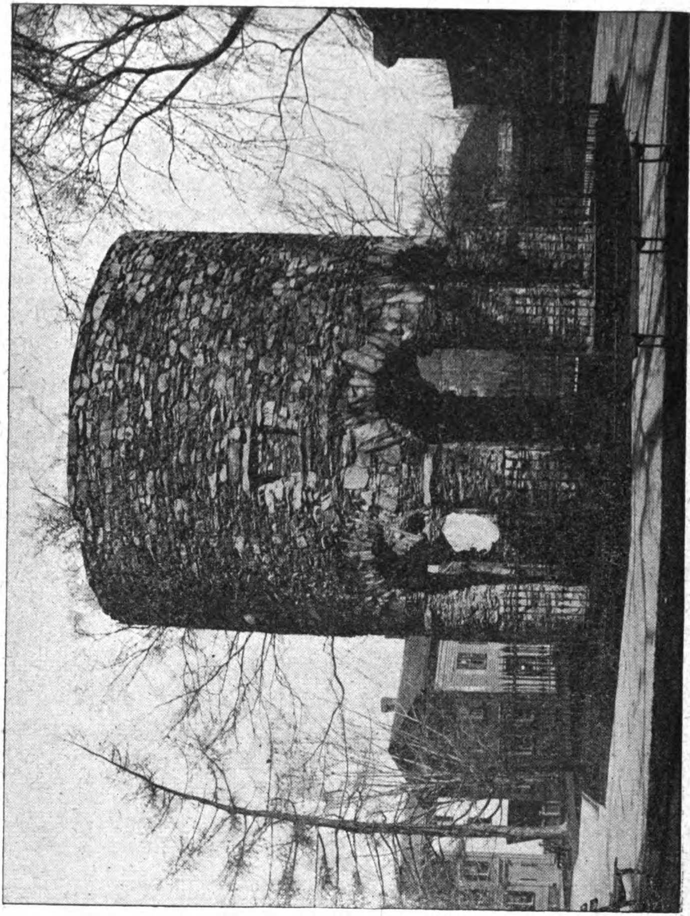
Karlsefne och hans återstående 151 män och kvinnor uppförde nära en flod boningshus och rustade sig att taga landet i besittning. Jakten och fisket voro goda, och särskildt omnämnes den rika tillgången på helgeflundror, som af nordmännen kallades "heliga fiskar" (helgir fiskir), emedan detta fiskslag användes i den skandinaviska Norden till fastlagsmat. På vindrufvor var icke heller brist. Ingen snö föll om vintern, hvadan kreaturen kunde gå ute hela tiden. De blefvo därunder halfvilda, i synnerhet var detta händelsen med en tjur, som fanns i nybyggarnes boskapshjord. Om våren 1008 kommo landets infödingar, "skrälingarne", som redan förut visat sig, till nordmännens nybygge. De medförde pälsverk, som nybyggarne tillbytte sig för rödt kläde och mjölk. Efter detta besök lät Karlsefne omgifva sin by med palissader (skidgård) för att ej blifva af skrälingarne

öfverraskad och oroad. Gudrid, Karlsefnes hustru, födde under tiden ett gossebarn, som fick namnet Snorre, hvilken var den förste infödde nordman i nuvarande Förenta staterna.

Påföljande vinter återkommo skrälingarne, och byteshandel uppstod ånyo. Allt var sams och sämja, till dess att en af skrälingarne försökte att stjäla vapen från nordmännen. Den brottslige blef då genast nedhuggen af en Karlsefnes huskarl. Skrälingarne flydde då för att inom kort återkomma i fientlig afsikt och i stort antal. Nordmännen höjde då röd sköld till stridstecken emot dem, och en skarp strid med sjutvapen uppstod. Karlsefne och hans folk gingo visserligen ur striden såsom segrare, men insågo, att de omöjligen kunde i längden motstå med vapenmakt landets fientliga befolkning. De beslöto därför att öfvergifva landet och återvända till Grönland, hvilket beslut de synas hafva satt i verkställighet 1009; vintern 1010 tillbragtes i Straumsfjord, och hemkomsten till Grönland ägde rum om hösten 1011, då den i Vinland födde Snorre var "tre vintrar" gammal.

Så lyder i allra största korthet Thorfinn Karlsefnes saga. Betrakta vi nu det historiska sällskapets i Rhode Island teckning af Assonetstenen, sådan han var 1820 och hvilken teckning här meddelas, så märka vi först det romerska siffertalet *CXXXI* (131). Nära detsamma ses en sammansatt figur, som kan upplösas i bokstäfverna NAM, och under densamma se vi längst till vänster en bokstaf, som närmast liknar ett P, men som otvifvelaktigt är den nordiska runan "thorn", motsvarande *Th,* och på andra sidan om en kvinnobild se vi ordet *ORFINS.* Hela inskriften är följaktligen *"CXXXI nam Thorfins".*

Våra fäder räknade 120 enheter på hundradet, följaktligen betyder C i siffertalet 120; då därtill lägges XXXI (31), så uppstår talet 151. Detta var, såsom nyss upplystes, antalet män och kvinnor, som åtföljde Thorfinn Karlsefnes expedition till Vinland.

VIKINGA-TORNET I NEWPORT.

"Nam" är tvifvelsutan imperfektum af det isländska verbet "nema" (jämför det tyska nehmen) och betyder taga. Det brukas understundom i fornsagorna i stället för "nam land", hvadan hela inskriften innehåller denna mening: *"Thorfinns* 151 (*män*) *togo* (*landet*) *i besittning."*

Orsaken hvarför den omnämnda kvinnofiguren och en annan figur, som möjligen skall föreställa ett barn, ställts uti Thorfinns namn kan icke vara någon annan än den, att de på ett särskildt sätt tillhört honom. Bilden af kvinnan, som bär på sitt bröst nyckeln, husmoderns symbol, skall sannolikt föreställa Thorfinns hustru Gudrid och barnabilden makarnes son Snorre, hvars ålder "två vintrar" och på den tredje med streck antydes. Längst uppe i teckningen ser man en fotsula, som är å alla nordiska hällristningar en symbol af företagen vandring eller forskningsfärd. Man ser ock en fiskets symbol, metkroken, samt med det heliga korstecknet märkta figurer, som sannolikt skola föreställa de "heliga fiskar" eller helgeflundror, som af nybyggarne fångades. Äfven drufklasar och andra mera svårtydda figurer ser man härstädes. Under Thorfinns namn finner man bilden af ett djur med upplyftad svans, hvilken bild skall sannolikt föreställa den tjur, hvilken med sitt råmande och ilskna angrepp skrämde skrälingarne på flykten, då dessa kommo i tvifvelaktig afsikt till nordmännens boningar. Framför djurbilden ser man orediga figurer, som möjligen beteckna det röda kläde, för hvilket nordmännen tillbytte sig urinvånarnes pälsverk. Den bredvid stående figuren, som liknar en nordisk "stånka", påminner kanhända om att mjölk var ett af bytesmedlen vid denna handel. De två bredvid hvarandra stående människofigurerna, af hvilka den ena varit beväpnad, beteckna utan tvifvel skrälingarne. Thorfinn Karlsefne var kristen. Han hade af munkar lärt sig att skrifva nummertal och sitt namn, men runskriften hade han sannolikt aldrig lärt. Han kunde därför uttrycka sig endast genom bildskrift, som utan kännedom om hans saga skulle vara omöjlig att uttyda.

Rundbyggnaden i närheten af Newport i Rhode Island är ett annat fornminne, hvars nordmannaursprung anglo-amerikanska författare länge förnekat. Det är en 25 fot hög rundbyggnad, som hvilar på 8 runda pelare af 3 fot 2 tums diameter och 7 fot 9 tums höjd från sockeln till kapitälet. Afståndet mellan pelarne är 4 fot 9 tum och de mellan pelarne hvälfda rundbågarnes höjd från marken 12 fot 6 tum. Byggnadens diameter invändigt är 18 fot 9 tum och murens tjocklek ofvan hvalfven är omkring 2 fot.

Denna märkliga byggnad, som nu är en ruin, påstå anglo-amerikanska forskare hafva varit en af engelska nybyggare uppförd väderkvarn. Säkert är också, att byggnaden användes till väderkvarn redan 1663, men byggdes den då och för ett sådant ändamål? För några tiotal år sedan uppförde en af våra landsmän på den å en ö i Göta älf i Sverige liggande ruinen af Bohus fästning en väderkvarn, men det har aldrig fallit någon människa in att påstå att nämnda fästning uppförts för detta ändamål.

Rundbyggnaden i Newport är olik allt hvad väderkvarnar heter och kan icke efter kompetenta kännares påstående vara uppförd senare än i det 12:te århundradet. Den äger likhet med rundkyrkorna i Sverige och den år 1141 uppförda åttkantiga byggnaden vid Millefont kloster i Irland, med dopkapellen vid kyrkorna Igalikko och Kakortak på Grönland och med flera kyrkor och dopkapell i andra länder. Den kan följaktligen hafva varit ett s. k. baptisterium eller kapell vid en kyrka eller ett kloster, som af nordmännen uppförts här i landet, ehuru den sedermera af de engelska kolonisterna förvandlades först till en väderkvarn, sedan till en hölada. Den är dock numera fredlyst.

Prof. Eben Norton Horsford har i våra dagar försökt i stora arkeologiska arbeten bevisa, att nordmannanybyggenas i Amerika centralpunkt var det å många den äldsta nybyggaretidens kartor omnämnda *Norumbega,* som var namnet

icke blott på en stad af betydenhet, nära nuvarande Watertown, Massachusetts, utan ock på ett större landområde. Han har vid St. Charles-floden funnit uråldriga fornlämningar efter dockor, skeppsvarf, stenmurar, konstgjorda kanaler, fiskdammar, "lekvallar" med flera andra arbeten, som, enligt hans tanke, utförts af nordmännen långt före Columbi tid.

Det är att hoppas, att äkta runinskrifter och förmål, hvilkas nordiska ursprung icke kan af någon förnekas, komma under framtiden i dagen i de af nordmännen bebyggda delarna af vårt land. Men det är icke att hoppas eller önska, att "nordmannaminnen", af hvilket slag de vara må, fabriceras, såsom flera gånger skett, och det i den bästa afsikt. Ändamålet helgar icke medlen, och vetenskapen vill icke med falska vapen vinna sina segrar. Det är dessutom en vansklig sak att författa runinskrifter på det språk, som talades af våra fäder för ett tusen år sedan. Förfalskningen undgår sällan eller aldrig upptäckt, hvarefter densamma mera skadar än gagnar den sak, han var afsedd att främja.

Den svenska nationalkaraktären och dess Amerikanisering.

Af *David Nyvall.*

Det är ingen lätt sak att gifva en sann och därför rättvis karaktärsteckning af ett folk. Först och främst innebär det den svårigheten, som möter i hvarje genrebild, där det gäller att beskrifva ej ett enskildt föremål utan en hel grupp, svårigheten att verkligen nämna något, som angår det hela och således hör till ämnet. Ett och annat försök af det slaget skall ådagalägga, huru svårt det är att icke antingen på innehållets bekostnad träffa rätta ämnet eller finna ett rikhaltigt innehåll — på ämnets bekostnad. Det är lättare att beskrifva "Grålle" än en häst i allmänhet. Och ju flera de enskilda typerna äro, desto magrare blir allmänbilden. Att nämna något, som verkligen passar in på alla hästar, är i alla fall jämförelsevis lätt emot att angifva det gemensamma för till exempel alla hundar, beroende på att de senare förete långt flere och mer växlande typer. Och ännu svårare skulle det vara att gifva en genrebild af till exempel en pojke. Hvad skulle man väl kunna nämna, som verkligen är gemensamt för två pojkar, än mer för alla?

Men vid karaktärsteckningen af ett folk möta särskilda

svårigheter däruti, att ämnet är så stort och företaget så anspråksfullt. Ett folk är ett majestät. Och svårigheterna blifva ännu större, då det gäller ens eget folk, såsom en följd af benägenheten, nästan oundviklig, att i detta fall vara partisk eller med andra ord från sin personliga synvinkel mäta ämnets horisont. Men om något skvaller och förtal är oursäktligt, så är det det, som träffar ett helt folk.

Skall ett folks karaktär utgöra dess hvardagssida eller dess högtidssida? Intetdera ensidigt, men det senare hufvudsakligen. Alldeles såsom fallet är med den enskilda personen, åt hvilken man vill gifva rättvisa. En karaktärstecknare är ingen spion, som smyger sig på sitt offer i ett obevakadt ögonblick bara för nöjet att se och teckna det i en så litet fördelaktig dager som möjligt. Att en person, hvars hvardagliga dräkt är förskinnet och arbetsblusen, snyggar upp sig en smula, då han skall låta fotografera sig, är icke skrymteri utan en mycket berömlig känsla af anständighet och aktning för sig själf. Och samma känsla af anständighet och aktning för andra måste man vänta af karaktärstecknaren. Han är ingen "tjufskytt" med en kamera i handen. Det finnes lyten, som höra till positionen mer än till väsendet. Och det skulle vara rent af löjligt att taga dem på allvar. Det finnes också skröpligheter, som höra uteslutande hvardagligheten till och hafva lika litet att göra i en karaktärsteckning som förskinnet i kyrkan. Det är en förhatlig åskådning, att öfver hufvud taget en människa skulle vara sannare sig själf på måndagen än på söndagen, bara därför, att den senare bilden är sällsyntare. Till trots af alla skrymtare, på hvilka det omdömet slår in, är det hufvudsakligen falskt. En människa är sannast sig själf, då hon syftar högst. Och så är det med ett folk, och så icke minst med det svenska folket.

Historien är därför det rätta umgänget, om vi vilja blifva förtrogna med ett folks karaktär, historien, för så vidt den

verkligen är folkets historia. Och i den delen är den svenska historien ett gynnsamt studium. Den svenska historien är nämligen från början och till slut det svenska folkets historia.

I.

Jag skall således företaga mig den stora och anspråksfulla uppgiften att under några få punkter söka samla de historiska karaktärsdragen af det svenska folket. Mycket skall därmed icke sägas, men, jag hoppas, det lilla sant.

Först och främst vill jag då såsom ett karaktärsdrag, som utmärker det svenska folket, angifva det, att det är *anlagdt efter ett stort mått.* Det är ett litet folk till antalet, men det är historiskt ett stort folk. Svensken är fallen för stordåd. Och det är ett äkta nationellt drag. Ett sådant lynne är icke utan sina särskilda faror och frestelser, såsom vi längre fram skola se. Här må blott nämnas, att den svenska stordådslusten merendels visat sig raskare uti att eröfra än envis uti att behålla. Däri, såsom i så mycket annat ondt och godt, var Karl XII en sådan äkta svensk.

För det andra skulle jag vilja såsom ett svenskt nationellt drag nämna mod. Det svenska folket har vid oräkneligt många tillfällen ådagalagt det största och mest beundransvärda mod. Och ehuru utan tvifvel en noggrann undersökning skall uppdaga tillvaron af äfven svenska pultroner ibland pultronernas stora internationella släkt, så är dock feghet ingalunda ett nationellt lyte. Men sant är det, att det svenska modet förutsätter tider af nöd och fara, liksom stjärnepällens härlighet förutsätter natten. I välmågan och freden urartar det ej sällan till skryt och skräfvel. Svensken talar gärna stora ord, då han intet större och viktigare har för händer. Men då han af faran kallas till verkliga bedrifter, tiger han och handlar.

För det tredje är och har alltid för det svenska folket varit utmärkande dess *ömtålighet för sin rätt och sin värdighet.*

Denna själfmedvetenhet, som i hvardagslag under ogynnsamma förhållanden kan pösa i den svenska bonddrygheten, är i sin högtidsgestalt svenskens urgamla frihetskärlek, ett adelsmärke, som inga hårda öden kunnat utplåna ens från den svenske bondens sköld, emedan det i själfva verket sitter djupare än i skölden, sitter i själfva blodet. Det svenska folkets frihetskärlek är väsentligen denna månhet om värdighet och rätt. Endast när dessa stått på spel, har vårt folk kämpat för sin frihet. Friheten är för det svenska folket snarare rätt än rättigheter, alltså snarare ett helt tal än ett bråk. Däraf det beundransvärda tålamodet uti att lida intrång på sina rättigheter hos detta folk, som alltid varit färdigt att våga lif och blod för sin rätt. Detta att räkna principen för mer än saken, idéen för mer än exemplet är ett storhetsdrag, som ställer det svenska folket i jämbredd med historiens största. Ja, i själfva verket är det af alla karaktärsdrag det mest oumbärliga för ett folk, som skall förtjäna namnet historiskt. Intet folk har någonsin segrat, utom då det kämpat för en hög grundsats. Och intet folk har fullständigt besegrats, då det i sin kamp satt rätten högre än alla rättigheter.

För det fjärde måste jag säga, att det svenska folket i alla tider varit *konungsligt sinnadt* och är och förblifver så oföränderligt under alla former af författning och styrelse. Äfven såsom god republikan är svensken i djupet konungsligt sinnad. Det vill säga, det ligger i hans lynne att hellre lyda en än många. Äfven i det afseendet gör svensken skäl för namnet "nordens fransman". Den svenska historien vet icke af någon annan s. k. "frihetstid" än mångväldets under "hattarnes" och "mössornas" strider. Och det var en "frihetstid" så odräglig, att gemene man hälsade till och med envälldet såsom ett önskvärdt utbyte. En verklig regent vill svensken se i spetsen för ärendena, han må sedan heta konung eller president. Och i regenten är det de personliga egen-

skaperna, som han aktar långt mer än namn och titlar. "Konung" betyder ädling. Och svensken är så konungsligt sinnad, att han fordrar, att den som så kallas också skall så vara. Därför föredrager han vida framför en konung, som bara till namnet regerar, en verklig regent utan konunganamn.

Slutligen för det femte vill jag såsom något utmärkande för det svenska folket angifva, att det är *af naturen en emigrant.* Det är möjligt, att däri ligger ett fel, nämligen den ostadighet och flyktighet i sinnet, som utmärker äfventyraren. Må så vara. Men en emigrant är svensken och har alltid varit. Han äger fosterlandskärlek och har ådagalagdt det. Men denna känsla är icke nödvändigt såsom en lifegen bunden just vid torfvan. Han älskar sin hemort, men med den fria längtan, som vill återvända dit, emedan han kan och får lämna den. Måhända sammanhänger med detta svenskens emigrantlynne hans smak för det, som är utländskt. Men är detta en svaghet, så är det en styrka tillika. Mycket godt har blifvit svenskt därigenom i språk och sed, i land och tanke. Svensken finner sig ganska lätt hemmastadd med nya förhållanden. Han har lätt att blifva medborgare, hvar helst han slår ned sina bopålar.

II.

I det föregående ligger redan antydt, hvilka särskilda faror och frestelser kunna möta den svenska nationalkaraktären vid amerikanisering. Jag vill våga försöket att påpeka några af dessa faror och frestelser, så som jag ser dem, lämnande åt läsaren full frihet att antaga eller förkasta enligt sin högre visdom. Och jag tycker det vara mest lämpligt att anknyta dessa antydningar till de redan angifna fem karaktärsdragen, därvid börjande med det sistnämnda och upptagande punkt för punkt i tillbakagående ordning till och med det första.

Om det alltså är sannt, att svensken till natur och vana är en emigrant, med benägenhet att älska det, som är utländskt,

och med stor lätthet göra sig hemmastadd hvar helst han slår sig ned, så följer däraf, att han just genom detta sitt lynne står i fara att, fortare än han borde, glömma sin svenskhet och förlora sin identitet. Och att förlora sin identitet är i ett folks historia ett stort vågspel. En sådan historia blir då ej längre en följetong, det vill säga alls ingen historia, utan bara lösryckta blad, kort sagdt historier. Ty sanningen ligger i sammanhanget, för så vidt ju intet kan vara sant och meningslöst på en gång. Det är godt och väl att kunna "taga seden dit man kommer", såsom ett svenskt ordspråk lär, men för så vidt som det skall innebära ett jämnt utbyte af all gammal sed emot all ny sed, så kan det väl hända, att man i det utbytet ej bara förlorade många gamla goda seder utan uttömdes på all sed. Och ett sådant lif blir verkligen "sedeslöst". Det är ett papegojlif, tomt på innehåll och värde, till och med om, såsom icke är otänkbart, detta lif skulle få både en röst och en litteratur. För en svensk att förlora sin svenskhet är att andligen och historiskt ömkligen omkomma. Och jag vill med den allra djupaste aktning för min nationalitet säga, att jag tror svenskarne behöfva en varning för denna fara af kulturhistoriskt självmord. Vår svenskhet skall emellertid planteras och odlas här. Den skall hvarken lefvande begrafvas, ej heller museeförvaltas. De klingande orden af en svensk tidningsman på besök här för någon tid sedan hafva, rätt förstådda, en djup betydelse för oss. De lydde (i svensk öfversättning): "Varen svenskar". Ett rikare råd i få ord kan icke gifvas, ej heller en bättre metod att. till förmån för alla parterna, amerikaniseras.

Om det vidare är sannt, att svenskarne äro af naturen konungsligt sinnade, det vill säga hafva det lynnet att hellre lyda en än många och i allmänhet med benägenhet att följa den bäste och starkaste såsom ledare, hvilken utgör anlaget för herodyrkan, så följer däraf möjligheten af mycket godt och ondt, när detta anlag skall amerikaniseras. De amerikanska

förhållandena äro nämligen sådana, att här råder lika mycket i praktiken envälde som i teorien folkvälde. Och detta amerikanska envälde, för hvilket vårt demokratiska samvete uppfunnit ett särskildt namn, "bossism", är väl i teorien ett ondt men i praktiken källan till landets oerhörda utveckling och den makalösa energien på alla områden. Från arbetslaget vid en gatuläggning och polisen vid en gatukorsning upp till statens högsta värf och presidenten själf uträttas allt under detta kraftiga envälde. Med en smula anlag för "imperialism" gifvas här således rika tillfällen för detta anlags odling. Här finnas imperatorer i smått och stort och till ett obegränsat antal, ifall någon vill försvärja sig åt dem i blind lydnad. Sådana ledare, mer eller mindre nobla, äro alltid att finna bakom eller rättare i hvarje politiskt parti, såsom under skalet af nöten finnes en kärna, skämd eller frisk. Här igen vilseleda talesätten. Vi höra så mycket talas om politiska "maskinerier". Men saken är den, att dessa politiska maskinerier, då vi komma dem nog nära, alltid och utan undantag äro någon stark personlighet, någon politisk ledare, mer eller mindre "rutten", såsom det politiska språket är, men alltid kraftig nog. Det ligger nu i sakens natur, hvarför svenskarne nästan utan undantag tillhöra det republikanska partiet. Det är det naturliga urvalet för vår nations konungsliga sinnelag. Det republikanska partiet är utan jämförelse de historiska ledarnes parti. Det är ett parti, rikt på stora män, äfven då det råkat blifva uttömdt på stora idéer. Det är Lincolns, Blaines, McKinleys, Hayes' och Roosevelts parti. Och sanningen är den, att det skulle stå förfärligt illa till med plankorna i det partiets plattform, om ej svenskarne skulle föredraga att i detta sällskap stå där snarare än att försöka en aldrig än så välbyggd och ny i sämre sällskap. Det gör det konungsliga sinnelaget. Och faran? Ja, faran, mer för karaktären än för utgången af saken, är det ovärdiga uti att blindt lyda och blindt följa. Dock finnes det å andra

sidan en icke mindre fara, den nämligen att för en tvifvelaktig vinst af vissa vackra teorier om personlig frihet och självständighet uppoffra frihet och säkerhet uti en mycket substantiell form och lösrycka sig från sina nationella traditioners rötter för ett politiskt nomadlif, där visserligen i demokratisk enkelhet hvar och en är sin egen chef men just därför praktiskt ingens.

Om det är sant, att det är ett utmärkande svenskt nationallyte att vara till ytterlighet ömtålig om sin värdighet och sin rätt och att värdera friheten snarare med detta ideella mått än med något blott materiellt eller praktiskt; om således af svensken friheten betraktas snarare såsom ett ståndsprivilegium än såsom en personlig handlingsfrihet, så följer däraf faran att taga anseendet af saken i stället för saken själf, etiketten i stället för varan och blifva fal för att *köpas utan kontanter,* med stora löften. Och jag förmenar, att det slagets handel med svensk storsinthet icke varit så sällsynt eller litet framgångsrikt i detta land.

I sammanhang med det svenska modet i farans stund och dess afart, skrytet, i välmaktens dagar behöfver jag knappt göra någon tillämpning. Där framträder utan allt behof af introduktion ett svenskt nationallyte, som både vän och fiende uppmärksammar såsom lika mycket i ögonen fallande som vanställande. En svensk har ty värr svårt att vara ägare af några dollars utan att skramla med dem. Han har en benägenhet att af medgången bli högfärdig och på lyckans höjder solblind. Förmodligen är det för denna vår benägenhet, som vår Herre i regeln håller oss i fattigdom. Och som en otrefligare syn knappt kan uppletas på Guds gröna jord än en dryg uppkomling, så är det ej underligt, att Försynen öfverhufvud så långt möjligt förekommer den klassens allt för stora tillväxt genom att energiskt hålla de rika i minoriteten. Och det är tillika en hushållning af särskildt und-

seende för vår nation, att den klassens rekrytering från våra led så obetydligt uppmuntras. Som emellertid här, om någonstädes, rikedomens eller åtminstone välmågans frestelser möta vårt folk, så är här mer än annorstädes ödmjukhet i medgången ett oumbärligt och stort nummer på ett program, med hvars många verkligt fina nummer detta så skönt harmonierar. Då det verkligen gäller, är svensken godhjärtad, stark och tålig och äger ett okufligt mod att lida. Detta är hans söndagslynne och hans sanna innersida.

Om ändtligen det är sant, att svensken är fallen för stordåd och öfver hufvud tilltagen efter ett stort mått, så att han passar bättre för stora och utomordentliga tider än för små och hvardagliga, så ligger faran nära att under hvardagliga tider i svärmisk förbidan efter de stora uppdragen blifva helt dådlös och håglös. Och en amerikanisering därvidlag är icke säkert det hälsosammaste botemedlet, för så vidt som därmed skulle menas en operation liktydig med borttagandet af, om jag så må säga, svärmeriets organ, detta för det stora och fjärran liggande svärmiska sinnet. Vedervärdigare prosaisk är aldrig någon än en skald, som slagit sig på att bli bonde. En värre slusk kan icke uppletas än en sprätt, som blifvit beväring och måste gå i kronans vida byxor. Och en tyngre, en hopplösare materialist finnes icke än en svärmare, som tager sina ögon helt ifrån sina ideal och fäster dem vid tråget. Amerikanen beskylles för materialism, och kanske med en viss sanning. Men han räddas ifrån den hårda och torra konsekvensen af sin materialism genom den för honom så egendomliga humorn. Denna humor kan emellertid ingen taga, utan att den varder honom gifven. Och särskildt svenskarne äro dåliga efterapare, att döma af de sorgliga försöken till skämtlitteratur, som utkommer på svenska språket och bjuder på skämt, som är åtminstone skämdt nog och kan kallas "lyckadt" endast såsom en eländig parodi på all sann

och verklig humor. Däremot har svensken sitt svärmeri och sin sentimentalitet. Och af dessa är en strimma här och där i mönstret någonting lika vackert som oumbärligt för hans karaktärs väl.

III.

Det vore emllertid en stor orättvisa att påstå, att en amerikanisering af den svenska nationalkaraktären innebär bara en möjlig försämring. I många fall innebär den en möjlig och aktuell förbättring. Jag skall i största korthet angifva några dygder, icke egentligen medfödda, som umgänget med amerikanerna gärna uppfostrar till.

Med alla sina dygder är en svensk icke af naturen en — gentleman. Och det bästa beviset därför är, att hans språk icke ens äger ordet eller dess motsvarighet. Han är däremot en kavaljer, ifall han äger förmånen af god uppfostran. Och skillnaden är påtaglig. En kavaljer är höfligheten själf gent emot jämlikar. En gentleman däremot är höflig mot alla. En kavaljer är "mjukaste tänare" (något för mjuk kanske), då han böjes åt rätta hållet. En gentleman är en tjänare af böjelse och vana alltid.

Med alla sina goda egenskaper är nämligen svensken af födelse och uppfostran en aristokrat, hvilket alls icke hindrar honom från att af allt sitt hjärta hata aristokrater. En amerikanisering, om den lyckas väl, har en utomordentligt välgörande inflytelse att göra honom mer folklig.

Såsom en tredje dygd att vinna genom amerikanisering vill jag bara nämna måttlighet. Den för svensken (och germanen) så vanhederliga omåttligheten i mat och dryck och öfverhufvud allt för stora intresse i matfrågan är ett arf från vikingatiden, då det gällde att vinna sitt mål med vapen i hand, ett arf, som själfva öfverflödet här synes ägnadt att göra värdelöst.

Ändtligen åter ett ord om den svenska tungsintheten, som

är svärmeriets skugga, och på hvilken den amerikanska humorn borde hafva en välsignelserik inflytelse, äfven utan offret af det för nordbon så utmärkande drömlifvet. Man kan vänja sig vid att förstå ett godt skämt och må oändligt väl däraf utan att därför behöfva bli en dålig skämtare och allra minst en dålig yrkesskämtare.

Grundläggarnes dag vid Augustana College.

Af *Gustav Andreen.*

Den 27 april detta år firades för första gången af Augustana-synodens församlingar samt vid det svensk-amerikanska läroverket, Augustana College och Teologiska Seminarium i Rock Island, Illinois, en fest till de svenska mäns minne, som fyrtiotvå år förut (1860) på samma datum fattade beslut att upprätta en oafhängig kyrklig verksamhet i Amerika samt att grundlägga ett eget läroverk. Mången frågade, hvarför detta minne ej firats förr. Denna fråga finner dock ett tillfredsställande svar. Hittills hafva fäderna själfva varit med i arbetet och ledt detsamma på alla områden. Väl insågo de vikten af det arbete, de höllo på att utföra, men det föll dem aldrig in, att de skulle ställa till fester till sin egen ära. I ödmjukhet hade de verkat, ej väntat lön af människor, och ingenting var mera fjärran från deras tankar än själfupphöjelse. Nu ha barnen trädt in i arbetet, och dem åligger det att ihågkomma fädernas verk. Och firandet af denna dag var ock en barnens hjärtliga hyllning till dessa grundläggare.

Af de första grundläggarne af vårt svensk-amerikanska arbete, som kommo till oss från fäderneslandet, finnes numera

ingen kvar ibland oss. Af dem, som först prästvigdes, år 1856, lefver ännu endast en, Augustana-synodens vördade president, teol. dr E. Norelius. Han är ock den ende nu lefvande af de prästmän, som deltogo i det viktiga mötet i april 1860. Dr Norelius var därför i särskild mening läroverkets och studentkårens gäst, då dagen nu för första gången af dem firades. Och hans tal, fullt af hågkomster och historiska minnen, blef själfva hjärtat af festen. För att rätt inse den betydelse, som den 27 april 1860 äger i vår svensk-amerikanska historia, låtom oss i all korthet skärskåda de tilldragelser, hvilka betingade de då fattade besluten.

På 1840-talet begynte den stora utvandring från Sverige till Amerika, som sedan i allt större vågor vältrade sig hän mot okänd strand, till dess den under senare årtionden börjat sakta sig. Strax från början var det flera, som insågo, att dessa utflyttade landsmän ej borde lämnas utan vård och ledning i de från fosterjorden aflägsna nybyggen, där de slagit sig ned. På sommaren 1849 afreste i sällskap med en skara emigranter den förste af dessa behjärtade män, pastorn och professorn Lars Paul Esbjörn, med sin ädla maka från Gefle till Amerika för att verka bland de spridda landsmännen. Af Esbjörn stiftades ock den första svenska lutherska församlingen i Andover, Illinois, den 18 mars 1850, och snart växte där upp en krets af församlingar, som behöfde tillsyn. Så kallades då från fäderneslandet flera lärare, af hvilka några antogo kallelsen, nämligen pastorerna T. N. Hasselquist, Erland Carlsson, Jonas Swensson och O. C. T. Andrén. Ensamma som dessa män stodo i arbetet, verkande bland en liten skara fattiga emigranter, sågo de sig om efter hjälp. Understödet, som i längden kom till dem från fäderneslandet, var litet eller intet. Därför drefvos de att ställa sig i nära förbindelse med amerikanerna, och synnerligast med dem, som voro af samma kyrkliga bekännelse som de.

Tillsammans stiftade därför skandinaviska och amerikans-

ka lutheraner Illinois-synoden, och då de förra ej hade ett eget läroverk, upprättades en s. k. skandinavisk professur vid amerikanernas läroverk, Illinois University i Springfield, Illinois. Till besättandet af denna professur rekommenderades prof. Esbjörn redan 1856, men tillträdde densamma först på hösten 1858.

Redan förut hade svenskar studerat vid detta läroverk och beredt sig för det växande arbetet bland svensk-amerikanerna. I och med prof. Esbjörns tillträde till professuren i Springfield förökades betydligt de skandinaviska studenternas antal.

Dock började svenskarne snart nog få erfara, att de ej innehade en självständig ställning vid läroverket. De amerikanska lärarne ansågo sig som de självskrifna ledarne och ville kontrollera på hvarje område. Skillnaden i läruppfattningen emellan skandinaverna och de mera reformert fostrade amerikanerna var ock en klyfta, som vidgade sig alltmer. Man sökte äfven ändra prof. Esbjörns utstakade arbete och motarbeta undervisningen på svenska, samt såg snedt t. o. m. på de sammankomster, där svenskan brukades. Där fanns väl något af samma sinne hos dessa amerikaner, som helt nyligen gaf sig tillkänna i ett reformert samfund, där man talade om proselyteringsarbetet ibland vårt svenska folk. En framstående man sade då: "Dessa svenskar äro ett präktigt folk; om vi taga vara på dem och hjälpa dem litet med medel, så komma de snart nog att försvinna i oss, att gå upp uti oss." I sanning, vi svensk-amerikaner hafva stort skäl att vara tacksamma därför, att våra fäder icke voro villiga att uppoffra sin personlighet, sin självständighet, sitt språk, sin historia från fäderneslandet, utan ville behålla det, som kommit till dem som ett dyrbart arf.

Ställningen blef till slut outhärdig för prof. Esbjörn, och saken nådde sin spets i början af april 1860, då han frånträdde sin befattning i Springfield och med de skandinaviska studenterna afreste till Chicago, där pastor Erland Carlsson

och svenskarne i staden mottogo dem. Nu utlystes ett möte, en konferens, till hvilken pastorer och ombud från alla skandinaviska församlingar inbjödos, hvilken konferens sammanträdde i Chicago den 23 till 27 april 1860. Efter mogen öfverläggning fattades på mötets sista dag enhälligt det beslut att upprätta en oberoende kyrklig verksamhet och grundlägga ett eget oafhängigt läroverk. Det berättas, att vid dessa besluts fattande en säregen glädje fyllde deras sinnen, som deltagit i rådplägningarna. De kände, att deras åtgörande betecknade början till en ny och betydelsefull epok, åt hvilken Gud ville skänka sin välsignelse.

Augustana Colleges historia under dessa fyrtiotvå år har visat stadig tillväxt och framgång. År 1863 förlades det i Paxton, då professor Esbjörn, som återvändt till Sverige, efterträddes i rektorsämbetet af doktor Hasselquist. Tjugutvå år senare fick läroverket sitt, som det synes, permanenta hem i Rock Island, Illinois. Efter dr Hasselquists död, som timade 1891, valdes dr O. Olsson till chef för läroverket. Under dessa år hafva tusental studerande besökt dess salar och omkring aderton hundra aflagt afgångsexamen i de olika afdelningarna. Läroverket med dess ståtliga byggnader, vackert beläget på en höjd emellan städerna Rock Island och Moline, är både till utseende och innebörd en af svensk-amerikanernas förnämsta prydnader. Från dess salar ha utgått Svensk-Amerikas ledare på det kyrkliga och politiska området, dess inflytande har utbredt sig från haf till haf. Utan dess existens vore den svensk-amerikanska utvecklingen och kulturen otänkbar.

På Grundläggarnes dag förliden april lät den svenska studentsången med kraft höra sig vid vårt läroverk. Alltifrån skolans början har den lefvat ibland oss och i år blomstrade den som aldrig tillförene. Svenskarne ha ärft kärlek till sång, och äfven om våra fäder i början syntes hänga sina harpor i pilträd, höjdes dock snart sången åter ibland oss, vid

vårt läroverk först och främst studentsången. Vid sin återkomst från Europa intresserade sig dr Olsson ock för utförandet af oratorie-musik, och följden blef stiftandet af en oratoriekör i början af 1880-talet, som uträttat mycket under dessa tjugu år, och som ledt till grundläggandet af liknande arbete vid andra läroverk. Det oratorium, som i år presterades, var Haydns *"Skapelsen"*.

Augustana College kunde ej fira Grundläggarnes dag, utan att tanken ock flög öfver hafvet till fäderneslandet i högan nord. Ty i Sverige hafva vi våra hjärterötter. Det folk, som har kommit hit till Amerika under dessa femtio år, är en frukt af Sveriges historia, kultur och utveckling under årtusenden. Vi svensk-amerikaner kunna därför ej förstå oss själfva, om vi ej lära känna Sverige, dess språk, dess kultur. Och det var äfven denna omständighet, som bidrog till att göra min vistelse i Sverige för några år sedan så ytterst angenäm och lärorik: jag lärde mig bättre och djupare än någonsin förr att uppskatta det folk, jag närmast tillhör, det svensk-amerikanska. Ty äfven om ett träd flyttas till en annan jordmån och ett annat luftstreck, så bibehåller det dock det mesta af arfvet från moderjorden, där det vuxit fram. Sveas söner och döttrar, som omplanterats här i Amerika, måste naturligtvis stå under sin omgifnings inflytande; men det mesta och, vi våga tillägga, det bästa af deras egenskaper, af deras naturell, ha de ärft från den gamla moderjorden. Denna känsla besjälade äfven våra svensk-amerikanska fäder; de ville ej förlora sitt historiska arf, då de flyttade hit. De ville bibehålla både reformationens ädelstenar och de svenska arfjuvelerna. Och än i dag blicka vi hän emot fäderneslandet, där sökande mycket af vår ledning, därifrån mottagande förnyade impulser i vårt viktiga arbete. Därför hälsade vi ock med glädje en representant från Sverige, dr Carl Sundbeck, som, utan att vi hade planlagt det, kom att besöka Augustana College just på Grundläggarnes dag och

då bragte oss en personlig och direkt hälsning från Sverige. På aftonen hade studentkåren tillställt ett fackeltåg och hälsade då med tal och sång nestorn i vår synod, dr E. Norelius, äfvenledes dr L. Holmes, som dagen till ära låtit sin lyra ljuda med fulla ackord, och sände äfven genom dr Carl Sundbeck en hjärtevarm hälsning till fäderneslandet.

På denna dag nedlades ock kransar på deras grafvar, som för fyrtiotvå år sedan deltogo i beslutet om upprättandet af vårt läroverk. Tvenne af de män, som på så sätt ihågkommos, hvila nu i fäderneslandet, prof. L. P. Esbjörn i Östervåla och pastor O. C. T. Andrén i Asarum. Härmed ville det yngre släktet, som vuxit upp i Amerika, visa sitt uppskattande; ja, guirlanderna fingo utgöra det yttre tecknet på ett helt folks kärlek och tacksamhet.

Så firades denna fest för första gången vid vårt läroverk; hädanefter kommer den att firas årligen, och alltid skall vår ungdom då med tacksamhet mot Gud draga sig till minnes den förhistoria, hvilken omfattar icke blott det halfva sekel, som sett det svensk-amerikanska arbetet gro och tillväxa, utan ock det tusenåriga arbete, som fäderneslandet utfört i kulturens och civilisationens tjänst.

Vid årsskiftet.

På jorden gifves icke någon hvila;
med rastlös fart mot evighetens land
den korta tidens vågor muntert ila
och bryta sig emot den fjärran strand;
och vi—förgängliga—vi måste följa
i storm och sol på tidens unga bölja.

Ett år igen sin dunkla saga bäddat
uti oändlighetens djupa famn,
men innan bort det flydde, dock det räddat
uppå historiens blad åt sig ett namn......
Och re'n med rimfrost uti silfverhåren
det nya står vid snöbeströdda båren.

Hvad är ett år? En ringa punkt allena
på evighetens dokomhöljda stråt,
som knappast märks, när tidens hästar skena
med lösa tömmar fradgande framåt—
en bubbla, grann kanske, när solen skiner,
men intet värd, när vinterstormen hviner.

Hvad är ett år? Ack för ett sargadt hjärta,
som sanning söker uti lifvets brus,
ett år kan lindra mången hemlig smärta,
där mörkt det var, kan tända månget ljus.....
Ett år för mången pilgrim, trött kanhända,
fått hoppets sälla segerstjärnor tända!

Lägg handen, broder, på din barm och stanna
en stund inför ditt samvets härskarbud.
Hvad tankar födas väl inom din panna?
Är du försonad med din Herre Gud?
Som åren fly, det ena med det andra,
så äfven vi ur tiden skola vandra.

Än skiner solen öfver jordens slätter,
än klappar hjärtat varmt uti ditt bröst,
men re'n förgångna äro sommarns nätter,
och kulen känner du din ålders höst;
snart komma skall den klara vinterdagen,
och då din sista timma varder slagen.

Att födas, knoppas, växa och omsider
med bleknad kind i trötthet stilla dö:
den lagen gällt igenom alla tider,
vid sommarns gyllne sol, i vinterns snö,
och allt, när det sin fulla mognad hunnit,
som åren uti vinternatt försvunnit.

Knyt hoppets kedja med det nya året
och bygg på evighetens stjärnebro!
Till himlen leder än det gamla spåret
af sann omvändelse och hjärtats tro,
och årets timmar skola tryggast flykta
vid skenet utaf bibelordets lykta.

Herman Stockenström.

DÖDSRUNOR

öfver mera framstående svensk-amerikaner, aflidna under de senaste två åren.

Dödsrunor.

A. Schön.

OTTO WALLMARK.

En af de svenskar, hvilka voro med om att eröfra det stora och vidsträckta Minnesota åt odlingen och civilisationen, var Otto Wallmark. Som jordbrukare, affärsman, kommunalman, lagstiftare och kyrklig samfundsman lämnade han sitt tillskott till det materiella och andliga kulturarbetet.

Otto Alexander Bernhard Wallmark föddes å Knobesholm i Asige socken i Halland den 12 december 1830. Han var det åttonde i ordningen af elfva barn till öfverjägmästren Carl Otto Wallmark och hans fru Anna Sophia, f. Wennersten. Farfadern, Anders Wallmark, var präst och kyrkoherde i Harplinge församling i Halland och morfadern, Peter Samuel Wennersten, prost och kyrkoherde i Ölmestad i Småland. För öfrigt härstammade han på både fäderne- och mödernesidan från prästsläkt så långt som af matriklarna kan utrönas ända från början af 1700-talet. Kyrkoherden i Adolf Fredriks församling i Stockholm, kongl. hofpredikanten E. D. Heuman, är en medlem af denna släkt.

Efter erhållen god uppfostran, afreste W. 1854 i sällskap med sin äldre broder, Anders Peter Wallmark, till Amerika, i ändamål att här se sig omkring och sedan återvända hem. Annorlunda var dock skrifvet i Försynens råd. W. kvarstannade i Amerika och blef här en af vår nationalitets mest aktade män.

Han uppehöll sig till en början i det af koleran då svårt hem-

sökta Chicago, där han med ädel självuppoffring skötte kolerapatienter. Besynnerligt nog blef han själf ej angripen af den svåra sjukdomen. Från Chicago begaf han sig samma år till nybygget Chisago Lake i Minnesota, som då var endast tre år gammalt. Här slog han sig ned och här tillbringade han hela sin återstående lefnad. Till en början sysselsatte han sig med jordbruksarbetare, men blef efter en tid i Chisago City biträde i en handelsbutik, den han inom kort öfvertog i bolag med en amerikan. Sedan denne dött, blef W. ensam ägare af affären.

Redan nu började han tagas i anspråk för allmänna värf. Han utnämndes till postmästare, valdes till townkassör och countykommissarie samt utsågs på hösten 1861 till county auditor, en befattning, som han i aderton års tid oafbrutet innehade. År 1876 hedrades han med förtroendet att blifva utsedd till delegat till republikanska nationalkonventet i Cincinnati och år 1887 valdes han till ledamot af statens senat för en tvåårig termin. Under sin politiska karriér öfverlämnade han sin handelsaffär åt andra, men återupptog densamma senare under firmanamnet Arnquist & Wallmark och fortsatte med dess skötande till tre år före sin död.

På det kyrkliga området var W. minst lika verksam som på det politiska. Redan omedelbart efter sin ankomst till Chisago Lake förenade han sig med den samma år stiftade sv. luth. församlingen därstädes, den första i Minnesota, och tillhörde densamma till 1874, då församlingen i Chisago City bildades. Han ingick nu i denna och blef en af dess förnämsta stödjepelare. Inom densamma tjänstgjorde han som kyrkovärd samt nästan hela tiden som diakon och kyrkorådets sekreterare. Till kyrkliga ändamål bidrog han frikostigt. Ofta var han sin församlings ombud vid konferens- och synodalmöten, vid hvilka han tjänstgjorde som medlem af viktiga kommittéer. Af Minnesotakonferensen valdes han till ledamot af direktionen för dess högre allmänna läroverk, Gustavus Adolphus College i St. Peter.

W. var likaledes medlem af styrelsen för lifförsäkringsbolaget Minnesota Scandinavian Relief Association samt i "Minnesota Stats Tidnings" direktion.

År 1895 besökte han i sällskap med sin församlings pastor, Johannes Lundquist, Sverige, hvilket han varmt älskade och hvars språk han, trots en 40-årig frånvaro, felfritt talade.

Denne aktade banbrytare afled i sitt hem i Chisago City den 20 nov. 1901. Han sörjes närmast af maka i andra giftet, f.

Eva Danielson, och tvenne barn från första giftet nämligen fru Anna Lovisa Arnquist och hr Carl Anton Wallmark. Hans första hustru, f. Eva Maria Johanson, afled 1867.

J. A. HAGSTRÖM.

Att vid endast 26 års ålder blifva invald till ledamot af lagstiftande församlingen är väl en heder så stor som någon, äfven i ett land, där medborgerliga utmärkelser kunna jämförelsevis lätt erhållas. Denna heder vederfors den man, hvars namn läses härofvan, och att den var välförtjänt, därom äro alla, som kände den unge lagstiftaren, ense. Med desto större sorg var det man erfor, att hans löftesrika bana i förtid afbröts genom döden.

John Albert Hagström föddes i Minneapolis, Minn., den 23 nov. 1872 och tillbragte hela sitt lif i nämnda stad. Efter afslutade skolstudier begynte den unge mannen intressera sig för lokalpolitiken och valdes snart till ordförande för den republikanska klubben i det ward, där han var bosatt. I denna egenskap arbetade han outtröttligt för partiets framgång och belönades härför med sekreterareskapet i den republikanska county-organisationen.

Hans trägna arbete i denna organisations tjänst ådrog honom snart de ledande männens i staten uppmärksamhet, och detta hade till följd, att han blef utnämnd till notarie i lagstiftande församlingens representanthus. Denna befattning innehade han i ett års tid.

År 1898 invaldes han af Minnesotas 41:sta distrikt till ledamot af representanthuset, hvars yngsta medlem han på sin tid var. Han utarbetade och genomdref härunder bl. a. en lag om fastställande af åtskilliga helgdagar för staten, bland dem Washingtons födelsedag den 22 februari.

Efter utgången af sin tjänstetid som legislaturmedlem erhöll han anställning vid Förenta staternas tullverk, den sista offentliga syssla han innehade. Det var sålunda icke så litet han under sin korta lifstid hann vara med om, och hade en längre lefnadsdag förunnats honom, skulle han sannolikt hafva uppnått högre statsämbeten.

Tillsammans med hr P. G. Sjöblom utgaf H. i Minneapolis en

politisk veckotidning på engelska språket, benämnd "The Minneapolis Telegram", hvars redaktör han var.

H. tillhörde sedan den 3 mars 1889 Första svenska baptistförsamlingen i Minneapolis och gjorde sig äfven inom församlingslifvet bemärkt för sin gudsfruktan och sitt aldrig svikande intresse för församlingens tillväxt och inre utveckling. Bland befattningar, hvilka han inom församlingen innehade, må här nämnas föreståndareskapet i söndagsskolan samt ordförandebefattningen i ungdomsföreningen.

Hans rastlösa arbete på det politiska och kyrkliga området framstår desto vackrare och berömvärdare, som han under de sista tio åren af sitt lif hade att kämpa mot en alltmer öfverhandtagande sjukdom. H. led nämligen af lungsot, och denna ändade den 6 december 1901 hans lefnad.

H. efterlämnar maka, född Nellie M. Malmsten.

C. H. HOGLUND.

Enhvar, som i något ärende besökt den bekante Uhlrickbyggnaden, no 27—37 North Clark street i Chicago, har därvid ej kunnat undgå att lägga märke till de många fredsdomare- och notarius publicuslokaler, som äro där belägna. Säkerligen har man därvid också iakttagit, att på en af dörrarna till de förra stod: C. H. Hoglund, Justice of the Peace. Trädde man in i denna domstolslokal, fann man den nästan alltid full af rättssökande af olika nationaliteter, under det att framför skranket ett par advokater högröstadt, stundom ilsket käbblade om något mål eller med stor närgångenhet förhörde vittnen. Men bakom skranket satt blek och tyst, oftast nästan orörlig, domaren själf och lyssnade med spänd uppmärksamhet till vittnesmålen. Och då förhöret var öfver och advokaternas upprörda känslor hunnit lägga sig, afgaf den fortfarande lika lugne domaren sitt oväldiga utslag eller uppsköt han, om målet var af invecklad beskaffenhet, domens afkunnande till annan dag, för att få i ro och fred öfverväga saken. Aldrig bragtes han ur jämvikten, aldrig öfverilade han sig, aldrig fällde han vrång dom. Om honom kan rättvisligen sägas, att han var en af de skickligaste och mest samvetsgranna fredsdomare, som Chicago någonsin ägt.

Så satt han i något öfver 10 års tid, till utseendet densamme. Hans närmaste vänner visste dock, att han tärdes af en obotlig

bröstsjukdom och att hans lifstid ej komme att blifva lång. Måndagen den 6 januari blef han för första gången på länge borta från sin domstolslokal. Han lät dock sända bud, att han skulle infinna sig på onsdagen. Men ej heller då blef han synlig. Hans sjukdom hade nått ett kritiskt stadium, och H. nödgades förblifva hemma. Då hans syster och trogna vårdarinna på torsdagsmorgonen den 9 kom för att väcka honom, låg han orörlig, till utseendet försänkt i sömn, i sin säng. Hon trädde närmare och fann till sin bestörtning, att brodern inslumrat i den sista hvilan . . .

Charles Hoglund föddes i Knätte socken af Elfsborgs län den 13 maj 1861 och anlände som 10-årig gosse jämte sina föräldrar och syskon till Chicago. Här fortsatte fadern sitt gamla yrke, skrädderiet. Efter att hafva genomgått folkskolan, studerade Charles vid Knox Colege, Northwestern University och Union College of Law i Chicago, vid hvilket sistnämnda han aflade advokatexamen 1887. Tillsammans med Alfred C. Case bildade han därefter advokatfirman Case & Hoglund, samt sedan denna upplösts, advokatfirman Hoglund & Hoglund, i hvilken hans äldre broder var medlem.

År 1891 utnämndes han till fredsdomare i North Town, hvilket ämbete han behöll till sin död. Hans utnämning förnyades af guvernören och bekräftades af senaten tvenne gånger. Hade H. fått lefva, hade han utan tvifvel på grund af sin juridiska skicklighet och sitt stora anseende kunnat vänta utnämning till en högre domarebefattning.

I lokal- och statspolitiken tog H. verksam del; sålunda deltog han jämte Edward C. Westman och Will S. Hussander i bildandet af Svensk-amerikanska Republikanska Statsligan i Illinois 1894 och verkade städse troget för denna organisations och det republikanska partiets för öfrigt framgång.

Vänfast och godhjärtad, gjorde han sig omtyckt af alla, som med honom kommo i närmare beröring.

H. afled ogift. Han sörjes närmast af syster samt tre bröder, af hvilka en är den bekante advokaten och politikern J. H. Hoglund.

C. A. HULT.

Veteranerna från det stora inbördeskrigets dagar blifva med hvarje år allt färre. En efter en kallas de att inställa sig inför den store mönsterherren, och

"ej mer på lifvets vaktparad
de tappre se hvarann",

sjunger skalden. Om några år skall af den stora skara, som stred och blödde för unionens sak, ej finnas en enda kvar, som kan för senfödda släkten tälja om striderna och segrarna under Lincolns, Grants, Shermans, Sheridans, McClellans och Thomas' dar.

Och bland dem, som sålunda gå bort, finnas många svensk-amerikaner — män, hvilka kanske få dagar efter det de första gången satte foten på Amerikas jord, voro redo att kläda blodig skjorta för sitt adoptivland. Dessa mäns minne bör ej, *får* ej dö ibland oss.

Kapten Conrad Achatius Hult, som den 14 sistlidne januari afsomnade i sitt hem i Jamestown, N. Y., var en af dessa män. Det var dock ej endast såsom krigare, H. gjorde sig bemärkt. Äfven såsom publicist, politiker och affärsman utöfvade han en verksamhet, som förtjänar att af landsmännen ihågkommas.

Hult föddes den 8 maj 1840 i Hultsfred, Småland, och synes såsom ung hafva bestämt sig för lärarekallet. Åren 1860—61 bevistade han nämligen den bekante pastor Ahlbergs skola och under åren 1862—63 Göteborgs folkskollärareseminarium. Broderlandet i söder utkämpade under denna tid sin ojämna kamp mot Tyskland, och Hult var en af de många svenskar, som grepos af skandinavismens vackra, för ett varmt ynglingasinne i synnerhet tilltalande idé, samt gick att under dannebrogen slåss för gamla Danmark. Dit anländ, inskrefs han i början af januari 1864 vid kommandoskolan i Köpenhamn, och i slutet af februari ingick han som frivillig vid kapten Aares ströfkår. Om hans deltagande i själfva kriget sakna vi, ty värr, uppgifter.

Sistnämnda år reste han till Amerika. Att han i Danmark ej fått afsmak för krigaryrket framgår däraf, att han redan i oktober samma år ingick i kompani B af det frivilliga New York-regementet n:o 88. Inbördeskriget pågick då ännu. I nämnda regemente tjänstgjorde han till den 15 juli 1865, då han tog afsked, medförande minnet af att hafva deltagit i tvenne krig.

Efter afskedstagandet bosatte han sig först i Brooklyn, N. Y., där han kvarblef till 1872, då han flyttade till Jamestown, hvarest han sedan till sin död bodde. Han var den andre svensken i ordningen, som i Jamestown öppnade affär (en viss Brockman var den förste).

År 1874 slog sig H. på publicistisk verksamhet. Han organiserade nämligen då ett bolag för utgifvande af en svensk tidning, och den 8 oktober samma år utkom dess första nummer. Tidningens namn var *Folkets Röst*. Redaktör var John P. Hollers och ekonomidirektör var Hult själf. Tidningen såldes af Hult 1885 och heter numera *Vårt Land*.

Fortfarande lifligt intresserad för militära frågor deltog Hult 1875 i organiserandet af ett lokalt miliskompani, som erhöll namnet Fenton Guards och som ännu existerar under detta namn. Hult blef af guvernör Tilden utnämnd till förste löjtnant vid detta kompani och efter tre års tjänstgöring som sådan af guvernör Cornell utnämnd till kapten. Från denna tjänst tog han 1887 afsked.

H. tjänstgjorde under fyra terminer om två år hvardera som stadsfullmäktig för fjärde wardet och var under sista terminen stadsfullmäktiges ordförande. Därjämte tjänstgjorde han under många år såsom biträdande sheriff i Chautauqua county. Under de sista femton åren af sitt lif dref H. i Jamestown apoteksrörelse.

Hans likbegängelse firades med stor militärisk ståt. Iförd sin kaptensuniform nedmyllades han under trumhvirflar och gevärssalfvor i grafven. Säkert är, att ingen svensk i det stora svenskamerikanska samhället Jamestown förut begrafvits under så stora allmänna hedersbetygelser som gamle kapten Hult.

NELS EAGLE.

Det svenska metodistsamfundet i Amerika förlorade med pastor Nels Eagle en af sina förnämsta talare och tillika en af sina mest nitiska och kraftfulla pastorer. Ehuru ung hade Eagle hunnit uträtta kanske mer än mången, som på grund af sin ålder och långvarig vistelse i Amerika kan göra anspråk på att räknas bland de gamla banbrytarne. Hastigt rycktes han bort från en verksamhet, som lofvade att blifva ovanligt välsig-

nelserik. Därför äro också i hela samfundet sorgen och saknaden efter honom stora.

Född i Åmål den 30 sept. 1857 blef E. redan som ung andligt sinnad och begynte predika. År 1879 förenade han sig med metodistsamfundet samt ingick vid dess predikantskola i Stockholm. Efter att under någon tid hafva studerat vid denna reste han i maj 1881 till Amerika och fortsatte här sina studier vid de svensk-amerikanska metodisternas predikantskola i Evanston, Ill. Under seminaritiden förestod han de svenska metodistförsamlingarna i Geneva och Batavia, Ill. Sedan han den 9 september 1882 ingått i Nordvästra svenska årskonferensen, utnämndes han till pastor Alfred Andersons i Burlington, Ia., assistent och idkade vid sidan af sina predikantgöromål studier i sistnämnda stad. Därefter betjänade han församlingarna i New Sweden och Dayton, Ia., i två år, Galesburg, Ill., (från 1887) i tre år, St. Paul, Minn., i ett år och Jametown, N. Y., i fyra år. Medan han var pastor i sistnämnda församling, tjänstgjorde han under två år som presiderande äldste i Jamestown-distriktet.

Vid konferensmötet i Lake View, Chicago, 1895 öfverflyttades han till New England-konferensen, med tjänstgöring vid Thomas street-församlingen i Worcester, Mass. Här kvarstannade han till på våren 1900, då han utnämndes till pastor för Immanuelsförsamlingen i Brooklyn. Här bidrog han verksamt till organiserandet (i april 1901) af östra svenska årskonferensen. Ingen af hans ämbetsbröder kunde då ana, att han, den kraftfulle, lefnadsfriske mannen, skulle bli den förste af dess medlemmar, som skulle genom döden ryckas bort från sin verksamhet.

En längre tid hade pastor E. närt en liflig önskan att få besöka det heliga landet, och tack vare sin församlings tillmötesgående fick han denna önskan uppfylld. I sällskap med ett par vänner afreste han från hemmet den 22 oktober 1901, gjorde ett kort besök i Tyskland, besökte därpå sin moder och öfriga släktingar i hemlandet samt begaf sig därifrån öfver Konstantinopel, Atén och Egypten till Palestina. Slutligen voro de framme vid Jerusalems portar. Med känslor af undran och vördnad trädde de in på dess trånga gator och uppsökte de ställen, där Människones Son under sitt kötts dagar vandrat. De besökte Betania, böjde sina knän i bön på Golgata och i Gethsemane samt firade julotta i själfva Betlehem. Bland andra minnen, som E. hade med sig hem från sin pilgrimsfärd, var äfven litet jord från Getsemane.

"Detta skall gömmas till min begrafning", yttrade han.

Föga anade han, att denna var så nära förestående, som den var. Hemkommen från sin resa den 25 sistlidne januari insjuknade han i slutet af månaden i smittkoppor, och den 10 februari insomnade han i döden.

Gift sedan den 31 okt. 1883 med Bertha Dahl, efterlämnar Eagle änka och fyra barn.

SOPHIE SAGER.

I medio af sistlidne februari afled i New York, N. Y., en svensk kvinna, som, fastän hennes verksamhet ej direkt berörde svensk-amerikanerna och deras förhållanden, likväl på grund af sin nationalitet förtjänar ett rum i dessa enkla minnesrunor. Kvinnan i fråga, obekant för de flesta af det yngre släktet och kanske äfven för ganska många af de äldre, var Sophie Sager eller fru Sophie Wiener, som hon såsom gift benämndes. Det var såsom agitator för kvinno-emancipationen, hon skapade sig ett namn.

Sophie Sagers lefnad var romantisk, för att icke säga äfventyrlig. Född i Vexiö och af god familj fick hon genom läsning af rafflande sensationsromaner redan tidigt lust att se sig omkring en smula i världen och styrde för den skull kosan till Stockholm. Af restauratrisen på ångbåten försedd med en adress på ett ställe i Bollhusgränd höll den oerfarna landtflickan på att med ens hamna i ett lastens näste, men räddades omedelbart därifrån af en gammal fanjunkare, som upptog henne i sin familj. Den gamle knekten hade emellertid oturen att bli kär i sin vackra skyddsling, som dock afvisade honom, något hvaröfver han blef så uppbragt, att han misshandlade henne. Följden blef stämning mot honom och rättegång, och genom tidningarnas referat öfver denna blef "jungfru Sophie Sager" för första gången bekant för stockholmarne. Dessa händelser inträffade för ungefär femtio år sedan.

Ännu mer bekant för den svenska hufvudstadens invånare blef den unga småländskan, sedan hon börjat uppträda och hålla föreläsningar om kvinnans likställighet med mannen. Det var sannolikt för att ytterligare framhålla denna likställighet, som hon en gång vid en föreläsning å utvärdshuset Stallmästaregården visade sig i karlkläder, naturligtvis till det glada audi-

toriets ogemena nöje, hvilket naturligtvis ingalunda minskades därigenom, att föreläserskan stod på ett bord.

Tiden för "kvinnofrigörelsen" i Sverige var emellertid då ännu ej kommen, och Sophie, som antagligen fann sin verksamhet som föreläserska föga lönande, nödgades återgå till "kvinnoslafveriet" och taga anställning som uppasserska i konditorn Wilhelm Davidsons schweizeri i Norra paviljongen vid Drottninggatan (samma hus, där en af Nordiska Muséets allmogeafdelningar sedermera blef inhyst). En ovanligt stor tillströmning af kunder med thy åtföljande stoj och oväsen blef följden af hennes därvaro, hvadan polisen nödgades tillsäga ägaren af schweizeriet att i ordningens intresse afskeda den så mycket omtalade uppasserskan.

Hennes ifver för kvinnoemancipationens genomförande hade dock ej under motgångarna svalnat. På samma gång hon utbytte sitt namn mot det i hennes tycke mer välklingande Victorie de Bergens, började hon utgifva skrifter i kvinnofrågan. Den förnämsta af dessa har titeln: "Fosterbarnets afslöjade genealogi." Huru ryktbar hon vid denna tid var, framgår däraf, att man ansåg det lönande att utgifva hennes porträtt i litografi, en för personer af hennes stånd och villkor på den tiden ovanlig ära. Till olika delar af landet letade sig detta porträtt väg. Den, som skrifver dessa rader, erinrar sig ännu, hurusom han under sina pojkår såg i sin morfars ålderdomliga, vördnadsvärda, i början af 1850-talet förfärdigade cylinderhatt inklistradt under "taket" i densamma ett exemplar af porträttet, försedt med underskriften "Mademoiselle Sophie Sager" samt under denna en kort vers till mamsell Sagers ära och under versen hattmakarens firmanamn. Så ryktbar var då den unga småländskan, att man för annonseringsändamål använde hennes namn och porträtt, alldeles som man gör med våra dagars celebriteters.

Efter några år lämnade Sophie Sager hufvudstaden i ändamål att uti landsorten företaga en föreläsningsresa. Dessförinnan bragte hon dock stockholmarne sitt afsked i en broschyr, som bar den komiska titeln: "Bildningskalender för riksdagsmän och ynglingar af båda könen."

Hennes verksamhet i landsorten blef ej synnerligen lång. Misskänd och oförstådd lämnade hon snart fäderneslandet och utvandrade, sannolikt i midten af 1850-talet, till Amerika. På ryktets väg var hon här då allaredan bekant, och de föreläs-

ningar i kvinnofrågan hon till en början höll voro allmänt besökta. Men äfven här blef hon snart glömd. Det enda man visste om henne var, att hon i New York blef gift med en tysk musiklärare vid namn Wiener samt att hon emellanåt utgaf på engelska språket skrifter i kvinnoemancipationsfrågan. Det mest spridda af hennes engelska arbeten lär ha till titel: "Modern Society and Marriage Relation."

Att döma af stilprof, meddelade af den bekante svenske litteraturforskaren och skriftställaren Birger Schöldström i Stockholm, hvars lefnadsteckning öfver Sophie Sager vi här ofvan i hufvudsak följt, ägde denna mycket omtalade kvinna långt ifrån det välde öfver språket, som man bör ha skäl att vänta af en föreläserska. Hennes svenska var en underlig blandning af modersmålet och franska och vimlade af oegentliga och språkvidriga uttryck samt verkligt komiska vändningar. Ej ens i rättstafning synes hon hafva varit säker.

Nu är denna på sitt sätt märkliga kvinna som sagdt borta. Hon lär vid sitt frånfälle hafva varit omkring 76 år gammal. Under stora sorgebetygelser från anhörigas och vänners sida jordades stoftet den 27 februari å Greenwood-begrafningsplatsen.

NILS ANDERSON.

En af staten Nebraskas mest framstående och aktade svenska banbrytare afled den 1 sistlidne mars. Det var landtbrukaren och affärsmannen, f. d. legislaturledamoten Nils Anderson i Shickley. Den unga staten förlorade med honom en af sina bästa medborgare, vår nationalitet en värdig medlem och det samhälle, han sedan 30 år tillhört, en af sina mest verksamma män.

Nils Anderson var bördig från Önnestad i Skåne och föddes den 19 december 1840. Han erhöll en efter hans förhållanden god uppfostran och visade redan som ung stor fallenhet för affärslifvet, en fallenhet, som kom honom väl till pass, sedan han år 1869 emigrerat till Amerika och här fick åt sig bryta nya banor. De första fyra åren bodde han i det redan då af svenskar starkt befolkade Moline, Ill.

Från nämnda stad flyttade han 1872 till Fillmore county, Nebr., och bosatte sig i Shickley, där han allt sedan hade sitt hem. Detta samhälle hade till stor del Anderson att tacka för sin till-

komst och utveckling. Han var, kort sagdt, en af dess grundare och förnämsta stödjepelare. Här dref han landtbruk i stor skala och idkade vid sidan däraf vidsträckta affärer af olika slag. Sålunda var han intresserad i ett järnvägsföretag, Nebraska & Gulf-järnvägsbolaget, i hvilket han, om vi ej allt för mycket missminna oss, var vice president.

Hans stora duglighet och erfarenhet kom till användning äfven på det politiska området, i det att han invaldes till ledamot af statens legislatur. Till sin politiska trosbekännelse var han till 1896 republikan men öfvergick då liksom så många andra till populistpartiet.

Anderson var tvenne gånger gift, första gången 1863 med Anna Nelson, som dock redan påföljande år afled, och andra gången 1866 med Nellie Nilson, som afled 1888. Han sörjes närmast af sonen från andra giftet, med. d:r August Anderson.

J. H. EKSTRAND.

Den man, som bar detta namn och som den 11 sistlidne mars lyktade i Seattle, Wash., sitt lefnadslopp, hade bakom sig en ovanligt växlingsrik bana. Skollärare och underofficer i fäderneslandet, därefter sjöman, så skollärare i Amerika, soldat, underofficer och officer i amerikanska armén, predikant vid svensk-amerikanska metodistsamfundet och slutligen tjänsteman — se där denna skiftande banas olika stadier.

John H. Ekstrand föddes i Göteborg den 24 december 1828. Fadern var sjökapten och modern en dotter till domprosten Hummel. Efter att hafva genomgått Göteborgs seminarium blef E. vid 18 års ålder lärare i en folkskola, hvilken befattning han innehade i endast halfannat års tid. Han tog därefter värfning vid Göta artilleri, aflade underofficersexamen, befordrades till konstapel och sedermera till sergeant. Orolig och äfventyrsälskande ledsnade han dock snart på krigarelifvet och gaf sig till sjös. Sedan han besökt London, Alexandria och på hemresan Liverpool, tog han hyra på ett fartyg, destineradt till New York, dit han anlände i början af 1854. Från New York begaf han sig till Buffalo, där han sammanträffade med den i Chicagosvenskarnes och metodisternas historia mycket omtalade sjökaptenen Lindgren (fader till bankiren och sv.-norske vice konsuln i Chicago, John R. Lindgren), hos hvilken han tog hyra och

kvarstannade den sommaren. Efter ett kringflackande lif under de nästa två åren anlände han 1856 till Chicago, där han tog en kurs i engelska språket och efter en tids förlopp ingick äktenskap med en änka vid namn Katarina Johnson. Efter ett års vistelse i Chicago flyttade det nygifta paret till Beaver, Ill., där E. köpt en liten jordegendom. Här blef han åter skollärare och tjänstgjorde såsom sådan i två år. En julotta åhörde den redan förut genom sin hustru religiöst påverkade E. en predikan af metodistpredikanten Lot Lindquist, hvilket hade till följd, att E. vaknade till andlig besinning och redan samma dag — impulsiv som alltid — började predika! Länge dröjde det ej, innan E. erhöll af vederbörande kyrkliga myndighet tillståndsbevis att utöfva predikokallet, detta ehuru han aldrig före sin ankomst till Beaver närmare studerat bibeln. I hans predikan låg någonting militäriskt kraftigt, som verkade medryckande på åhörarne.

När inbördeskriget utbröt, var E. en af dem, som ville kämpa för unionens sak. Han ingick därför som frivillig vid Illinois voluntärregemente n:o 51 och befordrades redan första året till sergeant, med tjänstgöring som ordonnans. Genom tapperhet och krigsduglighet ådrog han sig det högre befälets uppmärksamhet och blef så på rekommendation af general Sheridan utnämnd af general Grant till löjtnant, hvarvid han placerades på reguliära arméns 13:de regemente. Med detta deltog han i slaget vid Franklin, Tenn., och blef därvid så svårt sårad i vänstra benet, att han efter sex veckors förlopp nödgades lämna krigsskådeplatsen och begifva sig hem. Här amputerades benet, och E. måste till följd däraf under hela sin återstående lefnad begagna kryckor.

Efter återkomsten från kriget återtog E. sin predikoverksamhet och tjänstgjorde som predikant på följande platser: i Leland tre år, Beaver fyra år, Dover tre år, Geneseo två år och därpå åter i Beaver fyra år.

År 1890 flyttade E. till Seattle, Wash., och började här ägna sig åt politiken. Såsom varande veteran från inbördeskriget erhöll han lätt politiska sysslor. Sålunda tjänstgjorde han i tre år som sekreterare åt domare Ashburn, därefter i två år som skrifvare på countyclerkens kontor och slutligen i två år som privatsekreterare åt borgmästare Phelps.

Fyra månader före sin död råkade han under en järnvägsresa i California stiga af tåget medan detta var i gång och ådrog sig i fallet invärtes skador, hvilka medförde döden. Hans begrafning försiggick under storartade militära hedersbetygelser.

Han efterlämnar hustru i andra giftet, Sophie Ekstrand, född Grant, och sönerna Hilmer och John samt sonen Emil från första giftet.

J. H. SANDSTRÖM.

Det var inom politiken och föreningsvärlden J. H. Sandström utförde sin lifsgärning. På båda dessa områden satte han varaktiga märken efter sig. Han var en af dem, som hylla den åsikten, att svenskarne här i landet böra sammansluta sig, om de skola kunna göra några nämnvärda framsteg i politiskt, ekonomiskt och sociellt hänseende, och för denna åsikts förverkligande kämpade han kraftigt och med god framgång. Detta hans arbete kom i synnerhet svenskarne i Pennsylvania till godo, men verkningarne af detsamma sträckte sig äfven till angränsande stater.

John Harald Sandström var norrlänning till börden, och norrländsk kraft och allvar spårades i allt hvad han företog sig. Född i Vännäs, Västerbotten, den 12 april 1855, anlände han 1868 i sällskap med föräldrarna till Amerika. Här bosatte de sig i Frewsburg, N. Y., där fadern grundade en vagnmakeriverkstad, i hvilken sonen år 1870 anställdes som lärling. När fadern nio år senare dog, öfvertog S. verkstaden, hvilken han dref till 1885, då han flyttade till Warren, Pa., och där anlade en ny sådan. Denna rörelse fortsatte han till 1889.

Redan tidigt verksam på det politiska området, utnämndes S. år 1889 till biträdande accisuppbördsman för Warren, McKean, Forest, Elk och Cameron counties. Efter att under åren 1893—95 hafva ägnat sig år lifförsäkringsaffärer valdes han sistnämnda år till biträdande domare i Warren county för en femårig termin. När denna år 1900 var tillända, utsågs han till stadsauditor i Warren för tre års tid. År 1889 började han på nytt lifförsäkringsaffärer, hvilka han vid sidan af sin öfriga verksamhet bedref till sin död.

Han var en af dem, som ifrigast verkade för åstadkommande af en politisk sammanslutning mellan svenskarne i de östra staterna, och resultatet blef bildandet af Skandinaviska Republikanska Trestatsförbundet, omfattande staterna Ohio, New York och Pennsylvania. I detta förbund tjänstgjorde han under en termin som ordförande.

Lika verksam var S. inom föreningsvärlden. Det var han,

som organiserade det stora Skandinaviska Brödraförbundet i Amerika, ett förbund af sjuk- och begrafningshjälp-föreningar, spridda i ett antal stater i östern. Detta förbund räknar nu mellan 40 och 50 föreningar med tillsammans 3,471 medlemmar och en kassa på $26,706.87. Vid förbundets organisation 1894 valdes han till dess öfverordförande och omvaldes till denna befattning trenne gånger, nämligen åren 1895, 1896 och 1898. Han tillhörde dessutom flera andra föreningar och sällskap. Under tre års tid tjänstgjorde han vid statens milis, inom hvilken han avancerade till seregeant.

S. var en stor, ståtlig karl af öfver sex fots längd. Han var god sångare och musiker samt framstående talare och anlitades såsom sådan ofta vid de politiska kampanjerna och inom föreningsvärlden. Hans död inträffade den 19 sistlidne mars. S. efterlämnar maka, f. Maria Helena Westling, samt en son.

PETER MAGNES.

Peter Magnes åtnjöt äran af att vara den antagligen äldste och tillika en af de allra förste svenske banbrytarne i staten Colorado. Men äfven på grund af en annan omständighet var han ärad och aktad. Detta var hans omutliga svenska redbarhet, ärlighet och plikttrohet. Hans redbarhet var så stor, att han till följd häraf blef allmänt omtalad och vanligtvis benämndes "honest Pete". Magnes var en kärnkarl af den gamla svenska stammen, med den för denna stam utmärkande uppfattningen af hvad heder och samvete kräfva. Och denna sin uppfattning tillämpade han såväl i det enskilda som det allmänna.

"Honest Pete" dog som han lefvat, ända in i det sista försvarande hvad som var rätt. Måndagskvällen den 14 sistlidne april bevistade han ett å postkontoret i Petersburg, Colo., hållet sammanträde med delägarne i Petersburg Lateral Ditch Company. Han deltog med synnerlig värma i en het diskussion om nämnda bolags affärer och påvisade därvid bl. a., att en af dess tjänstemän ej uppfyllt sina skyldigheter som sig borde. Då han slutat tala, satte han sig ned. Kort därpå hördes en rossling, och den gamles hufvud nedsjönk mot bröstet. Tillskyndande personer funno honom redan död.

M. hade haft en på mödor och växlingar rik lefnadsbana. Född

den 12 mars 1824 i Medeby socken, nära Eksjö, utvandrade han 1852 till Amerika och bosatte sig i La Salle county, Ill., där han verkade som veterinär till 1859. Huruvida han i Sverige utbildat sig för veterinärskallet eller ej, hafva vi ej lyckats få reda på. Sistnämnda år, då rusningen till de under samma årtionde upptäckta guldförekomsterna i Colorado begynte, färdades Magnes efter fyra par oxar den 1,120 mil långa vägen från Ottawa, Ill., till det ställe i Colorado, där statens hufvudstad Denver, då bestående af endast några få, af guldsökare och andra bebodda stockhus, nu är belägen. Huru vida han fick någonting med af den gula metallen, omtalas icke. Samma år gjorde han en resa till Nebraska och färdades i båt å Missourifloden till St. Joseph, Mo., en väglängd af 200 mil, för att hämta sin hustru. På våren 1860 återvände han till Colorado, där han utstod många mödor och upplefde flera äfventyr med indianerna, som då ännu svärmade omkring öfverallt i dessa trakter.

Han synes tidigt hafva öfvergifvit guldsökandet och i stället slagit sig på jordbruk och fastighetsaffärer. Hvad det led, var han ägare till ej mindre än 600 acres jord och anlade så på en del af detta område en stad, som efter anläggaren benämdes Petersburg. Utom detta jordområde ägde han tre farmar i Conejos county, en dito i Delta county och en mängd fastigheter i Denver och Petersburg. Sitt landtbruk skötte han med sådan framgång, att han vid flera landtbruksutställningar erhöll både guld- och silfvermedaljer för utställda produkter.

Äfven på det politiska området var M. verksam. År 1866 invaldes han till medlem af Arapahoe countys styrelse för en tid af tre år, och år 1888 invaldes han till samma syssla för lika lång tid. Alltid stod han på countiets och allmänhetens bästa. Medan han var ordförande i countystyrelsen, hände sig, att styrelsen beslöt att för en kosnad af $385,000 uppföra ett nytt tingshus. Magnes vädrade någonting orättrådigt i beslutet och förhindrade dess utförande genom att vägra underskrifva byggnadskontraktet. Det bef rättegång af, och M. vann. Fyra andra rättegångar mot styrelsemedlemmar blefvo följden af den första, men "honest Pete" vann i allesamman. M. var i politiken demokrat.

Ehuru han vistats så många år i Amerika, glömde han dock ej sitt modersmål, ej heller fäderneslandet, om hvilket han ofta med förtjusning talade.

Den gamle redlige banbrytaren efterlämnar maka, en son och fyra döttrar.

C. G. THULIN.

Med Carl Gustaf Thulins den 22 april i Moline, Ill., timade död släcktes ett lif, som varit mer än mångens verksamt i det allmännas tjänst. Det var hufvudsakligen åt Augustana-synoden eller den svenska kyrkan i Amerika T. som lekman ägnade sina bästa krafter. Också erhöll han både af allmänheten och af dem, som stodo honom närmast, det vitsordet, att han tjänat med sällspord trohet och nit uti de olika uppdrag, som nämnda kyrka tid efter annan anförtrodde åt honom.

T. föddes, den femte af tio syskon, i Höja klockargård nära Engelholm i Skåne den 26 juli 1835. Föräldrarna voro organisten i Höja församling Lars Anton Thulin och hans hustru Sophia Petronella Kallenberg. T:s farfader var, äfven han, organist i Höja, och organistbefattningen därstädes innehafves nu af en broder till T., Svante Jakob Thulin.

Efter genomgången folkskolekurs och sedan han någon tid studerat vid latinskolan i Helsingborg, var T. under fem års tid anställd som bodbetjänt hos specerihandlaren Paul Isberg i Lund och sedermera under tre år som bokhållare i Malmö. Härifrån reste han till Berlin, Tyskland, där han under åtta år tjänstgjorde vid kungliga kanongjuteriet, större delen af tiden i egenskap af bokhållare och uppsyningsman.

Hemkommen på besök till Sverige strax före fransk-tyska krigets utbrott ville han ej under kriget återvända till Tyskland, utan reste 1870 till Amerika i sällskap med teol. dr T. N. Hasselquist, med hvilken han i Sverige sammanträffat. Efter en kort tids vistelse i Paxton antogs T. till föreståndare för Sv. Luth. Tryckföreningens bokhandel i Chicago och kvarstod såsom sådan i tre år, eller till dess bokhandeln såldes till firman Engberg & Holmberg, hvarefter T. flyttade till Moline. Här hade han sedan dess sitt hem.

Efter ankomsten till Moline utsågs T. snart till affärsföreståndare för tidningen *Augustana*, en befattning som han innehade i tolf år, samtidigt med det han förestod Engberg & Holmbergs filialbokhandel i Moline. För bokförlaget Augustana Book Concern var han under tre år affärsföreståndare, och under de senaste 17 åren var han Augustana-synodens kassör. Dessutom var han under året 1889—90 ledamot af direktionen för Augustana College och Teologiska Seminarium. Vid sidan af denna verksamhet var han intresserad i åtskilliga affärsföretag i Moline.

Redbar och punktlig i allt var T. en person, på hvilken man kunde obetingadt lita. Han var tillika mycket hjälpsam mot behöfvande, och medellösa studerande under Augustana Colleges första tid i Rock Island fingo ofta röna prof på hans välvilja och faderliga omtanka. Till sitt väsen var han stilla, anspråkslös och tystlåten, något som dock icke hindrade honom från att då så behöfdes säga sitt hjärtas mening i både kyrkliga och politiska frågor. T. var, kort sagdt, en man af gamla stammen i detta ords bästa och djupaste mening.

Han efterlämnar utom sin ofvannämnde broder ytterligare tvenne bröder i Sverige, nämligen kyrkoherden O. V. Thulin i Välinge och telegrafkommissarien Johan Fredrik Thulin i Karlshamn, samt tvenne systrar, af hvilka den ena, fru Anna Maria Svenson, är bosatt på Ingaborg nära Enköping, den andra, änkefru A. R. Cervin i Rock Island, Ill.

T. var tvenne gånger gift, första gången 1876 med Amalia J. Johnson, dotter till aflidne pastor John Johnson, och andra gången 1893 med Christina Anderson från Red Wing, Minn. I sitt första äktenskap hade han fyra barn, sönerna Ernest C., Luther C. och Milton S. samt dottern Edith L. Georgina.

C. J. HOLMES.

Med C. J. Holmes, som den 3 maj d. å. afled, bortgick en af Chicagos mera bemärkta yngre svensk-amerikaner. Ehuru jämförelsevis ung hade Holmes hunnit uträtta ej så litet på det allmännas område. Det var hufvudsakligen på det kyrkliga och politiska gebitet, Holmes utmärkte sig, kanske mest på det förra.

Född i Marbäcks socken, Småland, den 3 oktober 1861, anlände H. år 1870 jämte föräldrar och syskon till Amerika. Sin skolundervisning erhöll han i en af Chicagos folkskolor, hvarefter han blef biträde i en speceriaffär. Efter att sedermera under någon tid hafva förestått egen specerihandel slog han sig på fastighetsaffärer, hvilka han dref under femton års tid eller ända till sin död.

Utrustad med ett särdeles godt hufvud och lifligt intresserande sig för allmänna angelägenheter blef han redan tidigt uppmärksammad af de ledande männen inom lokalpolitiken. Sålunda blef han erbjuden nomination till medlemskap i den, i

december 1889, valda första styrelsen för dräneringskanalen, men han afböjde nominationen. År 1890 blef han af Chicagos borgmästare utnämnd till medlem af en kommitté, som erhöll i uppdrag att uppvakta lagstiftande församlingen i Springfield i ändamål att utverka lagstiftning om gasverkens öfvertagande för staden Chicagos räkning. Fyra år senare var han ledamot af en kommitté, som i församlingsskolornas intresse uppvaktade lagstiftande församlingen. Under många år var han medlem af Civic Federation och Municipal Voters' League, tvenne af framstående medborgare bestående föreningar, som uträttat mycket godt på det lokalpolitiska området, icke minst därigenom, att de för allmänheten afslöjat en mängd samvetslösa yrkespoliticis planer och motverkat deras val. År 1901 utnämndes han af borgmästaren till ledamot af stadens skolstyrelse och hann under den korta tid han tjänstgjorde inom densamma göra sig bemärkt för sina insikter i de flesta skolfrågor. På våren 1902 var han kandidat till stadsfullmäktig i 27:de wardet och erhöll, trots det att han hade en särdeles stark motkandidat, ett stort antal röster. Han var också erbjuden kandidaturen till county commissarie men afböjde densamma. Till sina politiska åsikter var Holmes republikan till 1896, men slöt sig nämnda år till demokratpartiet, detta till följd af sin ändrade uppfattning af myntfrågan.

Detta om hans politiska verksamhet. Hans verksamhet på det kyrkliga området kan i korthet sammanfattas sålunda: Medlem af sv. luth. Gethsemane-församlingen i Chicago sedan 1872; biträdande söndagsskolsuperintendent i nämnda församling under ett år; söndagsskolsuperintendent under 15 år; medlem af kyrkorådet under lika lång tid; ordförande i Gethsemaneföreningen och ledamot af Young People's Circle; ledamot under många år af Cook County Sunday-school Association och medlem af nämnda förenings exekutiva och programkommitté. Härtill kom, att han ofta var sin församlings ombud vid konferens- och synodalmöten.

Det var Holmes' redan tidigt visade ovanliga intresse för söndagsskolan och för frågor, hvilka med ungdomens kristliga uppfostran stodo i sammanhang, som förskaffade honom ett aktadt rum inom countiets söndagsskolförening. I honom hade ungdomen en varm och hängifven vän, och denna hans vänskap återgäldades i rikt mått af de unga. Begåfvad med härlig sångröst hade han lätt att omkring sig samla så väl äldre personer

som ungdomen; och den, som en gång hört Holmes sjunga vid ett ungdomsmöte, förstod med ens hemligheten af hans inflytande på ungdomen. Endast ett par månader före sin död uttalade han till sin pastor, teol. dr M. C. Ranseen, att han hoppades att framdeles kunna draga sig tillbaka från affärslifvet för att kunna uteslutande ägna sig åt religiös verksamhet. Detta visar bäst, åt hvilket håll hans flesta tankar voro riktade.

Holmes sörjes närmast af maka och dotter.

C. P. HOLMBERG.

Som hälftenägare i en af Svensk-Amerikas allra största bokförlags- och bokhandelsaffärer utöfvade Carl Peter Holmberg under närmare 30 år en betydelsefull verksamhet i den svensk-amerikanska bildningens tjänst. Denna hans verksamhet förtjänar att desto mer ihågkommas och uppskattas, som den, liksom all annan svensk bokförläggareverksamhet i Amerika, jämte tidningspressen och läroverken varit ett medel till bibehållande af fädrens härliga tungomål och till spridande och bekantgörande af den svenska litteraturens skatter jämväl bland den yngre generationens medlemmar. Men äfven på det kyrkliga området utförde H. ett långt ifrån betydelselöst arbete.

Född i Fjärrestad, Skåne, den 8 mars 1840, lärde H. i unga år murare- och byggmästareyrket, och arbetade i detta bl. a. i Köpenhamn, innan han reste upp till Stockholm för att där etablera sig som byggmästare. Under sin vistelse därstädes följde han med intresse det amerikanska inbördeskrigets gång och beslöt sig slutligen för att utvandra för att få i detsamma deltaga till slafvarnes frigörelse. Stor blef emellertid hans missräkning, då han vid ankomsten till New York 1865 fick höra, att kriget var slut och att han sålunda ej kunde få vara med i kampen mot rebellerna. Anländ till Chicago samma år fortsatte han här under de första åren sitt yrke, hvarefter han under åren 1869—1874 idkade fastighets- och försäkringsaffärer.

Sistnämnda år begynte han den verksamhet, som blef hans egentliga lifsgärning. Han inköpte då nämligen i förening med hr Jonas Engberg och pastor C. O. Lindell den tryckeri- och bokhandelsaffär, som drifvits af Svenska Lutherska Tryckföreningen. Pastor Lindell drog sig dock snart ur affären, som af de båda andra deltagarne fortsattes under firmanamnet Engberg-Holm-

berg Publishing Company, och som af dem uppdrefs och utvidgades, till dess den en tid, innan Lutheran Augustana Book Concern i Rock Island, Ill., nådde sitt nuvarande omfång, var den största svenska bokförlags- och bokhandelsaffär i hela landet. Hr Engberg afled 1890, hvarvid hans andel i affären öfvergick till änkan och sönerna. I förening med dessa förestod H. under de sista tio åren af sitt lif affären, från hvilken han 1900 på grund af tilltagande sjuklighet samt andra omständigheter drog sig tillbaka.

H. var allt ifrån sin ankomst till Chicago medlem af sv. luth. Immanuels-församlingen och intog inom densamma ett framstående och aktadt rum. Sålunda var han under en lång följd af år ledamot af kyrkostyrelsen och innehade dessutom åtskilliga andra förtroendeuppdrag. Ofta var han församlingens ombud vid konferens- och synodalmöten. Sedan den stora eldsvådan 1871 lagt församlingens stora nybyggda kyrka i aska, erhöll H. det maktpåliggande uppdraget att leda och öfvervaka uppförandet af den nya, ännu kvarstående kyrkan och kom sålunda redan i början i tillfälle att göra denna församling stora tjänster, för hvilka hon säkert kommer att länge minnas honom.

Jämväl som enskild person var H. afhållen och omtyckt i vida kretsar för sin öppenhjärtighet och vänliga sätt.

H. afled i sitt hem i Chicago den 20 sistlidne maj. Han efterlämnar maka, f. Vetterlund, och flera fosterdöttrar samt en fosterson.

C. J. LARSON.

Det väckte bland de talrika svenskarne i Minnesota allmän sorg och förstämning, då det den 14 sistlidne juli meddelades, att statssenator C. J. Larson i Winthrop aflidit. Han hade visserligen under det senaste året varit vid mindre god hälsa, men att hans sjuklighet skulle taga en så allvarsam vändning, anade man ej.

L. var en samhällsdanare. Det var uteslutande han, som gjorde den trefna lilla staden Winthrop till hvad den nu är, ett lifligt, med järnvägsförbindelse med andra större platser försedt, blomstrande samhälle. Här placerade han sitt kapital och öppnade affärer, hvilka, omfattande som de voro, gåfvo åt den lilla staden ett raskt uppsving. Han var delägare i stadens alla större affärsföretag och därjämte i åtskilliga sådana på andra orter.

Klart är, att han under sådana förhållanden hedrades med en mängd lokala förtroendeuppdrag. Det största beviset på sin aktning gåfvo honom dock distriktets medborgare, då de 1895 invalde honom till medlem af statslegislaturens senat, en befattning, som han till sin död innehade.

Rastlöst verksam som kommunalman och politiker, var det dock i en annan egenskap han mest utmärkte sig. L. var nämligen stor järnvägsbyggare och bidrog såsom sådan kanske mer än någon annan svensk inom staten till odlingens utbredande.

Hans lefnadslopp var, i korthet tecknadt, som följer: Född i Ottersta på Kållandsö i Vänern den 28 december 1844 utvandrade L. till Amerika 1867. Till en början nödgades han liksom så mången annan svensk söka om vintern arbete i skogarna och om sommaren vid timmerflottning. En gång åtföljde han en timmerflotte utför Mississippi-floden ända till St. Louis. På återvägen härifrån försäkrade han sig i Sibley county, Minnesota, i likhet med en äldre broder, Gustaf, om ett frihemman. Då järnvägen mellan Winona och St. Peter 1869 byggdes, tog han kontrakt på byggandet af en liten sträcka vid Janesville. Detta var början till hans framtida sysselsättning. L. blef från den tiden järnvägsentreprenör och byggde såsom sådan banor ej blott i Minnesota, utan äfven i Wisconsin, Illinois, Iowa, Dakota och Montana.

L. åtnjöt äran af att vara en af Minnesotas allra förste och förnämste svenske järnvägsbyggare. Som ett bevis på det förtroende järnvägsbolagen hade för honom kan anföras, att då en gång ett stycke järnväg skulle anläggas genom en otillgänglig och öde trakt i västern och L. ej gärna ville åtaga sig uppdraget, förmådde bolaget honom dock att utföra detsamma och beviljade honom härför en årslön af $10,000.

Han var delägare och styrelseledamot i det bolag, som utgifver "Svenska Folkets Tidning" i Minneapolis, vice president i State Bank of Winthrop samt direktör i Nicollet County Bank i St. Peter. Bland förtroendeuppdrag, som kommo honom till del, må nämnas medlemskap af direktionen för det svenska läroverket Gustavus Adolphus College i St. Peter. Till Svenska Hospitalet i Minneapolis bidrog L. med $1,000.

L. ingick 1870 äktenskap med Anna K. Hollberg från Larf i Västergötland och sörjes närmast af henne, en dotter och fyra söner, af hvilka de två äldsta äro framstående affärsmän och ledamöter af stadsstyrelsen i Winthrop.

P. A. CEDERSTAM.

Den om ej till lefnads- så dock till tjänsteåren äldste af Augustana-synodens präster har under året aflidit. Det var teol. dr P. A. Cederstam, som den 21 sistlidne juli hädankallades efter en lång och på mödor och arbete men äfven på välsignelse rik arbetsdag. Förtjänar någon benämningen banbrytare och vägrödjare på kyrkans mark, så var det för visso han. Det rödjningsarbete han utförde, i synnerhet i Minnesota, skall för all framtid tillförsäkra honom ett rum på de första bladen af den svensk-amerikanska kyrkans historia. Men äfven hans efter den egentliga nybyggaretiden fortsatta verksamhet var för samfundet i dess helhet så väl som för de enskilda församlingar han betjänade af icke ringa betydelse.

Att inom det begränsade utrymme, som här står oss till buds, göra full rättvisa åt den vördade gamles lifsgärning, är helt enkelt omöjligt. Vi nödgas därför inskränka oss till att angifva endast hufvuddragen af hans biografi, på samma gång vi uttala den önskan, att en fullständig lefnadsbeskrifning öfver dr C. måtte snart utgifvas. Detta låter sig desto lättare göras, som han efterlämnar särdeles utförliga självbiografiska och andra anteckningar, på hvilka en sådan beskrifning kunde byggas.

Pehr A. Cederstam föddes den 14 februari 1830 på frälsehemmanet Rallstorp i Glimåkra socken i Skåne. Fadern, landtbrukaren Anders Aredson, dog tvenne månader innan sonen föddes, och modern ingick efter änkeårets slut nytt äktenskap, som emellertid på grund af hennes nye mans råhet och brutalitet blef högst olyckligt. Den enda ljuspunkten under C:s ungdomstid var nattvardsläsningen för dåvarande pastorsadjunkten, af Glimåkra, sedermera läroverkspresidenten T. N. Hasselquist, af hvilken han blef i andligt afseende starkt påverkad. Samtidigt vaknade hos C. hågen för studier, hvilken ytterligare stärktes genom läsning af dr P. Fjellstedts tidningar "Bibelvännen" och "Missionstidning". Våren 1847 begaf han sig därför till Kristianstad, i hvars lancasterskola han inskrefs. På hösten samma år intogs han som lärjunge vid nämnda stads elementarläroverk, där han kvarstannade i tre år. Sedan han till följd af sjukdom nödgats afbryta skolstudierna, läste han under två års tid privat för tre af sina förra lärare, Cavalinl, Simonson och Hesselgren, och gjorde därvid sådana framsteg, att han på nyåret 1853

kunde begynna tentera till studentexamen, den han påföljande höst ämnade aflägga vid universitetet i Lund för att sedan beträda prästbanan.

Under studietiden bevistade han Oscar Ahnfelts m. fl. andliga sammankomster och kunde ej undgå att röna intryck af den till förföljelse gränsande ovilja, för hvilken Ahnfelt och hans meningsfränder voro från en del prästers sida utsatte. Detta gjorde, att han slog prästexamen ur hågen, och att nu fortsätta studierna utan något visst mål ville inte gå. Hösten 1852 hade hans forne kristendomslärare, pastor Hasselquist afrest till Amerika och med honom ett större sällskap, i hvilket C. hade bekanta. Efter åtskilligt funderande beslöt C. också att resa, ett beslut, som han på våren 1853 satte i verket.

Här i landet kom han först i beröring med metodister och senare med baptister, men ingendera riktningen behagade honom. Efter att i Chicago hafva sammanträffat med pastor Erland Carlson och därpå i Galesburg med pastor Hasselquist bestämde han sig för att här i landet blifva svensk luthersk präst. Sedan han till en början i egenskap af kateket verkat som pastor Hasselquists medhjälpare i Galesburg och kringliggande platser, sändes han i maj 1855 att förestå de året förut af pastor Erland Carlsson grundade församlingarna i Chisago Lake, Marine och St. Paul i Minnesota samt för öfrigt betjäna de i denna stat redan då vidt kringspridda landsmännen. "Mitt pastorat skulle alltså blifva Minnesota", skrifver han i en i "Skaffaren" 1880 införd intressant teckning af sin verksamhet i denna stat.

Prästvigd vid synodalmötet i Dixon, Ill., tillika med synodens nuvarande president, teol. dr E. Norelius, den 12 oktober 1856, återvände han till Minnesota och verkade här i Chisago Lake och Marine till 1858 samt under åren 1858—1862 i St. Peter och Scandian Grive. Det samma år utbrutna indian-upproret i Minnesota tvingade honom emellertid att lämna staten och resa till Illinois. Konturerna af hans fortsatta verksamhet äro följande: 1863—1866 företod han församlingarna i Geneva och De Kalb, Ill., jämte verksamheten å de kringliggande platserna Aurora, Batavia, St. Charles, Elgin, Sycamore och Blackberry; 1867—1870 pastor Norelii medhjälpare i Vasa och Red Wing, Minn.; 1870—1872 resemissionär i nordöstra Minnesota; 1872—1874 pastor i Taylors Falls, Minn., och Sand Lake samt Balsam Lake, Wis.; 1874—1882 pastor i Moores Prairie, Minn.; 1882—1890 pastor i Friends Home, Kans.; 1890—1896 pastor i Knoxville, Ill.; 1896—1901 pastor i Olsburg, Kans.

Detta sistnämnda pastorat blef hans sista. Hans af naturen svaga hälsa var nu fullständigt bruten, och han nödgades upphöra med sin verksamhet. Efter nära ett års aftynande insomnade han stilla och fridfullt.

Han hade, enligt egna anteckningar, stiftat ej mindre än 10 församlingar och i mer eller mindre mån ledt uppförandet af 12 kyrkor.

Vid Bethany Colleges 20-årsfest i nov. 1901 utnämndes han af nämnda läroverk till teol. hedersdoktor.

Gift 1856 med Johanna Laurentia Le Veau, hvilken under nybyggarelifvets mödor och sedermera troget delade hans arbete och bekymmer, sörjes han närmast af trenne döttrar.

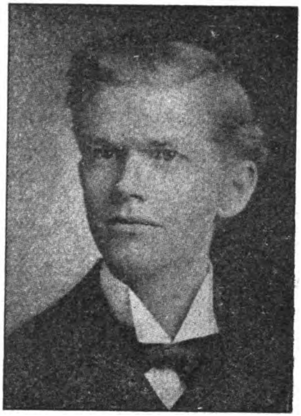
C. P. RYDHOLM.

Den man, åt hvars minne denna enkla runa är ägnad, gjorde såsom präst och skolman ett rätt betydande inlägg i vårt svensk-amerikanska bildningsarbete. I 31 års tid verkade han med aldrig svikande pliktrohet på olika fält inom Augustana-synoden, däribland under 13 år såsom lärare i svenska språket vid Augustana College. Hundratal af detta läroverks forna elever, nu präster, läkare, advokater eller affärsmän, erinra sig ännu med tacksamhet den tid, då de sutto på skolbänken och pluggade svensk grammatik för Rydholm. Ty R. var som lärare grundlig och samvetsgrann och förstod tillika att väcka lärjungarnes intresse för ämnet.

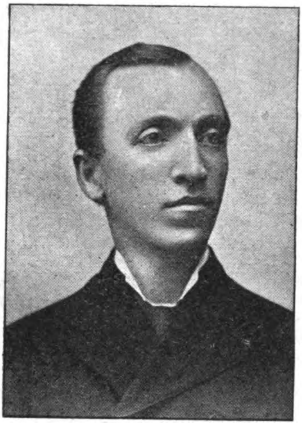
Carl Peter Rydholm föddes i Hvena socken i Småland den 31 maj 1843. Vid 19 års ålder erhöll han 1862 inträde vid pastor Ahlbergs skola, där han studerade i två år. Behofvet af lärarekrafter inom Augustana-synoden var på den tiden synnerligen stort, och som ett tillräckligt antal prästämnen ej stod att i de unga svensk-amerikanska nybyggena erhålla, nödgades synodens ledande män anskaffa från Sverige det felande. Pastor Ahlbergs skola i synnerhet fick släppa till ej så få af sina studerande, bland dem äfven Rydholm. I sällskap med en annan studerande, sedermera pastor J. S. Benzon, afreste han på våren 1864 till Amerika och ankom i juni till Chicago, hvarifrån han fortsatte resan till Paxton, där Augustana college och teologiska seminarium då var beläget. På hösten samma år inskrefs R. vid nämnda läroverk, där han studerade till 1869. Under ferierna

Otto Wallmark.

J. A. Hagström.

C. H. Hoglund.

C. A. Hult.

tjänstgjorde han som skollärare och predikobiträde i församlingar i olika delar af landet. Från 1869 till 1871 idkade han studier vid engelsk-lutherska seminariet i Philadelphia, Pa., och prästvigdes vid synodalmötet i Chisago Lake, Minn., den 11 juni sistnämnda år.

Sin första verksamhet som präst erhöll han i Burlington, Ia., hvars sv. luth. församling han betjänade från den 24 juni 1871 till hösten 1877. År 1875 besökte han västkusten och kvarstannade i sex månader i San Francisco, Cal., söndagligen predikande för landsmännen därstädes. Någon församling organiserades dock ej därstädes förrän 1882.

Hösten 1877 blef R. lärare i svenska språket m. m. vid det två år förut till Rock Island, Ill., från Paxton flyttade Augustana College, på hvilken plats han, såsom redan nämnts, verkade under 13 års tid. Under åren 1890—1892 var han pastor för sv. luth. församlingen i Spokane, Wash., kallades därpå till lärare i kristendom och svenska vid det 1893 upprättade men 1896 åter nedlagda svenska läroverket Martin Luther College i Chicago; var under 1894 nämnda läroverks president; tjänstgjorde samtidigt under åren 1893 och 1894 som pastor för sv. luth. Ebenezer-församlingen i Summerdale, Chicago; var pastor vid Gustaf Adolfs-församlingen i Grand Crossing, Chicago, och Sions-församlingen i Chicago Heights under åren 1894—1899 och flyttade sistnämnda år till New Sweden, Tex., hvars sv. luth. församling han betjänade till sin den 16 augusti detta år inträffade död.

R. stiftade 1873 sv. luth. församlingen i Golden, Colo., 1893 församlingen i El Campo, Tex., och 1895 Emaus-församlingen i Jefferson, Chicago.

Inom Augustana-synoden innehade han många förtroendeuppdrag. Under åren 1871—1872 tjänstgjorde han som Iowa-konferensens sekreterare och som dess ordförande 1874; medlem af Church Extension Society 1884—1893; medlem af kommittéen, som utarbetade biblisk historia för Augustana-synoden; medlem af kommittéen, som på uppdrag af Augustana-synoden 1891 utarbetade och utgaf Hemlandssånger, utarbetade och redigerade musikupplagan af Hemlandssånger 1891—1892.

Han sörjes närmast af sin efterlämnade maka i andra giftet, Nancy Olivia Vallentin, f. Shaleen, och sonen Carl Oliver, samt sonen Harald från första giftet och styfsonen Luther Vallentin.

B. M. HALLAND.

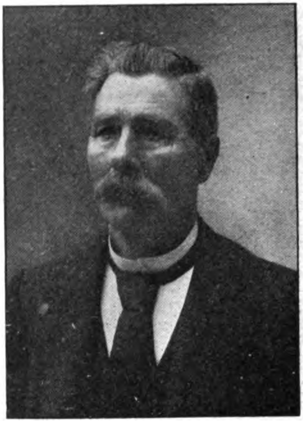
Såsom anläggare af ett utaf Svensk-Amerikas nu förnämsta och mest blomstrande nybyggen förtjänar pastor B. M. Halland att ihågkommas ej blott af ättlingarne till de män, hvilka genom hans framsynthet och företagsamhet kommo till välstånd och rikedom, utan äfven af en hvar för svensk-amerikanernas historia i allmänhet intresserad. Det fanns en tid, innan nybygget hunnit tillräckligt utveckla sig, då H. var misskänd och föga skonsamt bedömd. Nu däremot torde de vara få, hvilka ej med aktning tänka på honom såsom det stora, bördiga Halland-settlementets grundläggare. Hade vårt folk under den egentliga nybyggaretiden haft kraftiga ledare och föregångsmän, som samlat det i en eller några få på grund af jordmån, klimat m. m. lämpliga stater, skulle förvisso dessa större samhällen ha erbjudit samma ljusa, glada anblick, som det uteslutande af svenskar befolkade Halland-settlementet i sydvästra Iowa nu företer.

Född den 15 oktober 1835 i ett fattigt hem i Drängsered, Hallands län, visade Bengt Magnus Halland redan tidigt håg för studier, en håg som han ock fick i någon mån tillfredsställa där hemma. Vid 20 års ålder utvandrade han 1855 till Amerika, förtjänade här något penningar och begaf sig så till Illinois State University i Springfield, Ill., för att bereda sig för prästkallet. När föreståndaren för universitetets skandinaviska afdelning, pastor L. P. Esbjörn, på våren 1860 tog afsked och begaf sig till Chicago för att där grundlägga ett svenskt-amerikanskt läroverk, var H. en af de skandinaviske studerande, som åtföljde honom. Efter fullbordad studiekurs prästvigdes H. i Rockford, Ill., den 19 juni 1864, och hans första arbetsfält blef Burlington, Iowa, där han under mycken försakelse verkade till 1870.

Här erhöll pastor H. 1869 underrättelse om att ett större jordområde i sydvästra Iowa, tillhörande Burlington & Missouri River-järnvägsbolagets landbevillning, snart komme att öppnas för bebyggande. Han satte sig i förbindelse med bolaget och blef af detsamma ombedd och uppmanad att å nämnda område anlägga en svensk koloni. Med anledning häraf begaf han sig i april s. å. ditut för att bese landet, hvarvid han särskildt fäste sig vid södra delen af Montgomery county och norra delen af

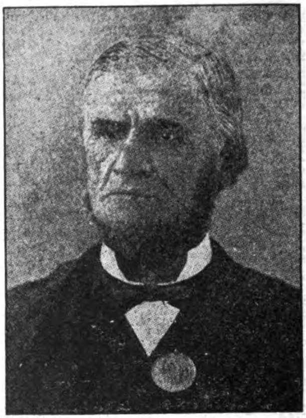
Nels Eagle.

J. H. Ekstrand.

J. H. Sandström.

Peter Magnes.

Page county för den bördiga jordmånens skull. Kontrakt ingicks nu med järnvägsbolaget, och i "Hemlandet" annonserades efter nybyggare. Härvid föreskrefs uttryckligen, att inga andra än svenska lutherska församlingsmedlemmar behöfde göra sig besvär. Man ville från början undvika de strider och slitningar, som olikhet i religiösa tänkesätt vanligen medför. Personer hugade för utflyttning anmälde sig i mängd, och på hösten nämnda år företogos till den för nybygget bestämda platsen tvenne stora "exkursioner", då tillfälle gafs för landsökare att anmäla sig till köp af de jordstycken, de önskade äga. I april 1870 tog landförsäljningen sin början och fortgick under hela året, till dess all jord af värde blef såld. Priset var då $6 @ $10 per acre. Nu betinga hemmanen i dessa trakter ett pris af $60 @ 125 dollars per acre och därutöfver. De flesta köparne voro svenska lutheraner från Illinois, hvilka gjort sig redo att flytta hit ut. Själf förtjänade H., enligt egen uppgift, ingenting på företaget.

H. flyttade samtidigt med nybyggarne till Stanton och blef deras pastor. De första gudstjänsterna härute höllos i järnvägsarbetarnes tält; därefter fingo nybyggarnes jordkojor tjäna som gudstjänstlokaler och efter dem de första små, af trä byggda anspråkslösa husen. Redan i maj samma år voro nybyggarne färdiga att stifta en svensk luth. församling, till hvilken nästan alla landsmän, som bosatte sig i och omkring det nuvarande Stanton, slöto sig. På hösten samma år begynte de bygga kyrka, hvilken dock på grund af deras fattigdom ej blef färdig förrän 1875. Denna kyrka blef emellertid snart, tack vare nybyggets snabba tillväxt genom inflyttningar dels från andra trakter af Amerika, dels från Sverige, allt för liten, och år 1884 uppfördes den nuvarande stora vackra kyrkan, en af de större inom Augustanasynoden.

Samtidigt med församlingen i Stanton bildades församlingar i Bethesda och Fremont, hvilka H. förestod tillika med den förstnämnda till 1872. Från 1872 till 1875 förestod han de båda förstnämnda och från sistnämnda år församlingen i Stanton ensam. Från denna församling flyttade han 1883 för att öfvertaga affärsföreståndaresysslan vid Augustana College. Denna skötte han till 1888, då han återvände till Stanton, hvars postmästare han blef under president Harrisons ämbetstermin. Till sin död, som inträffade den 17 sistlidne augusti, betjänade han

den lilla 14 mil norr om Stanton belägna Rensburg-församlingen. Från 1888 var han åter bosatt i Stanton.

Den i vår svensk-amerikanska odlingshistoria märklige mannen efterlämnar änka och sju barn.

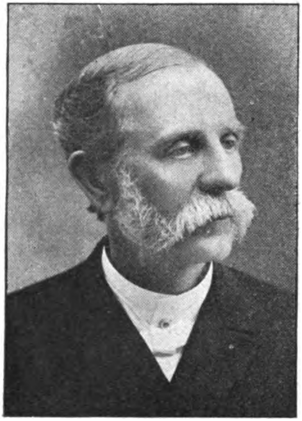
GUSTAF UNONIUS.

Gamle Gustaf Unonius var ej endast den förste svenske prästen i Amerika under 1800-talet, utan han var därjämte en af grundläggarne till det första egentliga svenska nybygget här i landet under förra århundradet. Han är således för oss svenskamerikaner en historisk personlighet i dubbel bemärkelse.

Gustaf Elias Marius Unonius, som den 14 oktober d. å. afled å Hacksta gård i västra Uppland i den höga åldern af 92 år, hade haft en sällspordt växlingsrik lefnad. Son af lagmannen Israel Unonius och dennes maka, Maria Gardberg, föddes U. den 25 augusti 1810 i Helsingfors. Fadern tillhörde en i Finland bosatt svensk släkt och öfverflyttade efter adoptivlandets eröfring till Sverige, där han blef postmästare och tullförvaltare i Grisslehamn med lagmans titel. Sonen skulle först ägna sig åt den militära banan och blef vid 13 års ålder kadett vid Karlberg. Här var han kamrat med Ridderstad, George Adlersparre och Wilhelm von Braun och idkade liksom de litterära sysselsättningar, som i tryck fingo plats i tidens vittra kalendrar.

Den unge Unonius afbröt emellertid sin kurs vid krigsskolan och begaf sig till Uppsala, där han 1830 blef student och 1833 aflade kameralexamen. Hans därpå följande studier för hofrättsexamen afbrötos 1834, då kolera hemsökte universitetsstaden och föreläsningarna inställdes. U. tog anställning som biträdande underläkare vid ett af Stockholms kolerasjukhus och förvärfvade därigenom lust för läkarens kall, samt återvände till Uppsala för att idka medicinska studier, som dock snart afbrötos.

Sedan han år 1841 ingått äktenskap med Charlotta Margareta Öhrströmer, beslöt han att utvandra till Amerika. Enligt hvad han själf uppgifvit, voro han och hans lilla sällskap, af hvilket han åtföljdes, de förste, som begagnade sig af den då nyligen meddelade rätten att utan k. m:ts särskilda tillstånd från riket afflytta. U. och hans sällskap slogo sig ned som jordbrukare vid Pine Lake i det på den tiden mycket glest befolkade och af in-

C. G. Thulin.

C. J. Holmes.

C. P. Holmberg.

dianstammar genomströfvade Wisconsin. Detta ställe var beläget invid det nuvarande Nashota, omkring 30 mil väster om Milwaukee. Här fingo de genomgå nybyggarelifvets alla besvärligheter, något som var desto mer påkostande, som de samtligen voro svenska f. d. herremän och bättre mans söner. Bland dem, hvilka sålunda under längre eller kortare tid vistades i nybygget Pine Lake, märktes, utom Unonius själf, f. d. löjtnanten vid Svea artilleri Philip von Schneidau, en baron Thott från Skåne, E. Bergvall från Göteborg, Vadman, köpman från Norrköping, Ivar Hagberg, en äfventyrare E. Wester m. fl.

Deras ringa antal samt ovana vid kroppsarbete gjorde emellertid, att nybygget ej fick någon vidare framgång. En efter en lämnade de Pine Lake, bland dem von Schneidau 1845, då han reste till Chicago och här blef sv.-norsk vice konsul samt stadens förste fotograf (egentligen "daguerreist").

I Nashota hade på den tiden några missionärer tillhörande engelska episkopalkyrkan bildat ett slags prästseminarium, och påverkad af dessa beslöt sig U. för att blifva präst inom den anglikanska kyrkan. I tre år studerade han sålunda vid detta seminarium och blef därefter af biskop Kemper i Wisconsins stift ordinerad först till diakon och därefter till präst. U. lär, enligt egen utsago, hafva varit den förste episkopalpräst, som ordinerades i Wisconsin. Han tjänstgjorde nu någon tid bland svenska, norska och andra nybyggare i Pine Lake och omkringliggande trakt och därefter vid en liten ny amerikansk episkopalförsamling i Manitowoc, Wis.

År 1849 inträdde han i ett nytt skede af sitt lif. Han flyttade nämligen då till Chicago och grundlade här den första svenska församlingen i staden, den episkopala St. Ansgarii-församlingen.* Här byggde han snart med understöd af amerikanska vänner men i synnerhet från den stora sångerskan Jenny Lind, som i början af 1850-talet konserterade i Amerika och som bidrog med $1,500, en kyrka jämte prästgård. På sitt nya fält verkade han oförtrutet och var i synnerhet under koleraåren i början på 1850-talet jämte von Schneidau, pastor Erland Carlsson och pastor S. B. Newman de fattiga svenska invandrarne till stort gagn.

Sedan han under ett kort besök i Sverige år 1853 erfarit en

* Den första svenska församling i Amerika på 1800-talet var den metodistiska Bethelskepps-församlingen i New York, grundad 1845.

liflig önskan att återflytta till fosterlandet, verkställde han denna plan 1858 och tänkte då söka få anställning som präst i den svenska statskyrkan. Men häremot yppade sig flera svårigheter, och U. måste välja en annan bana för sin och de sinas utkomst. Han ingick i tullverkets tjänst och blef 1863 tullförvaltare i Grisslehamn, en befattning, som han behöll till 1888. Så väl under tjänstledigheten före afskedstagandet som efter detta utöfvade U. prästerlig verksamhet, och han bibehöll långt in i ålderdomen sitt prästämbete i den anglo-amerikanska kyrkan.

Unonius har utöfvat en ganska omfattande verksamhet som skriftställare. Hans mest kända arbeten torde vara "Mormonismen, dess upprinnelse, utveckling och bekännelse" (1883) samt "Minnen från en sjuttonårig vistelse i nordvästra Amerika" (1861—62). Till detta sistnämnda arbete fogade han 1896, då 86-årig, ett bihang.

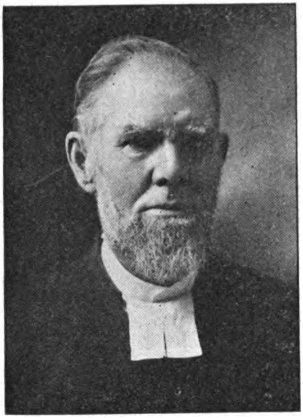
Som ofvan nämnts, ingick han är 1841 giftermål och sörjes nu närmast af sin åldriga maka samt barn och barnbarn. Två söner äro bosatta i Förenta staterna. Äldsta dottern är gift med bruksägaren, ledamoten af riksdagens Första kammare Hugo Tamm, och en af de yngre med grosshandlaren F. Geijer i Göteborg.

De senare åren af sitt lif har han varit bosatt på Hacksta gård i västra Uppland, som af den förstnämnde svärsonen ställts till den gamles förfogande.

H. von STOCKENSTRÖM.

När svenskarnes i Minnesota historia en gång i framtidsdag skrifves, skall man på de främsta bladen af densamma läsa namnet på en svensk ädling — H. von Stockenström. Under en tjugufemårig verksamhet inom denna stat utförde von S. som politiker, talare, tidningsman och poet en lifsgärning, som ställer honom fullt i jämnbredd om ej öfver de ädlaste och bästa af nämnda stats egna söner. Detta verksamma och gagnande lif släcktes den 25 sistlidne oktober. Under det senaste året var han sjuklig, men ingen torde ha anat, att slutet var så nära.

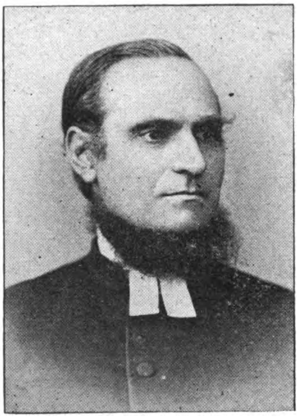
Carl Herman von Stockenström föddes å Stjärnsunds bruk i Dalarne den 13 mars 1853. Fadern var godsägaren Carl Rein-

P. A. Cederstam.

C. P. Rydholm.

B. M. Halland.

hold Polhem von Stockenström och hans maka Josefina Henrika Charlotta, född Tham. Han tillhörde adliga ätten von Stockenström n:o 1936, adlad och adopterad 1776 och introducerad på riddarhuset 1778. Ättens förste med säkerhet kände stamfader var rådmannen i Stockholm Anders Henriksson, hvilken dog 1656, och hvars farfader möjligen var borgmästaren i Norrköping Lars Henriksson, död 1585. Hans barn antogo namnet Stockenström, och en hans sonsons två söner Lars och Erik adlades 1751 med namnet von Stockenström, men deras ättegrenar utgingo. Deras brorson, bergsrådet Salomon Stockenström, adlades 1776 och adopterades på sina farbröders adliga nummer och namn. Salomons broder Lars adlades 1784 och adopterades på farbrödernas adliga nummer och namn. Efter att hafva studerat vid högre elementarläroverket i Falun samt vid Stockholms gymnasium och vid Schartaus handelsskola i Stockholm, gick han 1874 till sjös och hamnade samma år i Philadelphia, Pa. De närmaste två åren ägnade han åt studier vid Augustana College i Rock Island, Ill., där han äfven meddelade undervisning, samt var under ett års tid (1877) tillika med Magnus Elmblad redaktör för den i Moline utgifna tidningen "Skandia".

På hösten sistnämnda år flyttade han till St. Paul, Minn., där han allt sedan var bosatt. Under ett par år idkade han studier vid Minnesotas statsuniversitet i Minneapolis. Han hade från november 1879 till augusti 1881 redaktörsplats vid tidningen "Skaffaren" i St. Paul och var därpå från 1882 till 1884 redaktör för "Skaffaren och Minneosta Stats Tidning", som då sammanslagits. År 1884 blef han manager och redaktör för tidningen "Hemlandets" nordvästernupplaga. Sedan denna indrogs, skref von Stockenström under en följd af år hvarje vecka flera spalter redaktionsuppsatser och nyheter i "Hemlandet". Han tillhörde "Hemlandets" redaktion i elfva år.

Von S. tog stort intresse i politiken och var delegat i Minnesota till två statskonvent och en mängd countykonvent. Under flera presidentval har han uppträdt såsom republikansk talare. Han var år 1886 en stark kandidat till statssekreterarebefattningen i Minnesota, men drog sig i sista minuten tillbaka till förmån för öfverste Hans Mattson, hvilken vid sitt tillträde till ämbetet den 4 januari 1887 utnämnde von Stockenström till biträdande statssekreterare och statistiker. År 1889 blef han af öfverste Mattson återutnämnd, och år 1891 utnämndes han ånyo af statssekreterare F. P. Brown, hvilken år 1893 förnyade ut-

nämningen, så att von Stockenström tjänstgjorde som biträdande statssekreterare till år 1895 eller sammanlagdt åtta år. Under denna tid var han två gånger under sekreterarens långvariga frånvaro ur staten "acting secretary of state". På våren år 1896 efterträdde han Ninian Wærner i "Svenska Amerikanska Postens" redaktion och kvarstod ännu vid sin död i redaktionen.

Han har lämnat tillfälliga bidrag till "Hemvännen", "Svenska Amerikanaren", "Kansas-Posten", "Augustana och Missionären", "Vestkusten" m. fl. sv.-am. tidningar samt år 1878 reguliära sådana till "Svenska Tribunen" under dess redaktörs vistelse i Sverige.

Sedan ett par år tillbaka var han Kungl. Bibliotekets i Stockholm ombud i Amerika.

Herman von Stockenström var en utmärkt talare och föreläsare samt en af våra mest framstående tidningsmän och poeter. På senare tiden skref han dock högst sällan någon poesi. I allmänhet var hans poesi känslig, ehuru han äfven skref ypperliga skämtsamma och satiriska stycken.

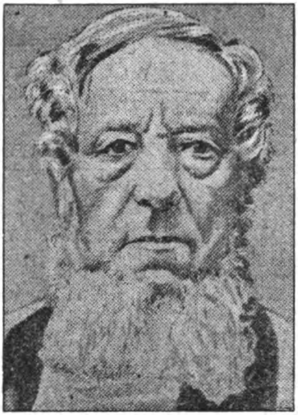
Några af hans bästa poem äro Nyår, Till baktalerskan, En kaka bröd. Vid den adertonårigas graf, Kyrkobesökaren, Min nästa, Den fallna, Ett ljuft minne, Efter snön, Dårarne, Salomes dans, Det nya modersmålet m. fl.

Det sista poem han skref är sannolikt det, som finnes infördt i denna årgång af "Prärieblomman" och hvilket han insände några få veckor före sin död. Med rätta kan detsamma därför betraktas som hans svanesång.

År 1881 ingick von Stockenström lyckligt äktenskap med Anna Maria Nelson, dotter till Martin och Christine Nelson i St. Paul, hvilken ensam här öfverlefver honom, enär äktenskapet var barnlöst. Han efterlämnar i Sverige två systrar, Louise Konstantia, gift med majoren Anders Otto Hedenstierna, och Amalia Hilda Karolina, gift med amanuensen vid kgl. biblioteket i Stockholm, Peter Gottfrid Beijer.

Den tidning, i hvars tjänst han senast var, gifver honom följande vackra eftermäle:

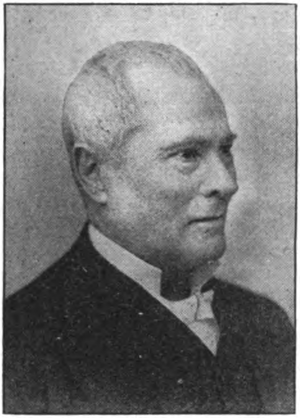
"Den sanna själsadeln fanns i rikt mått hos denne afkomling af en gammal svensk adlig ätt. De imposanta emblemen, de klingande titlarna utöfvade intet inflytande på denne sanne folkvän. Till börden aristokrat var han dock i själ och hjärta en sann demokrat. Enkel, rättfram och flärdlös samt en verkligt helgjuten gentleman gjorde han på dem, han kom i beröring med, ett odeladt angenämt och förtroendeväckande intryck."

Gustaf Unonius.

Herman Stockenström.

S. B. Newman.

S. B. NEWMAN.

Den äldste svenske präst i Chicago och seniorn bland metodist-episkopalkyrkans svenska präster i Amerika, pastor S. B. Newman, skattade den 27 oktober i sitt hem i Chicago åt förgängelsen, efter att hafva uppnått den höga åldern af 90 år. Med honom har således en märklig banbrytare på kyrkans område gått ur tiden.

Sven Bernhard Newman föddes den 15 september 1812 i Höganäs, Skåne, erhöll en god uppfostran och fick efter slutad skolgång anställning som kontorist hos en broder, som var handlande i Landskrona. En annan broder hade långt dessförinnan utvandrat till Amerika och dref här köpmansyrket i Mobile, Ala. Till denne reste N. 1842 och kom genom hans inverkan att två år senare omfatta metodismen. Icke långt därefter började han att predika för amerikanerna i trakten, ehuru hans färdighet i engelska språkets behandling ännu ej var synnerligen stor. Enär han trodde sig förnimma en inre maning att helt ägna sig åt predikokallet och tillika af sina andliga ledare uppmanades härtill, begynte han nu studera teologi. År 1845 anslöt han sig till Alabama-konferensen, blef 1847 ordinerad till diakon och 1849 till äldste.

Två år senare blef N. kallad att blifva den välkände pastor O. G. Hedströms medhjälpare i det i de svensk-amerikanske metodisternas historia så mycket omtalade Bethel-skeppet i New York. Därmed begynte för honom bland svenskarne en verksamhet, som han fortsatte, så länge hälsa och krafter medgåfvo. Efter en tvåårig verksamhet i New York sändes N. till Chicago för att här samla de spridda medlemmarne af den svenska metodistförsamling, som bröderna Hedström ett par år förut grundlagdt. Med den ihärdighet och trohet, som alltid kännetecknade honom, grep han här verket an och lyckades icke blott återupprätta församlingen, utan äfven uppföra kyrka. Denna byggdes vid Illinois street och invigdes 1854. Till dess uppförande hade han samlat medel äfven bland vänner i Mobile och New Orleans.

Vid sidan af sin verksamhet i Chicago verkade han äfven som resepredikant och grundade svenska metodistförsamlingar i St. Charles och Beaver, Ill., samt i Attica, Ind. Under koleraåret

1853 utförde han i förening med sv. luth. Immanuels-församlingens pastor, Erland Carlsson, ett drygt och välsignelserikt arbete bland i synnerhet fattiga, sjuka svenska immigranter.

Från Chicago återvände han till Bethel-skeppet år 1856. Efter två år flyttade han härifrån till Jamestown, N. Y., hvarest han verkade i sju års tid. Sedan han därpå i två år tjänstgjort i Galesburg, Ill., och i fem år såsom presiderande äldste, betjänade han efter hvarandra följande svenska metodistförsamlingar: Rockford, Wataga och Peoria, Ill.; Geneva och Batavia, Ill.; Evanston, Ill.; Omaha, Nebr.; stadsmissionen i Chicago; Humboldt Park, Moreland och Austin, Chicago; Ottawa, Ill. Under senare delen af sin tjänstetid tillhörde han de öfveråriges antal. Först för några år sedan drog sig den åldrige prästmannen tillbaka från sin verksamhet.

I början af 1890-talet utgaf N. en självbigrafi, det enda litterära alster, som utgått från hans hand.

Han efterlämnar maka i andra giftet, f. Anna Ohman, men inga barn.